

SULTANDAĞI AĞZI

YAVUZ ŞENYİĞİT

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

2006

SULTANDAĞI AĞZI

YAVUZ ŞENYİĞİT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül-2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

SULTANDAĞI AĞZI

Yavuz ŞENYİĞİT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Bu çalışmada Afyonkarahisar ilinin Sultandağı ilçesinin kasaba ve köyleriyle birlikte ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlçenin ağız özelliklerinin tespiti için ilçe merkezi, kasaba ve köylerden derlemeler yaptık. Derlediğimiz malzemeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabesi”ndeki sisteme göre yazıya geçirdik. Metinlerimize dayalı olarak yaptığımız ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmalarının sonucunda Sultandağı ağzının özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca Kütahya ve Yöresi Ağızları, Uşak İli Ağızları, Afyon Merkez Ağızı, Isparta Merkez Ağızı, Bolvadin'deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağızı, Sandıklı Yöresi Ağız Özellikleri ve Başmakçı ve Dazkırı Ağızı adlı çalışmalar ile karşılaştırmalara giderek Sultandağı ağzının bölgeye göre farklılaşan veya benzerlik gösteren yönlerini ortaya koyduk.

ABSTRACT

MASTER THESIS SUMMARY
THE DIALECT OF SULTANDAĞI

Yavuz ŐENYIĐIT

The Department of The Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University The Institute of Social Sciences

September 2006

Adviser: Doç.Dr. Erdoğan BOZ

In this study, the dialect characteristics of Afyonkarahisar with the villages of Sultandağı town were tried to determine. Collections from town center and villages were arranged to determine the dialect characteristics of the town. We dictated the compiled materials according to the system in "The Phonetic Transcription Alphabet That Will Be Used In Dialect Searches", advised by The Turkish Linguistic Society. We tried to explain the dialect characteristics of Sultandağı Region in the search of phonetics, morphology and dictionary studies that we arranged in our texts. Additionally, we explained the differentiating or showing similarity sides of Sultandağı region dialect accordig to region by comparing with Kütahya and Its Region Dialects, Uşak Dialects, Afyon Centre Dialect, Isparta Centre Dialect, The Dialect of Türkmen-Karabağ villages in Bolvadin, Dialect of Başmakçı and Dazkırı, Sandıklı Region Dialect Characteristics.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı :

.....

Jüri Üyeleri :

.....

.....

.....

.....

.....'ın.....
..... başlıklı tezi/....../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim
Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca,
.....anabilim dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek
kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bilimin emrine sunulan imkânlar sürekli artmaktadır. Nitelikleri gelişen kayıt cihazları ve bilgisayarlar, ağız araştırmalarının daha sağlıklı ve kolay yapılmasına destek olmuştur. Araştırmacılarının artması ve teknolojinin sunduğu imkânlar, ağız araştırmalarına ivme kazandırmış; akademik düzeyde yapılan çalışmalar çoğalmıştır.

Farklılaşarak gelişen, dilimizi zenginleştiren ağızlar korudukları birçok değerle, Türk dili tarihi açısından da büyük önem arz eder. Yapılacak çalışmalarla bunların bir an önce kayıt altına alınması gerekir. Çünkü her geçen gün gelişen kitle iletişim araçları, insanları ortak bir dil kullanmaya yönlendirmekte; yerel dil özelliklerini ağır ağır silmektedir.

Altı yıl boyunca çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptığım Sultandağı'nda halkın ve öğrencilerimin konuşma özellikleri dikkatimi çekmiştir. Hocam Doç. Dr. Erdoğan BOZ'un önerileriyle yıllardır bu bölgede yaşıyor olmamdan cesaret alarak Sultandağı ağzı üzerinde çalışmaya karar verdim.

Çalışmamın halk bilimi araştırmacılarına da kaynak teşkil etmesi amacıyla derlemelerimde halk bilimi konularına ağırlık verdim.

Haftalar süren derlemeler sırasında gittiğim tüm kasaba ve köylerde bana eşlik ederek her konuda yardımcı olan arkadaşım Halil AKBIYIK'a, araştırmam sırasında bilgilerine başvurduğum Sultandağlı meslektaşlarım Mehmet AYNA ve Metin YILMAZ'a, çalışmamı zamanında bitirebilmem için fedakarlık gösteren eşim Hacer şENYİĞİT'e, ses kayıtlarının alınmasına müsaade ederek bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük pay sahibi olan Sultandağlılara, yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen ve bana sabırla yol gösteren hocam Doç. Dr. Erdoğan BOZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Afyonkarahisar

Yavuz şENYİĞİT

Eylül-2006

ÖZ GEÇMİŞ

Yavuz ŞENYİĞİT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1997 mezunu

Lise: Akşehir Selçuklu Lisesi, Sosyal Bilimler ve Edebiyat Bölümü, 1992 mezunu

İş / İstihdam (Görevi / Görev Yeri / Tarih)

Türkçe öğretmeni, Afyonkarahisar ili, Sultandağı ilçesi, Karapınar Kasabası, Karapınar İlköğretim Okulu, 1997-2002

Türkçe öğretmeni, Afyonkarahisar ili, Sultandağı ilçesi, Yeşilçiftlik kasabası, Yeşilçiftlik İlköğretim Okulu, 2002-2004

Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, Konya ili, Emirgazi ilçesi, Emirgazi Lisesi, 2004-2005

Müdür yardımcısı, Konya ili, Akşehir ilçesi, Reis kasabası, Reis İlköğretim Okulu, 2005-

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : Akşehir, 01 Haziran 1975

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR VE İŞARETLER	xxi
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	xxii
GİRİŞ	1
I. PROBLEM	1
II. AMAÇ	1
III. ÖNEM	1
IV. SINIRLILIKLAR	1
V. YÖNTEM	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULTANDAĞI'NIN COĞRAFÎ VE TARİHÎ DURUMU	5
1.1. GENEL COĞRAFYA	5
1.2. TARİH	5

DİL İNCELEMESİ

I. SES BİLGİSİ	7
1. SESLER	7
1.1. ÜNLÜLER	7
1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ	7
1.1.1.1. á ünlüsü	7
1.1.1.2. à ünlüsü	8
1.1.1.3. û ünlüsü	9
1.1.1.4. è ünlüsü	10
1.1.1.5. ě ünlüsü	11
1.1.1.6. í ünlüsü	11
1.1.1.7. ě ünlüsü	11
1.1.1.8. ı ünlüsü	11
1.1.1.9. ù ünlüsü	12
1.1.1.10. ĩ ünlüsü	12
1.1.1.11. Ĩ ünlüsü	12
1.1.1.12. â ünlüsü	12

1.1.1.13. ð ünlüsü	13
1.1.1.14. ó ünlüsü	13
1.1.1.15. ú ünlüsü	14
1.1.1.16. ù ünlüsü	14
1. TABLO: ÜNLÜLER	15
1.1.2. UZUN ÜNLÜLER	15
1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları	15
2. TABLO UZUN ÜNLÜLER	16
1.1.2.2. İkiz Ünlüler	17
1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler	17
1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler	17
1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler	17
1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları	17
1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları	17
1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler	18
1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler	19
1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler	20
1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları	20
1.1.3. Kısa Ünlüler	21
1.2. ÜNSÜZLER	21
1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ	21
1.2.1.1. Ç ünsüzü	21
1.2.1.2. F ünsüzü	22
1.2.1.3. f ünsüzü	22
1.2.1.4. ğ ünsüzü	23
1.2.1.5. ģ ünsüzü	23
1.2.1.6. ħ ünsüzü	23
1.2.1.7. x ünsüzü	24
1.2.1.8. ’ ünsüzü	25
1.2.1.9. k ünsüzü	25
1.2.1.10. K ünsüzü	25
1.2.1.11. k ünsüzü	26
1.2.1.12. í ünsüzü	26
1.2.1.13. ĵ ünsüzü	27
1.2.1.14. ñ ünsüzü	27
1.2.1.15. ŋ ünsüzü	28
1.2.1.16. P ünsüzü	29
1.2.1.17. r ünsüzü	29
1.2.1.18. S ünsüzü	30
1.2.1.19. T ünsüzü	30
1.2.1.20. š ünsüzü	31
1.2.1.21. t ünsüzü	32

1.2.1.22. w ünsüzü	32
1.2.1.23. v ünsüzü	33
1.2.1.24. y ünsüzü	33
3. TABLO: ÜNSÜZLER	34
2. Ses Değişmeleri	34
2.1. Ünlü Değişmeleri	34
2.1.1. Ünlü Uyumları	34
2.1.1.1. Damak Uyumu	34
2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar	35
2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda	35
2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle	35
2.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle	36
2.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle	36
2.1.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda	36
2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	38
2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda	39
2.1.1.1.2.2. Eklerde	40
2.1.1.2. Dudak Uyumu	40
2.1.2 Ünlü Türemeleri	42
2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi	42
2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi	42
2.1.3. Ünlü Düşmesi	43
2.1.3.1. İç Seste Ünlü Düşmesi	43
2.1.3.2. Son Seste Ünlü Düşmesi	44
2.1.4. Yuvarlaklaşma	45
2.1.5. Geçişme	45
2.1.6. İncelme	46
2.1.7. Kalınlaşma	46
2.1.8. Daralma	47
2.1.8.1. İlk Hecede Daralma	47
2.1.8.2. İç Seste Daralma	47
2.1.8.3. Son Seste Daralma	49
2.1.9. Genişleme	50
2.1.10. Düzleşme	51
2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısılması	52
2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	53
2.2.1. Ötümlüleşme	53
2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme	53
2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme	55
2.2.1.2.1. Tabanlarda	55
2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme	57
2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması	59

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme	59
2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme	60
2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler	61
2.2.2. Ötümsüzleşme	63
2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme	63
2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme	63
2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme	64
2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları	64
2.2.3.1. Erime	64
2.2.3.1.1 Kelime İçinde	64
2.2.3.1.2. Kelime Sonunda	67
2.2.3.2. Büzülme	68
2.2.3.3. Derilme	69
2.2.3.4. Yutulma	71
2.2.3.5. Ünsüz Yitimi	72
2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi	72
2.2.3.6.1. Kelime Başında	72
2.2.3.6.2. Kelime İçinde	72
2.2.3.6.3. Kelime Sonunda	73
2.2.3.6.4. Grup Düşmesi	73
2.2.3.7. Hece Tekleşmesi	73
2.2.3.8. Ünsüz Tekleşmesi	74
2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri	74
2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler	74
2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme	75
2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme	75
2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler	75
2.2.4.2.1. Gerileyici Benzeşme	76
2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler	76
2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz Benzeşmesi	76
2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme	76
2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme	77
2.2.4.3.2. Ünlü-ünsüz Benzeşmesi	77
2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma	78
2.2.4.3.2.3. Bağıntılı Değişme	78
2.2.5. Aykırılışma	79
2.2.6. Süreklileşme	79
2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme	79
2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra	79
2.2.6.2.2. Tabanlarda	81
2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme	81
2.2.7. Süreksizleşme	82

2.2.8. Ünsüz Türemesi	83
2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi	83
2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi	83
2.2.9. k, l, n, r Ünsüzleri Arasında Değişmeler	83
2.2.10. İkizleşme	84
2.2.11. Göçüşme	85
2.2.12. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler	86
2.2.13. Yarı Ünlüleşme	86
2.2.14. Uzunluk Kayması	87
2.2.15. Ünsüz Uyumu	88

II. ŞEKİL BİLGİSİ

91

1. EKLER	91
1.1. ÇEKİM EKLERİ	91
1.1.1. İSİM ÇEKİMİ	91
1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ	91
1.1.1.1.1. İşlevleri	91
1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:	91
1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori anlamı verir:	92
1.1.1.1.1.3. Aile, sülale adı belirtilirken kullanılır:	93
1.1.1.1.1.4. Mübalağa amacıyla kullanılır:	93
1.1.1.2. İyelik Ekleri	93
1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması	97
1.1.1.3. Hâl Ekleri	97
1.1.1.3.1. Yalın Hâl	97
1.1.1.3.2. Belirtme Hâli	98
1.1.1.3.2.1. İşlevleri	99
1.1.1.3.2.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı	99
1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı	99
1.1.1.3.3. Yönelme Hâli	99
1.1.1.3.3.1. İşlevleri	99
1.1.1.3.3.1.1. Fiilin İstikametini Gösterir	99
1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir	100
1.1.1.3.3.1.3. “...(y)A karşı” anlamında kullanılır	100
1.1.1.3.3.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı	100
1.1.1.3.3.2.1. Vasıta Hâli Yerine Kullanılışı	100
1.1.1.3.4. Bulunma Hâli	100
1.1.1.3.4.1. İşlevleri	100
1.1.1.3.4.1.1. Fiillerin, Fiilimsilerin, Ek-Fiil İle Çekimlenmiş İsimlerin Bildirdiği Yargının Gerçekleştiği, Geçerli Olduğu Yeri Belirtir	100
1.1.1.3.4.1.2. Zaman Bildirir	101
1.1.1.3.4.1.3. Bulunma Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde	101

1.1.1.3.4.2. Diğer Hâl Ekleri Yerine Kullanılışı	101
1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı	101
1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli	102
1.1.1.3.5.1. İşlevleri	102
1.1.1.3.5.1.1. Fiillerin ve Fiilimsilerin Yapılmaya / Gerçekleşmeye Başladığı Yeri Bildirir	102
1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir	102
1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir	103
1.1.1.3.5.1.5. Eksiltili Sıfat-Fiil Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde	103
1.1.1.3.5.1.6. Uzaklaşma Grubu Kurar	103
1.1.1.3.5.1.7. Fiilin Sebebini Bildirir	103
1.1.1.3.5.1.8. Fiilin Yapılış / Oluş Tarzını Bildirir	103
1.1.1.3.6. Vasıta Hâli	103
1.1.1.3.6.1. İşlevleri	104
1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir	104
1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir	104
1.1.1.3.6.1.3. Hâl-Durum Zarfı Yapar	105
1.1.1.3.6.1.4. “Ve” Bağlacının Yerine Kullanılır, Bağlama Grubu Kurar	105
1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli	105
1.1.1.3.7.1. İşlevleri	105
1.1.1.3.7.1.1. Gibi anlamı verir	105
1.1.1.3.7.1.2. Olarak anlamı verir	106
1.1.1.3.8. Aitlik Eki	106
1.1.1.3.9. Soru Eki	106
1.1.1.4. İSİM TAMLAMASI	107
1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması)	108
1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması)	108
1.1.1.4.3. Genetif Grubu	109
1.1.2. FİİL ÇEKİMİ	110
1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER	110
1.1.2.1.1. ZAMANLAR	110
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	110
1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	112
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman	116
1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman	118
1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman	121
1.1.2.1.2. KİPLER	124
1.1.2.1.2.1. Emir-İstek	124
1.1.2.1.2.2. Dilek	128
1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER	129
1.1.2.2.1. HİKAYE	129
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	129
1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	130

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	131
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi	133
1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi	133
1.1.2.2.1.6. İsteğin Hikâyesi	135
1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi	135
1.1.2.2.2. RİVAYET	136
1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti	136
1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti	137
1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti	138
1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti	139
1.1.2.2.3. ŞART	139
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	140
1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı	141
1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı	142
1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı	143
1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM	144
1.1.2.3.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti	144
1.1.2.3.2. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti	144
1.1.2.3.3. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti	144
1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ	144
1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman	144
1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	145
1.1.2.4.3. Şart	146
1.1.2.4.4. Geniş Zaman (Bildirme Ekleri)	147
1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti	149
1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi	149
1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı	149
1.1.2.4.8. y(I ⁴)KAn(A)< i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki	150
1.2. YAPIM EKLERİ	151
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER	151
1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER	151
1.2.1.1.1. Fiilimsiler	151
1.2.1.1.1.1. Mastar	151
1.2.1.1.1.1.1. -mA	151
1.2.1.1.1.1.2. -mAK, -max	152
1.2.1.1.1.1.3. -(y)I ⁴ ş	152
1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER	153
1.2.1.1.1.2.1. -(y)An	153
1.2.1.1.1.2.3. -cAK, -cax	154
1.2.1.1.1.2.4. -dI ⁴ K	154
1.2.1.1.1.2.5. -mI ⁴ ş	155
1.2.1.1.1.2.6. -AsI	155

1.2.1.1.1.3.	ZARF-FİİLLER	155
1.2.1.1.1.3.1.	Asıl Zarf-fiiller	155
1.2.1.1.1.3.1.1.	-(y)A/I ⁴	155
1.2.1.1.1.3.1.2.	(y)ArAK, (y)ArAx, (y)AlAK	155
1.2.1.1.1.3.1.3.	-(y)I ⁴ p	156
1.2.1.1.1.3.1.4.	-I ⁴ k	157
1.2.1.1.1.3.1.5.	-(y)I ⁴ ncA, -I ⁴ ncI ⁴ , -I ⁴ ncI ⁴ k	157
1.2.1.1.1.3.1.6.	-mAdAn	158
1.2.1.1.1.3.1.7.	-AlI	158
1.2.1.1.1.3.1.8.	-sA+ kişi eki	158
1.2.1.1.1.3.1.9.	-(I)KAn(+A)	158
1.2.1.1.1.3.2.	Birleşik Zarf-fiiller	159
1.2.1.1.1.3.2.1.	AsI+(y)e	159
1.2.1.1.1.3.2.2.	AsI+(y)e) gadar/gadak	159
1.2.1.1.1.3.2.3.	dIKÇA	160
1.2.1.1.1.3.2.4.	dIK+iyelik+dA	160
1.2.1.1.1.3.2.5.	dIK+iyelik+dAn	160
1.2.1.1.1.3.2.6.	dIK+ iyelik için	160
1.2.1.1.1.3.2.7.	dIK+ iyelik gibi	160
1.2.1.1.1.3.2.8.	dIK+DAn sonra	161
1.2.1.1.1.3.2.9.	dIK+DAn kēri	161
1.2.1.1.1.3.2.10.	dIK+iyelik zaman	161
1.2.1.1.1.3.2.11.	dI+kişi mI	162
1.2.1.1.1.3.2.12.	mAz+dAn evel	162
1.2.1.1.1.3.2.13.	-mIş gibi	162
1.2.1.1.1.3.2.14.	-cAK +iyelik eki zaman	162
1.2.1.1.1.3.2.15.	-cAK +iyelik eki vakit	162
1.2.1.1.1.3.2.16.	-(y)IncA+(y)A) gadar	162
1.2.1.1.1.3.2.17.	-(V)r...-mAz / -I ...-mAz	163
1.2.1.1.2.	ÇATILAR	163
1.2.1.1.2.1.	Oldurgan-Ettirgen	163
1.2.1.1.2.1.1.	Oldurgan	163
1.2.1.1.2.1.1.1.	-DAr-	163
1.2.1.1.2.1.1.2.	-DI ⁴ r-	163
1.2.1.1.2.1.1.3.	-Ar-	164
1.2.1.1.2.1.1.4.	-I ⁴ r-	164
1.2.1.1.2.1.1.5.	-(I)T-	164
1.2.1.1.2.1.1.	Ettirgen:	165
1.2.1.1.2.1.2.1.	-DI ⁴ r-	165
1.2.1.1.2.1.2.2.	-(I ⁴)T -	165
1.2.1.1.2.2.	İşteş	165
1.2.1.1.2.2.1.	Birliktelik	166

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık	166
1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen	166
1.2.1.1.2.3.1. Meçhul:	166
1.2.1.1.2.3.2. Edilgen	166
1.2.1.1.2.3.2.1. $-(I^4)l-$	166
1.2.1.1.2.3.2.2. $-(I^4)n-$	167
1.2.1.1.2.4. Dönüşlü	167
1.2.1.1.2.4.1. $-(I^4)n-$	167
1.2.1.1.2.4.2. $-(I^4)l-$	167
1.2.1.1.2.4.3. $-(I^4)ş-$	168
1.2.1.1.2.4.4. $-(I^4)k-$	168
1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması	168
1.2.1.1.2.5.1. $-(I^4)n-dI^4r-$	168
1.2.1.1.2.5.2. $-(I^4)n-I^4l-$	168
1.2.1.1.2.5.3. $-(A)r-T-DI^4r-$	168
1.2.1.1.2.5.4. $-(I^4)t-DI^4r-$	168
1.2.1.1.2.5.6. $-(A)r-II-$	169
1.2.1.1.2.5.7. $-DI^4(r)-t- DI^4r -$	169
1.2.1.1.2.5.8. $-(I^4)ş-DI^4r-$	169
1.2.1.1.2.5.9. $-DI^4r-I^4l-$	169
1.2.1.1.2.5.10. $-(I^4)r-t-$	169
1.2.1.1.3. Aitlik Eki $+kI(n)+$	169
1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI	170
1.2.1.2.1. Hâl Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması	170
1.2.1.2.1.1. Yönelme Hâli	170
1.2.1.2.1.2. Bulunma Hâli	171
1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hâli	171
1.2.1.2.1.4. Vasıta Hâli	171
1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hâli	171
1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması	172
1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması	172
1.2.2. KELİME YAPICI EKLER	173
1.2.2.1 ASIL KELİME YAPICI EKLER	173
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	173
1.2.2.1.1.1. $+āne+$	173
1.2.2.1.1.2. $+Ar+$, $+şAr+$	173
1.2.2.1.1.3. $+cAz+$ < $+cağız+$	173
1.2.2.1.1.4. $+cIK+$	173
1.2.2.1.1.5. $+CI^4+$	174
1.2.2.1.1.6. $+CI^4II^4k+$	174
1.2.2.1.1.7. $+dAş+$	174
1.2.2.1.1.8. $+dım+$	174

1.2.2.1.1.9. +dI ⁴ z+	174
1.2.2.1.1.10. +ey+	175
1.2.2.1.1.11. +ga+	175
1.2.2.1.1.12. +gil+	175
1.2.2.1.1.13. +kek+	175
1.2.2.1.1.14. +la+	175
1.2.2.1.1.15. +lak+ <+la-k+	175
1.2.2.1.1.16. +lI ⁴ +	175
1.2.2.1.1.17. +lI ⁴ K+, lıx	176
1.2.2.1.1.18. +man+	176
1.2.2.1.1.19. +(I)ncI+	176
1.2.2.1.1.20. +ndi+n+	177
1.2.2.1.1.21. +rAK+	177
1.2.2.1.1.22. +sAl+	177
1.2.2.1.1.23. +sI+	177
1.2.2.1.1.24. +sIz+	177
1.2.2.1.1.25 +sIzlıK+ <+sız+lıK+	178
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	178
1.2.2.1.2.1. +A-	178
1.2.2.1.2.2. +IK-	178
1.2.2.1.2.3. +Al-	178
1.2.2.1.2.4. +lA-	178
1.2.2.1.2.5. +lAt-	179
1.2.2.1.2.6. +lAş-	179
1.2.2.1.2.7. +lAn-	179
1.2.2.1.2.8. +(A)r-	179
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:	180
1.2.2.1.3.1. -AK+	180
1.2.2.1.3.2. -az+	180
1.2.2.1.3.3. -ce+	180
1.2.2.1.3.4. -ç+	180
1.2.2.1.3.5. -enek+	180
1.2.2.1.3.6. -gAn+	180
1.2.2.1.3.7. -gA+	180
1.2.2.1.3.8. -gI+	180
1.2.2.1.3.9. -Gm+	181
1.2.2.1.3.10. -(y)I ⁴	181
1.2.2.1.3.11. -(y)I ⁴ cI ⁴ +	181
1.2.2.1.3.12. -(I ⁴)K+	182
1.2.2.1.3.13. -(I ⁴)m+	182
1.2.2.1.3.14. -mAn+	182
1.2.2.1.3.15. -mur+	182

1.2.2.1.3.16. -I ⁴ n+	182
1.2.2.1.3.17. -(I ⁴)ntI ⁴ +	183
1.2.2.1.3.18. -(I)t+	183
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	183
1.2.2.1.4.1. -AIA-	183
1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	183
1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi	183
1.2.2.2.1.1. Mastarlar	183
1.2.2.2.1.1.1 -mA+	183
1.2.2.2.1.1.2. -mAk+	184
1.2.2.2.1.1.3. -(y)İş+	184
1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller	184
1.2.2.2.1.2.1. -(y)An+	184
1.2.2.2.1.2.2. -er+	185
1.2.2.2.1.2.3. -(I)r+	185
1.2.2.2.1.2.4. -dIK+	185
1.2.2.2.1.2.5. -mİş+	185
1.2.2.2.1.2.6. -(A)cAK+	185
1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller	185
1.2.2.2.1.3.1. -ken+	185
1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	185
1.2.2.3.1. Hâl Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi	185
1.2.2.3.1.1. +ÇA+	185
1.2.2.3.1.2. +rA+	186
1.2.2.3.1.3. +ArI+	186
1.2.2.3.1.4. +dAn+	186
2. GÖREV ve ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ	186
2.1. İSİMLER	186
2.1.1. İsim Çekimi	186
2.1.1.1. Çokluk Eki	186
2.1.1.2. İyelik Ekleri	186
2.1.1.3. Hâl Ekleri	186
2.1.1.4. Tamlama	186
2.1.2. İsim Yapımı	186
2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler	186
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	187
2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı	187
2.1.2.4. Hâl Ekleri İle İsim Yapımı	187
2.2. SIFATLAR	187
2.2.1. Niteleme Sıfatları	187
2.2.2. Belirtme Sıfatları	187
2.2.2.1. İşaret Sıfatları:	187

2.2.2.2. Sayı Sıfatları	188
2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	188
2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları	188
2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	188
2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	188
2.2.3. Belirsizlik Sıfatları	188
2.2.4. Soru Sıfatları	189
2.3. ZAMİRLER	189
2.3.1. Kişi Zamirleri	189
2.3.2. Soru Zamirleri	190
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri	191
2.3.4. Dönüşlülük Zamiri	191
2.3.5. İşaret Zamirleri	192
2.4. ZARFLAR	193
2.4.1. Yer ve Yön Zarfları	193
2.4.2. Zaman Zarfları	193
2.4.3. Hâl Zarfları	193
2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	194
2.4.5. Soru Zarfları	195
2.4.6. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı	195
2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı	195
2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller	195
2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller	195
2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı	195
2.4.6.2.1. Hâl Eklerinin Zarf Yapması	195
2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması	195
2.5. EDATLAR	195
2.6. BAĞLAÇLAR	196
2.6.1. Sıralama Bağlaçları	196
2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları	196
2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları	197
2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar	197
2.7. ÜNLEMLER	198
2.7.1. Çağırma Ünlemleri	198
2.7.2. Gösterme Ünlemleri	198
2.7.3. Sorma Ünlemleri	198
2.7.4. Cevap Ünlemleri	198
2.7.5. Seslenme Ünlemleri	198
2.8. FİİLLER	199
2.8.1. Fiillerde Zaman	199
2.8.2. Fiillerde Kip	199
2.8.3. Fiillerde Çatı	199

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk	199
2.8.5. Birleşik Fiiller	199
2.8.5.1. İSİM + FİİL	199
2.8.5.1.1. İSİM + eT-	199
2.8.5.1.2. İSİM + eyle-	200
2.8.5.1.4. İSİM + ol-	200
2.8.5.2. FİİL + FİİL	200
2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)	200
2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vır- / vĕ- (Tezlik Fiili)	201
2.8.6. Fiil Yapımı	201
2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı	201
2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı	201
III. METİNLER	202
IV. SÖZLÜK	307
SONUÇ	323
KAYNAKÇA	326
HARİTA	330

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a. Kısaltmalar

A	: a, e
Ā	: ā, ē
AABŞ	: Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni
AAİÇE	: Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl)Ekleri
AAS	: Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması
ABAÜG	: Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler
AİİOA	: Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları
AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
AMA	: Afyon Merkez Ağızı
Ar.	: Arapça
ATAUÜ	: Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler
BAAÜU	: Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları
BDA	: Başmakçı ve Dazkırı Ağızı
BMA	: Bayat Merkez Ağızı
BTKKA	: Bolvadin'deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağızı
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
Ç	: c, ç
DB	: Dil bilgisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
EATAÜU	: Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları
EATE	: Eski Anadolu Türkçesinde Ekler
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
G	: g, g(a)
GTS	: Gramer Terimleri Sözlüğü
I	: ı, i
I ⁴	: ı, i, u, ü
İng.	: İngilizce
IMA	: Isparta Merkez Ağızı
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
K	: k, k(a)
krş.	: karşılaştırınız
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları
s.	: sayfa
S.	: Sayı
ST	: Sözcük Türleri
sor.	: soruşturma
ÖTT	: Ölçünlü Türkiye Türkçesi
SYAÖ	: Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri
T	: t, d
TD	: Türk Dili

TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)
TDB	: Türk Dil Bilgisi
TDDN	: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları)
TDE	: Türk Dilinde Edatlar
TDES	: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TDÜA	: Türk Dili Üzerine Araştırmalar
TDK	: Türk Dil Kurumu
TE	: Türkçenin Ekleri
TEKKO	: Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması
Olayları	
TF	: Türkçede Fiilimsiler
TFKGSO	: Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları
TG	: Türkçenin Grameri
TGS II	: Türk Gramerinin Sorunları II
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TSD	: Türkçede Söz Dizimi
TP	: Türkçede Pekiştirme
TSTYY	: Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları
TTG	: Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)
U	: u, ü
UİA	: Uşak İli Ağızları
V	: vokal (ünlü)
Yay.	: yayınları
YTS	: Yeni Tarama Sözlüğü

b. İşaretler:

-	: fiile bağlanmayı gösterir
+	: isme bağlanmayı gösterir
# ...	: kelime başı olduğunu gösterir
... #	: kelime sonu olduğunu gösterir
≠...	: ek başı olduğunu gösterir
... ≠	: ek sonu olduğunu gösterir
< ...	: önceki şekil
.../	: kök ünlüsünden sonra gelen ünsüz
φ	: şekil olarak kaybolmuş
~	: nöbetleşe kullanma
U	: ulama işareti
(...)	: metinde anlaşılmayan yerler

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

a. Ünlüler

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
ĭ	: uzun i
ō	: uzun o
ô	: uzun ö
ū	: uzun u
ü	: uzun ü
ě	: kısa e
ĭ	: kısa ı
ĭ	: kısa i
ö	: kısa o
á	: a-e arası ünlü
à	: a-ı arası ünlü
è	: e-i arası ünlü
í	: ı-i arası ünlü
ù	: ü-i arası ünlü
å	: a-o arası ünlü
ë	: e-ö arası ünlü
ó	: o-ö arası ünlü
ù	: ü-ö arası ünlü
û	: a-u arası ünlü
ұ	: ı-u arası ünlü
ò	: o-u arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü

b. Ünsüzler

Ç	: c-ç arası ünsüz
F	: f-v arası ünsüz
ğ	: ön damak g'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ğ	: yarı belirsiz ğ
h	: yarı belirsiz h
x	: hırıltılı h(a)
'	: hemze veya kesme
ќ	: ön damak k'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
K	: k-g veya k(a)-g(a) arası ünsüz
ķ	: yarı belirsiz k, düşmek üzere oluş
ĺ	: ön damak l'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ļ	: yarı belirsiz l
ñ	: nazal g
ņ	: yarı belirsiz n

P	: p-b arası ünsüz
ɾ	: yarı belirsiz r
S	: s-z arası ünsüz
T	: t-d arası ünsüz
ʈ	: yarı belirsiz t
w	: çift dudak v'si
v	: yarı belirsiz v
ÿ	: yarı belirsiz y

GİRİŞ

I. PROBLEM

Afyonkarahisar'ın bir ilçesi olan Sultandağı, Türklerin Anadolu'ya ayak bastıkları ilk yıllarda yurt edindiği en eski şehirlerden biridir. Ancak ilçenin, Akşehir'e yakın ve Afyonkarahisar'a uzak olması, il merkezi ile bağlantılarını zayıflatmıştır. Sultandağı - Bolvadin arasında meskun Karabağ Türkmenleri ile Sultandağı'nın çeşitli bölgelerine dağılmış olarak yaşayan Antalya'dan gelmiş yörükler, ilçede değişik ağız gruplarının oluşmasını sağlamışlardır. Bu nedenlerle bölge, Afyonkarahisar'dan birçok farklılık göstermektedir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alındığında yörenin ağız özellikleri üzerinde bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

II. AMAÇ

Yapılan bu çalışma Sultandağı merkezi, kasaba ve köylerinin ağız özelliklerinin belirlenmesini, ağız özellikleri açısından bölgenin Afyonkarahisar içerisindeki yerinin tespitini ve Türkiye ağız haritasının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

III. ÖNEM

Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile kaybolmaya başlayan ağız özelliklerinin ve mahallî söz varlıklarının bir an önce yerinde tespiti önem arz etmektedir.

IV. SINIRLILIKLAR

Yapılan bu çalışma Afyonkarahisar iline bağlı Sultandağı ilçesinin merkez, kasaba ve köylerini kapsamaktadır.

Derleme yapılacak yerlerin tespitinde etnik yapıyı belirleyici unsur olarak kabul ettik. Ayrıca derleme yapılacak yerlerin ilçe merkezlerine yakınlık ve uzaklıkları da derleme yapılacak yerlerin seçiminde etkili oldu. Bu doğrultuda Sultandağı sınırları içerisindeki on bir yerleşim biriminde derlemeler yaptık.

Derlemelerimize nüfusları çok az olan Bulgaristan göçmenleriyle Çerkezleri dahil etmedik.

V. YÖNTEM

Araştırmaya Kaynak Oluşturan Kayıtların Elde Edilmesinde Kullanılan Araç ve Yöntemler

Derlemelerimizi sözlü derleme metodu ile elde ettik. Kayıtların ses kalitesi bakımından yüksek olması amacıyla dijital kayıt cihazları yerine kasetli, eski tip bir kayıt cihazını tercih ettik. Cihazın çalışması esnasında çıkardığı hışırtılı sesin kayıtlara geçmesini önlemek amacıyla haricî mikrofon kullandık.

Derleme yapılacak yerleşim birimine gittiğimizde görüşmelerimizde konu olarak kullanmak üzere o bölgede yaşanmış veya yaşanmakta olan önemli olayları tespit ettik. Kaynak kişinin tanıdığı bir kimseyi de yanımıza alarak görüşmelerimizi yaptık.

Derleme çalışmalarımızda yirmi bir tane altmışlık kaset doldurduk ancak kaynak kişilerin anlaşılır ve doğal bir dille konuştuğunu düşünmediğimiz kayıtların metnini çıkarmadık. Bu kayıtları sadece dinleyip bölgenin ağız yapısı hakkında daha geniş bir fikir sahibi olmaya çalıştık ve mevcut metinlerde bulunmayan dil özelliklerini yakalamaya çalıştık. Dinleyerek değerlendirdiğimiz bu kayıtlar, çalışmanın tamamlanmasında büyük önem arz eden soruşturma tekniğini daha etkin kullanmamızı sağlamıştır.

Araştırmamıza kullandığımız metinler 27 kişiye aittir. Yaptığımız görüşmeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabesi”ndeki sisteme göre metne aktardık. Bu metinlerden ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük bölümleri için fişlemeler yaptık.

Merinlerden Elde Edilen Bilgilerin Düzenlenmesi

Doç. Dr. Erdoğan Boz’un Afyon Merkez Ağız adlı araştırmasında kullandığı tasnif ve tertibi esas olarak elde ettiğimiz verileri düzenledik.

Çalışmamız,

1. Giriş
2. Dil İncelemesi
- 2.1. Ses Bilgisi

- 2.2. Şekil Bilgisi (Görev değiştirici ekler, kelime yapıcı ekler)
- 2.3. Kelime Bilgisi
3. Çeviriyazılı Metin
4. Sözlük
5. Sonuç
6. Kaynakça
7. Harita

bölümlerinden oluşmaktadır.

Soruşturma Tekniği:

Yöresel kelimelerin anlamlarının belirlenmesi ve şekil bilgisinin tüm yönleriyle ortaya koyulması amacıyla soruşturma tekniğinden yararlanılmıştır. Soruşturma tekniğinde bilgisine başvuru lan kişiler Sultandağı doğumlu olup hâlen Sultandağı'nda ikamet etmektedirler:

1. Mehmet AYNA

Sultandağı Lisesi'nde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktadır. Sultandağı'nın dili ve tarihi hakkında çalışmaları bulunmaktadır.

2. Halil AKBIYIK

İşhaklı İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır.

3. Metin YILMAZ

Yeşilçiftlik İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır.

Soruşturma tekniği uygulanırken yöre halkından birçok kişinin bilgisine ayrıca başvurulmuştur.

1. SULTANDAĞI'NIN COĞRAFÎ VE TARİHÎ DURUMU¹

1.1. GENEL COĞRAFYA

Sultandağı Afyonkarahisar - Konya karayolunun üzerinde 68. kilometrede bulunmaktadır. Ormanlarla kaplı olan Sultandağları'nın eteklerinde yer alan ilçe son dönemlerde gelişen meyveciliğin de etkisiyle Afyonkarahisar'ın en yeşil ilçelerinden biri hâline gelmiştir.

Afyonkarahisar'ın güneydoğu ucunda bulunan ilçenin batısında Çay, güneybatısında Isparta, güneydoğu ve doğusunda Konya, kuzeyinde Emirdağ ve Bolvadin yer almaktadır. Kuzeybatı - güneydoğu doğrultusunda uzanan, Torosların bir uzantısı olan Sultandağları, Isparta'nın Yalvaç ilçesi ile Sultandağı'nı birbirinden ayırır. İlçe merkezinden Yalvaç'a gidilebilecek en kısa yol Akşehir üzerinden geçmektedir. Afyonkarahisar il merkezinin uzak olması nedeniyle ilçe halkının, yörenin ticaret merkezi olan Akşehir'le olan bağları daha kuvvetlidir.

22 Ekim 2000'de yapılan nüfus sayımının sonuçlarına göre ilçe merkezinin nüfusu 6893, kasaba ve köyleriyle birlikte 22184 kişidir.

Sultandağı'nın en önemli gelir kaynağı meyvecilik ve bilhassa kirazcılıktır. Elde edilen kirazın büyük bir bölümü ihraç edilmektedir. İhraç kalemleri arasında Afyonkarahisar'ın mermerden sonraki en büyük gelirini kiraz teşkil eder.

Meyveciliğin ilerlemesi ile birlikte ilçeye yerli yabancı birçok şirket yatırım yapmıştır. İki adet meyve işleme fabrikası ve birçok soğuk hava deposu hizmet vermektedir.

1.2.TARİH

Sultandağı bölgesi bir yerleşim birimi olarak karşımıza ilk olarak Bakırçağ devrinde çıkar. Bizans ve Selçuklular zamanına kadar batı ve doğunun yol uğrağıdır. Bağdat yolunun geçmesi ile ticarî önem kazanmıştır.

İshaklı, Bolvadin ilçesine bağlı bir kasaba konumunda iken 1958 yılında Çiftlik kasabası ile birleşerek Sultandağı adıyla ilçe olmuştur. 1972 yılında Çiftlik, halk oylamasıyla Sultandağı'ndan ayrılarak Yeşilçiftlik adıyla yeniden kasaba olmuştur.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.sultandagi.gov.tr/brifing.doc>

Araştırmamızda birinci bölge olarak belirttiğimiz Karabağ kasaba ve köylerinin tarihi hakkında elde edilen en eski kayıtlar “Başbakanlık Osmanlı Arşivi Muhasebe Kalemi”nin 1162-11-72 numaralı belgelerin 97 ve 548. sayfalarında yer almaktadır. 1750 tarihli bu belgelere göre Karabağ cemaatinin yerleşim yeri Bolvadin ve Emirdağ’dır.

DİL İNCELEMESİ

I. SES BİLGİSİ

1. SESLER

1.1. ÜNLÜLER²

1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ

*Sultandağı ağız*nda (bundan sonra **SA**) sekiz ana ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü)'den başka şu ünlüler bulunmaktadır: à, á, è, ë, é, í, u, û, ù, ĩ, Ī, õ, â, ò, ó, ú, ù.

1.1.1.1. á ünlüsü: a-e arası bir ünlüdür.³

biráz gutuları olur, gutu götürürler. (I-1.19)

cebinde ne kadar fişek varısa báña teslim etTi mi? (I-1.200)

eyip, süleymán ā, arif bē, çörçiliñ öñüne geçTiler, jandarma çavuşunuñ. (I-1.202)

vallā işTe ēdet şey olur götürüler, ásbap mesbap. (I-2.1)

meselē yèl yèle çarparsa altı sā.át sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)

onlar dē bi káč gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)

o aradā táK gırma varıdı, şeyde háni hēybede tág gırmī siydim. (I-5.124)

goláy gelsin. (I-5.183)

ben galbimdē olanı sōliyem, záten para geziyem. (I-5.184)

o vermiyelim felán dēdi, şöFer dēdi. (II-8.7)

üçguyunuñ adamı biraz şeydir, şindi öldü ya hálimeniñ musa varıdı orda. (II-8.81)

gazyā da yakdılar, haşgáš yā da yakTılar. (II-8.151)

² Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler", AKÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57; Mukim SAĞIR; "Anadolu Ağızlarında Ünlüler", TDAY (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

³ krş. Tuncer GÜLENSOY, *Kütahya ve Yöresi Ağızları KYA*, TDK Yay., Ankara, 1988, s.19; Erdoğan BOZ, *Afyon Merkez Ağızı AMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.25.; Osman YILDIZ, *Isparta Merkez Ağızı IMA*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2002, s.11.; Eda ŞAHİN, *Bayat Merkez Ağızı BMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 1999, s.7.; Talat DİNAR, *Başmakçı ve Dazkırı Ağız BDA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 2006, s.2.; Osman GÖKER, *Bolvadin'deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağızı BTKKA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 1996, s. 9.

gāri bir hawta filān sōna bölük geri geldi gāri. (II-9.34)
dediler ki arkādeş biliyoz. (II-12.19)
düğünü yaparken ya ata vāya taksiye bindiriler. (II-13.6)
ordan árKadaş biraz zopa yèdi gāri. (III-14.1)
soruyom bunlara nerelisiñ, afyonluýun afyon bolvādin. (III-14.17)
guru üzüm fālan. (III-15.10)
gucâğında çocūnan atlamış camdan. (III-16.11)
dā ilkokuldan çıkdım, òn bir yaşındáyın yā. (III-16.63)
işi boşláycek ya. (III-16.122)
ārkađeş dēdi baña, çocukları dövdürüdü baña. (III-16.137)
ondan sōna çocuğunu sálavatlālā, asgere gidē. (III-17.152)
sana ne lán dedim şey parası. (III-18.62)
üç beş gün su akıyo ya pis su çıkmalıyo geri. (III-19.33)
ben ankara mamakTáydim ben. (III-20.90)
koruyá de vermediler. (III-20.92)
yetmiş_üş yō elli iki elli dört arasındáydı. (III-20.96)
şey dedi ki subáy bağırıyo durdu tabi. (III-22.75)
gelmesi sāña ā_ıt, götürmesi ba_ıa ā_ıt dedi. (III-22.94)
āndan ērtesi gün gına gonur, millet topláşır. (III-23.2)
ásgere giderler. (III-23.22)
salladım torbáyı o da āsıldı torbáyı. (III-24.66)

1.1.1.2. à ünlüsü: a-ı arası bir ünlüdür.⁴

dilerse gocàya varır, dilemesse yanıñda bulunur. (I-1.38)
iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandàrmalara. (I-1.198)
bizi demiryolundan aşşā savıştırdı, arkàya dakdı moturu, vērdi elime. (II-8.161)
ekseri akşehire pazarlamàya gideriz, sultandağına gideriz. (II-13.16)
yedi hāne gurulmuş şu rampàya, yedi hāne gurulmuş. (II-13.30)
atlàyınca bu bağ_ıevlerinde galıyolar. (III-15.17)

⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.19; Güner GÜLSEVİN; *Uşak İli Ağızları UIA*, TDK Yay., Ankara, 2002, s.13; BOZ, *AMA*, s.26; YILDIZ, *IMA*, s.11.; İbrahim ÖZKAN, Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri *SYAÖ*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001, s. 22.; ŞAHİN, *BMA*, s.7.; GÖKER, *BTKKA*, s.1.; DİNAR, *BDA*, s.9.

àşşâgı gitdi işTe. (III-16.52)
hemen geniş boru şey gılavuz daKÇaklarımıŞ işdē. (III-16.129)
âşamıla geliledi, o gayâyı açālarımışımıŞ. (III-17.12)
dāvet edēlē gonunu goñşunu, hısıımı ākrahâyı. (III-17.111)
mideñdēki yaraları, bağırsıkdākı yaraları èyi edē kekik. (III-17.119)
hiş satın biz çocuğa geycek filan almâyız, getirilē. (III-17.139)
âtları götürdük oraýa, gece vārdık manisàya. (III-18.35)
manisàya tek remoK sarmàya gitTik. (III-18.56)
bū yòkarı yemek hazırlatmàya çıkTı. (III-19.3)
hanımı çapalamàya gēldi. (III-19.8)
ondan sonrā millet kiraz yapmàya başladı. (III-19.72)
güvē geydirmeniñ ertesı günü de gelin almàya giderlerdi. (III-21.10)
filipis yāni halkı oylamàya götürdüler. (III-21.21)
vallā gāve dökmez bōle hēç tıkırdamıyo. (III-22.25)
dedim ābiy geŞ galmàycan ben, gitcen. (III-22.94)
angaràya habar vermişler. (III-24.6)
dartıyolā, beş kiloluK gasàya goyuyolā, āvrupàya yolluyolā. (III-24.29)
şu tarlâyı üleşirlerdi. (III-24.60)

1.1.1.3. û ünlüsü: a-u arası bir ünlü, u'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.⁵

ā èyi, bi de geldiler burûya, bizi götürdüler orûya. (I-1.5)
tam deñiz ovaniñ orûya varınca eşşeK tökezlemiş. (I-1.101)
orûya da vardıñ mıydı şeyimiz varıdı. (I-5.21)
ben daŞ toplûyam öte berı. (I-5.181)
bacım oraya torbûyı dakdı öküzlere. (II-8.110)
ondûn sonra sülāle sülāle bōle böyümüş. (II-11.13)
mahsuúlerimiz bol olúcakdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasımı dilerim. (II-13.28)
buñû her gün pürümüz dutmuş açamamış. (III-19.2)
orûya hücum ettik. (III-20.31)

⁵ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.20.; GÜLSEVİN, *UİA*, s.13.; BOZ, *AMA*, s.26. ; GÖKER, *BTKKA*, s.3.; DİNAR, *BDA*, s.10.

1.1.1.4. è ünlüsü: e-i arası bir ünlü; daralmış e, yaygın söyleyişle kapalı e olarak bilinen bir ünlüdür.⁶

Eskiden beri devam edegelen ve ilk hecede görülen è

ā èyi, bi de geldiler burûya, bizi götürdüler orûya. (I-1.5)
èrtesî gún çalgıcımızı dutdux. (I-1.11)
püskût, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)
èl dövdü sövdü, ey ölüm. (I-1.36)
meselē yèl yèle çarparsa altı sâ,ât sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)
yāmaz o hortum dèrler dèdim. (I-5.42)
şimdi elettirî gótürmüyem èrkenden gece gelip gece gedyem. (I-5.146)
aıt Yannını goyvèrmedim goyunuñ. (I-5.149)
ordan árKadaş biraz zopa yèdi gāri. (III-14.1)
ālmanyaya belediyeden gètTim. (III-18.76)
yèdi gün guran okuruz, hatim indiriz. (III-17.109)
gazālî bize vèrdiler. (III-18.3)
güze dōru sarā, o zaman da èndiriyon sāten. (III-15.32)

Ses olaylarına bağılı olarak görülen è

o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bèyaz bèyaz geşmiş. (II-8.27)
èvèli gördüm sultandağında, belcikada duruyodu, izinli mi gelik,
orduymuşumuş. (II-8.130)
o göyunuñ şèyine suyu oldü için buruya yerleşmişler. (II-10.33)
biz minārèyi gaybetmeyiz, allah izin verişse. (III-15.23)
èkin bu sene ölmedi meselā. (III-16.76)
hèr otuñ āslında faydası var. (III-17.132)
hèç evinde āsker ekmek yimez. (III-17.146)
yā õnuñ sözü mü olur fèlan dedim. (III-18.55)

⁶ krş. Muharrem ERGİN; *Türk Dilbilgisi*, **TDB**, İstanbul, 1972, s.62.; GÜLENSOY, **KYA**, s.21.; GÜLSEVİN, **UİA**, s.13.; BOZ, **AMA**, s.27; YILDIZ, **IMA**, s.12.; ÖZKAN, **SYAÖ**, s.22. ; GÖKER, **BTKKA**, s.2.; DİNAR, **BDA**, s.10.

şimdi ot biçmèye gitTi. (III-18.11)
èmin ā benin len benin len diyo. (III-19.25)
bi bakTı, millet gidincè biz de goşTuk dışarı. (III-22.7)
son sefer bi dā salladı abèy. (III-22.14)

1.1.1.5. ě ünlüsü: Kısalmış e ünlüsüdür.⁷

meselā derèçine veyāt da başga köylerde (II-13.72)

1.1.1.6. í ünlüsü: ı-i arası bir ünlüdür.⁸

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarix dediler. (I-1.10)
hadí bolavadına toplandıx ihsara. (I-1.230)
Fílan derkene baxdım, kimyon yolmacılar vardı. (I-5.39)
yog o ùç kısımdáydí. (I-5.211)
çatır çatır sa_a sola atılmış, oralar daş gaya çıxmış. (I-5.216)
biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıyđı. (II-8.189)
bi sígara işmeyen gāvesi olsa dā daha iyi olcak yāni. (III-16.101)
bizim burdā arāzı filan çokTū, onlar satmāya galktı. (III-18.21)
ōndēn bi nışan yaparlar. (III-21.5)
dedim kī seni çok asabı anlattılar. (III-22.55)
o vakıt halk partisi vārdı. (III-24.70)

1.1.1.7. ě ünlüsü: e-ö arası bir ünlüdür.

evet bèle. (I-1.22)
insan şaşırđıya ölüm, èle şey górdü mü. petliölu vardı, petliölu musa. (I-5.141)
mezer daşı gibi şèle uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)

1.1.1.8. u ünlüsü: u-ı arası bir ünlüdür.⁹

dul garıda namuş olmaz, ar olmaz. (I-1.39)

⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17 ; GÖKER, *BTKKA*, s.6.; DİNAR, *BDA*, s.11.

⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.21; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.12.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; DİNAR, *BDA*, s.11.

⁹ krş. BOZ, *AMA*, s.28. ; DİNAR, *BDA*, s.12.

memet çavuş örda emirsiz ateş etmiş. (I-1.96)

âskerliĝi dokuz yüz altı uçaksavar taburu üçüncü bataryada görevimizi yaptık,
istanbul gebzede. (I-4.6)

kış, mevsimlere gelince eñ çok yâmir veyâhuť da kar daha çok
yaĝıyor. (II-13.22)

davul filan getirtmedik biz düĝünde. (II-13.38)

şe takım assubayı da dèdi ki kèsin yâni benden şüpelendi bu da nöbetçi çavuşıdi
arkadaş. (III-14.3)

bi çuvlık geldi, ben televizyona bakıyodum o zaman. (III-16.8)

emin dayım şunu şwacâdı ya altını. (III-20.45)

1.1.1.9. ü ünlüsü: ü-i arası bir ünlü, ü'ye kayarak yuvarlaklaşmış i ünlüsüdür.

yarım dünyüyü batırmış. (I-1.97)

gelmişler gezielere bü gün. (I-5.164)

gelen mûsâfir üş gün, beş gün, meselâ bu seyyar satıcılar geliridi. (I-7.49)

bundan ôsmanlı imparatorluĝu zamânında sâdece dîni nikah mühümdir
aslında.(II-13.83)

hanımımın halasını, hüsûyin şeker vârdı. (III-21.49)

yâni toplanırlar. bü yüzük dakılır, söz alınır. (III-22.101)

1.1.1.10. ĩ ünlüsü: Kısalmış i ünlüsüdür.¹⁰

gız alırısân bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

1.1.1.11. İ ünlüsü: Kısalmış i ünlüsüdür.¹¹

buña dèdi birİni dâ çıkar, yâni hemşericilik mi oynuyosunuz dèdi toprakcılık mı
oynuyosunuz ôle bi şêler dèdi. (III-14.4)

1.1.1.12. â ünlüsü: a-o arası bir ünlüdür.

bâbam baĝırdı. (I-1.146)

musdâwa onuñ da bacana ya. (I-1.205)

¹⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17.

¹¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17.

başKa dā ne anlatim sene ben bāba yā? (I-6.8)
çay isdâsyonuna indik. (II-8.9)
ya senden alır veyât başga yerden alırdı. (II-8.184)
baña sen yat burâya hemşerim dedi. (II-10.99)
bi de yanında yarbay var, bi de şofârları var. (II-12.15)
benim sakladım pantâlonu bulmuşlar. (III-14.9)
ondân sōna gına gomaya gidēlē bizim burda. (III-14.70)
bakādı, gurbana yakın, vagona yüklēlēdi, isTanbâla satālādı. (III-17.20)
çimântoyu sulamamışlar, keserinen ben vallā yoñttum şôle,
keserinen. (III-22.23)
çarşı satılıyâ ya göce deriz biz buydey, buydey. (III-23.9)

1.1.1.13. ò ünlüsü: o-u arası bir ünlüdür.¹²

bi herden guyu, bi acı gòyu, bi nine gòyu üş tâne gòyu bulmuşlar. (II-10.33)
beşinci zırlı ordu ölaşdırma bölüğüdü. (II-10.37)
yòkarda garşılaşdık. (II-12.17)
ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta
gölün dibinde şey yaşayan. (III-14.80)
aşşā yòkarı bikaş da aşşā çitlikden çıkan arkadaşlarda olurdu. (III-15.11)
yoğusa bunu gòy, sayādık gāri. (III-16.86)
bū yòkarı yemek hazırlatmāya çıkTı. (III-19.3)

1.1.1.14. ó ünlüsü: o-ö arası bir ünlüdür.

kātip veli geldi, musa çocuk geldi cenāzi gótürdük, goduk geldik. (I-1.17)
püskūt, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)
biráz gutuları olur, gutu gótürürler. (I-1.19)
ōrdan bi gezmiye giderler, górerler gelirler. (I-1.20)
meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)
çapa da gótürdü hösneniñ gızı, dedim analīma. (I-1.49)
çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)
biz kólgelere gaçıyax. (I-1.196)

¹² krş. BOZ, *AMA*, s.29.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; ŞAHİN, *BMA*, s.8. ; DİNAR, *BDA*, s.13.

sen götürüp goyan. (I-1.211)
ben bi şey górmedim. (I-1.232)
gètTik kór hâkim diyeler, bi zalım hâkim var. (I-1.231)
ondan sōna, bi de sèl dindikTen sōna kóy altüst olmuş öbür meħelle. (I-3.20)
góz yaşı gibi pat çat diyekene o arada aniden indirdi. (I-5.89)
gece dān başına varsıñ górsünler. (I-5.201)
góşdü gitTi adam. (I-6.14)

1.1.1.15. ú ünlüsü: u-ü arası bir ünlüdür.¹³

nışanımızı daxdıx bi gún evel. (I-1.11)
eñ gúçÇük öldü, doğdaş. (I-1.15)
çolag,omarıñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35)
gırda ciyarası túkensin ava gèderdi, döner gelirdi. (I-1.213)
hâkimine savcı gúlmiye durdu. (I-1.236)
şimdi o yarılıya kirmenliyî, içinden şe le gabarıp çıxıyā, o kúlün altından
çıxardıyalar. (I-2.28)
onlar dē bi kaç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)
o külüçüyü gömmüş. (I-5.167)
bi kúpün içinde on kilo gadar var mıymış onuñ şeyi diyeler. (I-5.168)
ora giderler, gız evinde o gún orda yatarlar, comāt. (II-8.179)

1.1.1.16. ù ünlüsü: ö-ü arası bir ünlüdür.¹⁴

şimdî bizim buranıñ düğünleri esgiden bizim günümüzde gürücü
usülüyle.(III-21.3)

¹³ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.22; BOZ, *AMA*, s.29; YILDIZ, *IMA*, s.12.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; ŞAHİN, *BMA*, s.8.; DİNAR, *BDA*, s.13.

¹⁴ krş. BOZ, *AMA*, s.29.

1. TABLO: ÜNLÜLER

	DÜZ						YUVARLAK			
	GENİŞ	YARI GENİŞ		YARI YUV.		D A R	N A Z A L	GENİŞ	YARI GENİŞ	DAR
		D Ü Z	Y U V.	G E N.	D A R					
KALIN	a	à	û		u	ı		o	ò	u
YARIN KALIN	á					í		ó		ú
İNCE	e	è		ë	ü	i		ö	ù	ü
YARI AÇIK	ä									

* Kısa ve uzun ünlüler tabloya dahil edilmemiştir.

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

SA'da uzun ünlüler, birincil ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki ayrı başlık altında işlenecektir.

1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları¹⁵

Eski Türkçeden beri varlığını sürdüren birincil uzun ünlüler, tarihî ve çağdaş şivelerimizin bir kısmında da mevcut olmakla birlikte *Ölçünlü Türkiye Türkçesinde* (bundan sonra *ÖTT*) yoktur. Anadolu ağızları ise, söz konusu uzun ünlüleri sayılı örneklerde koruyor görünümündedir. SA birincil uzun ünlülerin görüldüğü bir ağızdır.

¹⁵ Zeynep KORKMAZ; "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" *EATAÜU*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar *TDÜA*, Ankara, 1995, TDK Yay., C.1, s.443-458.; KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları" *BAAÜU*, *TDÜA* TDK Yay., C.2, s.197-203; Talat TEKİN; *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler ATAÜÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975,

SA'da birincil uzun ünlü olarak tespit ettiğimiz örnekler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

2.TABLO UZUN ÜNLÜLER

SA	ATAUÜ ¹⁶	BAAÜU ¹⁷	EATAÜU ¹⁸	KYA ¹⁹	UIA ²⁰	AMA ²¹	BDA ²²
āğlıyolař (III-22.18)			āgla-				
āldı (III-20.44)				āl-	āl-	āldım	āldı
āltın (I-5.250)	āltun	āltun				āltın	āltın
āradan (III-21.7)			āra				
ārdı (III-16.19)	ārt					ārd	ārdında
āsıldı (III-24.66)			ās-				
āyrılmadı (III-17.71)				āyird		āyrı	āyrı
āvcı (I-1.212)			āv				
dērdi (III-24.57)	tē-		dī-	dē-			dēyon
gāldı (III-15.44)	gāl-		kāl-		gāl-		gāldı
gēldi (III-15.43)					gēl-		gēldi
ōldu (I-5.82)		ōl-	ōl-				
ōrda (III-16.3)				ūrda	ōrdan	ōrda	ōrda
ōn (III-16.63)		ōn gün	ōn				
sōrdu (III-18.93)		sōr-	sōr-				
vārdır (II-13.100)	bār	vār	vār		vār	vār	vārdı
vārdıx (I-1.1)		vār-					

Metinlerimizde rastladığımız “başdākinleriñ (II-11.2)”, “arkamızdākı (II-11.49)”, “burdākı (II-11.60)”, “mideñdēki (III-17.119)” kelimelerindeki uzunluk, Türkmen Türkçesi özelliğidir. “Bulunma hāli ekinden sonra +kı/+ki eki gelirse bulunma hāli ekinin ünlüsü uzar.”²³

1.1.2.2. İkiz Ünlüler:

SA'da ikiz ünlüler yoğun şekilde bulunmaktadır. Komşu ağızlardan *KYA*'da²⁴, *UIA*'da²⁵, *AMA*²⁶ ve *IMA*²⁷ da sık görülen ikiz ünlülerin *SA*'da en çok rastlanan şekilleri şunlardır:

1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler²⁸

a_ua : ba_ua (I-1.29), sa_uar (I-1.42), ça_uarıxlar (I-1.47), sa_ua (I-1.82), sa_uat (III-19.26)

a_ıı : da_ııtTı (I-1.86)

e_ee : de_eel (I-1.6), ne_ee (I-1.61), me_eersem (I-1.136), şe_eer (II-8.6)

e_ii : de_iil (III-20.12), ākşe_iir (III-21.60), re_iisi (III-24.19)

o_uu : do_uum (III-18.29)

u_aa : mu_aammer (I-1.222), vuku_aat (I-7.42), mu_aapPet (III-24.57)

1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler²⁹

de_{ı̄}i (I-1.32), du_āyı (I-1.76), do_ā (II-13.11)

1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler³⁰

bā_ua (I-1.29), sā_uát (I-5.35), ā_iile (I-7.74), mütā_iit (III-22.11), ā_iit (III-23.94)

1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları³¹

1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları, yalnızca Türkçe asıllı kelimelerde değil, alıntı kelimelerde de görülebilmektedir. Bu tür ünlü uzunluklarını üç başlık altında işleyeceğiz:

1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler

benim olan varıdı (I-1.2)

şeyiñ var yā, ibişiñ gara amet öldüdü ya. (I-1.16)

bi terk hēbesi var. (I-1.121)

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)

beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)

el almış oymā şimdi silānan. (I-1.195)

hocam seldē, gāvedeydik ilk selde. (I-3.13)

meselē yēl yēle çarparsa altı sâ_oât sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)

yāmaz o hortum dērler dēdim. (I-5.42)

fakat şēle olursa azıcığ şēle eri olursa hafta hafta bulanabilir yāni. (I-5.55)

o bulutlarına ūraşTı, gētTi bādemliye dōru emirdān aşşā. (I-5.97)

bizim daha evel geşmişimiz büyükkarabālı. (I-7.7)

şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)

elinde şōle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ondan sonra sāt on biri çērek geçiyo. (II-10.63)

çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. (II-10.85)

garın ārısına filan çok faydası var yāni. (II-13.89)

yālı, şū bū, datlı cinsinden. (II-13.95)

yāni bōle hādiseleğ falan oldu canım. (III-14.13)

ben dedim, bi hatām yok, buña sōledim arKadaşa dedim ben. (III-14.55)

suyu sēmez yāni onu. (III-16.47)

köwlü vēdiydi parıyı. (III-16.109)

ōrda siñlenmişlē gayalarıñ aralarında. (III-17.1)

deyo yā burda şey şēlig oluyō sandıkTa dē. (III-18.18)

bu gēldi bi baksā tūlaları, niye èndidi bunu dedi. (III-19.13)

hattā bi ara biz bi haksızlığa ūradık. (III-20.29)

düğün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. (III-21.8)

buraya ilk yerleşenlerden bi tānesi lokmanlā. (III-15.20)

odalara toplanırlarmış goca heriflê. (III-24.46)

1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler

allah anañı alacāna babanı alsıñ. (I-1.37)

èlli sekizde, böbreg hastalına yaxalandım. (I-1.46)

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)

decēm, şimdi bizim çuxurcān sarp. (I-1.94)

kópēñ birini da atdılar. (I-1.113)

bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)

ayāma geydim, gètdim. (I-1.127)

bi gún ēmetli goca varmış tāhir_āya, şikātçı. (I-1.181)

hani o sidik delini aşdı, su boşaldı ōrdan. (I-3.19)

iş bulursam çalıſacām. (I-4.4)

gırtlāndan öte geçTiği yox. (I-5.114)

kütüglün bi yanı doñuz gurşunu, bi yanı saçmaydı. (I-5.125)

gece dān başına varsıñ górsünler. (I-5.201)

yalıñız sen yerini sōle, o toprān altında durudur, dediler. (I-5.213)

adam gamıſ kesiyo diyelim ki örnēn bi gamyon gamıſ satsa biçse de kesse dört beş yüz millon para dutuyo. (I-6.26)

şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)

amcamın bi çit öküzü var, bizim de bi çit kısrāmız var, beygir. (II-8.67)

kadro çoklūndan dağıtım etTiler. (II-9.5)

yıkanmadım belli. (II-10.88)

rātımız iyiydi, yāni ben asgerliği sevdim. (III-16.5)

sen de çocunu bile dövemēyon, sıkıſTıramāyon ki. (III-16.140)

zēngin oldūmuzu zati biliyo, bubamı āvleyō. (III-17.22)

bakTım, gapānı galdırdım, balıK. (III-19.38)

yabancı gözüyle bakmıS. (III-21.26)

sen yurdunu gırarımıſın falan filan. (III-22.55)

avukat selēttin. (III-22.90)

rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

örden kāt kürek alcan da ôle etcen gāni. (III-24.77)

1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

getirdik kel āmetlerine fişkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkırdıx. (I-1.149)

nēdiyin yāw demiş. (I-1.184)

nēdīm ben? (I-1.237)

kōperatif kuruldu. (III-20.69)

1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları ³²

Bu tür uzunluklar da hem Türkçe asıllı kelimelerde hem de alıntı kelimelerde görülebilmektedir. Bu uzunlukların süresi daha çok, konuşan kişinin ruh hâline bağlıdır. ³³

ō bi ev dutmuş. (I-1.3)

bu gız bunuñ yanındā o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)

onlar dedi kī bizim de_{el} gız dediler, hüseyiniñ dediler. (I-1.6)

biri de öldū, sekiz. (I-1.15)

ben mī? (I-1.27)

bacımı dutTular, vērdiler. (I-1.45)

āylıgım sekiz gaymeye hizme_{kar}dım. (I-1.75)

sārma, et, çorba, āş, hoşoF onları ederik. (I-2.14)

sāminiñ ölu var ya böyük sāminiñ o güçÇük olan, ver allām vēr, ver allām vēr deyin bağrıya. (I-3.14)

yüksekTe oldun muydū, çarptı mıydī altı sa_{at} sōna yağar. (I-5.43)

daşdan ileridē ē şey var, daş var. (I-5.228)

ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o góçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burı da yıxdı. (I-6.15)

o anda yūzde sekseni sultandağında ikāmet etmekTedir. (I-7.13)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ārpa, buğdey köyümüzde çiçek her mahsül yetişebilir. (II-13.15)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. (III-14.53)
burda erte vār, siziñ karapınarda falan yok erte. (III-16.27)
esgiden ē evlere gezmeye giderdi bizim büyüklerimiz. (III-21.36)

1.1.3. Kısa Ünlüler

Telaffuz süreleri normalden daha kısa olan ünlülerdir. Türkçede diğer ünlülere göre biraz daha kısa olan “ı” ünlüsünün yanında, ağızlarda sayıları az olmakla birlikte diğer ünlülerin de kısa örnekleri vardır. SA’daki örnekler :

meselā derēçine veyāt da başga köylerde (II-13.72)

gız alırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

buña dēdi birīni dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosuñuz dēdi toprakcılık mı oynuyosuñuz ôle bi şēler dēdi. (III-14.4)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ

SA’da yazı dilimizdeki kullanılan 21 ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z)den başka, şu ünsüzler bulunmaktadır: Ç, F, ğ, ğ, ħ, x, ‘, k, K, k, l, l, ñ, n, P, r, S, T, t, w, ú, ý. Bu ünsüzler, çoğunlukla ortak dildeki temel ünsüzlerin kısmen değişmiş şekilleridir.

x ünsüzü sadece Karabağ - Türkmen bölgesinde kullanılmaktadır.

1.2.1.1. Ç ünsüzü : c-ç arası, yarı ötümlü bir ünsüzdür.³⁴

eñ gúçCük öldü, doğdaş. (I-1.15)

bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. (I-1.57)

sādece nöbetCiler var. (II-9.34)

kimisi bahÇecilikle uğraşıyorlar. (II-13.46)

tüweğın dipÇini şôle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şôle etTim. (III-14.21)

her baçÇede vārdır da satmaya o gadār fazla değil. (III-16.50)

ôle ôle çiftÇi etti rahmetli. (III-16.66)

bi teK bekÇileri galdı. (III-16.113)
hemen geniş boru şey gılavuz dakÇaklarımış iŝdē. (III-16.129)
herkeÇ oynā gülē, yerini bulū, guzum. (III-17.86)
Çok yā bizimki. (III-18.56)
gērsin geri münübüsÇüyü köwe gittik. (III-18.91)
tabi şapÇı şeye gittik, ōrda satar matar diye. (III-18.92)
ben sultandaĝınıñ aŝÇıŝıydım eveli. (III-23.8)
parÇa, büyük büyük yāni. (III-24.11)

1.2.1.2. F ünsüzü: f-v arası, yarı ötümlü bir ünsüzdür. ³⁵

bir haFta dedemiñ yanında durmuş. (I-1.160)
Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)
garısı Fatmanıñ gōnü olmadı. (I-5.103)
o vermiyelim felān dēdi, şöFer dēdi. (II-8.7)
orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmiŝler. (II-8.122)
öşür Filan deĝil ekini tarladā ekinleri yazdılar. (II-8.139)
sonra nüFuzdan tabi ölen kiŝiniñ sayısı düşölüyo. (II-13.64)
mustaFa hoca iyiydi. (III-16.154)
siz de bilirsiniñz yá siziñ o taraFlarda, sıĝırı sürēledi. (III-17.11)
ērtesi gün, zabāna gızıevı beŝıaltı suFrā gadın geli. (III-17.83)
halbuki suçumuz yogıamma ŝöFörüñ suçunu bilen yok. (III-18.26)
bi seFer şey. (III-22.28)
çorbasıdır, etidir, hoşaFıdır, pilavıdır. (III-23.3)

1.2.1.3. f ünsüzü: Yarı belirsiz f ünsüzüdür.

çiftçilikle, tarımla geçinmekTedir. (II-13.2)
heyvah dedim, bizim gopretifteki evi göşdü. (III-22.10)
yāni çiftçiyim ben başka bi şey diıl. (III-22.61)

1.2.1.4. ĝ ünsüzü: Ön damak g'si; kalın ünlüler komŝuluĝunda ince telaffuz edilen g ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır. ³⁶

şimdi dezĝah vardı. (I-2.18)

yēmlik, çıtlıx, gelin alı, ebem kómeçî, ğavır pancarı töbe yārabbi. (I-2.26)
sınıf topcuıdu, topcuıdu gararğah bölünde galıyodum. (II-9.18)
şimdi ğawur denen kim? (III-15.33)
yığardık, onu savırıydık rüzğarda. (III-24.71)

1.2.1.5. ğ ünsüzü: Yarı belirsiz ğ ünsüzüdür.³⁷

bu gız bunuñ yanındā o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)
atlarıñ boğazı zilli, cırrañ cırrañ cırrañ. (II-8.180)
ondān sōna bizi geri çağırdılar. (II-9.34)
beşinci zırhlı ordu ðlaşdırma bölüğüdü. (II-10.37)
turna balıği, sazan balıği, istavrit bunları dutuyolardı. (II-11.41)
ama lāğben ararsan paşa derler, bu memleketde. (II-12.2)
yāni kağıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. (II-13.111)
düğün ekmēne manca dērlē bizim burda. (III-14.73)
ōndan sōna noğudölugil. (III-15.21)
dağa çıkalım dessinlē, çıkarın yāni. (III-16.94)
bizler töbe yā rab beğenip de bişiriz mi? (III-17.135)
ē şimdi atalım rōmoğa gidin dedi. (III-18.69)
gırık takoz tuğlaları ikindine gadar çıkardılar. (III-19.10)
bu sene üçe èndi, iki buçuğa èndi. (III-20.77)
sonra baktık, bağdaşamadık. (III-21.18)
ērzurum uğurlu geldi. (III-22.95)
doğancıkTan evlenmişmiş, patırlarıñ musa. (III-24.65)

1.2.1.6. h ünsüzü: Yarı belirsiz h ünsüzüdür.³⁸

onlar dedi kī bizim de_{el} gız dediler, hüseyniñ dediler. (I-1.6)
matırları āldım, yaz gūnü, baħar gūnü suya gedyem. (I-1.83)
bōle gıdiyoz, o zaman bizim maħalle bōle yokardıydı. (II-8.166)
bi de mühümmat, yakında bi mühümmat deposu vardı. (II-10.79)
aħanız işde bu gırsal kesimde yetişen ot çaylar vardır. (II-11.20)
benim doğum tarihim bin dokuz yüz yirmi sekiz doğumlu. (II-12.1)
ismim yusuf baħçeli. (II-13.1)

şey oluyor o, zemheride oluyo. (III-14.100)
bunu rahmetlik dedem dedi. (III-17.36)
döktor varıdı o zaman şeyde āfyonda bi meşhur. (III-18.5)
daña sonrā biS kinleştik. (III-20.26)
kütahyada yapTım bin dokuz yüz atmış ikide. (III-21.31)
akşehir kirazı dèyē kendine bendetmek istiyor. (III-21.61)
cayır cayır ötüyo vallaħi. (III-22.15)
möhür vardı, tātadan yapmışlā. (III-24.72)

1.2.1.7. x ünsüzü: Hırıltılı h(a); sızıcı, ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür.³⁹ SA'da sadece kalın ünlülü kelimelerde bulunur. Karabağ - Türkmen bölgesinde yaygındır.

tā bazarağacına tālib oldux. (I-1.1)
bu gız bunuñ yanındā o çoçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)
biz burda gız arıyax olana, soñ olana. (I-1.4) vārdıx orūya. (I-1.6)
o ne derse orda olacax dedi, gızıñ anasıyna babası. (I-1.8)
onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarıx dediler. (I-1.10)
nışanımızı daxdıx bi gún evel. (I-1.11)
burdan belediyeniñ arabı dutdux. (I-1.12)
gonum gonşu toplandıx. (I-1.12)
o öldü, ramazanlıx. (I-1.16)
bit şuralarımdan axıyadı. (I-1.33)
meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)
zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)
hindi gocagarı da bunları çox döver deyi bunları saxlamış yúküñ altına. (I-1.164)
iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)
gızlar da toxurdu halıyı. (I-2.19)
sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)
yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdım ben. (I-5.15)
ondan beri de yarıx düzeldiydi. (I-5.83)
örtalıx çamır, sel kesTi böle. (I-5.99)
çebiş, şeñle yatıx buynuzlu bi şey. (I-5.104)
şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

isterseñiz baxalım, tārīhi var ōrda önünde. (I-6.5)

1.2.1.8. ’ ünsüzü: Hemze ya da kesme.⁴⁰ SA’da bu ünsüz ya belirginliğini yitirmiş ya da ikiz ünlülü hâle gelmiş durumdadır.

dokdor ôle bi şey görürse başKa türlü bi şey annaşılmamazlık filan olursa bôle bi dāvacı olursan dokdor da gelip mu’ayene ediyor. (II-13.61)

esas kirazıñ menba’ı sultandağıdır. (III-21.62)

1.2.1.9. k ünsüzü: Ön damak k’si, kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen k ünsüzüdür; alıntı kelimelerde kullanılır.⁴¹

burdan gırx_ıaltıda asgere gedecēm, hizmekarım. (I-1.145)

mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kahlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. (II-8.24)

fakat her iki niķah da lāzımdır aslında. (II-13.82)

yāni kağıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. (II-13.111)

1.2.1.10. K ünsüzü: k-g ve k(a)-g(a) arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁴²

Kamber ôleydi. (I-1.103)

verdiK ifādemizi. (I-1.229)

şey bôle bu zührebi hastalıK. (I-5.29)

sōna tabī bu ādet Kaxdı bizim. (I-7.49)

babamıla çifte giderdiKesgiden. (II-10.1)

su kōperatifimiz sultandağı belediye başKanlığına onuñ elinde. (II-11.58)

av da yasaKamma. (II-12.15)

ordan árKadaş biraz zopa yèdi gāri. (III-14.1)

bi teK bekÇileri galdı. (III-16.113)

ōrdan bidā gelmedidi, kazalıK. (III-18.9)

açıg_ıaraba yāni Kamyonet. (III-18.97)

bakTım, gapānı galdırdım, balıK. (III-19.38)

bu gaşī çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. (III-19.40)

benim ayakKabi alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

baKsalar ki köw. (III-21.15)

biri dedi ki arKedeş iğer bite bite yinmeycēsen cırcıplak yatcan (III-22.80)

yāw unum yoK evde, un öğütcen derdiñ. (III-24.76)

1.2.1.11. ƙ ünsüzü: Yarı belirsiz k ünsüzüdür.⁴³

kendilerinde hasTalığ, olmadıkları halde hasdalık taşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

saat birde yāmır yağacak heralda. (I-5.40)

bak, bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. (II-12.4)

o gün ağşam tamamdır. (II-13.13)

yāni bōle olcağsıñız dedim yā. (III-14.24)

1.2.1.12. í ünsüzü: Ön damak l'si, kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen l ünsüzüdür; alıntı kelimelerde kullanılır.⁴⁴

kendilerinde hasTalığ, olmadıkları halde hasdalık taşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

o gún de bazarıydı boÍvadiniñ. (I-5.64)

esgiden bizim kazāmız boÍvadindi. (I-7.75)

vardım orúya, selāmun aleyküm, aleyküm selām. (II-10.55)

zādeñ devletile bizim hiçbi alākamız yok. (II-11.67)

mahsullerimiz bol olúcağdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim. (II-13.28)

fakat her iki níkah da lāzımdır aslında. (II-13.82)

yā biraz sōna celal dēyi bi ōlan çıkTı biliyoñ mu celaÍ cesur. (III-14.5)

elma da nādir a yāni, olanlardan bi tānesi biziz meselā. (III-15.11)

günde bi paket sigara iğerin normalde sāten ben yā. (III-16.93)

biz dedik kabul etmiyoruz diye o şekilde ayrıldık yāni. (III-20.49)

o aló deyişi var ya. (III-22.60)

1.2.1.13. ĩ ünsüzü: Yarı belirsiz l, ünsüzüdür.⁴⁵

alt yannını goyvèrmedim goyunuñ. (I-5.149)

öle işde üst yannımız dağ, alt yannımız göl. (III-14.85)
ek oldü halde örda gâldı. (III-18.10)
bu yönden ėlmacılık hemenemen sultandağında galmadı ama kirazcılık
başlar.(III-21.59)

1.2.1.14. ñ ünsüzü: Nazal g ünsüzü, genzel art damak g'sidir; birçok Anadolu ağzında rastlanan bir ünsüzdür.⁴⁶

biz burda gız arıyax olana, soñ olana. (I-1.4)
benim dervişiñ adı hüseyindir. (I-1.7)
deñizlide çalışıya. (I-1.14)
eñ gúçÇük öldü, doğdaş. (I-1.15)
garabıñardan goyun sula, çuxurcaxdan goyun sula. (I-1.34)
allah anañı alacāna babanı alsıñ. (I-1.37)
dört kişiñiz. (I-1.211)
ben yatıyadım, topal omarıñ caleñgine yıldırım düşük filan dediler. (I-5.44)
bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)
şimdi arifölu filoñ filoñ gaval vurarak geldi, öte beri. (I-5.267)
isterseñiz baxalım, tārihi var örda önünde. (I-6.5)
ben yalıñız olarak bi teg,olarak gittim asgere burdan. (II-8.1)
savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)
neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)
hemen öñümüzde bi ásvet geçiyo. (II-10.49)
beñzinlikden atladım, nizāmiyeden de gitmedim. (II-10.54)
baña dēdi ki ābey dēdi, hadi gidelim dēdi. (III-14.29)
kawañızı yarsañız yok, patlatsañız yok, ölvēseñiz yok. (III-14.62)
yeñilik yoğudu. (III-14.103)
güze dōru sarā, o zaman da ēndiriyoñ sāten. (III-16.32)
tabi canım takib,etceñ onu. (III-16.33)
idiriz deriz biz oña. (III-16.47)
suya dayanıklı olsuñ diye. (III-16.48)
dūr deñ, duru mu? (III-16.65)
üsdüne vādiñ mı da çocuk tabi ālēyo. (III-16.146)

guzum gonum goñşu yèmek getiri, bişmiş yemek. (III-17.108)

böyüklerimiz gider, düñürcü olur. (III-21.3)

işTe bereñ arī bi şey yapTılar. (III-22.21)

buraları añız eden yok. (III-24.35)

bôle davşan avına giderdik, doñuz avına giderdik bôle gışta. (III-24.51)

añ daşı edēlēdi, añ daşı. (III-24.62)

1.2.1.15. **ñ ünsüzü:** Yarı belirsiz n, ünsüzüdür. ⁴⁷

çuxurcān düğünü işte bizim öteden beri ewelden bi söz alırlar, gederler işTe gına yanar fēlan. (I-4.10)

o şeyden dā ayñ tēcrübesin, rüzgarıñ esmesinden meselá onu çobancılıxTan. (I-5.34)

baña sen yat burâya hemşerim dedi. (II-10.99)

ondün sonra sülâle sülâle bôle böyümüş. (II-11.13)

zâden devletile bizim hiçbi alākamız yok. (II-11.67)

berâber bi hâdise geşdi biliyon mu? (III-14.1)

o yāmırdan gaydırdı, yāmırdan gaydı adam, gaydırdı baña vurdu. (III-18.80)

yāni onlar bizden memñun biz onlardan memñunuz. (III-21.28)

çimântoyu sulamamışlar, keserinen ben vallā yonttum şôle, keserinen. (III-22.23)

1.2.1.16. **P ünsüzü:** p-b arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür. ⁴⁸

peten gızı cıPlax binmiş eşeğe. (I-5.63)

yanığın tedāvisi, tıPbiñ olmadığı yerde bu. (III-15.28)

oraya essah varıP bakıyolā, ördan bubamıñ ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hâline, bir şehir merkezine döndereceklermiş. (III-21.54)

cırıcıPlak ôle bi bit yiyo ki tertemiz. (III-22.81)

araPaşı deyiverilē onu yaparlādı. (III-24.53)

maPPet yapaşlardı yā. (III-24.53)

1.2.1.17. r ünsüzü: Yarı belirsiz r, ünsüzdür. ⁴⁹ Sultandağı ilçe merkezinde sıklıkla rastlanan bu ünsüzün, ilçe merkezinden kuzeydoğu istikametine gidildikçe daha az kullanıldığı görülür.

miTyata bürdan ben diyarbakıra vārdım. (I-5.2)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir gölü. (II-11.24)

biliyoz amma bura gadar geldik dediler. (II-12.19)

işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyoř kiraS fişne. (II-13.46)

benim sakladım pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)

yāni bōle hādiseleř falan oldu canım. (III-14.13)

biz minārèyi gaybetmeyiz, allah izin verirse. (III-15.23)

gölle de metānet vermezler sāten. (III-16.75)

nere vārsa sigara içiliyo. (III-16.102)

anamı dōvdülē çocuklar, itātsiz çıkıldılar. (III-17.51)

bizim burası burda toplanır. (III-17.61)

ben ötēnneř isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. (III-17.97)

yiriz, gırkar gırkar geli, yirim. (III-17.128)

ōnlar ek yazılmışlar. (III-18.6)

ammā parıy da aldım hā ödettirdim, suçluydu. (III-18.80)

ben èndirme derke èndirdi dedim. (III-19.15)

nasībise veriler. (III-21.4)

ēsKiler işte ilā çekerlēdi geline gına yakaşkan. (III-23.28)

onlar para ederdi bakır gaplā. (III-24.97)

1.2.1.18. S ünsüzü: s-z arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür. ⁵⁰

bunlar naSıl geçer? (I-5.27)

tam bōle olursa hiç yāmaS. (I-5.54)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS. (I-5.234)

herekeS çekerdi, çekerdi gurayı. (II-10.16)

ondan sonra, neyise akşam yemē geldi, yemek yiyoS herkez yemekhānede. (II-10.47)

işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp ãdiliyor kiraS fişne. (II-13.46)
çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. (III-15.42)
toplu ōldu mu saramaS sāten kurtlar. (III-16.35)
o idiriS suya dayanıklı olū. (III-16.48)
baya on senedir Filan işmeS. (III-17.96)
sen veterineri getirebilin mi, biS sōleyelim mi dedi. (III-18.44)
emin incelenen ikimiS inşa_at yaparıS bunnan da. (III-19.6)
hepsini yumduk tertemiS. (III-19.19)
ekseri, efendime sōlim, ōküS at Koşardık. (III-20.106)
kıS tarafı gelinini görmeye gelirdi. (III-21.12)
dışardan gelen insanlara sıcak bakan insanlarıS. (III-21.25)
biñ sekiz yüS seksen_altıda olmuş. (III-22.31)

1.2.1.19. T ünsüzü: t-d arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁵¹

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)
aldı gètTı bi binanıñ birisine gatTı. (II-8.89)
aldık, geldik üsTü sürgülü. (II-8.157)
işTe ne gösTeriyosa yanıyo. (II-8.158)
sabañ, ērtesi gūn, şindi günü deñişTi. (II-8.181)
kadro çoklūndan dađıtım etTiler. (II-9.5)
çifT sürmesi de bilmiyom. (II-10.7)
bizim belediye başganımız tarafTar olmamış. (II-11.47)
o günüñ bērinde altı Tene davşan vurduk. (II-12.25)
āntalya garamēmeToğullarından gelme. (II-13.30)
geri gēldik işTe. (III-16.4)
kendine āit gölden başKa yokTur. (III-16.75)
guzum hasTa olū, yatī neyise dokdura götürülē. (III-17.101)
eşimiz dosTumuz geycek getiri. (III-17.140)
çukurcaKlı şükri vardı usTa. (III-18.17)
gadımı arabada do_um yapTırmışız. (III-18.29)
herkes Te tanyor amma para veren yok. (III-18.39)
ben gasTı yakTım, vani de açıvēdim. (III-19.3)

şeyaptī ne der o on sekizinci maTTe uygulandı. (III-20.61)
ben ankara mamakTáydım ben. (III-20.90)
ama tabi saw_o olsun devlet de el_oatTı. (III-21.41)
biz giderdik Tē o ufaklār teneke çalādı. (III-24.52)

1.2.1.20. š ünsüzü: ç - ş arası, yarı sürekli bir ünsüzdür. Hece sonlarında görülür.

benim başımdan bu gadar geşdi. (I-1.25)
daşına sap oldular gaşdım. (I-1.63)
āşdım, örene gapatTım yiğenim, yatdım. (I-1.135)
hiş bi olay olmamışTır şu gúne gadar. (I-3.9)
mezer daşı gibi şe_{le} uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)
góşdü gitTi adam. (I-6.14)
genşler gètmezdi. (I-7.47)
o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. (II-8.27)
esentepe mi derlerdi, beri uşda diyarbakırın girişinde. (II-10.38)
berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? (III-14.1)
işdimā eýitim alanında bizi çıkardılar. (III-14.10)
bi mēgē üşcü gelmiş. (III-14.29)
kirazlā yeni tek tük bitdi. kiraz geş bitē. (III-16.42)
hani o zaman yeni yeni oluyodu ağış. (III-16.68)
āsker guzum şimci duyarız, kaş günü gālmış? (III-17.144)
sādiş şeye sāhib_o olur yāni dāmāda. (III-22.108)

1.2.1.21. t ünsüzü: Yarı belirsiz t ünsüzdür.⁵²

ama suigast filan varısa haber veriliyodu tabi. (II-13.58)

1.2.1.22. w ünsüzü: Çift dudak v'si; ötümlü, sızıcı ve çift dudakta boğumlanan bir ünsüzdür.⁵³

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)
fakat şe_{le} şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında ya_oar. (I-5.53)
bolawadına vārdık. (II-8.2)
al sana bi gawga galabalık çıkmadan gitTik hasılısı. (II-8.17)

evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. (II-8.53)
yaw nē dövdüñüz? (II-8.133)
bā bi tüwek verdiler, gē biridi. (II-9.20)
neyise ben orda hasan sawuşdu, öteki tugaya gitdi gāli. (II-10.64)
fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)
sonrā nüwuza bildiriceksin. (II-13.61)
acemilere hawa mı atıyosuñuz dèdi. (III-14.32)
yüzbaşı yüz tâne yaprak düşürcen dèdi kawasını vura vura. (III-14.39)
ne ararsañ mewcud. (III-14.86)
şimdi ğawur denen kim? (III-15.33)
gerçi suwya güvenerek ôle dikiyoz yā. (III-16.46)
āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. (III-17.85)
buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. (III-19.13)
insan mısınız dedi, bir iki söwdü sildi. (III-19.29)
emin dayım şunu şuwatcādı ya altını. (III-19.45)
saw olsunlar halk bizi sever. (III-21.32)
galabalık gidelēse dowayınan bindirilē hocı şeyi esgeri. (III-23.22)

1.2.1.23. v ünsüzü: Yarı belirsiz v ünsüzüdür.⁵⁴

len bu dedim yāu burda bi şey yoğudu. (I-5.94)
neyise bir hawta dolup o gün üçün benim on bir bir nöbetim çıkmış, benim haberim yok. (II-10.45)
dīnī hocalar tabī duvāsını yapar. (II-13.4)
biribirini sēudikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. (III-14.66)
ārkādeş dēdi baña, çocukları dövdürüdü baña. (III-16.137)
nasī, benim bu göudem gibi su akaşdı, sel gider başıboş. (III-17.62)

1.2.1.24. y ünsüzü: Yarı belirsiz y ünsüzüdür.⁵⁵

neyise ça_ıarıyım emmi demiş, bi şoruým. (I-1.182)
ben dedim ki gelmez bunlar dedim, parpıyı yèdi, bele gurduna. (I-5.144)
o külüçüğü gömmüş. (I-5.167)
şey sivilde dedim gèyem burda iş yerinde. (III-14.7)

iřdimā eýitim alanında bizi çıkardılar. (III-14.10)

nerelisiñ adanaliýin geç, nerelisiñ niğdeliýin geç, nerelisiñ gonyaliýin geç,
nerelisiñ afyoliýin şöle geç. (III-14.15)

3. TABLO: ÜNSÜZLER

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	Ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	titrek	yarı ünlü
Dudak	b	p	P	w			m			
Diş- Dudak				v	f	F				
Diş	d	t	T	z	s	S	n			
Diş- Damak	c	ç	Ç	j	ş					
Ön Damak	g, ğ	k, k	K	ğ	h			ı	r	y
Art Damak	g	k	K		x		ñ	l		
Gırtlak	‘									

- Yarı belirsiz ve yarı sürekli ünsüzler tabloya alınmamıştır.

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1. Damak Uyumu: *ÖTT'de* çok ileri durumda olan kalınlık-incelik uyumu; Anadolu ağızlarında yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hem *SA* hem de komşu

ağızlarında (*KYA, UİA, AMA, İMA*) söz konusu uyum ileri safhadadır. Ancak bu uyumun iki farklı yönünü belirtmekte fayda var:

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

ben sôlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

neyise dökütükten sōna haramıya dōru ilerledi. (haramı<haremî) (I-5.93)

hakkatan Ta birez sürüdü gibiydi. (I-5.117)

bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. (II-8.114)

içinde iki candırma, iki gadın, bi silindir şapkalı bi başkâtıp mıymış neyimiş indi. (II-8.119)

len arkadaş dedim, ben biz de bi tırafıkdan korkuyoz o zaman tırafık çok sıkışgın. (II-8.160)

şu an üçün eber akşehir projesi kanallar tamamıyla fâlıyatda. (II-11.56)

şimdi millet her tarawa dağıldığı için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip görebiliyolar. (II-13.18)

sofor adayıydım ben. (III-16.3)

burdan hocıya habar verilē, selāsı verili. (III-17.102)

pılanımız, pırojamız şu vaziyet sağ olsun bizim bi belediye reyisimiz var. (III-20.60)

orda beni koruya dā göndermediler. (III-20.92) “kore”

İncelik:

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

filen yere filen yere daıtTı bizi. (I-1.86)

üleş etirefim. (I-1.138)

o arada birezi boğarsığa habarcı getTi şimdi. (I-1.221)

meselē yèl yèle çarparsa altı sâát sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)

bigeç kişi dā geldiler filen. (I-5.185)

mezer daşı gibi şele uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)

süleymen amcam, mēmed_oamcam, şey, etli öse ondan sōna hacı kāmiliñ uşaxları. (I-5.236)

esez öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekden özüyük yāni, ānadiñ mı? (I-6.45)

belki birini amānet bulduk, o zaman fıçı vilen çok şey. (II-8.101)

kirezliğidi guzum buralar. (III-17.55)

birinci debremde tarāviniñ birinci reketini gılarkan, yassīnan işte tarāvi namazınıñ birinci reKetini gılarkan salladı. (III-22.5)

o yanda bizim bizim bu yandakı mezerlikler vārdı. (III-24.8)

2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarıx dediler. (I-1.10)

elli ikide gomüsyon evli olan a'ilelere doksan sekiz dağar yèr vermiş. (I-7.10)

gettik gettik, istanbul yakın yer değıl ki dē uzak. (II-8.26)

İncelik:

allah nāsib_etdi, iki dene de çocū oldu ölümün şimdi bi gız bi olan. (I-1.13)

benim çōx merifetlerim vārdır. (I-1.52)

kel emēdiñ yoxarı çardaxdayıx. (I-1.130)

vallā işTe ēdet şey olur, götürüler ásbap mesbap. (I-2.1)

ondan sōna, bi de sèl dindikTen sōna kóy altüst olmuş öbür meħelle. (I-3.20)

mesela hasdalıx daşıyan kişiler pörtördür. “portör” (I-5.24)

neyise ben bügün burdan ekin gezmiye deyin vārdım, baxım deyin. (I-5.214)

üçguyudan bi esger arkadaşım varıdı. (II-8.159)

2.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle:

şordā şeyiñ ismeyil hocanıñ varıdı. (I-1.188)

asgerden barabar geldik ya. (I-1.192)

2.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:

Şimdiki zaman eki

geliye gara kópek içinden çıxmıya. (I-1.115)

ayakgabım da şindi garılar patik geyiye ya onuñ gibi. (I-1.120)

benim òlaklar ürkiye ağılda ya òğlak ürkidiye sanıyam. (I-1.135)

neysē geziye bunlar. (I-5.169)

nışanlı gediye wallā. (I-5.228)

i- fiili çekimleri

hā o da bi deyusumuş. (I-1.28)

arif ba_{ca} datgınımuş, getmiş, òmirleriñ samanlığa girmiş. (I-1.29)

yırtıgınımuş külefiniñ depesi. (I-1.51)

yā beyaz altın da oluya dedim yā, hadi altınısa. (I-5.249)

bizim arāzī boşumuş yāni. (I-7.9)

ē diyelim ki biz o zaman ya çocūmuşux ya da dünyāda yoğumuşdurum. (I-7.38)

o zaman bōle ortalık daha araba gıtıdı. (II-8.2)

yalıñız yüzbaşımız çok kötü bi adamıdı osman zeytinci diye. (II-10.106)

o gün de oyumuş nöbetci āmiri. (II-10.107)

zopa da varıdı zāten. (III-14.6)

lojmanlarıñ balkonuydu bē şeyde. (III-14.39)

bi de şōle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña yapdıryosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

yeñilik yoğudu. (III-14.103)

+i-ken+ (zarf-fiil)

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarix dediler. (I-1.10)

altTan yoxarı varıyakana iki el dabanca atıldı ya kim atTım bilmiyem. (I-1.220)

gurduna bi çocūkanaydım. (I-5.103)

ben de goyunla varıyakana len bi de baxdım, geçi bā dedi. (I-5.109)

yemende asgerlik yaparkana. (I-7.62)

onu da böyüklē oturuka oturuka şaka òlsun dēye filanıñ evine yapın dēdi.(III-16.90)

çalırka da çok canım ister sigari. (III-16.96)

dā o zaman o tıraktörler yoğuka öşür vardı. (III-20.108)

+ki+ (Aitlik Eki)

başındaki beyleri. (I-7.67)

benim mangadaki mēgē üçcüye bakalım bi dēdi. (III-14.29)

mīdeñdēki yaraları, bağırıldaki yaraları èyi edē kekik. (III-17.119)

o öteki bāçalardaki olan ıssırgan āyrī, bu yinen ıssırgan āyrī. (III-17.121)

burdaki pılan burdaki puroje sultandağında, kazā, yok. (III-20.63)

o yanda bizim bizim bu yandaki mezerlikler vārdı. (III-24.8)

ki (bağlaç)

bakdım kı çorba, çorba, datlı efendim bōle garişıklı yinip içiliyordu.(II-13.66)

o adam bilmiyo ku bizim burdāki buğdeyiñ, arpanıñ gurudūnu, su
isTedini.(II-11.60)

+ile(n)

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

dingecin harman yerinden getiriye sırtımızına goyunu gırdıx. (I-1.107)

derviş dayımına hacı aliyi üçguyulular vurdu, dedim. (I-1.223)

o boşumuş demek ki o bulutlarına çarpışmıya başladı. (I-5.96)

yalıñız beni èyi sâğnak yağışınan şeyetTi. bānyo etdirdi. (I-5.98)

o zaman bizi savkiyatıla başımızda onbaşıyla çavışıla. (II-8.14)

babamıla çifte giderdiK_esgiden. (II-10.1)

guşula, gazıla hiç alākası yok. (II-11.76)

āşamıla geliledi, o gayayı açālarımışımış. (III-17.12)

anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)

o iki çocularınan gāldı. (III-17.51)

şimci cayır cayır cayır arabalarınan gidiyolā, gömüp geliyolā. (III-17.106)

tırınan birisi bana çarptı toroslarda. (III-18.78)

imamınan ben galdım. (III-22.6)

sen neden bakırınan getirin? (III-22.69)

gazanlarinan yemek bişer. (III-23.2)

2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

ÖTT'de kalınlık-incelik uyumunun var olduğu bazı kök ve tabanlarda, **SA**'da uyumsuzluk görülebilir. Bunlar sınırlı sayıda kelimelerdir. Ancak ekleşme sırasında özellikle inceltici ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) komşuluğunda kalın sıradan kelimelerde ve Karabağ - Türkmen bölgesinde g ve k ünsüzlerinin komşuluğundaki ö ve ü ünlülerinin kalınlaşmasıyla ince sıradan kelimelerde uyum bozulabilmektedir. Bunun yanında birkaç ekin de çoğu kere ince ünlülü şeklinin kullanılması yine uyumu bozmaktadır.⁵⁶

2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda:

g ve k ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle:

meraxlı da dertli gönlüm meraxlı. (I-1.48)

çapa da götürdü hösneniñ gızı, dedim analıma. (I-1.49)

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

górmedim, dedi. (I-1.125)

biz kólgelere gaçıyax. (I-1.196)

gırda ciyarası tükensin ava gèderdi, döner gelirdi. (I-1.213)

osman dedi ki ben temelli gúdecām dedi. (I-1.133)

kúlefe çiti dikerlerdi, şeale altından. (I-2.5)

kütüglüg varıdı. (I-5.125)

o külüçüýü gömmüş. (I-5.167)

órdán gúneyde bi daş var. (I-5.227)

şimdi bunlar dutuya sa_a sola dīzt şurda gümüş var. (I-5.242)

bizim düğünler esgiden çox gúzel olurdu. (I-7.236)

gurduñ biri önümde arkamdan kopek gibi saldırdı. (I-5.108)

Diğer inceltici ünsüzlerin etkisiyle:

haşgeş yānı gatiyolar içini, bôle şey_ediyyolar, burdan fitil çıkariyoñ, bôle goyuyoñ. (II-8.157)

hemen önümüzde bi ásvet geçiyo. (II-10.49)

ārkādeş dēdi baña, çocukları dövdürüdü baña. (III-16.137)
çarşı satılıyâ ya göce deriz biz buydey, buydey. (III-23.9)

2.1.1.1.2.2. Eklerde: SA'da inceltici tesiri olan ünsüzlerin bulunduğu ekler, kalın sıradan kelimelere, ince ünlülü olarak ya da kendinden sonraki ekin ünlüsünü incelterek getirilebilmektedir.

Şimdiki Zaman Çekiminde -yo(r)

sōna çam gozalağı o da yareyyor işe yareyyor. (II-13.92)
üsdüne vādīñ mı da çocuk tabi ālēyo. (III-16.146)
sabah onnu geri sallēyōlā gidebildiği gadā akşama gadā gidiyo. (III-16.123)
āğleyo, acēyo, üzülyüyo. (III-17.108)

Gelecek Zaman Çekiminde -(A)cAk

biz bulaciğik gāri içinden hangısındaysa. (I-1.211)
burası èyi iş yapaciğik deyi geldik. (I-4.4)
işi boşláycek ya. (III-16.122)
belediyelik şeyinden, sizi muhtarlığayırcez. (III-17.65)
gabiriñizi de ayırcez, ölüñüzü de çıkarcetz dedilē. (III-17.66)

İstek Kipi Çekiminde -ēn

bıraken dedim oruçla dedik onu da bırakamıyoz. (III-16.97)
benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)
isdambòla yaklaşırken bi bağdan üzüm çalēn deye atlamış tirenden,
bayırdan.(III-22.74)

2.1.1.2. Dudak Uyumı: Düzlük-yuvarlaklık uyumu **ÖTT**'ye göre ileri durumdadır. **ÖTT**'de dudak ünsüzleri, yuvarlaklaştırıcı etkileriyle çoğu zaman uyumun bozulmasına neden olmakta, bazı alıntı kelimelerin orjinal hâllerine bağlı kalınması uyumun dışındaki kelime sayısını arttırmaktadır. **ÖTT**'de uyuma aykırı durumdaki bu kelimelerin çoğu özellikle Karabağ - Türkmen bölgesinde uyuma girmiştir. Yine aynı bölgede şimdiki zaman eki **-yA** hâline gelerek dudak uyumuna bağlanmıştır.

civicili tavix gibi hec_olmassa anañ garnımıñ altına çeker. (I-1.37)
bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)
aha bunlar beni sawıştırdılar, du_āyı yapTılar. (I-1.77)
biriniñ içine namlınıñ içine mermi girmiş, da_atmış. (I-1.96)
eyip, süleymán ā, arif bē, çörçiliñ öñüne geçTiler, jandarma
çavuşunuñ. (I-1.202)
davıl dutuyax, goyun kesiyek, düğün ediyek. (I-2.13)
meselē yel yele çarparsa altı s_āt s_ona yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)
örtalix çamır, sel kesTi böle. (I-5.99)
bi hāvlı, bi gómlek, bi şey verilirdi. (I-7.30)
şey vagına vapıra binecēz g_ari. (II-8.29)
üç ay durdum s_ona altı ay da tabır kakdı geldi ôle bi durdum. (II-8.36)
savırıp da çıkandan s_ona çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)
tekkeniñ oldū yere, tekke derler o yeniköyüñ şeyiñ gavişTıdığı yer
biliyořsuñ.(II-8.74)
bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. (II-8.114)
aptılla diyolar oña da. (II-8.132)
neçē mazlım hayvan v_ā y_ani. (III-16.36)
şimci turgut özal var ya amarikan fasillesi getitTiydi ş_öne ş_öne,
bidi bidi. (III-17.90)
şimdi gidiyoz sarmıye gitcez ana catTeden önümüzden münübüs
geşdi. (III-18.24)
tırabzona ūradık, beş günde gittik tırabzona vapırına, beş günde. (III-22.82)
örda bizim dokdur māmıt varımış. (III-22.83)

Karabağ - Türkmen bölgesinde y_ ünsüzünün daraltıcı etkisi bazen uyumun bozulmasına neden olur.

püsküt, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)
gamber sormuş, ne götürıyeñ ebe, demiş. (I-1.99)
vurıya, bi birine bi birine vurıya. (I-1.116)
bi de guzu güdiyem bax, iki ayına. (I-1.129)

bunlar aşix gumarı oynıyalar. (I-1.163)
şimdi birimiz öküz goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile
gediyek.(I-1.168)
ayıñ aydını takır takır ötiye. (I-1.195)
götüriyeler musTavi. (I-1.201)
bunu nere götüriyeniz? (I-1.203)
doxuz filcan içine goyıyalar, alıp gediyele şorıya. (I-1.210)
çiftini sürıyek. (I-1.216)
baça şorıya ne górdüñ, nası etTiñ? (I-1.231)
hākimine savcı gúlmiye durdu. (I-1.236)
biz saña sormıyax ölüm dediler. (I-1.236)
örda gelin gız elimizi öpiye. (I-2.11)
sen daş sökiyen, bizimine dalga mı geçiyen, diye. (I-5.184)
ben galbimdē olanı sōliyem, zāten para geziyem. (I-5.184)
kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götürıye,
kimisiniñ arpasını buğdasını götürıye yarıp yarıp. (I-3.21)

2.1.2 Ünlü Türemeleri:⁵⁷

2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi: “l” ve “r” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde tespit edilmiş az sayıda örneği vardır:

bi de geldi şindi, ā dört ırahmatlıx var. (I-1.66)
üleş etirefim. (I-1.138)
örda arkadaşī urum varımış, isTanbulda örda haramıda gómen pari
itallardaymışımış.(I-5.162)

2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi: İç seste, kelimeyle hiçbir organik bağı olmayan düzdar ünlülerin türemesi olayıdır.⁵⁸

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)
üleş etirefim. (I-1.138)
gabiri nur olsun, diye. (I-1.169)

ellerinde birer goca teyüp ba_ıardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet_ı edilir. (I-3.11)

burdan gēdincī italya romadaymıŝ, onuñ adiresi. (I-5.163)

onlar da anlatıya da mūcāver siyah kūlüçe deyin anı da anlatmıŝ onā. (I-5.167)

kominizimi benimsemeyen türkmen aşiretleri üş boy olarak afyon iline ikāmetgah etmişler. (I-7.71)

kadasduro çalışmalarımız başladı. (II-11.70)

çok yāni masurufu, çocuk doğduğu filan çok masuruf oluyo. (III-17.141)

bizim köw kompile istemiyoz diyerekten filipse gidildi. (III-20.43)

beni bī santırala goydular, santırala usTa çavuşlar. (III-22.49)

bi yorgan veri sırtıña, alın yorganıñı bi yorgan, hapıza. (III-24.93)

2.1.3. Ünlü Düşmesi: SA'da daha çok, iç seste düz-geniş ve dar ünlülerin düşmesine rastlanmaktadır.

2.1.3.1. İç Seste Ünlü Düşmesi: Genellikle, tabanlara gelen ekler nedeniyle vurgusuz olan orta heceye kayan düz-geniş ve dar ünlülerin düşmesi şekliyle görülmektedir.⁵⁹

-ø- < -e- / -a-

orda oxutmuş çocū. (I-1.3)

o ne derse ōrda olacax dedi, gızıñ anasıyna babası. (I-1.8)

ē nerde olacax kūlüçe? (I-5.170)

hiç düşmeyeceği zaman, hiç düşmeyeceği zaman. (III-14.61)

gayınna, gayınta neyise gidē yanında. (III-17.137)

ben gasTī yakTım, vanī de açıvēdim. (III-19.3) “gazete”

-ø- < -ı- / -i-

içerde hişbi gamış olayı yox artıx. (I-7.66)

iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. (III-16.43)

ilerde, ilerde imamatip var, okulu. (III-20.52)

-ø- <-u-

o dedi ki gız benim gōynumda dedi, baba gezinmeñ dedi. (I-1.5) “koyun”
gorgan yapTıx, bütün o dağlara gorgan. (I-1.78) “korugan”
mesela bursella, nezle, grip, tivo,tivüs, dizanteri, kolera, verem böle sayardık
asgerde. (I-5.26) “brusella”

Ek-fiilin çekimlerinde

SA'da çoğunlukla i- fiilinin korunduğu görülmekle birlikte düştüğu örnekler de mevcuttur:

kúlefe çiti dikerlerdi, şeale altından. (I-2.5)

vārdım bunlar kimmiş deyin, bi baxdım, vārdım. (I-5.236)

ēsik geleceğ olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı şöle. (II-8.146)

herkez bi gamış biçerdi. (II-11.39)

eğer bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)

öldükden sōna cenāzeyi õnden muhtarlığıken heş bi yere haber
verilmezdi.(II-13.57)

ēsgiden bakır ārdı deşlerdi, nişan deşlerdi, yüzük dakma deşlerdi. (III-16.19)

bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. (III-17.62)

artvinliymiş de esaz, istanbulda duruyomuş. (III-18.33)

düğün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. (III-21.8)

2.1.3.2. Son Seste Ünlü Düşmesi: Birkaç örneği vardır.

gazā da sallandī zaman burda yimbeş otuS kēşi galmış. (III-22.31)

parīy nası bulduñ, parıy? (I-5.157)

ārtı o kavala bi gapanıyor õndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān
oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

Belirtisiz isim tamlamalarında iyelik ekinin düşmesi

cumērtesi gún arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gún. (I-1.21)

pazar gún de gelini āldıx geldik. (I-1.21)

cumē gún dikerik, saxlı bazarı gına yaxarıx. (I-2.15)

o zaman ya bazar olurdu ya perşembe gún olurdu şindi hangı güne dek geldi, oluyo. (II-8.182)

2.1.4. Yuvarlaklaşma: Bazı dudak ünsüzleri komşuluğundaki düz ünlüler, söz konusu ünsüzler etkisiyle yuvarlaklaşır.⁶⁰

Yuvarlaklaşma örnekleri:⁶¹

ānadiñ mı boba? (I-1.13)

memet çavuş ōrdan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

neyise çarıyım emmi demiş, bi soruým. (I-1.182)

almış gelmiş buruya, yāh. (I-1.208)

yēmlik, çıtlıx, gelin alı, ebem kómeçî, ğavır pancarı töbe yārabbi. (I-2.26)

hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

şey diyedi nürü şey palalı goyax diyedi diye. (I-5.262) “nuri”

len osmān gel bi hele dedim yā, buruya ne deşmişler dedim yāw. (I-5.268)

ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o góçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

elli ikide komüsyon gelmiş. (I-7.9)

çay çay isdosyonuna bizi götürüyodu. (II-8.3)

sādece gurānı kerim ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş gün.(II-13.67)

alışverişe, satmıya, ötüye betiye burıya gelile. (III-17.69)

2.1.5. Geçişme: Çoğu kere bir arada kullanılan, biri son seste diğeri de ön seste ünlü barındıran iki kelimenin ünlülerinin kaynaşarak tek kelime hâline gelmesidir.⁶²

cumērtesi gún arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gún. (I-1.21)

getirdik kel āmetlerine fişkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkdırdıx.(I-1.150)

nēdiyin yāw demiş. (I-1.185)

bilsem nēdecēm hiç, vallā bilmiyem ben aga. (I-2.9)

çoban geldi len kóseniñ ölu nēdiyon? (I-5.182)
nētdiñ dedi? (I-5.222)
derkene atlōnuñ ordan şey_UetTi garalaşTı filan. (I-5.268) “athloğlu”
bin dokuz yüz yetmiş üçlerde, bizim şeyde mandıra vardı, işde kayaltı deriz,
topraşTa. (II-11.32) “kayaaltı”
kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. (III-14.108)
arazı çoğudu bizde amma nēynēn? (III-16.67)
netcek şimdi, gış günü. (III-16.104)
ondān sōna onlar da saña baklav_Uedēle tabāna gorlā. (III-17.75)
nēdecēn ben, nasısa eve geli yiycedim demiş. (III-19.41)
sen büyüñ git dēyor, ben bunun nōldūnu biliyom diyo. (III-19.48)

2.1.6. İncelme: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki kalın sıradan ünlülerin ince sıraya geçmesi olayıdır.⁶³ SA’daki ünlü incelmelerini **Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar** bahsinde genişçe işlemiştik (bkz. 2.1.1.1.2.) Burada ise; kalın ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek ince ünlülü hāle gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilmiştir.

ben üyümüş galmışın orda. (II-9.22) “uyu-“
hastāne masrafı ecik almasınlar canīm. (III-18.30) “azıcık”

2.1.7. Kalınlaşma: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki ince sıradan ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayıdır.⁶⁴ Yukarıda işlediğimiz incelme olayında olduğu gibi, burada ince ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek kalın ünlülü hāle gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilmiştir:

çolag_Uomarıñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35) “ömer”
bi de şeyi vardı onuñ, subayıñ emireri dēyın, hani hızmatcısı gidivi,
gelivi. (II-10.89) “hizmetçi”

2.1.8. Daralma: Çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c, ç, n, s, ş, y” ünsüzleri komşuluğundaki geniş ünlülerin yerlerini dar ünlülere bırakmasıdır.⁶⁵

2.1.8.1. İlk Hecede Daralma: Eski Türkçede (bundan sonra *ET*), kapalı e olarak kabul edilen, Eski Anadolu Türkçesi (bundan sonra *EAT*) metinlerinde varlığını bilmemize rağmen imlâ olarak tespit edemediğimiz söz konusu ünlü *SA*'da yerini i'ye bırakmıştır.⁶⁶ Bu olay diğer Anadolu ağızlarında da sıkça görülür.⁶⁷

devret diyeler de ovaniñ düzü. (I-1.49)

şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? (I-1.177)

bi denesini yyeler, öldüriyeler. (I-5.151)

bilmiyoz nöbet ni dutmadık. (II-10.49)

u < o

cebiş, şe'le yatıx buynuzlu bi şey. (I-5.104)

bādemi de herkes guymazdı zāten. (III-14.106)

yāni köwe guymadılar. (III-17.66)

āndan sōna nişanlāla, gidēle, burdan iki sufra gadınlā gidē. (III-17.73)

ı < a

āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. (III-17.85)

2.1.8.2. İç Seste Daralma:

Bu ilk hecede kapalı e'ye mahsus ünlü daralması dışında, kelime içinde çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğunda daralmalar da vardır. Bu daralmalar hem *ÖTT*'de hem de diğer Anadolu ağızlarında oldukça sık görülmektedir.

ı < a

burnum ganiyadi. (I-1.33)

parıyı görüncü südü satarsıñız. (I-1.53)

iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)

arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. (I-1.206)

ērtesi gün de gelin almıya aynı gene gederler. (I-2.17)

gurardıx şuriya şe'le. (I-2.18)

ben üzerimde ne varısa siğaramı, tesbiğimi, paramı, yanımda telefon vardı, telefonu çolān mustafıya hep verdim. (I-3.16)

dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)

o bulutlara varıncı başladı çatlamıya patlamıya. (I-5.93)

şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

sabah oldu şöle guşluk haydarpaşıya vardık. (II-8.27)

markalıyandan sōna gelip de kendi üleşmiyenden sōna içinden hissese neyse öşürü almıyandan sōna gatiyen mal sâbı götüremezdi. (II-8.59)

amma gılmıyanlar gilmēyo. (II-13.23)

çantıyı alırsıñ, çanta. (III-15.12)

bōne okuyyōlā meselā hısıımı akrabıyı. (III-16.22)

köwlü vēdiydi parıyı. (III-16.109)

hadi goyun almıya gidelim dēyo bubama, evine götürüyo. (III-17.22)

burdan hocıya habar verilē, selāsı verilī. (III-17.102)

arkıya saklamış münübüsü. (III-18.97)

biz ayrılmıya garar verdik. (III-20.42)

arāziniñ akşehir gölünü sürmüşler de onu kütünü çıkarmıya gitmiş. (III-22.34)

sultandağınıñ merkezinde barınamıyan hişbi yerde barınamaz. (III-21.24)

u < a

neyise çaarıyım emmi demiş, bi soruyum. (I-1.182)

almış gelmiş buruya, yāh. (I-1.208)

hani oynuyarak, gülerək gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

ü < a

memet çavuş ōrdan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmiş. (I-1.90)

i < e

şindi burdan bismillāhirrahmānirrahim dersiñ, gèdersiñ gızıstemıye. (I-1.1)

püsküt, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

geri dedemiñ evine gezmiye gelmiş. (I-1.159)

mākemiye getTiler. (I-1.204)

sıhiye olarak hastāniye verdiler şoför olarak. (I-3.3)

miTyata geldim de soyun dediler, al boz elbisiyi geyin dediler filen. (I-5.12)

ordan getirmiş, oraya tepiye, gómmüşler. (I-5.193)

o vermiyelim felán dèdi, şöFer dèdi. (II-8.7)

neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)

sonrā nüwuza bildiriceksin. (II-13.61)

şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. (III-19.36)

esgiden ē evlere gezmiye giderdi bizim büyüklerimiz. (III-21.36)

ü < e

alışverişe, satmıya, ötüye betiye burûya gelile. (III-17.69)

ellerinde birer goca teyüp ba,ardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet, edilir. (I-3.11)

u < o

topladım daşlarī, babama daş sökecēm deyin moturu da çıkardıK, moturuna.(I-5.180)

şindi motura filan binen kim? (II-8.11)

ü < ö

ganser, sarılıx, kist, ovarkist, ur, tümür, firenK, firengi. (I-5.30)

2.1.8.3. Son Seste Daralma: ç ünsüzünün etkisiyle meydana gelmiş daralma örneği tespit edilmiştir.

hayvancılıktan filan da iyi baña göre ağıç.(III-16.70)

Karabağ - Türkmen bölgesinde **-Inca** zarf-fiil ekinin **-Inci** şeklinde kullanıldığı görülmüştür.

parıyı görüncü südü satarsıñız. (I-1.53)
o burdan çıgırncı musa çavuşuñ kópekler ortadan üç kópeK üsdüne
bindi mi?(I-1.112)
bi de yük titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. (I-1.166)
demek ki dedim bulut tek başına şey oluncu, bulut olmuyuncu şeye öteye
bulutlara garişTı. (I-5.94)
elettiri basıncı sıçraşıyalar. (I-5.119)
baxdım, bu dedim şō tam son daşñ nışanına, ora varıncı bellim dedim. (I-5.228)
beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. (I-7.67)

2.1.9. Genişleme: İç veya son sesteki dar ünlülerin çeşitli sebeplerle genişlemesidir.⁶⁸

a<ı

benim geline ne deyi türkü ça_ardıñ, dedi. (I-1.69) “çağır-”
biriniñ içine namlınıñ içine mermi girmiş, da_atmış. (I-1.96) “dağıt-”
o duvara vururumuş, onlar ba_arırmış. (I-1.184) “bağır-”
gumar oynanmasa da ka_at oynuyor çayına, o da gumardır tabi.
(II-13.112) “kâğıt”
üç Tene gaya var, sa_anı solunu geziyek, bi şey yok. (I-1.172) “sağım”
kendileri a_azlarıyna sôlediler ölüm. (I-1.237) “ağız”
bôle ay şey zamanları ilk görüküş yâni hilal altdan alırsâ o ay yağaşlı
geçiyе.(I-5.53) “yağışlı”
ē daha önceden elma a_arlıklydıK. (III-21.56) “ağırıklı”

â<ı

sōna kel_ōlaniñ garişını doğum yapmış gocağaz. (I-1.159) “kocaağız”

e<i

vârdıx orûya, onlar dedi ki bizim de_el gız dediler, hüseyiniñ dediler.
(I-1.6) “değil”
civicili tavıx gibi hec_olmassa anañ garnımıñ altına çeker. (I-1.37) “hiç”

bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heşbi ücret taleb_etmeden. (I-7.51) “hiç”

o tabı şe_er yerinde oldūna onnar gözü açıdı. (II-8.6) “şehir”

hekmete süt satmıya gediye. (I-1.53) “hikmet”

o < u

öcünüñ ali oldu, berdoş oldu. (I-1.30) “berduş”

do_ā ederler. (III-23.22) “du’a”

vurunca gadın do_ormuş arabada yāni. (III-18.31) “doğur-”

ille dēyo yonuzuma bağışla beni dēyo. (III-17.26) “yunus”

ö < ü

hökümed bu evleri ödemeyelim deyē kendi başına āltı şey verdiler. (III-22.19) “hükümet”

möhür vardı, tātadan yapmışlā. (III-24.72) “mühür”

2.1.10. Düzleşme: Çeşitli fonetik sebeplere bağılı olarak yuvarlak ünlülerin, yerlerini düz ünlülere bırakmasıdır.⁶⁹ SA’da birkaç örneğı tespit edilmiştir:

a < o

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

ā < o

benim sakladım pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)

e < o

guraklık, gum yığınları, erezyon da. (II-11.44)

e < ö

o vermiyelim felān dēdi, şöFer dēdi. (II-8.7)

ı < u

aha bunlar beni sawıştırdılar, dućayı yapTılar. (I-1.76)
gelirlerdi, harmanı sawırdıñ mı damga vururlardı. (I-1.174)
biri gırnata çalıyordu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydi. (II-8.189)

i<u

ē bućdey demiř bitli demiř řey ārpa amān fasille. (III-17.88)

i<ü

kominizimi benimsemeyen türkmen aşiretleri uç boy olarak afyon iline ikāmetgah etmişler.(I-7.71)

2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması

SA'da alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin kısalmasına **ÖTT**'deki belirgin kısaltmalar dışında, sıklıkla, Karabać - Türkmen bölgesinde rastlanmaktadır.

kātip veli geldi, musa çocuk geldi, cenāzi götürdük, goduk geldik. (I-1.17)

arif baća datgınımıř, getmiř, emirleriñ samalıća girmiř. (I-1.29)

dul garıda namuş olmaz, ar olmaz. (I-1.39)

şimdi birimiz óküz goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile gedyek.(I-1.168)

bi de çörçil jandarma çavışı hücum etmiş, güçÇük çeřmeniñ yanıña, öñüne.(I-1.198)

gel godumun deyusu demiş. (I-1.206)

mućammer dabancı dolduruř yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

ćetTik kór hākim diyeler, bi zalım hākim var. (I-1.231)

hasılısı sirkecede orda bi gün mü iki gün mü galdık, ondan sōna seçdiler. (II-8.31)

2.2. ÜNSÜZ DEćİŐMELERİ

2.2.1. Ötümlüleşme: Ötümsüz ünsüzlerin yerlerini ötümlü karşılıklarına bırakmasıdır.⁷⁰ Ötümlüleşme, hem **ÖTT'de** hem de bütün Anadolu aćızlarında çok yaygın olarak görülen bir dećiřmedir. Bu dećiřmelerin bir kısmı yarı ötümlüleşmelerdir.

Ötümlüleşmeyi üç başlık altında işleyeceğiz:

2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme:

Ön seste ötümlüleşme birçok Anadolu ağzında olduğu gibi SA'da da sık görülen bir olaydır. **ÖTT**'de de görülen ötümlüleşme örnekleri burada belirtilmemiştir.

#d < #t *ET*'deki #t'lerin Oğuz lehçelerinde #d'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir.

ō bi ev dutmuş. (I-1.3)

yırtıĝımıř külefiniñ depesi. (I-1.51)

dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.236)

çıxdım depeniñ başınā, bi bölük yörük. (I-1.221)

bi de daşlı gayalı yer de,el yāni. (I-5.233)

dedem rahmetlik varımışmış da goyunlara duz o zaman da duz yoĝumuřumuř.(II-11.23)

necāti de o merdivenleriñ āltında, dabanında biz üstüneyiz. (III-14.32)

#v/w < #f

belki birini amānet bulduk, o zaman fiçi vilen çok şey. (II-8.101)

kimisiniñ ōlu, subaydır, polisdir efendim waprikalarda çalışıyor filan. (II-13.19)

#g(a) < #k(a)

o dedi ki gız benim gōynumda dedi, baba gezinmeñ dedi. (I-1.5)

şeyiñ var yā, ibiřiñ gara āmet öldüydü ya. (I-1.16)

birāz gutuları olur, gutu gōtürürler. (I-1.19)

cumērtesi gūn arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gūn. (I-1.21)

el gapısında böyüdüm ōlum. (I-1.27)

garabiñardan goyun sula, çuxurcaxdan goyun sula. (I-1.34)

dilerse gocāya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)

alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. (I-1.39)

gız alırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

senede gazancım belediyye yetmez. (I-1.56)
bitli gorucuyna bekçi gapıdan getmez. (I-1.56)
garagolu basmax èyi olmaz dediler. (I-1.203)
ellerinde birer goca teyüp baıardarak, türkü söyliyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet edilir. (I-3.11)

gıyına da bi gamış gorlardı āşamdan. (II-8.147)
garabağ üstünden dolandılar gıtdiler. (II-12.26)
vādık, balkon galıplarını çakdık, şeyetcez balkon dökcez. (III-14.42)
ondān sōna gına gomaya gidēlē bizim burda. (III-14.70)
gidene gadar gomşular da dāvet edē. (III-16.1)
dā gāveler Falan gapanmadı. (III-16.12)
anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)
temele godular daşları. (III-17.58)
ōndan sōna gettik şeye, bu emin āyı gorkutmāya gece. (III-19.22)
biz ayrılımya garar verdik. (III-20.42)

#g < #k *ÖTT*'de de rastlanan örnekler dışında ön damak k'sinin ötümlüleşmesine dair sadece bir kelime tespit edilmiştir:

babam rahmatlıx, şeyden hasandan geçi alıya. (I-5.103)

#z < #s

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)
ocā şindi bu zoba değıl de ocaklar vardı şôle. (II-8.146)
zopa da varıdı zāten. (III-14.6)

Ön Seste Yarı Ötümlülük

#K < #k

Kamber ôleydi. (I-1.103)
hindi hepisi Kaxdı. (I-2.6)
açıgıaraba yāni Kamyonet. (III-18.97)
ekseri, efendime sōlim, öküS at Koşardık. (III-20.106)

#F < #f

Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)

garısı Fatmanıñ gônü olmadı. (I-5.103)

öşür Filan değil ekini tarladā ekinleri yazdılar. (II-8.139)

2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.2.1.2.1. **Tabanlarda:** *ET*'de ötümsüz olan bazı örnekler *ÖTT*'de ötümlüleştirmiştir. *SA*'da bunların yanında, aşağıdaki kelimelerde de ötümlüleşme tespit edilmiştir:

-g- < -k-

şôle büyüK, angara dövmesi beşli gibi. (I-5.258)

ôle bi esgi kóy değil yāni. (I-7.5)

vallā asgerlik èiyidi. (III-14.6)

angaràya habar vermişler. (III-24.6)

matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo öndan sōna. (III-16.127)

-K- < -k- (Yarı ötümlüleşme)

onlar kırk beş ay asKerlikler yapTılar baba. (I-1.80)

gelir sarpa girermiş düşmanıñ asgeri bizikini depe dalKat gibi
gırarlarımız.(I-1.95)

onlar dedi, oraya dedi cihaz şey dutuklar bōle adaptör dutuKlar,
cızırđıya.(I-5.218)

birbirlerine basKın vermişler. (I-7.40)

su kōperatifimiz sultandağı belediye başKanlığına onuñ elinde. (II-11.58)

ben dedim, bi hatām yok, buña sōledim arKadaşa dedim ben. (III-14.55)

-d- < -t-

zādin bizim üçguyu genelde gara iklimi iç anadolu bölgesinin olduğundan
dolayı. (II-11.4)

bi tādil güne dek getirilē. (III-22.104)

bilir misiñiz siz memiciniñ musdavıyı? (I-1.191)

-T- < -t- (Yarı ötümlüleşme)

âlar oturumuşum daşñ üsTünde gâri. (I-1.140)

götüriyeler musTavî. (I-1.201)

o aralar bizim garabñardan yirmi deneyik vallâ apTullâm. (I-1.218)

soxTurdum belinē, dönderdim. (I-1.228)

ilk_önce asKere ben ulaşTırma olarak izmir gâziemire gitdim. (I-3.1)

isTanbul selimiye gışlasında acemiliği gördük. (I-4.7)

hasTalıx daşıyan kişilere ne derler deyin. (I-5.24)

âniden sele dönüşTü müydü axıntı yapTı mıydı sel basTırtır. (I-5.101)

ana eletTirig alalım dedim, el feneri. (I-5.199)

bizim belediye başganımız tarafTar olmamış. (II-11.47)

diğer gâfelerde isTemiyorum, ka_at oynanıyor. (II-13.112)

-v- / -w- < -f-

beñe öwkesinden çocü döver. (I-1.42)

şimdî benim enişTem vardı, bodurlarñ musdâwa. (I-1.74)

mesela bursella, nezle, grip, tivo, tivüs, dizanteri, kolera, verem böle sayardık asgerde. (I-5.26)

evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. (II-8.52)

eğirtmende üç sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranñ öşürçüsü oldu.(II-8.53)

e geldimiz yeri düşün, asvat. (II-8.163)

fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)

sonrâ nüwuza bildiriceksin. (II-13.61)

fakat şe şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında ya_ar. (I-5.53)

tüweğın dipÇini şöle wallâ vurduğum çeneñi dağıtıyon dedim, şöle etTim. (III-14.21)

buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. (III-19.13)

âşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. (III-17.85)

hanımı çivlikli. (III-16.53)

-F- < -f- (Yarı ötümlüleşme)

küFlü çivi batmasıyna tetanoz olur. (I-5.29)

şindi o arada biz babamgil bôle buydey dökerkene yâsiyan tarafından bi tiren geldi. (II-8.84)

yüz metre mesFesinde. (I-5.161)

düğüne gelen misâFirler esgiden yatıya galırdı kóyde. (I-7.23)

-b- < -p-

birinci debremde tarāviniñ birinci reketini gılarkan, yassınan işte tarāvi namazınıñ birinci reketini gılarkan salladı. (III-22.5)

-P- < -p- (Yarı ötümlüleşme)

peten gızı cıPlax binmiş eşeğe. (I-1.63)

2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme: İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil, sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+V≠**); İkinci şekil ise, sonu ötümsüz bir ünsüzle biten bir kelimeye ünsüz ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+K≠**)'dir.

2.2.1.2.2.1. VK#+V≠ : ÖTT'de olduğu gibi hemen bütün Anadolu ağızlarında görülen bir değişmedir. Bu değişme SA'da oldukça ileri ve yaygın durumdadır.⁷¹

Vğ#+V≠ << Vk#+V≠

len bu dedim yāu burda bi şey yoğudu. (I-5.94)

bôle yāmırınıñ etdiği gibi şimdi bizim köy yañardı. (I-5.100)

bir ay da ora muhafızlığa geldim. (II-8.37)

hiç düşmeyeceği zaman, hiç düşmeyeceği zaman. (III-14.61)

dutturabildiğini fiyāta göre inşātı yapıyoz. (III-14.92)

Vd#+V≠ < Vt#+V≠

parıyı görüncü südü satarsınız. (I-1.53)

o ay devamlı ya_ışsız geçer gider. (I-5.54)

sādece gurānı kerim ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üç gün.(II-13.67)

veyat da öte beri dağdırlar yāni ruhuna fātihā olsun diye. (II-13.71)

VKd#+V≠ < VKt#+V≠

çocuklarıñ üsdüne vāmayıñ. (III-16.145)

onu gāri yoğurdunan bularız, et suyunan taslara guyar guyar ayşama gadar yemek yinir. (III-23.10)

KT#+V≠ < Kt#+V≠ (Yarı Ötümlüleşme)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler.(I-5.12)

K#+cV≠ < K#+çV≠

türkiyeniñ, işde başdākinleriñ yanniş politikalarının sonucu baya köylümüz bu durumda yāni bu sene üçguyuda gerçekden bi gıriz yaşanıyo yāni.(II-11.2)

geri galan kısmı da o tesisatı alma gücü olmadığı için köyümüzde sayılı beş on kişi suladı, ekdi. (II-11.64)

şimdi dedi, ağaca çıkcāsıñız, dedi baña, bize, ikimize de. (III-14.59)

Vb#+V≠ < Vp#+V≠

cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. (I-1.24)

ayakgabını da atdım, kepenē de atdım. (I-1.123)

ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta gölüñ dibinde şey yaşayan. (III-14.80)

2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması:

ÖTT'de ünsüz uyumu sebebiyle ötümsüz-ötümlü ünsüz çifti yan yana bulunamaz. Ancak hem SA'da hem de Anadolu ağızlarının bir çoğunda böyle bir uyum yaygın bir şekilde söz konusu değildir. Ek başındaki sürekli ötümlü ünsüzler

dolayısıyla, ötümsüz-ötümlü ünsüz çiftlerini görmek mümkündür. Bununla ilgili örnekler ünsüz uyumu bahsinde belirtilecektir.

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:

g# < k#

gızı aldıg geldik buruya. (I-1.13)

elli sekizde, böbreg hastalına yaxalandım. (I-1.46)

gocaman beşlig gibi bakır para yā. (I-5.259)

ama yeşillig, yeşilligdir. (II-11.49)

o zaman ufag ufag çocūduk. (III-16.88)

ıçereg de çıkarın. (III-16.94)

z# < s#

onuñ cihazı var külüñ içinden aynı mıknatız gibi çekTiririk biz ona, elettiri çekerik, dediler. (I-5.212)

yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. (II-10.48)

mühendizler zāti diyo kine burda değıl de beş yüz metre aşşā tarafında suyu arayıñ deyolaş. (III-15.49)

ille dēyo yonuzuma bağışla beni dēyo. (III-17.26)

esaz sultandā olmazdı, çiflik isaklı yazar ilk yapılış. (III-18.7)

bi yorgan veri sırtıña, alın yorganıñı bi yorgan, hapıza. (III-24.93)

bir ay hapızlık, halk partisiniñ gününde. (III-24.94)

2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:

K# < k#

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

tam deñiz, ovanıñ orūya varınca eşşeK tökezlemiş. (I-1.101)

habarım yox, kópeK yox. (I-1.137)

getirdik kel āmetlerine fişkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkdırdıx.(I-1.149)

balıK sırtı daşlar var. (I-5.178)

manisàya tek remoK sarmàya gitTik. (III-18.56)

elinde küreK varıdı. (III-19.17)

hani reyıs bizden olcaK sizden olcaK. (III-20.27)

aramızda ikiliK girdi. (III-20.28)

dartıyolā, beş kiloluK gasàya goyuyolā, āvrupàya yolluyolā. (III-24.29)

T# < t#

çifT sürmesi de bilmiyom. (II-10.7)

geçen gün dörT nokda beş debrem_ oldu. (III-22.24)

P# < p#

oraya essah varıP bakıyolā, ōrdan bubamıñ ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine döndereceklermiş.(III-21.54)

2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:

Sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeyi, ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde (**K#+#V**), ilk kelimenin sonundaki ötümsüz ünsüz ötümlüleşir. Anadolu ağızlarının bir çoğunda olan bu değışme, **ÖTT'de** de olmakla beraber imlāda gösterilmez.⁷²

c#_#V < ç#_#V

civicili tavıx gibi hec_olmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

dövdülē, anam felc_öldü. (III-17.52)

d#_#V < t#_#V

hösiyetim olsun, dul_ avrad_ almañ. (I-1.41)

biz burdan beş on kişi gıtdık, mürācad_ıtdık. (II-11.60)

fakat şımdıki genç nesıller bōle şeye ıtikad_ıtmıyolar. (II-13.41)

vārdır, her çeşid_ıotlar var yāni. (II-13.100)

ārmud_ıazdır yāni. (III-16.50)

T#_#V < t#_#V

āşam_ıoldu kemal ombaşıya bizi şikāT_ıetmişler. (I-1.229)

ve de onları gayıT_ıetmişler ēsgıden otuz sekiz gayıtında gayıt etmişler.(III-20.15)

dıyecēm kimisi şikāT_ıetcen dıyo, eken bāzı kişiler var göl kenārını. (II-11.83)

debrem mī yıkıldı, harekeT_ıoldu her yerden yıkıldı. (III-24.1)

g#_#V < k#_#V

çolag_ıomarın goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35)

çog_ıeyi çocūdu, gabadayıydı. (I-1.207)

kendilerinde hasTalıg_ıolmadıkları hāde hasdalık daşıyan kişilere pōrtör derler.(I-5.25)

ben yalınız olarak bi teg_ıolarak gıttım asgere burdan. (II-8.1)

tabı yasag_ıolunca adam kānunu bilen bi kimse. (II-12.16)

arkadaş şımdı buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıg_ıettılē. (III-15.40)

aşşāda bi tane ışmeg_ııçın su çıkarıverđdiler. (III-15.51)

yok, burulāda hırsızlıg_ıolayı olmaz. (III-16.36)

biz de yaptıg_ıonu yā çocuklūmuzda yaptıK. (III-16.84)

beledıyelık şeyınden, sizi muhtarlıg_ıayırcez. (III-17.65)

çog_ıafedēsiñ sōlemesi ayıp pırostata dahā bu faydalı, bu bıtgı. (III-17.120)

nası oldūsa gazālıg_ııstemışler. (III-18.2)

deyo yā burda şey şēlig_ıoluyō sandıkTa dē. (III-18.18)

yāw seniñ işın savcılıg_ıışı ya dedı adam, neyse gidin dedi. (III-18.67)

yapmacıg_ıınsanlardı. (III-21.19)

bi aralıg_ıōrda galdı, tekrar biz_ıaldık. (III-22.2)

K#_#V < k#_#V

beygir ölmüyük, eşeK_ölük. (I-1.147)

oynarlardı, yüzüK_oynarlardı fincan yüzü filan şu bu oynarlardı. (I-1.190)

verdiK_ifademizi. (I-1.229)

yāni ēksiK_olmıyadı. (I-7.42)

babamıla çifte giderdiK_esgiden. (II-10.1)

av da yasaK_amma. (II-12.15)

e tabi şimdi şônē, çocuK_iken bônē dolaşırdık yāni evleri beş_altı arkadaş
olurdük. (III-15.8)

goca okul yāni böyüK_okul. (III-24.3)

z#_#V < s#_#V

herkeş kızlar da hindi artiz_oldu. (I-2.20)

esez_öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekten özüyük yāni,
ānadiñ mı?(I-6.45)

2.2.2. Ötümsüzleşme: Ötümlü ünsüzlerin yerlerini ötümsüz karşılıklarına bırakmasıdır. Anadolu ağızlarında çok yaygın görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümsüzleşmedir:⁷³

2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

#p < #b

püsküt, şu bu görmiye gèderiz. “biscuits”(İng.) (I-1.18)

#s < #z

neyise ben seroşun sāten yā, işdim. (II-10.78)

#f < #v

sōna meyvelerden kiraz, fişne, elma, armut her çeşit meyve bulunur. (II-13.15)

2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-p- < -b-

aptılla da şeyden atarlarımış, ŝākiriñ gapıdan. (I-1.196)

kiprit gutusu gibi bôle parsellemiŝlê. (III-24.36)

seksen dokuz da mı yapıldı acaba şey faprika oraya sultandağına? (I-6.10)

gara vagınıñ bôrüne tepeşirile yazdılar, bize emirdâ uŝâ kimse

gatlaşamaz. (II-8.15)

aptılla diyolar oña da. (II-8.132)

-t- < -d-

miTyata vârdık. (I-5.2)

şimdi gidiyoz sarmiyeye gitcez ana catTeden önümüzden münübüs geşdi.

2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme

ç# << j#

garaç çavuş vazifesi garaç çavuşuydu. (II-8.41)

s, S # < z#

tam bôle olursa hiç yāmaS. (I-5.54)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deŝecēn onu, gece ilen de

olmaS.(I-5.234)

işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyor kiraS fişne. (II-13.46)

zurcağımız ay da haziran veyâ temmus ayı lēn. (III-14.60)

toplu ōldu mu saramaS sāten kurtlar. (III-16.35)

2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları: SA'da çoğunlukla “ğ,h,l,r,v,y” ünsüzlerinin komşu ünlülerdeki açıklık⁷⁴ sebebiyle kaybolmaları çok yaygın ve ileri durumdadır. Bu kaybolma SA'da olduğu kadar komşu ağızlar AMA ve UIA'da da çok yaygındır.⁷⁵ Bunların dışında çeşitli sebeplerle ünsüz kaybolmaları olabilmektedir.⁷⁶

Ünlülerin açıklığı sebebiyle dört şekilde oluşmaktadır:⁷⁷

2.2.3.1. Erime: Kelime içinde veya sonunda “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerin, komşu ünlülerdeki açıklık sebebiyle kaybolmasıdır. Bu esnada komşu ünlü çoğu kere uzar. Ancak yer yer ünlünün uzamadığı da tespit edilmiştir.

2.2.3.1.1 Kelime İçinde

-VK- < -VğK-

benim olan varıdı (I-1.2)

enişteñe şöle de bālasıñ dedim. (I-1.65)

āzında diş çürümemiş hendekleriñ içinde. (I-1.91)

zabā gadar bi de üsdüne gar yāmasıñ mı? (I-1.126)

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)

beygir çıxdı garşıma, döruldu. (I-1.149)

bārı açıdı. (I-1.162)

yāmaz o hortum dèrler dèdim. (I-5.42)

fakat şeñe olursa azıcığ şeñe ēri olursa hafta hafta bulanabilir yāni. (I-5.55)

o bulutlarına ūraşTı, gètTı bādemliye dōru emirdān aşşā. (I-5.97)

bizim daha evel geşmişimiz büyükkarabālı. (I-7.7)

çifciliñen ūraşanlara yüz kırık dağar yer vermiş. (I-7.11)

hasılısı āladı, sızladı da burda da sonra yazdılar. (II-8.142)

çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. (II-10.85)

garın ārısına filan çok faydası var yāni. (II-13.89)

yālı, şū bū, datlı cinsinden. (II-13.95)

balkon dōkmeye gitdi de balkonu bālantsız yaptı. (III-14.38)

bu gēldi bi baksā tūlaları, niye èndidi bunu dedi. (III-19.13)

-VK- < -VhK-

şeyiñ var yā, ibişiñ gara āmet öldüdü ya. (I-1.16)

māmut hoca geldi, burda yıxadı. (I-1.17)

gāveye oturu bol bol atarsıñız. (I-1.54)

memet çavuş ördan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

el almış oymā şimdi silānan. (I-1.195)

elinde şöle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurdu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

dā gāveler Falan gapanmadı. (III-16.12)

örda bizim dokdur māmıt varımış. (III-22.83)

tāsildar vardı afyonlu. (III-24.85)

-VK- < VğK- < -Vkk-

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ordan mege üç sayısı ēsik çıkdı. (III-14.3)

-VK- < -VrK-

damlādan biribirine geçēlēdi. (III-14.104)

yandıĝı zaman hemen bi yoĝurt çalāla. (III-15.28)

yok, burulāda hırsızlıĝı olmayı olmaz. (III-16.36)

başa vācak da dūr dediñ mi durcak. (III-16.65)

tabi gāve yerinē o odalāda olūmuş. (III-16.79)

işTe onlādan gördük. (III-24.27)

-VK- < -VvK-

çivicili tavıx gibi hec olmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

suyu sēmez yāni onu. (III-16.47)

-VK- < -VyK-

ele şuydu buydu yox. (I-1.25)

söz sōlerseñ döner geder izine. (I-1.43)

Kamber ōleydi. (I-1.103)

bi terk hēbesi var. (I-1.121)

dabanca dolduran adamlar sōledi. (I-1.236)

şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)

ondan sonra sāt on biri çērek geçiyo. (II-10.63)

buña dèdi birġni dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosuñuz dèdi toprakcılık mı oynuyosuñuz ôle bi şēler dèdi. (III-14.4)

nerelisiñ adanaliyġn geç, nerelisiñ niġdeliyġn geç, nerelisiñ gonyaliyġn geç,
nerelisiñ afyonliyġn şôle geç. (III-14.15)

deyo yā burda şey şēlig oluyō sandıkTa dē. (III-18.18)

düġün hazırlıkları kôlü düġünü yapardık. (III-21.8)

-VK- < -V’K-

fakat şimdiki genç nesiller bôle şeye itikad etmiyolar. (II-13.41)

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda

KV# < -KVh#

üçüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

kāyaōlunuñ aptulla var, şimdi antalyada ya. (I-1.82)

aptulla diyolar oña da. (II-8.132)

KV# < -KVI#

onlar dē bi kaç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)

KV# < -KVr#

gāveye oturu bol bol atarsıñız. (I-1.54)

beñe dediler ki su geti dediler. (I-1.82)

onu garışdırı, içinden çekerik dediler. (I-5.214)

altın olsa işāreti veri dedı, bu gümüş dedi. (I-5.249)

gara vagını bizi doldurdular, mal dolduru gibi. (II-8.17)

berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? (III-14.1)

bu da aramışlā şēleri. (III-14.8)

gazinoya gadā indirdi. (III-14.37)

buraya ilk yerleşenlerden bi tānesi lokmanlā. (III-15.20)

sādık vā meselā. (III-15.25)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıġ ettilē. (III-15.40)

gidene gadaş gomşular da dāvet edē. (III-16.1)

ōne toplanī gidēlē. (III-16.22)

ōrda siñlenmişlē gayalarıñ aralarında. (III-17.1)

odalara toplanırlarmış goca heriflē. (III-24.46)

KV# < -KVy#

bu sene epī şeuyaptık. (III-16.30)

bē, sādışdan ayrı oliyadı. (I-7.22)

gótürdümüz buğda şu gadar, şunu şôle etTik deyi. (I-1.170)

KV# < -KVn#

baya adam para gazanmak içi geldi. (III-16.116)

2.2.3.2. Büzülme: Kelime içinde iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü hâline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir.⁷⁸

-V / VıV- < -VğV-

allah anañı alacāna babanı alsıñ. (I-1.37)

analīma verme dedim. (I-1.45)

elli sekizde, böbreg hastalīna yaxalandım. (I-1.46)

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)

kópēñ birini daıtdılar. (I-1.113)

bizim kópēn de arxa bacāni somurmuşlar. (I-1.115)

ayāma geydim, gètdim. (I-1.127)

ben túrkü filan çauarmam da kóçegıoyynamam, bilmem heç. (I-2.8)

ellerinde birer goca teyüp baıardarak, túrkü söylüyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvetı edilir. (I-3.11)

hani o sidik delīni aşđım, su boşaldı ōrdan. (I-3.19)

şu anda hēç bi işıle meşgul deıeliz. (I-4.3)

iş bulursam çalışacām. (I-4.4)

o ay devamlı ya_aşsız geçer gider. (I-5.54)
gırtlāndan öte geçTiği yox. (I-5.114)
kütüglün bi yanı doñuz gurşunu, bi yanı saçmaydı. (I-5.125)
gece dān başına varsıñ górsüñler. (I-5.201)
gızıl beton var, yirmi santim toprān altından çıxdı. (I-5.231)
adam gamış kesiyo diyelim ki örnēn bi gamyon gamış satsa biçse de kesse dört
beş yüz millon para dutuyo. (I-6.26)
şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)
amcamın bi çit öküzü var, bizim de bi çit kısrāmız var, beygir. (II-8.67)
kadro çoklūndan dađıtım etTiler. (II-9.5)
yıkanmadīm belli. (II-10.88)
benim sakladīm pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)
tüweğın dipÇini şôle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şôle
etTim. (III-14.21)
düğün ekmēne manca dērlē bizim burda. (III-14.73)
anama bārdı. (III-16.62)
sen de çocūnu bile dövemēyon, sıkışTıramāyon ki. (III-16.140)
vurunca gadın do_ormuş arabada yāni. (III-18.31)
ça_ardılā bizi baskın ediyö, āleme rezil ettiniz diye bārışıyolar. (III-18.98)
bakTım, gapānı galdırdım, balıK. (III-19.38)
sen vurdūnu gırarımışın falan filan. (III-22.55)
rey attık Ta rey sandīnı çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

-V / V_ V- < -VhV-

en ni_ayetinde de başlardı gāri işiñ, hikāyeniñ sonunda, körölu oturmuş anam
daşñ üsTüne. (III-15.61)

rātımız iyiydi, yāni ben asgerliği sevdim. (III-16.5)

maPPet yapırlardı yā. (III-24.53) “muhabbet”

āslındā akşe_irde kiraz yok. (III-21.62)

avukat selēttin. (III-22.90)

-V / V_ V- < -VyV-

bi gún ėmetli goca varmış tāhir āya, Őikātçı. (I-1.181)
arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. (I-1.206)
başKa dā ne anlatım sene ben bāba yā? (I-6.8)
yabancı gözüyle bakmiS. (III-21.26)

2.2.3.3. Derilme: Kelime sonunda iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü hāline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir:

V# / V_UV < VġV#

orda oxutmuř çocū. (I-1.3)
sabāna gaxar, inē sa_Uar. (I-1.42)
ayakgabını da atdım, kepenē de atdım. (I-1.123)
me_Uersem osman ařřā yanıma yatmış, uyumuş. (I-1.136)
dedem eřřē binmiş, bacānı sallıyı sallıyı sultandağından bi top alaz
almış.(I-1.157)
tufē aldıx o guyuya atTıx. (I-1.200)
yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdim ben. (I-5.15)
gāřıgırıx bi tosbā atmış bi āmicamı gandırmax uçun. (I-5.65)
ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı řōle. (II-8.146)
yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. (II-10.48)
bu aradā ilçeli verdiler bize. (III-18.4)
bu gaşı çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. (III-19.40)
bu adamıñ bi de çifli varmış. (III-20.9)
geçim kaynā mēyvecilik. (III-21.56)
elmalı satTım, kiraz_Ualdım. (III-22.62)
ayā gırılmış. (III-22.74)
o yüzū bulcan gāri. (III-24.55)

V# / V_UV < VhV#

anam öldü, babam bi dā evlendi. (I-1.28)
vallā dedim,dayı dedim bu baña çatacax şindi. (I-1.67)

zabā gadar bi de üsdüne gar yāmasıñ mı? (I-1.126)

V# / V_UV < VrV#

kôylü bi anda toplandı gā anos yapıdırılca. (III-16.13) “gayrı”

V# / V_UV < VyV#

burdan belediyeniñ arabî dutdux. (I-1.12)

Ķātip veli geldi, musa çocuk geldi cenāzî gôtürdük, goduk geldik. (I-1.17)

bi de masarıñ odî yapıyam örda. (I-1.65)

mu_Uammer dabancî dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

benim ifādî oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline dabancî doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

len burî kim deşdi? (I-5.217)

dedim ha şurî alalım. (III-16.39)

çalışırka da çok canım ister şigarî. (III-16.96)

ben gasTî yakTım, vanî de açıvēdim. (III-19.3)

benim ayakKabî alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

mahkemē verilēdi. (III-24.87)

2.2.3.4. Yutulma: İç seste kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, komşu bir ünlünün açıklığında kaybolmasıdır. Bilindiği gibi *ET*’de aynı durumdaki g’lerin yutulması Oğuz lehçelerinde yaygın bir değişmedir. *SA*’da “h” yutulmaları tespit edilmiştir:⁷⁹

-KV- < -KhV-

bi de masarıñ odî yapıyam örda. (I-1.65)

at_Uarabası meşurudu o zaman. (II-10.2)

neyise ben seroşun sâten yā, işdim. (II-10.78)

velāsıl tapı gadasduro da ekmen dedi, sınır da belirlemedi. (II-11.84)

şe takım assubayı da dēdi ki kēsın yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdi arkadaş. (III-14.3)

bôle otlar var heralda da isimlerini bilmiyom. (III-14.89)

kendi parasıynan, kendi parasıynan kürtlere silah aldırcaK, cepāne aldırcaK, kendi asgeriñi vurdurcaK bu kürtlere. (III-14.97)

ilerde, ilerde imamatip var, okulu. (III-20.52)

bu yönden ēlmacılık hemenemen sultandaĝında gaļmadı ama kirazcılıK başlar.(III-21.59)

okula giderken ben isaklıdı. (III-22.38) “ishaklı”

2.2.3.5. Ünsüz Yitimi⁸⁰: Kapalı hece komşuluĝundaki bir ünsüzün, kendisinden sonraki ünlünün açıklılıĝında kaybolup kapalı hecedeki ünlüyü uzatmasıdır.

-φ- < -h-

ben meselā ada çayı gibidir, kekikdir, papatyadır hem dokdōra gidiyorum hem haplarımı atıyorum hem de pēriz yapıyorum. (II-13.94)

-φ- < -l-

ānadıñ mı boba? (I-1.13)

ānatTım bu sen vā mıydın o zaman? (III-18.34)

onlar dinemedi. (III-20.55)

işte gōnünden ne goparsa onu götürüyolar guzum. (III-23.14)

-φ- < -r-

ōndan bir hafta sōna da benim çocux öldü. (I-1.16)

2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi

2.2.3.6.1. Kelime Başında

#φ- < #h

üsiyın de cipile geldi şeyden. (II-10.57)

2.2.3.6.2. Kelime İçinde

-φ- < -t-

bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

çifcilinen ūraşanlara yüz kırx dagar yer vermiş. (I-7.11)

şe takım assubayı da dèdi ki kèsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdi arkadaş. (III-14.3)

2.2.3.6.3. Kelime Sonunda

ø # < t #

matamatik ne dā dōru dürüs bilmez.(III-16.144)

2.2.3.6.4. Grup Düşmesi: Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Çok az görülür:

hakaten de baxdırdı, saçma var. (I-5.244) “hakikaten”

gıyına da bi gamış gorlardı āşamdan. (II-8.147) “kıyısına”

kitliydi adamıñ gapısı. (III-16.15) “kilit”

bi de pate getitTiydi, gırmızı patē öndan da böcek geldi. (III-17.91) “patetes”

2.2.3.7. Hece Tekleşmesi: Bir kelime de benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalmasıdır.⁸¹

-ø- < -(I⁴)r-⁸²

bizim bölük ulaştırma bölüğü olduğu için guş yetişdiriz biliyon mu? (II-10.66)
“yetiştiririz”

çocuk gitdi, komutanım bulamadım, vallā ben bulur gelirse evelce seni falakaya yatırın, dedi. (II-10.91) “yatırın”

gine guran mēvliat hatim ēnditTiriz her sene. (III-17.115) “indittiririz”

-ø- < -(I⁴)n-⁸³

dehē eliñ boşu lāzım şey için. (I-5.233) “elinin”

-ø- < -(I⁴)ye-

senede gazancım belediyye yetmez. (I-1.56) “belediyyeye” (Ar.)

ôlen soñu vardıx askeriyye. (I-5.10) “askeriyyeye” (Ar.)

2.2.3.8. Ünsüz Tekleşmesi: İç seste, çoğu kere alıntı kelimelerde aslı ikiz ünsüzden birinin kaybolmasıdır.⁸⁴

-h- < -hh-

sıhiye olarak hastâniye verdiler şoför olarak. (I-3.3)

fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman guran nasib_etsin daha yaşıyacâsan sıhaT âfiyet vêsın diye oradan yarım sa_ at içinde ayrılıyolar tabi. (II-13.55)

-k- < -kk-

ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi vuracax, muxakak vuracax. (I-1.222)

pullün hakından gelemen yâ, bi o yanna gidiyo bi. (III-16.64)

-v- / -w- < -vv-

nışanımızı daxdıx bi gún evel. (I-1.11)

de bizim hüwüyet cüzdanları bilmem eskiden tapular filan ördeymiş. (III-22.32)

-y- < -yy-

hâ o da bi deyusumuş. (I-1.28)

ora vardık, gatiyen gidecēmiz yokarı maħallenin şeyi daşlı. (II-8.166)

2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri: Bir ünsüzün yakın veya uzaktaki bir başka ünsüze etki ederek onu kendine benzeştirmesi olayıdır.⁸⁵ Hem SA’da hem de diğer Anadolu ağızlarında çok yaygın ve ileri durumda görülen bir değişmedir.⁸⁶ Ünsüz benzeşmelerini, eklenme ve ulanmaya bağlı benzeşmeler ile tabanlardaki benzeşmeler olarak üç ana başlık altında işleyeceğiz.

2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:

$-n + \neq n < -n + \neq l$

o tabı şe_{er} yerinde oldūna onnar gözü açdı. (II-8.6)

deliganni amca dēdi sen beygir sürmesini bilmiyoñ dēdi babama. (II-8.83)

onna biz biraz bi hasanı dövdük dediler. (II-8.132)

bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? (II-10.2)

türkiyeniñ, işde başdākinleriñ yannış politikalarının sonucu baya köylümüz bu durumda yāni bu sene üçguyuda gerçekden bi griz yaşanıyo yāni. (II-11.2)

bizimkinnē de varşa baksā, depoya gomuşlā. (III-17.64)

ben ötēnner isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. (III-17.97)

dā o zamannar onlarıñ deyişine göre beş_{altı} yüz nüfuSlu bi şeymiş yāni. (III-20.4)

2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:

$-s + \neq s < -z + \neq s$

civicili tavıx gibi hec_{ol}massa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

dilerse gocāya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

verisiñ, vermessiñ. (I-5.104)

cenābı allah yoxardan verise olacax, vermesse yox. (I-6.36)

bunu bilemessin yāni ānadıñ mı? (I-6.6)

çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. (III-15.42)

eriniseñ çeyne, erinmessen git gaynat iç. (III-17.118)

para veremessen olmaz bu iş dedi. (III-18.66)

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli de, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.2.1. Gerileyici Benzeşme:

g#_#g < k#_#g

gızı aldıg_çeldik buruya. (I-1.13)

gocaman beşlig_çigibi bakır para yā. (I-5.259)

K#_#g < k#_#g

o aradā táK_çirma varıdı, şeyde hāni hēybede teg girmī siydim. (I-5.124)

goca goyax deyin cacıK_çoyā varyalar bunlar. (I-5.260)

aramızda ikiliK_çirdi. (III-20.28)

dartıyolā, beş kiloluK_çasàya goyuyolā, āvrupàya yolluyolā. (III-24.29)

m#_#b < n#_#b

āşam_çoldu kemal ombaşıya bizi şikāT etmişler. (I-1.229)

P#_#b < p#_#b

oraya essah varıP_çakıyolā, ōrdan bubamıñ ōlüsü çıkıyo. (III-17.43)

heralde yapıP_çbir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine döndereceklermiş. (III-21.54)

2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler

2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz Benzeşmesi

2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme

l-l < l-y

kirazı olan üç millondu kiras soñ zaman. (III-16.71)

ē buğdey demiş bitli demiş şey ārpa amān fasille. (III-17.88)

s-s < s-t

bi de issırgan var. (III-17.121) “ıssırgan<ıstırgan”

ş-ş < ş-s

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme

Ç-ç < h-ç

her baçÇede vârdır da satmaya o gadâr fazla değil. (III-16.50)

#l-l < #n-l

şôle ufak veyâ lâylon poşet de gâ. (III-16.85)

m-b < n-b

isdambola gadar göttük. (III-22.78)

n-n < ğ-n

bôle dersinde görđük mesele inne şeylerinde filân. (I-5.32)

t-t < k-t

bi de baxdđdim elettirine sıçraşyalar. (I-5.118)

y-y < ğ-y

biz aşşiya göllēden buyday falan getirmedik köye. (III-16.77)

z-z < s-z

dedi ki beni bi telzize ayırdılar. (III-22.57)

2.2.4.3.2. Ünlü-ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz değişmelerinin bir kısmında, komşu ünlülerin etkisi olmaktadır.

2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma: Yuvarlak ünlüler komşuluğundaki ünsüzlerin dudak ünsüzlerine değişmesidir.⁸⁷

-f- < -h-

yırtığımış külefiniñ depesi. (I-1.51) “külah”

-w- < -ğ-

saw_olsunlar halk bizi sever. (III-21.33)

-v- < -h-

gelin alması, gelin alması pazar gün veyavut perşembe gün. (III-22.104)

-v- < -w-

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)

-w- < -y-

mesela köwlü de gitmezdi yāni. (III-16.23)

-v- < -k-

hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırısıñız. (III-17.28)

-w- < -’-

cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. (I-1.24)

2.2.4.3.2.3. Bağntılı Değişme: İç sesteki sesleri, benzer sesli bir başka kelimedeki seslere dayanarak değişik telaffuz etmektir.⁸⁸

bi de eğrehti böyüttüm, dokuz. (I-1.15) “eğreti”

onlar da anlatıya da mücāver siyah kılıçe deyin anı da anlatmış onā. (I-5.167)

“mücevher”

o alkolo,ifTen gelen pislik su eber gólünü tahrik etTi. (I-7.66) “tahrip etti”
eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürcüsü
oldu.(II-8.53) “eğitmen”

mağaza tepesi deriz, mağza var. (II-10.24) “mağara”
hakkı zātında örtaya yapcaklardı. (III-20.36) “hattızatında”

2.2.5. Aykırılma: Çıkış noktaları birbirinin aynı veya yakın olan ünsüzlerden birinin, benzeşmenin aksine çıkış noktasının farklılaşmasıdır. ⁸⁹ Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi, SA’da da benzeşmeye göre örnekleri oldukça azdır.

-kg- < -kk-

burdan amarikaya veyat da japonyaya āniden, bi dakga içinde
görüşüyon. (II-13.77)

-s-z- < -s-s-

esaz sultandā olmazdı, çiflik isaklı yazar ilk yapılış. (III-18.7)

2.2.6. Süreklileşme: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere değişmesidir. ⁹⁰

2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme

2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra

ş/ < ç/ (Yarı Süreklileşme)

hani o sidik delīni aşdıım, su boşaldı ördan. (I-3.19)

benim başımdan bu gadar geşdi. (I-1.25)

ğ/ < k/

evelden yoğudu. (III-24.26)

çoğu ormana gaştı. (III-24.92)

ama lāğben ararsan paşa derler, bu memleketde. (II-12.2)

h/ < k/

bir ay bir ay sōna gısına sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

x/ < k/

SA'da yaygın olarak görülen bir değişmedir. Söz konusu değişme Bolvadin'in Sultandağı sınırındaki köylerinde de görülmektedir.⁹¹

gız beş sene onuñ yanında gardeşini oxutmuş, pambıkkalede, akkóyde. (I-1.3)

bu gız bunuñ yanındā o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)

māmut hoca geldi burda yıxadı. (I-1.17)

bit şuralarımdan axıyadı. (I-1.33)

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

hindi gocagarı da bunları çox döver deyi bunları saxlamış yúkūñ altına. (I-1.164)

iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)

ben sōlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

gızlar da toxurdu halıyı. (I-2.19)

isterseñiz baxalım, tārihi var ōrda önünde. (I-6.5)

j/ < c/

mējbüren ōrda oturuyor işTe. (I-6.17)

ş/ < ç/

ōrdan esir gampından gaşdıxlarını anlatırlardı. (I-7.62)

çalışırka işmen dē oturu içerin gā. (III-16.96)

benim beyimiñ mesleği reşberlik, reşberlik. (III-23.24)

millet dışa çıktı, gaştı. (III-23.31)

w/ < b/

buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. (III-18.13)

bawam da bek ôle az buçuk şeyi yok bilmemdirin dēdi. (II-8.84)

y/ < g/

gırda ciyarası tükensin ava gèderdi, döner gelirdi. (ciyara<sigara) (I-1.213)

2.2.6.2.2. Tabanlarda

-x- < -k-

şimdi şeye geşdi, keçe çarığın uşaxlarına geşdi ora, yıxdılar. (I-1.189)

şinciki evlenenlerden gorxıyam. (I-1.38)

alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. (I-1.39)

meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)

şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme

x# < k#

o ne derse örda olacax dedi, gızın anasıyna babası. (I-1.8)

nışanımızı daxdıx bi gún evel. (I-1.11)

o öldü, ramazanlıx. (I-1.16)

işTe bi altın yüzük neyise bi hediye götürürük, daxarıx örda. (I-1.19)

beşon guruş harşlıx goyan gor. (I-1.23)

sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)

āskerliği dokuz yüz altı uçaksavar taburı üçüncü bataryada görevimizi yaptıx,
istanbul gebzede. (I-4.6)

yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdım ben. (I-5.15)

ondan beri de yarıx düzeldiydi. (I-5.83)

örtalıx çamır, sel kesTi böle. (I-5.99)

çebiş, şeile yatıx buynuzlu bi şey. (I-5.104)

ārı o kavala bi gapanıyor öndan sōna ārıtıx o góçük giden insanlarımız püşmān
oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

ş# < ç#

bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürcüsü oldu.(II-8.53)

ve zabahları ertesi gún gine sādışla birlikTe gezerler, dolaşırlar. (II-13.12)
geş galdık yāni. (III-16.33)

2.2.7. Süreksizleşme: Sızıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle patlayıcı ünsüzlere değışmesidir.

#c- <#j-

bizim cantına berāber arabanıñ lastini atmış gitmiş. (III-18.89) “jant” içinde iki candırma, iki kadın, bi silindir şapkalı bi başkātıp mıymış neymiş indi.(II-8.119)

üsiýin de çipile geldi şeyden. (II-10.57)

-t- <-h-

yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağıya. (I-5.36) “essah”

-c- <-s-

mahsuúlerimiz bol olúcakdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasımı dilerim. (II-13.28)

torba dolu gelecek ya herkec iyi niyetli değıl. (III-14.110)

-b- <-v-

zührebi hasTalıklar nelerdir? (I-5.27)

allahıñ emriyenen peygamberiñ gabliyenen tamam işi halledēlē. (III-14.68) “kavl”

2.2.8. Ünsüz Türemesi

2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

#h < #φ⁹²

dul alırsañ at gibi kişner yüziüne ölüm, hallallā. (I-1.43)

heyvah dedim, bizim gopretiftteki evi göşdü. (III-22.10)

o gopretiF evlerinde bi ırlandī zaman cayır cayır hötüyo. (III-22.26)

2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -φ-

yāni başdākinler her şeyi bitirmiş. (II-11.86)

-y- < -φ-

maydem sen kaset dolduracan, gevrek ekmek bôle. (II-8.177)

2.2.9. k, l, n, r Ünsüzleri Arasında Değişmeler: SA 'da bu ünsüzlerin birbirinin yerine kullanıldığını görmekteyiz.

r ~ l

hindi yox gayli, çiti gaxdı. (I-2.5)

benim dā aramızda bôle bi büyük bilāder dā var. (II-8.104)

hani burlarda leşber filan derlerdi ya şimdi çifcilig demek daha iyi yakışıyor.(II-13.45)

çok aşırī şeyleri varıdı, malları, melāları dedemiziñ yāni. (III-17.14)

o bura geliveliken çarşafā büründük. (III-19.23)

r ~ k

mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kahlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. (II-8.24)

r ~ n

örden kāt kürek alcan da ôle etcen gāni. (III-24.77)

n ~ l

ekmiyincik de muhakkak herif yüz dölüm ekiyosa on dölüm, on dagara düşdü. (II-11.80)

e tabi şimdi şônē, çocukıken bônē dolaşırdık yāni evleri beşaltı arkadaş olurduk. (III-15.8)

mesā midede ārı, ünser gibi mesela bi şey var mesa. (III-15.32)

ône ône ône içimize girdi bu gatil, sözüm oña. (III-17.21)

2.2.10. İkizleşme: İç seste, iki ünlü arasında ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzün tekrarlanmasıdır.⁹³ Anadolu ağızlarının bir çoğunda görülen bir olaydır, daha çok Doğu grubu ağızlarında görülür.

-çç- < -ç-

ben aşşağı yokarı güççükden merām vardı çobancılā. (II-10.1)

öndan ēççik gālī kendileriniñ üreyincē aşşağıya ènmişlē. (III-17.3)

“ēççik<ecik<<azıcık”

-kk- < -k-

örda yakkın gırcalılarıñ tarlaya gömüp geliyo bubamı. (III-17.33)

-nn- < -n-

gözün görebildiği öte yannı deñiz. (I-1.94)

motur bi o yanna bi bu yanna. (II-8.165)

öle işde üst yannımız dağ, alt yannımız göl. (III-14.85)

-şş- < -ş-

mıTyata aşşādan da gèderlermiş de burdan ādana diyarbakıra vārdıx. (I-5.2)

pazar gün ölenden bi dösşegürtü derlē bizim burda. (III-14.77)

-tt- < -t-

dēler ki bu su yararlı deyolar fakat büttün suyuñ yararlı olcānı sanmıyorum.(III-15.52)

2.2.11. Göçüşme: İç seste komşu veya uzak ünsüz ve ünlülerin yer değiştirmesidir.⁹⁴ SA'da sadece ünsüz göçüşmesi örnekleri tespit edilebilmiştir.⁹⁵

-k-r- < -r-g-

dikren vardı, dikren. (I-1.146) “dirgen”

-r-m- < -m-r-

pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan **bi indi**, duvarlara yaslanaraxdan geldim hani o şeye. (I-3.17) “çemre-”

-l-m- < -m-l-

hani başga oldümüz melmeket gurak bi memleketTir, başga bi geliri gèderimiz yoxTur. (I-4.2) “memleket”

-m-z- < -z-m-

o şekilde hakkımızı yidikleri için bizim köw yidiremedi şe hamzedemedi. (III-20.40) “hazmet-“

-y-r- < -r-y-

aradı, ceyrana vèdiler òlunu. (III-17.40) “cereyan”

-r-g- < -ğ-r-

alık örgedemiyik. (I-1.215) “öğret-”

-r-p- < -p-r-

yaw oraniñ torpāna baxıyam, daşlı gumlu. (I-5.191) “toprak”

2.2.12. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:

Kelimelerin telaffuzu sırasında görülen değişiklikler, genelde o yörenin bir fonetik eğilimini belirler. Ancak kimi zaman kaynak kişilerde görülen bazı

telaffuz değişikliklerini, o yörenin bir fonetik eğilimi olmaktan çok, kişiye bağlı özellik olarak değerlendirmek gerekir.⁹⁶

hösiyetim olsuñ dul, avrad, almañ. (I-1.41) “vasiyet”

heyvah dedim, bizim gopretifteki evi göşdü. (III-22.10) “kooperatif”

2.2.13. Yarı Ünlüleşme:⁹⁷ Kimi sürekli ünsüzlerin yerlerini, yarı ünlü olan y ünsüzüne bırakmasıdır. Bütün örnekleri iç seste görülmüştür:

y < ğ

dā gün ôle eyildi. (II-8.116)

devamlı eyitim. (III-14.6)

sa, a ne deyēn, mideñ arı āzıña al çeyne. (III-17.118)

cizmeynen çiynedik, goyduK ôle. (III-19.47)

ben seni beyendim vallā, bi de yalnız neden gaşdın dedi ya. (III-22.56)

çarşı satılıyā ya göce deriz biz buydey, buydey. (III-23.9)

y < g

sen büyün git dēyor, ben bunun nöldünü biliyom diyo. (III-19.48)

y << k

ondan yilē, içēlē gine âyşema gadak oynālā, gülēlē, goş gidēlē. (III-17.84)

y < ’

benim altı ayım altı gaymeyē. (I-1.27) “ka’ime”

yāni şôle oldu, işTē reyis dāvāsı. (III-20.26) “re’is”

mayışını veremedi bi vakıt bubası ameleniñ. (III-24.40) “ma’aş”

y < h

wallāyi bôle hiç unutmadım. (III-16.61)

vallāyi billāyi bi bit vardı aklın duru yāw. (III-22.81)

āh o sultandağı deperemī nası olcak işte guzum, zabānan bōle yemē yidik,
gayfaltıyı ettik. (III-23.30)

2.2.14. Uzunluk Kayması: Bir ünlüyü takip eden ünsüzün çeşitli ses olayları sonucunda kaybolması ünlünün uzamasına neden olur. Uzunluğun komşu ünlü yerine kaybolan ünsüzden önceki hecede bulunan ünlüye geçmesi şeklinde görülür.

SA'da "-yor" ekinin sonundaki "r" sesinin düşmesiyle ortaya çıkan örneklere rastlanmıştır.

amma gılmıyanlar gılmēyo. (II-13.23)

nerelisiñ dēyom. (III-14.18)

necāti kime dēyon lan, dèdi. (III-14.33)

bi tek düşmēyo. (III-14.62)

bek de bilmēyom da ben beni bileli bürda. (III-16.55)

mēndilinen, ārkasına saklāyo öndan sonra buluyolar, govalēyolar birbirini falan.(III-16.80)

bırakīn dēyom bırakamāyon sigarī yā. (III-16.92)

matgap aşşāda olunca matgap geri çıkamāyo öndan sōna. (III-16.127)

ondān sōna, orda arıyolar arıyolar, tabi düz bulunmāyo. (III-17.41)

ertesı gün yeniden bi dā elēyo, gatrıyo. (III-19.49)

fabrika alma çıkarmēyo, turşu murşu yapıyo. (III-24.31)

çocuğun, aklım ermēyo yāni. (III-24.67)

2.2.15. Ünsüz Uyumu: Komşu ünsüzler arasındaki bu uyum, *ÖTT*'de geçerli bir kural iken birçok Anadolu ağzında kural olmaktan çıkmıştır. SA'da ünsüz uyumsuzluğu yönü ile dikkat çeker:

-kd-

eşşekden ne_e inmediñiz, filan işTe. (I-1.61)

bū dā sıcakdan oluya āniden basıç. (I-5.84)

memet koçyiğit çık dedilē çıkıdım. (III-14.11)

orda bi gorkdu bunlar. (III-14.24)

vādık, balkon galıplarını çakdık, şey_etcez balkon dökcez. (III-14.42)

bakdım, o da gelinimiş. (III-16.11)

bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. (III-17.98)

ondan sığır çıkcağıynan bağırydı hō ho, sığır çıkdı sığır çıkdı. (III-17.11)

-pc-

sınıf topcuycdu, topcuycdu gararğah bölünde galıyodum. (II-9.18)

-sd-

üsdüne üsdüne salladım dedim. (I-5.133)

çay isdâsyonuna indik. (II-8.9)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

sivasda acemi birliğini bitirdikden sonra diyarbakıra terhis olduk usda birliğine.(II-10.36)

selam alır, selam verir dosduna, diye. (III-15.62)

kimi eletdirikleri kesdi. (III-16.13)

-sg-

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)

hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

evde meselā esgi kazanlā olurdu. ēsgı gaplā varıdı, bakır gaplā, para etcek.(III-24.96)

-sT-

usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? (I-1.66)

kendilerinde hasTalıg olmadıkları halde hasdalık daşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. (II-8.114)

-şd-

len buri kim deşdi? (I-5.217)

daşdan ileridē ē şey var, daş var. (I-5.228)

on beşde demir. (I-5.251)

neyisē yetişdik. (II-10.8)

ôle işde üst yannımız dağ, ałt yannımız göl. (III-14.85)

baya dört yıldır ikiye düşdü. (III-16.133)

-şg-

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besicilik bu işlerle meşgūluz. (I-4.1)

ya senden alır veyât başga yerden alırdı. (II-8.184)

dā başga nası oldu dèyelim. (III-14.14)

geceleri işde işgidir, oyundur bôle günümüz geldi gitTik. (III-16.2)

-şT-

enişTe bôle oldu bôle oldu, dedim. (I-1.69)

ilk önce asKere ben ulaşTırma olarax izmir gāziemire gitdim.

ellerinde birer goca teyüp ba,ardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvet edilir. (I-3.11)

vallā hikāye olarax, ihtiyarlarıñ anlatTī işTe yemende esir düşTüklerini anlatırlardı. (I-7.57)

-tT-

ben perişanlīna asgere getTim. (I-1.26)

beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

asgerliği mārđin midyatTa yapTım. (I-5.1)

ana eletTirig alalım dedim, el feneri. (I-5.199)

beline bi deynek, geçiyi önüme atTı, godu gaçTı. (I-5.111)

II. ŞEKİL BİLGİSİ

1. EKLER

1.1. ÇEKİM EKLERİ

1.1.1. İSİM ÇEKİMİ

1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ

+lAr

Aynı türden birçok varlığı anlatmak için kullanılır.⁹⁸ İşlev olarak *ÖTT* ve diğer Anadolu ağızlarındaki kullanımlarından bir farkı yoktur ancak hem *SA*'da hem de diğer Anadolu ağızlarında değişken şekilleri (allamorf)⁹⁹ de mevcuttur.

Bazen ek sonundaki “r” ünsüzü kaybolur ve komşu ünlüyü uzatır:¹⁰⁰

+lAr, -lĀ

1.1.1.1.1. İşlevleri

1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:

emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. (I-1.53)

usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? (I-1.66)

matıraları āldım, yaz gūnū, baħar gūnū suya gedyem.

toplar durıya, havan topları. (I-1.96)

bi de garşımızdan canavarlar gelmiş, habarım yox, guşlūnan. (I-1.107)

benim ōlaklar ũrkiye ağılda ya ũĝlak ũrkidiye sanıyam. (I-1.135)

yāw emmi demiş, öldürüñ mü eliñ çocuxlarını demiş. (I-1.185)

dabanca dolduran adamlar sōledi. (I-1.236)

esgiden ben guzu güdiyedim, eyicene sıcak var, guzular toplandı yāw. (I-5.84)

varan goyunlar dōru ağıla dolmuş. (I-5.11)

bacım oraya torbūyı dakdı ōkūzlere. (II-8.110)

adamlar sap götürüyo, mercimek getiriyolar. (II-9.29)

sādece nöbetÇiler var. (II-9.34)

ne biliýin, yokarda māğralar vardır, ilerde. (II-12.10)

öküzlēr güçlū. (III-16.62)

hākimler yaz günü oturmuş. (III-18.43)

heyvah göşdü deyē şöle bacaklarımı ayırdım, şöle iki bacáđi èyicene ayırdım.(III-22.12)

āskerler dedi ne_o ābey burda dedi. (III-22.94)

ben çocuklarıma hep bôle dowā ederim. (III-23.41)

1.1.1.1.2. Sımf, kategori anlamı verir:

ayakgabım da şindi garılar patik geyiye ya onuñ gibi. (I-1.120)

kóy odaları vardı yā. (I-1.187)

derviş dayımına hacı aliyi üçguyulular vurdu, dedim. (I-1.223)

vallā orda gızlar türkü çağırī işde. (I-2.7)

gızlar da toxurdu halıyı. (I-2.19)

bunu yèl yèle mesela ovalarda çarpar. (I-5.35)

yaşlılar gèder toplanır otururdū. (I-7.47)

siz onları bilmezsiñiz, gıygıllı guruşlar varıdı. (II-8.87)

ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı şöle. (II-8.147)

atlar meşurudu, motur yoğudu. (II-10.2)

dini hocalar tabi duvāsını yapar. (II-13.4)

amma gılmıyanlar gilmēyo. (II-13.23)

iyilere, iyi partileri purotesto ediyolar. (II-13.79)

acemilere hawa mı atıyosuñuz dèdi. (III-14.32)

yāni kadınlar gidē. (III-14.70)

ārkadaşlā sāten birbirini dāvet edē. (III-16.1)

dā gāveler Falan gapanmadı. (III-16.12)

onu da böyüklē oturuka oturuka şaka òlsun dēye filaniñ evine yapın dēdi.(III-16.90)

şimdi işmeyenleriñ gāvesi şey, oruç dutmayanlarıñ gāvesi var yāni. (III-16.102)

birleri ikileri okuduyo. (III-16.152)

esgi daha esgileri bilemēyon. (III-17.13)

erkeklerle yidirir içirir, bi guran okuduruz, bi mēlid_o okuduruz. (III-17.85)

cingenleri sağ soldan getirdiler. (III-18.13)
dā o zaman o tıraktörler yoğuka öşür vardı. (III-20.108)
balī daşköprüden yirdik, kirezi de bu köwlülerden yirdik. (III-22.64)
ēsKiler işte ilā çekerlēdi geline gına yakaşkan. (III-23.28)
çocuklar tef çalādı. (III-24.24)
goyunlarıñ sayımı alınırdı. (III-24.82)

1.1.1.1.3. Aile, sülale adı belirtilirken kullanılır:

ben asgere mi şimdī benim enişTem vardı, bodurlarıñ musdāwa. (I-1.74)
ōrdan potuklarıñ kópekler hāvız hasanıñ gışladan dolandı. (I-1.111)
araplarıñ eviniñ oldū yerde dedemiñ evi. (I-1.155)
ondan sōna getirmiş, el etmiş apıklara, gomuş gelmiş. (I-1.158)
garsawıranlarıñ oda varıdı ōrdaydıx. (I-1.187)
cevizāların oda varıdı, epey oda varıdı. (I-1.188)
mavzeri almış, gocabıyıxlarıñ evin üst yanına çıxmış. (I-1.194)
akgaşlarıñ gapıya vardıx. (I-1.201)
paşalarıñ osman, osman vardı, onlar öldü. (II-8.137)
doğancıkTan evlenmişmiş, patırlarıñ musa. (III-24.65)

1.1.1.1.4. Mübalağa amacıyla kullanılır:

alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. (I-1.39)
yollarda Filan yatıyolarımış, ēsgi bu. (III-17.9)

1.1.1.2. İYELİK EKLERİ

İsmin karşıladığı nesnenin bir kişiye veya nesneye ait olduğunu belirten eklerdir.¹⁰¹ İşlev olarak **ÖTT** ile aynıdır, ekin değişken şekillerinin de **ÖTT** den bir farkı yoktur, yalnızca **ET**, **EAT** ve diğer Anadolu ağızlarında da gördüğümüz, II. teklik ve çokluk kişilerdeki asli nazal g “ñ” ünsüzü korunmuştur.

1. tk. : +(I⁴)m

benim başımdan bu gadar geşdi. (I-1.25)
bacımı dutTular, vērdiler. (I-1.45)

senede gazancım belediyye yetmez. (I-1.56)
me_erseme osman aşşā yanıma yatmış, uyumuş. (I-1.136)
beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)
āsKerlik anılarım var. (I-3.1)
hanı aklımda galan var şey. (I-5.32)
on ay da ıstanbulda galışım var. (II-8.37)
bacım oraya torbūyı dakdı öküzlere. (II-8.110)
çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük āmiri kim ben
bilmiyon.(II-10.46)
demek ki kokuluyomuş ağzımı hani ne var diye. (II-10.78)
ilerisi ne olur, nası olur vallā hiçbi bilgim de yok. (II-11.85)
şindi esaŞ ismim esaS ismim musa kılınçtır veli oğlu. (II-12.1)
afyon bolvādın emredersiniz komutanım dēdi. (III-14.19)
ben evlendiğimde falan goyunum vardı yāni. (III-16.29)
ōne ōne ōne içimize girdi bu gatil, sözüm oña. (III-17.21)
anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)
aman ciğerim, guzum dedim, èyice dedim şişir bunu dedim. (III-17.94)
tārihin de hatırımda galmadī. (III-20.59)
iki dene olum, iki dene gızım var. (III-24.33)

2. tk.: +(I⁴)ñ, +(I⁴)n

birini de seniñ gapına bađlayacām, dedi. (I-1.70)
gevitliye kaçmış, dedeñe. (I-1.153)
bu seniñ külüçeñ dedi. (I-5.205)
len gadir ā, seniñ şōle namıñ var, bōle namıñ var. (II-8.124)
ōlen sonu ben dedim ābey seniñ soyadıñ nē? (III-18.40)
yāw seniñ işin savcılığ_işi ya dedi adam, neyse gidin dedi. (III-18.67)
ne bilem ben seniñ ōrda oldūnu, dedim. (III-22.88)

3. tk. : +(s)I⁴(n) ¹⁰²

cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. (I-1.24)
anasını babam_aldı dedim derdi. (I-1.45)

savkiyat başına gelmiş. (I-1.85)
öñünde ekmek dolu, arxasında top dolu. (I-1.121)
dedim bulut tek başına şey oluncu, bulut olmuyuncu şeye öteye bulutlara
garişTi. (I-5.95)

ōrdan boğazından axıya. (I-5.115)
onuñ da bi birez ekini vardı. (II-8.141)
zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. (III-14.52)
siziñ ōrda suw olmayınca āltı idiriz oluyo sāten.(III-16.46)
o da benim arkadaş olur, sāhibi. (III-18.93)

1. çk. : +(I⁴)m I⁴z

ērtesi gūn çalgıcımızı dutdux. (I-1.11)
şereved, ırāmatlıx aydıncınıñ hacı bizim ziyāretimize geldi. (I-1.81)
hani oynıyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)
o gibi dedim gaybolur gēder, elimizden. (I-5.241)
o zaman bizi savkiyatla başımızda onbaşıyla çavişıla. (II-8.14)
benim dā aramızda bōle bi böyük bilāder dā var. (II-8.104)
eğer bizim aslımızı sorarsañız sarigeçiyiz. (II-12.6)
bizim bölgemizde yasak. (II-12.15)
burda bi guyumuz var, normal suyu. (III-15.50)
rātımız iyiydi, yāni ben asgerliği sevdim. (III-16.5)
gāysi var, her çeşit meyvemiz vā yāni. (III-16.51)
gelin edivēdi bizi de anamız da. (III-17.50)
ocamız söndü. (III-17.53)
o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. (III-18.26)
nētekim bizim hakkımızı o yidi. (III-20.58)
dā önce suyumuz yoktu. (III-20.71)
ikisi bizim yakınımızdı tabī. (III-21.51)
kirāz ve elma bahçelerimiz var bizim. (III-21.56)
eşimiz dosTumuz dāvet edēdi gızları. (III-23.5)
allaha bōle dowā ederiz işte sevdiklerimize. (III-23.41)

2. çk. : +(I⁴)ñ I⁴z, +(I⁴)n I⁴z,

hadi bu ananızıñ hatāsı dövmiyecēm yiyenim dedi, diye. (I-1.167)
şimdi gelini sen bindiriyekene ikiniz barabar binecēniz, dedi. (I-5.58)
ekdiğiniñiz zaman ceza alırsıñız. (II-11.74)
yüzer dene yaprak düşürceñiñiz kafanızı vura vura, dedi. (III-14.59)
ama bunuñ bi de siziñ tālil ettirmeniz diye dedik. (III-15.55)
e çocuklarıñızı sıkıyosuñuz gafā gidiyo çocuklarıñ. (III-16.141)
gabiriñizi de ayırcez, ölüñüzü de çıkarcez dedilē. (III-17.66)
demiş buraya toplanıñ siz, hepiñiz. (III-20.10)

3. çk. : +IArI, +(s)I⁴

haleplilerin gelinleri. (I-1.59)
mustafi ellerinden aldılar. (I-1.204)
kendileri geri, dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.235)
gonuşmaları da farklı geliyin gidiyin filen. (I-6.46)
bizim o bir haFta önceki çağırıkları şeyiñ günüñ parasını geri bize para
ödediler geri.(II-9.36)
bi de yanında yarbay var, bi de şofârları var. (II-12.15)
bunda da acık başarıya ulaşcaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)
elmas nakliyat tanıyolar yā burdā ulupınarıñ yanında arabaları
gālmış. (III-18.82)
o şekilde hakkımızı yidikleri için bizim köw yidiremedi şē
hamzedemedi.(III-20.40)
o kirazı gāri nērden ādet edildiklerini bilemeycem. (III-23.26)
onlarıñ akrabasıymış da burda ěkseriyeti burda yaşıyanlar meselā onlarıñ anası
babası şeydē, anası babası diyem işde sülālesi burdan geçmiş. (I-5.165)
onlarıñ bacısı da ondan bizim benim bölem vardı, öpöz babamın
bölesi o. (II-8.137)
dā o zamannar onlarıñ deyişine göre beş,altı yüz nüfuSlu bi şeymiş
yāni. (III-20.4)
atlarıñ boğazı zilli, cırrañ cırrañ cırrañ. (II-8.180)

1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması: SA'da tespit edilen iyelik eki yığılmaları *ÖTT*'de de aynı şekilde meydana gelmektedir.

Kalıplaşmış birkaç kelimedede, 3. teklik kişi iyelik ekinin aynı kelime üzerinde iki defa kullanılması şeklinde görülür:

hindi hepisi Kaxdı. (I-2.6)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götürüye, kimisiniñ arpasını buğdasını götürüye yarıp yarıp. (I-3.21)

aldı gètTi bi binanıñ birisine gatTı. (II-8.89)

kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. (III-14.108)

hepisi gēldi geşti. (III-23.45)

İsim tamlamalarında, tamlanan eki olarak da adlandırılan 3. teklik kişi iyelik ekinden sonra ayrıca iyelik eki gelebilir:

pılanımız, pırojamız şu vaziyet sağ olsun bizim bi belediye reýisimiz var.(III-20.60)

1.1.1.3. HÂL EKLERİ¹⁰³

1.1.1.3.1. Yalın Hâl: İsmi herhangi bir çekim eki almamış hâlidir.¹⁰⁴

çifte gediye óküz, dēh dedim óküz. (I-1.54)

guzu iki yüz seksen guzu başımda canavar gırmış. (I-1.136)

davıl dutıyax, goyun kesiyek, dügün ediyek. (I-2.13)

bu avrat benim ikinci. (II-8.113)

hayvan vergisi de varıdı, öteki gibi vergi de varıdı, sayım da varıdı esgiden.(II-8.144)

bā bi tüwek verdiler, gē biridi. (II-9.20)

bu sene bi de yıllar gurak gitdi. (II-11.3)

vallā asgerlik èyiydi. (III-14.6)

gazanlarınan yemek bişer. (III-23.2)

evimiz yıkıldı, buruya sokulduk işte bôle. (III-24.1)

1.1.1.3.2. Belirtme Hâli +(y)I⁴ : İsmi kendisine tesir eden geçişli fiile bağlayan hâlidir.¹⁰⁵

ÖTT’deki belirtme hâli eki ile aynı durumdadır:
ertesı gün çalgıcımızı dutdux. (I-1.11)
gızı aldığ geldik burıya. (I-1.13)
beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)
bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)
bunu nere götürıyeñiz? (I-1.203)
orúlara mumları godular, oruya oruya. (II-8.25)
bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? (II-10.2)
birini kaldırdı. (II-10.96)
dedik siz şunları alın. (II-12.26)
dīnı hocalar tabı duvāsını yapar. (II-13.4)
pantolonu ta uyku tulumunuñ içine sakladım. (III-14.8)
zāten altından iki dikmeyi aldı, balkon göşdü ā. (III-14.52)
benim tahmīni görüşüm yāni suyuñ olcānı sanmıyom. (III-15.46)
hemen kül kömür satdık, oraýı aldığuşTe. (III-16.39)
amma adamıñ gözü de yanıō buñalıyo da. (III-16.100)
nihāyeti parayı ödediler, bırakTım. (III-18.51)
şindi o binbaşı de hiç yüzünü görmedim ben. (III-22.50)
dedi ki beni bi telzize ayırdılar. (III-22.57)

1.1.1.3.2.1. İşlevleri: *ÖTT*’de olduğu gibi cümlede nesne görevindedir.¹⁰⁶

1.1.1.3.2.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı:¹⁰⁷

gara vagını bizi doldurdular, mal dolduru gibi. (II-8.17)
ādamı bi sürü eziyet etdiler. (II-9.31)
gadını arabada doıum yapTırmışız. (III-18.29)

1.1.1.3.3. Yönelme Hâli +(y)A : İsmın, fiilin gösterdiği hareketin kendi yönünde yapıldığını belirlediği hâldir.¹⁰⁸

1.1.1.3.3.1. İşlevleri:¹⁰⁹

1.1.1.3.3.1.1. Fiilin İstikametini Gösterir:

- deliganlınıñ yanına oturular. (I-1.23)
işTe sultandağına góçdük geldik. (I-4.3)
diyarbakırdan da bi taksiye atladık. (I-5.5)
sabah oldu şöle guşluk haydarpaşıya vardık. (II-8.27)
veyât da isdâsyona gidiyoruz. (II-13.48)
ben gâziemire gitTim. (III-16.3)
borunuñ içine kakıvêdim. (III-19.32)
ondan kêri bu şübeye gidiyorduk. (III-20.86)
başga bi yere bi ev yaptık. (III-22.24)
vallâ ne bilên hiç aklıma gelmiyor. (III-23.28)
buraya bôle sokulduk. (III-24.33)

1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir:

- örden bi gezmiye giderler, górerler gelirler. (I-1.20)
orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmişler. (II-8.122)
balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantisız yaptı. (III-14.38)
arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilê. (III-15.40)
rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlâ, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

1.1.1.3.3.1.3. “...(y)A karşı” anlamında kullanılır:

- şimdi goça köye deyolar ki ekmen orı. (II-11.74)
bir hawta bize soru sual yok. (II-10.42)

1.1.1.3.3.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.3.2.1. Vasıta Hâli Yerine Kullanılışı:

- öndan sōna devlet su işlerine istişäre yaptılar. (III-20.69)

1.1.1.3.4. Bulunma Hâli +DA : Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren hâldir.¹¹⁰

1.1.1.3.4.1. İşlevleri¹¹¹

1.1.1.3.4.1.1. Fiillerin, Fiilimsilerin, Ek-Fiil İle Çekimlenmiş İsimlerin Bildirdiği Yargının Gerçekleştiği, Geçerli Olduğu Yeri Belirtir:

orda oxutmuş çocū. (I-1.3)

garagışlada ebesi vardı. (I-1.139)

vallā bizim burda ediyeler mi hedik? (I-2.3)

çukurcaxda bi yetmiş birde öldü sel. (I-5.82)

eskişerde bizi indirdiler. (II-8.19)

bizim bölüklerde hiç kimse yok. (II-9.33)

ben gırda gece gırda gezerin. (II-10.20)

orda iki buçuk sene doğuda, sivasda asgerlik yaptım. (II-12.4)

kekik dağlarda çokdur. (II-13.89)

atatürkten evel mederesede yirmi sene okumuş. (II-13.107)

düğünde de olurdu daha öncelēden şey bu erte. (III-16.27)

bu gavaklınñ ölūleri bizim gabirde toplanırdı. (III-17.60)

benim gölcükTe ölum var, tersānede çalışır. (III-17.99)

gadını arabada doꞫum yapTırmışız. (III-18.29)

bunuñ olan var, çayda okūyodu. (III-19.11)

çadırları gurduk, çadırlarda oturduk. (III-23.32)

o da atıñ üstünde derelēde goyun arağdı. (III-24.85)

ilerde, ilerde imamatip var, okulu. (III-20.52)

sultandağınñ merkezinde barınamıyan hiş bi yerde barınamaz. (III-21.24)

sirkeçide bırakTıgꞫonu. (III-22.78)

elinde küreK vardı. (III-19.18)

1.1.1.3.4.1.2. Zaman Bildirir:

elli ikide komüsyon gelmiş. (I-7.9)

gasım geldi mi gasım ayında biz goyunlar köwe gelir, keş gederiz. (II-10.9)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir gölü. (II-11.24)

şey oluyor o, zemheride oluyo. (III-14.100)

dörtTe burda adliyede bulunsun dedi. (III-18.44)

pazar günü dokuz sıralarında filan, dokuzon sırasında oldu. (III-21.48)

kiraz zamānı bin dokuz yüz atmış sekizde başladı. (III-22.63)

1.1.1.3.4.1.3. Bulunma Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde:¹¹²

gırlı ölu vāř, aynı iki yaşında gine bi ölu vā. (III-17.35)

1.1.1.3.4.2. Diğer Hâl Ekleri Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı

şimdi bulaşık filan yıkamada bi ay gaytardım. (I-5.16)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren hâldir.¹¹³

+DAn

1.1.1.3.5.1. İşlevleri¹¹⁴

1.1.1.3.5.1.1. Fiillerin ve Fiilimsilerin Yapılmaya / Gerçekleşmeye Başladığı Yeri Bildirir:

bit şuralarımdan axıyadı. (I-1.33)

çanak elinden düşmüş, topalax daalmış. (I-1.102)

gólden berdī getiriyek, bunu kendimiz tohiyax. (I-2.23)

gurduñ biri önümde arkamdan kopek gibi saldırdı. (I-5.108)

ōrdan esir gampından gaşdıxlarını anlatırlardı. (I-7.62)

moturu akşerden aldım. (II-8.159)

hamamdan geliyon komutanım dedim. (II-10.86)

ankaradan gelen artvin ekspres durdu. (III-14.15)

zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. (III-14.52)

aşşā yòkarı bikaş da aşşā çitlikden çıkan arkadaşlar da olurdu. (III-15.11)

saya gezme, damdan torba sallama. (III-16.84)

gırcadan geldi bi ôretmen bu yıl. (III-16.151)

gırız geçiriydi anam damdan düşdü, size ömürlē. (III-17.52)

ben gāveden eve geldim. (III-19.43)
sıra mahalle bilmem daşköprüden gelmiş. (III-20.3)
anasından bubasından saygılı adamlar ēvden çıkamazdı. (III-22.45)
cāmiden çıkanlā geydiri. (III-23.4)

1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir:

şimdi elettirī gótürmüyem, èrkenden gece gelip gece gedyem. (I-5.146)
ēsgiden gelmeymiş yāni. (III-16.56)
orası ilerden bēri nahiyeymiş, siz dā dün kasaba olmuşsunuz. (III-20.38)
evelden şeylē yoğudu. (III-24.54)

1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir:

at gibi işTē deyneklerden, çarşafdan, beyaz çarşafdan at yapardī. (I-7.36)
burda köyümüzüñ ortasında musalla, demirden yapTı (III-17.104)
ōlan dedim, gırık tūladan ev mi yapılır deye hepsini èndirdi. (III-19.14)
möhür vardı, tātadan yapmışlā. (III-24.72)

1.1.1.3.5.1.5. Eksiltili Sıfat-Fiil Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde:¹¹⁵

tātadan mühür varıdı. (III-24.73)

1.1.1.3.5.1.6. Uzaklaşma Grubu Kurar:¹¹⁶

en yaşlı benin gāri, benden yaşlısı yok. (III-24.33)

1.1.1.3.5.1.7. Fiilin Sebebini Bildirir:

beñe öwkesinden çocū döver. (I-1.42)
o yüzden gitdilē heralda. (III-16.112)
alıp varıyo afedersiniz köpeklēden o gangal köpeklerinden varıp da atamāyo
evlerine bubamıñ ölüsünü. (III-17.32)
o yāmırdan gaydırdı, yāmırdan gaydı adam, gaydırdı başa vurdu. (III-18.79)

1.1.1.3.5.1.8. Fiilin Yapılış / Oluş Tarzını Bildirir:

gölüñ rutūbeti tarım arāzisine baya gerçekden bi rutūbet bırakıyodu. (II-11.42)
onu ālmağı için birden girdi. (III-18.25)

1.1.1.3.6. Vasıta Hâli: İsmi, fiilin kendi vasıtası veya iştiraki ile yapıldığını bildiren hâldir.¹¹⁷

+(y/I)IA(n), +(y/I)nA(n)¹¹⁸

Vasıta hâli için, yukarıdaki eklerin dışında iki ek daha kullanılmıştır:

+leyin¹¹⁹

EAT’nde tanık olduğumuz bu ek, hem *ÖTT*’de hem de Anadolu ağzlarında yaygın bir kullanıma sahiptir.

adam atları satmâya gitmiş sabahleyin, parası yoğumuş vêmeýe. (III-18.36)

+(I)n¹²⁰

ET’de yaygın ve canlı olarak kullanılan bir vasıta eki iken, sonradan bu vasfını kaybetmiştir. *EAT* ve *ÖTT*’de olduğu gibi Anadolu ağzlarında da ekin ancak kalıplaşmış şekilleri kullanılmaktadır.

mâkemedede guldurölan yayan gelirimışmiş. (I-1.205)

ölen soñu vardıx askeriyye. (I-5.10)

arkadaşlarla ilkin dâvet olur bizim burda. (III-16.1)

1.1.1.3.6.1. İşlevleri¹²¹

1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir:

mâkemedede guldurölan yayan gelirimışmiş. (I-1.205)

davılna zurnîne èle gederler işTe aga. (I-2.17)

cizmeynen çiynek, goyduK öle. (III-19.47)

gazanlarınan yemek bişer. (III-23.2)

tirenlen gittik gara tirenlen. (III-22.73)

1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir:

sabāna gaxar, gaşanmax ister. (I-1.40)

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

hadi zabāna bulurūx. (I-1.126)

ôlen soñu vardıx askeriyye. (I-5.10)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS.(I-5.234)

arkadaşlarla ilkin dāvet olur bizim burda. (III-16.1)

1.1.1.3.6.1.3. Hâl-Durum Zarfı Yapar:

ben perişanlīna asgere getTim. (I-1.26)

dikmiyne mikmiyne olmaz onu. (I-5.116)

sāde hocaniñ duvāsıynan ata bindirip veyā taksiyenen olan evine halk, her iki tarafıñ halkı, gız eviniñ halkı ōrda galır, gız eviniñ öñünde galır. (II-13.9)

allahıñ emriyenen peygamberiñ gabliyenen tamam işi halledēlē. (III-14.68)

gucâğında çocūnan atlamış camdan. (III-16.11)

polisilen gitTik oraya, vārdık. (III-18.68)

tırınan birisi bana çarptı toroslarda. (III-18.78)

gittik jandarmaynan eve, çarardık. (III-18.96)

galabalık gidēlēse dowayınan bindirilē hocı şeyi esgeri. (III-23.22)

1.1.1.3.6.1.4. “Ve” Bağlacının Yerine Kullanılır, Bağlama Grubu Kurar¹²²:

o ne derse ōrda olacax dedi, gızıñ anasıyna babası. (I-1.8)

bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. (I-1.57)

sāmiyne de şey harman yerinde. (I-1.134)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli: İsmiñ, fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu belirtmek için girdiği hâldir.¹²³ Tespit edilen örneklerin tamamı cümlede zarf olarak kullanılmıştır.

+ÇA¹²⁴

1.1.1.3.7.1. İşlevleri¹²⁵

1.1.1.3.7.1.1. Gibi anlamı verir:

efendice gaytarıdıx. (I-5.16)

1.1.1.3.7.1.2. Olarak anlamı verir:

doğduğumuz yerlere tā gabiristana gadar hamam altı derler, gabaca hamaltı deyruz ama hamam altı. (II-13.31)

wallā şereflice yapTım asgerlîmi, şerfli döndüm. (III-21.31)

hayır_efendim, evelce ilçe burası oldu, burası oldu. (III-22.1)

1.1.1.3.8. Aitlik Eki: (bkz. 1.2.1.1.3.)

1.1.1.3.9. Soru Eki Yapısı *ÖTT*’den farklı değildir. Bir örnekte “+mun” şekline rastlanmıştır. *ÖTT*’de olduğu gibi, soru eki vurgulanan unsurdan sonra gelir.

+mun

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

+mI⁴

ānadiñ mı yiğenim? (I-1.103)

gasımıñ dokuzu mu işTe bi gar düşTü. (I-1.106)

ayakgabıyı aldıñ mı arxadaş? (I-1.125)

şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? (I-1.177)

vallā bizim burda ediyeler mi hedik? (I-2.3)

len bu gax el işi mi allah_ışı mi, yāw nası bi gaK bu? (I-5.224)

içinde iki candırma, iki gadın, bi silindir şapkalı bi başkātıp mıymış neyimiş indi. (II-8.119)

gopTu demiryolunuñ üstüne godu, acaba bunu ezcek mi diye. (II-8.87)

bôle alettirik mi geldi, yō.(II-8.150)

şindi sōlücēñiz mi bu şarkî? (II-9.16)

berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? (III-14.1)

bak bi dēdi bunuñ içinde vā mı dēdi. (III-14.27)

len dipÇiğî unutduñuz mu dēdim. (III-14.28)

burda deneme mi yapTı gā. (III-16.115)

dedim galbinden mi geliyo bi felç melc_oluñ allah gorusun. (III-17.98)
sen veterineri getirebilin mi, biS sôleyelim mi dedi. (III-18.44)
müdüre dedim, sen parayı aldın mi? (III-18.61)
emin bey dedim, yanında sa_ at vā mi dedim. (III-19.26)
dīnarlı miydi o, şuhutlu mu dīnarlı mi? (III-20.57)
wallā sabah yedi buçukta miydi, dokuzda mi? (III-20.78)
ayrılalık mi, ayrılmıyalık mi? (III-21.22)
gördüñ mü oraları? (III-24.4)

Soru ekinin bağlaç olarak kullanılmasına sık rastlanır. Bu bağlaç, “ki bağlacıyla kurulmuş birleşik cümleler”deki¹²⁶ gibi bir yapı ortaya çıkarır. Bağlaçtan önceki cümle, sonraki cümlenin yüklemine ait bir unsur (zarf tümleci) hâline gelir.

orūya da vardıñ miydi şeyimiz varıdı. (I-5.21)
yüksekTe oldun muydū, çarptı miydi altı sa_ at sōna yağar. (I-5.43)
bi de bulut gabardı geldi miydi basıç yüksekTe oldu mu çeker. (I-5.101)
savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı miydi elerdiñ. (II-8.57)
bize allah yokardan rahmet vermedi miydi, bizim işimiz bitmiş. (II-11.52)
mināreyi gaybetTik mi biz köyü gaybetTik demektir. (III-15.23)
toplu öldü mu saramaS sāten kurtlar. (III-16.35)
ōlmadı mi yērde galır. (III-16.78)
üsdüne vādiñ mi da çocuk tabi ālēyo. (III-16.146)
bizim buralāda, şōne gāldırıvēdiñ mi topbadam kakā kedi gibi. (III-17.130)
garşı geldiñ mi dövēlēdi, halk patisi yāw. (III-24.75)
sōna ölü elli ikinci gecesi oldu muydu bi de ekmeğini yidirilē ölünüñ. (III-23.18)

1.1.1.4. İSİM TAMLAMASI

İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlama.¹²⁷ İsim tamlamaları iki şekilde yapılmaktadır. Bunun yanında genetik grubu şeklinde kullanımlar da mevcuttur.

1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):

Tamlayan + İlgi eki, Tamlanan + iyelik Eki

bu adamın yanında büyüdü, bu teslim aldı gızı dedi. (I-1.7)

benim anam yoğudu, babam yoğudu. (I-1.26)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

geçiyi getirdik, yalınız geçiniñ boğazını delmiş. (I-5.113)

gece dān başına varsıñ górsüñler. (I-5.201)

bunlarıñ betonu gızılışu olıya. (I-5.230)

asgerliğimi karsıñ kazāsı çıldırda yaptım. (I-6.2)

kóyün yüzde doksanı sultandağında ikāmet etmekTedir. (I-6.14)

kóyümüzüñ isimini sorarsañ yenigarabağ kóyü. (I-6.38)

eğirtmende üç sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürcüsü oldu.(II-8.53)

burdan sultandağınıñ ofisine bi de teslim etme varıdı. (II-8.65)

üçguyunuñ adamı biraz şeydir, şindi öldü ya hálimeniñ musa varıdı orda. (II-8.81)

çorabın boyası ayāma çıkık. (II-10.88)

gölüñ rutübeti tarım arāzisine baya gerçekden bi rutübet bırakıyodu. (II-11.42)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

lojmanlarıñ balkonuydu bē şeyde. (III-14.39)

kitliydi adamın gapısı. (III-16.15)

ōrda siñlenmişlē gayalarıñ aralarında. (III-17.1)

ben de merkebiñ torbasını yāni vēmeycek sandım ben. (III-24.66)

1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması): ÖTT’de olduğu gibi bazen tamlananın aldığı iyelik eki düşer.

Tamlayan + ø (İlgi eki), Tamlanan + iyelik Eki; Tamlayan + ø (İlgi eki), Tamlanan + ø (İyelik eki)

būrda biz cumā gún dikdik. (I-1.20)

pazar gún de gelini āldıx geldik. (I-1.21)

el gapısında böyüdüm ölüm. (I-1.27)

kóynek uşānda iki sene, üş sene galdım. (I-1.36)

gırx sekiziñ yaz ayında geldim, yāh. (I-1.99)

yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdim ben. (I-5.15)

len bu gax el işi mi allah işi mi, yāw nası bi gaK bu? (I-5.224)

ōrdan esir gampından gaşdıxlarımı anlatırlardı. (I-7.62)

çay isdāsyonuna indik. (II-8.9)

burda asKer arkadaşları on beş yirmi gún önce asgere gitmeden önce toplanırlar.(II-9.1)

çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük āmiri kim ben bilmiyon.(II-10.46)

şe takım assubayı da dēdi ki kēsın yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdı arkadaş. (III-14.3)

şey sivilde dedim gèyem burda iş yerinde. (III-14.7)

anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)

bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. (III-17.98)

o anlatıncaya gadar iki üç Tene vürdu bu oña galıp tātasıynan. (III-19.15)

gız evinden dakım gelir, güveye geydiriler. (III-23.3)

kiprit gutusu gibi bōle parsellemişlē. (III-24.36)

1.1.1.4.3. Genetif Grubu

Tamlayan + İlgi eki, Tamlanan + ø (İyelik eki)

benim dervişiñ adı hüseyindir. (I-1.7)

gırx yedide ārif bēniñ goyunu gútTüm. (I-1.104)

bodurlarıñ oda boşandı. (I-1.201)

üçüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

berdoş da geldi, bizim gızı aldı geri. (I-1.30)

bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

bōle gidiyoz, o zaman bizim maħalle bōle yokardıydı. (II-8.166)

hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırizlerden dolayı. (II-11.1)

benim mangadaki mēgē üçcüye bakalım bi dèdi. (III-14.29)

öküzleriñ arkada çiftçi olduk. (III-16.60)

şindi guzum onlarıñ ölüleri bizim gabirde toplanırdı. (III-17.60)

şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. (III-19.36)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

Fiil çekiminde iki özellik öne çıkar; bunlardan birisi şekil, diğeri de işlevdir. SA'da fiil çekiminde eklerin işlevleri –ki buna zaman kaymaları¹²⁸ dahildir- **ÖTT** ile paraleldir. Buna karşılık eklerin değişken yapıları oldukça farklılık göstermektedir.

1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:¹²⁹

-D+¹³⁰

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-Dİ ⁴ m	-Dİ ⁴ K, -Dİx
2.	-Dİ ⁴ ñ	-Dİ ⁴ ñ İ ⁴ z
3.	-Dİ ⁴	-Dİ ⁴ , -Dİ ⁴ lAr, -Dİ ⁴ lĀ

1.1.2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi:

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

orüya vārdım öküzüne. (I-1.59)

ben cocuxlara etmedim hêç. (I-2.4)

hani o sidik delini aşdıım, su boşaldı ördan. (I-3.19)

hani ben ben dedim ki ölüm nāpıyan? (I-3.15)

ördan çawuş gursuna ayrıldım. (I-4.8)

hanı onuñ şeyi diyarbakıra bindim gündüzüle. (I-5.4)

ben de dedim iki türkü asıldıım ördan (I-5.11)

evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. (II-8.52)

ondān sonra bi şeye gıtdim ben yatdıım şindi sipere. (II-9.20)

ondan sonra gēldim on gün galdım burda. (III-16.4)
ondan sōna satdım goyunu. (III-16.38)
ben de salladım çocuklūmda. (III-24.64)
godum gittim. (III-19.32)
ammā parıy da aldım hā ödettişdim, suçluydu. (III-18.80)

1.1.2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi:

ānadıñ mı boba? (I-1.13)
parıy nası bulduñ, parıy? (I-5.157)
gördüñ mü oraları? (III-24.4)
savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)

1.1.2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)
beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)
yedide başladı beni dolandırdı. (I-5.40)
yāzdı cizdi hepsini. (III-18.47)
bacım oraya torbūyı dakdı öküzlere. (II-8.110)
ezince benim arkama çıñğı bōle iki metre yayıldı gitti asfatıñ şeyine. (II-10.74)
yetmiş üç, yetmiş dörtlerde bu göl patladı yāni. (II-11.34)
bu sene çok güzel deħřetli yağdı maşallah. (II-13.25)
onuñ her yanı şışdı amma burundan bilan gan akdı onuñ. (III-14.62)
ōlu çıkdı gēldi. (III-17.46)
zāten o yüzden dağıldı bizim kōy. (I-7.43)

1.1.2.1.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

hā tālibolduK. (I-1.1)
topladıx geldik iki yüz seksen guzuyu. (I-1.143)
tufē aldıx o guyuya atTıx. (I-1.200)
burası èyi iş yapacığik deyi geldik. (I-4.4)

şeyden silvandan geşdik. (I-5.6)
 gayli çıxdıx yokarı yüksek dağa dōru. (I-5.100)
 bōle bi gurduna ūraşTık. (I-5.117)
 yirmi dōrd_ıay_ı bitirdik geldik. (II-8.38)
kesdik geldik ôle bi tâne. (III-16.33)
 zabah galkTık adam yok. (III-18.37)
 bi bakTı, millet gidincè biz de goşTuk dışarı (III-22.7)
 biz de garđık gā, onlara bakTık. biz de bakTık. (III-24.26)
 şimdi biz_ıonları filan sattık gāri. (III-23.25)

1.1.2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

eşşekden ne_ıe inmediñiz, filan işTe. (I-1.61)
 yaw nē dövdüñüz? (II-8.133)
 mum aldılar, yakdılar gara vagının bōle kahlarında bütün, belki girdiñiz
girmediñiz (II-8.24)

1.1.2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

ā èyi bi de geldiler burûya, bizi götürdüler orûya. (I-1.5)
 sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)
 memet koçyiğit çık dedilē çıkdım. (III-14.9)
 ölmüşlē, onnā yandı yāni. (III-16.15)
 o gayâyı patlatTılā da bōne ēvlere getirdilē moturunan da ev yaptılar. (III-17.58)
ca_ıardılā bizi baskın ediyo, āleme rezil ettiniz diye bārişiyolar. (III-18.98)

1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:¹³¹ 3. teklik ve 3. çokluk kişilerde **ÖTT** den farklı ekler de kullanılmaktadır. Bunlar Karabağ-Türkmen bölgesine mahsustur.

-mI⁴ş¹³²

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-mI ⁴ şI ⁴ m, -mI ⁴ şin	-mI ⁴ şI ⁴ z, -mIşIx*, -mIşIk**, -mI ⁴ şiz
2.	-mI ⁴ şI ⁴ n, -mI ⁴ şsI ⁴ n	-mI ⁴ şsI ⁴ nI ⁴ z, -mI ⁴ şsI ⁴ nI ⁴ z
3.	-ıx, -ik -mI ⁴ ş	-ıxlar, -ikler, -mI ⁴ şIAr, -mI ⁴ şIĀ

* Ekin şekilleri hakkında görüşme yapılmıştır. Ekin sadece kalın, dar ünlülü şekli bulunmaktadır.

** Ekin şekilleri hakkında görüşme yapılmıştır. Ekin sadece ince, dar ünlülü şekli bulunmaktadır.

Öğrenilen geçmiş zaman ekinin **ÖTT**’den farklı şekillerine Karabağ - Türkmen bölgesinde rastlanmıştır. Bu bölgede **ÖTT**’de kullanılan öğrenilen geçmiş zaman ekinin yanında 3. teklik kişide -ik, -ix; 3. çokluk kişide -ikler, -ixlar ekleri kullanılmaktadır. Bolvadin’deki Karabağ Türkmen köylerinde de 3. teklik kişide aynı ek (-ix) bir örnekte tespit edilmiştir.¹³³

1.1.2.1.1.2.1. Birinci Teklik Kişi:

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

len bi de baxdım içeriye, işiği yaxdım, baxdıydım ôlece saçma atmışım. (I-5.128)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

ben üyümüş galmışın orda. (II-9.22)

1.1.2.1.1.2.2. İkinci Teklik Kişi:

sen içmemişsiñ. (III-16.98)

o da gelirdi, len benim tarlaya girmişin yāw (III-24.61)

1.1.2.1.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

orda oxutmuş çocū. (I-1.3)

ō bi ev dutmuş. (I-1.3)

beygir ölmüyük, eşeK ölük. (I-1.147)

bi de cıplax eşşē binik yāhu. (I-1.60)

kendi de kūrku geyik, yatıx. (I-1.148)

ē bi tosun alıx. (I-1.214)

ondan sōna, bi de sēl dindikTen sōna kōy altüst olmuş öbür mehelle. (I-3.20)

gāşıgırık bi tosbā atmış bi āmicamı gandırmax uçun. (I-5.65)
parī bulux da gırık. (I-5.159)
elli ikide komüsyon gelmiş. (I-7.9)
o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bèyaz bèyaz geşmiş. (II-8.27)
yāni ordan galmış. (II-10.35)
ondün soñra sülāle sülāle bōle böyümüş. (II-11.13)
çıkmiş gelmiş, buruya. (II-12.14)
yedi hāne gurulmuş şu rampàya, yedi hāne gurulmuş. (II-13.30)
biri yakaya gelmiş yakaseneK olmuş. (III-14.82)
şimdi körōlu bi at beslemiş. (III-15.58)
birinden malzemeyi ālmış, ora verdi. (III-16.109)
āsker guzum şimci duyarız, kaş günü gālmış? (III-17.144)
vurunca gadın do_ormuş arabada yāni. (III-18.31)
şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. (III-19.36)
benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)
gazā da sallandī zaman burda yimbeş otuS kèşi galmış. (III-22.31)
ayā gırılmış. (III-22.74)
içine baklā, olanlardan guymuş yāni. (III-24.68)

1.1.2.1.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

gurşun deyin saçmī ne hal almışık? (I-5.126)
ya ban etmiyim işmiyim file derken isrār ettiler, bicēz ikicēz derken biz kafiyi
bulmuşız şindi. (II-10.62)
gadını arabada do_um yapTırmışız. (III-18.29)

1.1.2.1.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

dayaza dedim, bi gancıx kópek beslemişiñiz. (I-1.64)
iyi gelmişsiniz, nerelisiniz filan dedim, ankaralıyız dedi, dediler
ikisi de. (II-12.20)
siz dā dün kasaba olmuşsunuz. (III-20.38)

1.1.2.1.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

beni çarixlar orıya. (I-1.47)
 bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)
 patrıñ oruç, bizim ōlan kesmişler, gelmişler tosunu. (I-1.214)
 āşam_ oldu kemal ombaşıya bizi şikāT etmişler. (I-1.229)
dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)
 gönderik cacıK goyāna filen diyekene cacık goyānda gezikler, bi şey
bulamıyıxlar. (I-5.264)
 kóyü gurmuşlar. (I-7.8)
 ben firārımı vermişler benim. (II-10.100)
 bizi orda goymuşlar ōle, ağılımız varıdı. (II-11.33)
 o da heralda ne bilēn ga, sıkışıyomuş, gurtarmışlā. (III-16.112)
sıkıştırmışlā, derhal sökmüşlē gāri. (III-16.119)
 ōrda siñlenmişlē gayalarıñ aralarında. (III-17.1)
 kiprit gutusu gibi bōle parsellemişlē. (III-24.36)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman¹³⁴

$-(I^4)y\bar{o}(r)^{135}$, -yA

Kişi	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	$-(I^2)yAm$, $-(I^4)yom$, $-(I^4)yon$ $-(I^4)yorum$	$-(i)yax$, $-(i)yek$, $-(I^4)yoz$, $-(I^4)yoruz$
2.	$-(I^2)yAn$, $-(I^2)yAñ$, $-(I^4)yon$, $-(I^4)yoñ$, $-(I^4)yorsun$	$-(I^2)yAñI^2z$, $-(I^4)yoñuz$
3.	$-(I^2)yA$, $-(I^4)yo(r)$	$-(I^2)yA$, $-(I^2)yAlAr$, $-(I^4)yolā$, $-(I^4)yolar$

1.1.2.1.1.3.1. Birinci Teklik Kişi:

şinciki evlenenlerden gorxıyam. (I-1.38)

bi de masarıñ odı yapıyam ōrda. (I-1.65)

ben beriden dutdum, gurşunlıyam. (I-5.127)

şimdi tam tahmin olarak bilmiyorum. (I-6.10)

ben beygir sürmesi bilmiyom, sen de tiren ūrkütmesi bilmiyon dèdi. (II-8.93)

ben dövđüne hiç acımıyon bak zopa yèdime. (II-10.92)

şindi sekiz on senedir tabi gitmiyon, canım istemiyo. (II-12.9)

çayā gatmıyorum. (II-13.97)

soruyom bunlara nerelisiñ, afyonluýun afyon bolvâdin. (III-14.17)

tüweğın dipÇini şöle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dèdim, şöle etTim. (III-14.21)

size dēyon, dèdi. (III-14.33)

o aman dikkat et, dēyon ben ōlana, üseyine. (III-14.51)

bilmiyorum da. (III-18.14)

1.1.2.1.1.3.2. İkinci Teklik Kişi:

bunlar bilir, dervişi biliyen mi? (I-1.2)

gamber sormuş, ne götürıyeñ ebe, demiş. (I-1.100)

hani ben ben dedim ki ōlum nāpıyan? (I-3.15)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler.(I-5.12)

sen ne biliyen, dedi. (I-5.41)

çoban geldi len kōseniñ ōlu nēdiyon? (I-5.182)

deligannı, amca dèdi, sen beygir sürmesini bilmiyoñ, dèdi babama. (II-8.83)

yā biraz sōna celal dēyi bi ōlan çıkTı biliyon mu celal cesur. (III-14.5)

necāti kime dēyon lan, dèdi. (III-14.33)

güze dōru sarā, o zaman da ēndirıyoñ sāten. (III-16.32)

ama zamānında hasan inceli biliyorsun. (III-20.56)

1.1.2.1.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi:

insan şaşırdıya ölüm, ële şey górdü mü. (I-1.141)

tavúk çaldırıya bunlara tãhir ā. (I-1.180)

işde baya düğün olıya. (I-2.12)

vallā bulanlar bulıya. (I-2.28)

ē kaç yıl oluyo, yüz otuz. (I-6.6)

çünküse çaya şekeri gattıgım zaman beni hemmen ne yapıyor tansiyon yapıyo.(II-13.96)

şimmdi iki gün yetiyo yāni bi paket sigara. (III-16.93)

oraya essah varıP bakıyolā, ördan bubamın ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

herkes Te tanıyor amma para veren yok. (III-18.39)

bu idāre ediyo bakalım. (III-24.43)

1.1.2.1.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi:

biz burda gız arıyax olana, soñ olana. (I-1.4)

hekmete süt satmıya gediyek. (I-1.53)

davıl dutıyax, goyun kesiyek, düğün ediyek. sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. (I-2.13)

şôle dört çit çaxıyax. (I-2.23)

biz yıyoz, yatıyoz. (II-10.40)

biz de onun için bura geliyoruz. (II-13.111)

gerçi suwya güvenerek ôle dikiyoz yā. (III-16.46)

1.1.2.1.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi:

kime veriyeniz? (I-1.47)

nerèye gediyeniz? (I-1.52)

bunu nere götüriyeniz? (I-1.203)

acemilere hawa mı atıyosuñuz dèdi. (III-14.32)

e çocuklarınıızı sıkıyosuñuz gafā gidiyo çocuklarıñ. (III-16.141)

1.1.2.1.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

toplar durıya, havan topları. (I-1.96)

bunlar aşix gumarı oynıyalar. (I-1.163)
goyıyalar içeriye. (I-1.180)
büyük köylüler göriye. (I-5.69)
elettiri duttu mü yoxarı, mertliyeler. (I-5.118)
dā bi de şey_çettiñ buydayı dartıyolar. (II-8.76)
bôle şeylere pek önem vermiyolar. (II-13.76)
hër gün akşam söküyölā, saba geri salleyölā aynı boruları. (III-16.120)
orī vālilik ve özel idāre ē iş birliğıle orī tāmir ediyorlar, yapıyolar. (III-21.53)

1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:¹³⁶

-(y)AcAK¹³⁷

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(A)cAn, -(A)cAm	-(A)cĀz, -cAz
2.	-(A)cAn, -(A)cAksIn,	-cĀsInĀz, -cAksInĀz
3.	-acax, -(A)cAk	-acaxlar, -ecekler, -cAkIĀ

1.1.2.1.1.4.1. Birinci Teklik Kişi:

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)
iş bulursam çalıyacām. (I-4.4)
ben yatacām burda, gezinecēm. (I-5.8)
sôlemiyecem filen derken eve vardım. (I-5.196)
ne dövmeycen, çocū kesdi gelin dā geliniñ arkasından ileri geri para
atıyo.(II-8.133)
gış olmadığı için ben gıra gıtcen, gırda yatcan. (II-10.14)
çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. (III-15.42)
vallā dedi camları gırcan dedi. (III-19.21)
o zaman bi de çavuş yapacam dedi, bi de çavuş yaptı o binbaşı. (III-22.59)
dedim ābiy geş galmāycan ben, gıtcen. (III-22.94)

1.1.2.1.1.4.2. İkinci Teklik Kişi:

ē bi damga getiriyeñ sawırdıñ buğdanıñ üstünē çalmasıñ deyī sen
çalmayacān.(I-1.174)

maydem sen kaset dolduracan, gevrek ekmek bôle. (II-8.177)
meselâ günlük gitceñ veyâ iki üş güne bi gitceñ, takib_etcceñ. (III-16.34)
tē asvatTan yol vā ya o yanna dönen, bu yanna dönen o yoldan başlaycan susaya
gadak bizim burâlar. (III-17.54)
ondân sōna dokdur o gün hemen dedi ciğarayı başlaycan ābey dedi. (III-17.93)
oña ayırdılar o dedi kī baK hēş bi yeri düşünmeyceksin om beş gün içinde bunu
ôreneceksin dedi ve ôrendim. (III-22.58)
onu kendinden sorcane dedim ben. (III-22.71)
sen gazancane yāni. (III-24.56)

1.1.2.1.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi yuracax, muxakak yuracax. (I-1.222)
saat birde yağacax dedim. (I-5.41)
bu adam bizi götürecek. (I-5.78)
ne yapacax? (I-6.16)
burûya bi proje cizmişler eberile akşehir arası sulanacak. (II-11.54)
allah verise olcak. (II-11.67)
ben olmasam öldürcek yā. (III-14.37)
kesin göçē, kesin göçcek dēdim ben. (III-14.50)
biribirine geçēlēdi, şey sallādık, çocuk ya bize öte bete goyacak. (III-14.104)
çimentoyu gatacak sıvaycak. (III-19.46)
öşürünü o alcak. (III-24.77)

1.1.2.1.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi:

ōndan sōna işTe bu ne yapacāS, işe gēdecekler meselâ. (I-7.54)
biz ellişer guruş o zamāniñ parasınna biz lire dostu verecēz amma biz o zaman
ēce körüdük bizim içimizde adamakıllı bi akıldāne bi öldü. (II-8.5)
şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)
orda yatacāz, orda öte yanna, bolwadına gidecēz. (II-8.116)
biz sölücez dēyoz tabi. (II-9.16)
ben dedim ben aç galcaz şindi dedim yā. (II-9.23)
bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? (II-10.2)

vādık, balkon galıplarını çakdık, şeyetcez balkon dökcez. (III-14.42)
işi bitirdik, lastik dakcaz. (III-18.90)

1.1.2.1.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi:

yāni bōle olcağsıñız dèdim yā. (III-14.24)
şimdi dedi, ağaca çıkcaşıñız, dedi baña, bize, ikimize de. (III-14.59)
yüzer dene yaprak düşürceşıñız kafanızı vura vura, dedi. (III-14.59)
filan zaman düğün etceksiniz, derler. (III-22.102)

1.1.2.1.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

gaçacaxlar. (I-1.72)
geliboluya dikTiler bizi, ayracaxlar sa_a sola. (I-1.81)
beni aç goyacaxlar. (I-1.163)
mejbur genişletceklē. (III-16.130)

1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman¹³⁸

-(V)r¹³⁹

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-ArIm, -ArIn, (I ⁴)rI ⁴ m, -mAm ¹⁴⁰	-arix, -erik, -(I ⁴)rI ⁴ x, -(I ⁴)rI ⁴ k, -ArIz, -(I ⁴)rIz, -mAyIz
2.	-ArsIn, -ArsIñ, -(I ⁴)rsI ⁴ n, -(I ⁴)rsI ⁴ ñ, -mAssI ⁴ n, -mAssI ⁴ ñ	-ArsIñIz, -ArsInIz, -(I ⁴)rsI ⁴ ñI ⁴ z, -(I)rsI ⁴ nI ⁴ z, -mAzsInIz
3.	-Ar, -V, -(I ⁴)r, -mAz	-ĀIĀ, -ArIAr, (I)rler, -iler, -mAzIAr

1.1.2.1.1.5.1. Birinci Teklik Kişi:

dengine düşerik, alı gederim. (I-1.24)
yox aga ben hiç ēle bi şey bilmem. (I-2.7)
yaz altı ay güderin, gışın gütmem. (II-10.22)
gışın da yer yatarın. (II-10.23)
mahsullerimiz bol olucaktır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim. (II-13.28)

yiriz, gırkaş gırkaş geli, yirim. (III-17.128)
vallā dedim ben ôle alırım. (III-18.50)
ben halkı severim. (III-21.33)
gızınca nēdelim eşte ben kötü sôlemesini sēmeme. (III-23.40)
ben çocuklarıma hep bôle dowā ederim. (III-23.41)

1.1.2.1.1.5.2. İkinci Teklik Kişi:

şindi burdan bismillāhirrahmānirrahim dersiñ, gèdersiñ gızıstemiyē. (I-1.1)
söz sôlerseñ döner geder izine. (I-1.43)
verisiñ, vermessiñ. (I-5.104)
bunu bilemessin yāni ānadiñ mı? (I-6.6)
onlar acıx bene yāni afedersiñ şeyler birez ya cingen desek yāni o da allān gulu
da ôle gibi geliyo bene yāni. (I-6.47)
yığandan sōna ondan sōna at arabasına çekersin buruya. (II-8.46)
hani arabıyı firen yaparsın da bi şey_ıeder ya. (II-10.76)
fındıK fıstıK içi bu gadar değıldi, yāni şimdi bōne var desen yalan
sôlersiñ.(III-15.10)
asgerde de çalarsın. (III-22.77)

1.1.2.1.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi:

bi çit öküzüm var, ho derim getmez. (I-1.56)
geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)
beñe dediler ki su geti dediler. (I-1.82)
tē o baharın yetiştir aga. (I-2.26)
çuxurcān düğünü işte bizim öteden beri ewelden bi söz alırlar, gederler işTe gına
yanar fèlan. (I-4.10)
o ay devamlı ya_ıaşsız geçer gider. (I-5.54)
bu geçi ölür dediler. (I-5.115)
şimdi dedi bunu dedi bunu çıkarırsan dedi, emēni gorutmaz. (I-5.255)
hani arabıyı firen yaparsın da bi şey_ıeder ya. (II-10.76)
dini hocalar tabi duvāsını yapar. (II-13.4)
biribirini sēvdikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. (III-14.66)

hepsi toplanî dèye, yara alırın dèye gorkar. (III-16.35)
çālsa çalā, dutā gidē. (III-16.36)
bi yıl da ôle durū ertesi yıl, beş yılda meydana gelī. (III-16.44)
dediğim dayak vārdı şimdī, ôretmen dövemez. (III-16.140)
āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çıġırır. (III-17.85)
ābeyin gāli èyi oldu, işmez. (III-17.95)
gız_olanı dışardan görür, olan gızı dışardan görür. (III-21.4)
sultandaġınıñ merkezinde barınamıyan hiş bi yerde barınamaz. (III-21.24)
bū yüzük dakılır, söz alınır. (III-22.101)
iġer şey çoġusdaysa sādīş bi şey yapamaz. (III-22.107)
bi gün evel bi okuyucu çıkır. (III-23.1)
hoca geydiri. (III-23.4)
altın olsa işāreti veri dedī, bu gūmūş dedi. (I-5.249)

1.1.2.1.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi:

pūskūt, şu bu görmiye gèderiz. (I-1.18)
işTe bi altın yüzük neyise bi hediye götürürük, daxarix ōrda. (I-1.19)
dengine düşerik, alı gederim. (I-1.24)
hadi zabāna bulurūx. (I-1.126)
işTe düġün bitesiyе onu ederik. (I-2.14)
cumē gūn dikerik, saxlı bazarı gına yaxarix. (I-2.15)
hani oynıyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uġurlarız. (I-3.12)
gasım geldi mi gasım ayında biz goyunlar köwe gelir, keş gederiz. (II-10.9)
onu yiriz. (III-14.74)
biz minārèyi gaybetmeyiz, allah izin verişse. (III-15.23)
iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. (III-16.43)
hiş satın biz çocuġa geycek filan almāyız, getirilē. (III-17.139)
erkeklere yidirir içirir, bi guran okuduruz, bi mēlid_ okuduruz. (III-17.85)
yüz yirmi beşe yaparız. (III-18.65)
kendi aramızda şakalaşırız. (III-21.34)
göceyi çekeriz. (III-23.9)

1.1.2.1.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi:

parıyı görüncü südü satarsıñız. (I-1.53)

miTyatı gezinın dedim yāw, çarşı izini vermezsiñiz bir_ay Filan. (I-5.9)

çorluya ıstanbulıñ içinde çorlu varıdı, belki bilirsıñiz. (II-8.33)

hemen o alimeniñ musa cebinden o zamanıñ parası gıygıllı guruşlar vardı, siz onları bilmezsiñiz, gıygıllı guruşlar varıdı. (II-8.86)

ekdiğıñiz zaman ceza alırsıñız. (II-11.74)

afyon bolvādın emredersıñiz komutanım dèdi. (III-14.19)

hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırsıñız. (III-17.28)

ya parayı verisiniz ya römoku sararsınız dedim. (III-18.62)

1.1.2.1.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

ōrdan bi gezmiye giderler, gōrerler gelirler. (I-1.20)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler.(I-5.12)

beni bi ton zopa atarlar baña orda. (II-9.26)

ōne toplanı gidēlē. (III-16.22)

bizim burda heb_ōle dikēlē. (III-16.45)

gölle de metānet vermezler sāten. (III-16.75)

ōndan sōnra ginē dar dakālā gāli o zaman o daşı mejbür genişletmeleri lāzım.(III-16.130)

bōne geliler hep. (III-17.138)

nasībise veriler. (III-21.4)

nasīb_olursa, o olursa söz veriler. (III-22.100)

gız evinden dakım gelir, güveye geydiriler. (III-23.3)

1.1.2.1.2. KIPLER

1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Kipler (Tasarlama Kipleri), gramer kitaplarının birçoğunda “dilek-şart”, “istek”, “gereklilik” ve “emir” alt başlıklarıyla işlenmektedir. Ancak ne var ki bu kalıplaşmış tasnif, kiplerin gerçek işlevlerini verme bakımından yetersiz kalmaktadır. Bugün, bazı gramercilerin yeni yeni tasnifler oluşturduklarını ve kiplerin işlevleri hakkında geniş

araştırmalar yaptıkları görmekteyiz.¹⁴¹ Gürer Gülsevin, söz konusu kipleri, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserinde “İstek Kipi”¹⁴²; *Uşak İli Ağızları* adlı eserinde ise “Emir –İstek” ve “Dilek”¹⁴³ başlıkları altında birleştirerek işlemiştir. Buna sebep olarak da, mevcut gramerlerde “emir” diye verilen eklerin çoğu zaman “istek” ifade ettiğini, “istek” olarak verilenlerin de yine çoğu zaman kullanılmadığını söyler.¹⁴⁴ Ayrıca “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, bu kipi “dilek” başlığı ile işlemiştir.¹⁴⁵ Erdoğan Boz da *Afyon Merkez Ağzı* adlı eserinde kipleri, Emir-İstek ve Dilek başlıklarıyla incelemiştir.¹⁴⁶ Biz de bu çalışmamızda kipleri; “emir-istek” ve “dilek” alt başlıklarıyla işleyeceğiz.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-im, -in, -ēm, -ēn	-AlIm, -AlIk
2.	-ø	-(y)I ⁴ ñ, -ñ
3.	-sI ⁴ n, -sI ⁴ ñ	-sI ⁴ nIAr, -sI ⁴ nIĀ

1.1.2.1.2.1.1. Birinci Teklik Kişi:

arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. (I-1.206)

nēdim ben? (I-1.237)

miTyatı gezinin dedim yāw, çarşı izini vermezsiñiz bir_ay Filan. (I-5.9)

götürim, bālim damiñ arkasına goyunu getirdim. (I-5.123)

ben şimdi āzımı gapadim dedim. (I-5.240)

başKa dā ne anlatim sene ben bāba yā? (I-6.8)

ne bilim ben çorap çıkarcānı. (II-10.87)

o da heralda ne bilēn gā, sıkışıyomuş, gurtarmıřlā. (III-16.112)

hadin götürün çıkari-verēn dedi. (III-17.41)

götürēm dedim ben de. (III-18.59)

ben samı trakyaya gönderēm dedi. (III-18.63)

benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

isdambōla yaklaşırken bi bağdan üzüm çalēn deye atlamış tirenden, bayırdan.(III-22.74)

1.1.2.1.2.1.2. İkinci Teklik Kişi:

ne derseñ de. (I-1.62)
dur devirme, diyesiye galmadı. (I-5.205)
miTyata geldim de soyun dediler, al boz elbisiyi geyin dediler filen. (I-5.12)
iyi bak len dèdi. (III-14.28)
eriniseñ çeyne, erinmessen git gaynat iç. (III-17.118)

1.1.2.1.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

emmisî gız gelsiñ burûya dedi, soralım. (I-1.8)
allah anañi alacāna babanı alsiñ. (I-1.37)
eništeñe sōle de bālasıñ dedim. (I-1.65)
yāw gōren varsıñ gōrsüñ. (I-5.200)
değilse hayvan yayılmaz, her zaman için yayılsıñ. (II-11.48)
vatandaşız o da bizim topraklarımız ya biz sürelim ya da gitsiñ bi kişiler getirsiñ
dışardan. (II-11.89)
onları da allah hidāyet eylesin. (II-13.23)
walla bi milyarlık mal satdık işte bu sene allah bereket versin. (III-16.41)
helal olsun. (III-16.153)
allah cümleye nasīb etsin. (III-17.87)
dedim galbinden mi geliyo bi felç melc oluñ allah gorusun. (III-17.98)
anasıgile varılā ondan güle güle gawısdırsıñ allah dē. (III-17.150)
baña dedi ki usTa efendi halil āniñ evine deyive de yemek var yisin. (III-19.37)

1.1.2.1.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

emmisî gız gelsiñ burûya dedi, soralım. (I-1.8)
allah izin verise, nāsib olursa verelim dediler. (I-1.9)
o vermiyelim felān dèdi, şöFer dèdi. (II-8.7)
allah gorusun inşallah daha iyiye, daha müslümanlığa dōru giTmiye
çalışalım. (II-13.44)
baña dèdi ki ābey dèdi, hadi gidelim dèdi. (III-14.29)
dedim ha şurī alalım. (III-16.39)
demişler ki bū biS kazā yapalım. (III-20.23)
ayrılalık mı, ayrılmıyalık mı? (III-21.22)

fagat gelelim ikinci debreme. (III-22.8)

hökümed bu evleri ödemeyelim deyē kendi başına āltı şey verdiler. (III-22.19)

gızınca nēdelim eşte ben kötü sōlemesini sēmem.(III-23.40)

ōlan ēyi çalıştırıyo bakalım. (III-24.40)

1.1.2.1.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

o dedi ki gız benim gōynumda dedi, baba gezinmeñ dedi. (I-1.5)

hösiyetim olsuñ, dul, avrad, almañ. (I-1.41)

vērmeñ, dedim. (I-1.48)

isterseñiz iniñ yayan gidiñ, götürmem, dēdi gene mecbur olduk verdik ellişer guruşu. (II-8.8)

gız, evi isTemesse, hayır getimeyiñ bōça dēse getimezlē. (III-17.76)

yāni şu arāzimizin başlarına ekin bu köyü çölden kurtulun demiş.(II-11.46)

ben de afyonluyun korkmayiñ dēdim. (III-14.25)

acıdı gari yüzbaşı, bidā dedi bōle hatā yapmayiñ, siz dedi bu işden anlamayosuñuz, hadiñ dedi. (III-14.64)

olursa bacadan sallarsıñ dersiñ ki işde saya yandı sakınıñ. (III-15.13)

saya yandı sakınıñ, camız bokunu gına deye yakınıñ. (III-16.86)

çocuklarıñ üsdüne vāmayiñ. (III-16.145)

yalmandilā, ellemeyiñ gāli bizim de suyumuz yok, biz de bunu içelim, dedilē.(III-17.67)

bizi de ek yapıveriñ, denildi. (III-20.33)

bizi de ek yapıñ. (III-20.33)

bu yanna gidiñ demiş. (III-23.36)

1.1.2.1.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

neynesinler. (I-2.21)

bunu araştırırsınlar bilim insanları. (I-6.51)

dağa çikalım dessinlē, çıkarın yāni. (III-16.94)

hastāne masrafı ecik almasınlar canīm. (III-18.30)

saw, olsunlar halk bizi sever. (III-21.32)

1.1.2.1.2.2. Dilek

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-sAm	-sAK,
2.	-sAn, -sAñ	-sAñİz
3.	-sA	-sAlAr, -sAlĀ

1.1.2.1.2.2.1. Birinci Teklik Kişi:

Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)

bu adam güveniyor yānı diye ki ben beş kamyon gamış versem diyor. (I-6.32)

ama şindi saña ne söylëyim biliyon mu, asgerlik hâtıramdan desem ben bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gıtdim. (II-12.3)

1.1.2.1.2.2.2. İkinci Teklik Kişi:

gelseñ (sor.)

gelsen (sor.)

1.1.2.1.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ah şo bulut gelse de beni bi şey etse dedim yāw. (I-5.87)

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

1.1.2.1.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)

1.1.2.1.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

gelseñ (sor.)

1.1.2.1.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

gelseler (sor.)

gelselē (sor.)

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Birleşik çekimlerde, *ÖTT*'nin mevcut gramerlerindeki geleneksel tasnif üzerine çok değişik görüşler olduğunu biliyoruz.¹⁴⁷ Ancak ne var ki, bu farklı görüşlerin ekseri gramercilerce kabul görüp kitaplara alınması uzun sürmektedir. Biz burada geleneksel tasnif üzere birleşik çekimleri işleyeceğiz.

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.1.1. Birinci Teklik Kişi – DI^4ydI^4m , -*Dīdim*

ben de ondan duyduydum, dedim. (I-5.47)

ā ben gelin bi saat sōna biner deyin geri getdiydīm. (I-5.61)

komutanım, orāya gitdiydīm, köylüm varıdı, isrār etdiler. ben bunun şeyi file değilin. (II-10.114)

bunu iki ay_Uevli kesdīdim bu suyu dedim, vanadan dedim. (III-19.5)

1.1.2.2.1.1.2. İkinci Teklik Kişi – $DI^4ydI^4ñ$, -*Dīdīñ*

geldiydīñ (sor.)

geldīdīñ (sor.)

1.1.2.2.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4$, -*Dīdi*

şeyiñ var yā ibişiñ gara āmet öldüydü ya. (I-1.16)

şèy dōkmeye gitdiydi hüseyin koçak. (III-14.38)

köwlü vēdiydi parıyı. (III-16.109)

bubasını anam dutdū, iki üş sarı lira verdīdi hapısdakı adama, bildig_Uadama, bunu öldür saña iki dene üş dene sarı lira vercen dedi. (III-17.46)

ōrdan bidā gelmedīdi, kazālK. (III-18.9)

len demin münübüs geldīdi burayā. (III-18.90)

galdıydı hattā. (III-21.106)

gazālıg bura geldıdı, filen demişler de onu dèyorum ben. (III-22.35)

1.1.2.2.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi – DI⁴(y)dl⁴K, -DİdIk

dā gırxmadıydık da. (I-5.99)

gónülsüz malıñ arxasında olur canavar dedi len, deyin aldık gaxdıydık. (I-5.106)

biz yeni yatdıdıgo zaman. (III-16.7)

bunū bolavadında güdük hoca varıdı, onu getitdідik. (III-17.38)

1.1.2.2.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi -DI⁴ydI⁴ñiz, -Dİdİñiz

geldiydiñ (sor.)

geldıdıñ (sor.)

1.1.2.2.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi -DI⁴ydI⁴Ar, -Dİdiler, -DI⁴ydI⁴, -Dİdi

geldiydiler (sor.)

geldıdiler (sor.)

geldiydi (sor.)

geldıdı (sor.)

1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.2.1. Birinci Teklik Kişi -mI⁴şDI⁴m

gelmişTim (sor.)

1.1.2.2.1.2.2. İkinci Teklik Kişi -mI⁴şDI⁴ñ

gelmişTiñ (sor.)

1.1.2.2.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi -mI⁴şDI⁴

yirmişdi birez yetmiş birde. (I-5.82)

para var bilen deyin dinlenciölunuñ yaşar gelmişdi bôle. (I-5.161)

yāni suyumuz vardı amā ē sondaj çıkmamışTı burdan. (I-7.71)

bak şu arkamızdaki ölen belediye başganımız, ölen belediye başganımız burâya
bi yeşil alan dikdirmişdi, orman. (II-11.49)

inşallah gölümüz bile çekilmişdi, hêç galmadıydı. (II-13.26)

1.1.2.2.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi -mI⁴şDI⁴k, -mIşDIx*

* Ek ünlüleri; kalın, dar ünlülerdir.

gelmişTi (sor.)

yapmışTıx (sor.)

1.1.2.2.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi -mI⁴şDI⁴ñI⁴z

gelmişTiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi -mI⁴şDI⁴lAr, -mI⁴şDI⁴

gelmişTiler (sor.)

gelmişTi (sor.)

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.3.1. Birinci Teklik Kişi -yAdIm, – yodum

âşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

ben yatıyadım, topal omarıñ çaleñgine yıldırım düşük filan dediler. (I-5.44)

esgiden ben guzu güdiyedim, eyicene sıcak var, guzular toplandı yāw. (I-5.84)

yāni sôlemesi a ben mumu dā bilmiyodum, ben kendim. (II-8.23)

sınıf topcu ydu, topcu ydu gararğah bölünde galıyodum. (II-9.18)

burda şey ahıyodum ben, ismâil yaşar vardı. (III-18.52)

1.1.2.2.1.3.2. İkinci Teklik Kişi -yAdIñ, – yoduñ

geliyoduñ (sor.)

geliyediñ (sor.)

1.1.2.2.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi -yAdI, –yodu

bit şuralarımdan axıyadı. (I-1.33)
len şākir böle diyedi, dedim yā. (I-5.46)
çay çay isdosyonuna bizi götürüyodu. (II-8.3)
biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydi. (II-8.189)
ama suigast filan varısa haber veriliyodu tabi. (II-13.58)
herkeş yemek götüyodu. (II-13.65)
bu kanarya yazıyodu bizim arabada, sultandā yazıyo. (III-18.57)
ōndan kēri herkeş günü geldi mī gidiyodu. (III-20.89)
bak evelā gına gonuyodu. (III-23.1)

1.1.2.2.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi -yadıx, -yedik, -yo(r)duk

kendimiz toxıyadıx. (I-2.25)
allah,allah dedim, biz bunu üstünde geziyedik, bu gayanıñ bōrüne yapmışlar
bōle sekmene dedim yāw. (I-5.175)
evet, çox esgiden hepimiz biçiyedik gamışı. (I-7.64)
bi şēyleş soruyoduk. (III-14.31)
yazın dağda oluyodu da gışın bakıyodu Kışde bahara dōru kesime götürüyoduk,
kesdiriyoduk. (III-16.31)
biz nōrmal gidiyoduk. (III-18.28)
ondan kēri bu şübeye gidiyorduk. (III-20.86)
o zaman biz zannediyoduk ki yedi buçuk sekiz aralarında debrem olmuşTur
dedik. (III-22.18)
ekin ekiyoduk. (III-24.33)

1.1.2.2.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi -yAdİñiz, -yo(r)duñuz

geliyediñiz (sor.)
geliyorduñuz (sor.)
geliyoduñuz (sor.)

1.1.2.2.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi -yAdİlAr, -yo(r)dular, -yAdI, -yo(r)du

geliyediler (sor.)
geliyordular (sor.)

geliyodular (sor.)

geliyedi (sor.)

geliyordu (sor.)

geliyodu (sor.)

1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamannın Hikâyesi

1.1.2.2.1.4.1. Birinci Teklik Kişi -cĀdIm

nēdecēn ben, nasısa eve geli yiycēdim demiş. (III-19.41)

1.1.2.2.1.4.2. İkinci Teklik Kişi -cĀdİñ

gelcēdīñ (sor.)

1.1.2.2.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi -cĀdI

hēlke alcādı bilin mi? (III-18.52)

emin dayım şunu şuwatcādı ya altını. (III-19.45)

1.1.2.2.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi -cĀdIk

gelcēdik (sor.)

1.1.2.2.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi -cĀdİñiz, -cAkDIñiz

gelcēdīñiz (sor.)

gelcekTīñiz (sor.)

1.1.2.2.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi -cAkDIñAr, -cĀdI

gelcēdi (sor.)

gelcekTiler (sor.)

1.1.2.2.1.5. Geniş Zamannın Hikâyesi

1.1.2.2.1.5.1. Birinci Teklik Kişi -(V)rd I⁴m, -mAzdIm

yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdim ben. (I-5.15)
revirden gelirdim şimdi öteberi garışırđım. (I-5.17)
yāni kendi esgerlerimiñ elinden gaçardım. (I-5.20)
ben de bitli gadir gibi filen de türkü de çağırđım yāni öteberi. (I-5.71)
hindi gurduñ nerden gelecēni bilirdim yāni. (I-5.153)
hasılısı ikinciye bidā giderdik bōle. (II-8.50)
gurā çekerdik ben gurāya gatılmazđım. (II-10.13)
ben yalnız guraya gatılmadığım için ilk gasımda ayrıldığı gün gıra çıkardım,
goyunla gırda yatardım. (II-10.17)
on beş dakika değıl yirmi dakika evel derdim ben. (III-22.87)

1.1.2.2.1.5.2. İkinci Teklik Kişi -(V)rdI⁴ñ, -mAzdIñ

savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)
bi şey deyemezdiñ. (III-24.75)
yāw unum yoK evde, un öğütcen derdiñ. (III-24.76)

1.1.2.2.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi -(V)rdI⁴, -mAzdI

anasımı babam_aldı dedim derdi. (I-1.45)
herkez bi gamış biçerdi. (II-11.39)
öldükden sōna cenāzeyi õnden muhtarlığıken heş bi yere haber
verilmezdi. (II-13.57)
kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. (III-14.108)

1.1.2.2.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)rdıx, -(V)rdI⁴k, mazdıx, mAzdIk

gurardıx şuriya şe. (I-2.18)
iki üç goñşu bir olurdux, gızlar bura gelir, burda toxurlardı. (I-2.21)
bi yatakta yatardık. (II-8.40)
düğün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. (III-21.8)
yapmazdıx (sor.)
gelmezdik (sor.)

1.1.2.2.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)rdI⁴ñ, -mAzdI⁴ñ

bi şey deyemezdiñ. (III-24.75)

gelirdiñ (sor.)

1.1.2.2.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)rlArdI, -(V)rlĀdI, -mAzdIIAr

işTe dayım vardı, mācurōlu derlerdi. (I-1.76)

küfefe çiti dikerlerdi, şeale altından. (I-2.5)

iki üç goñşu bir olurdux, gızlar bura gelir, burda toxurlardı. (I-2.21)

damlādan biribirine geçēlēdi. (III-14.104)

ēsgiden bakır ārdı derlerdi, nişan derlerdi, yüzük dakma derlerdi. (III-16.19)

gelmezdiler (sor.)

1.1.2.2.1.6. İsteğın Hikāyesi

1.1.2.2.1.6.1. Birinci Teklik Kişi -AydIm

keşke dedim göndereydim. (III-16.153)

1.1.2.2.1.6.2. İkinci Teklik Kişi -AydIñ

on beş dakika deyeydiñ. (III-22.87)

1.1.2.2.1.6.3. Üçüncü Teklik Kişi -AydI

demek ki şeyle olaydı, bilgisayarlı olsa olurdu. (I-5.219)

1.1.2.2.1.6.4. Birinci Çokluk Kişi -AydIk

geleydik (sor.)

1.1.2.2.1.6.5. İkinci Çokluk Kişi -AydIñ

geleydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.6.6. Üçüncü Çokluk Kişi -AydIIAr

geleydiler (sor.)

1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi

1.1.2.2.1.7.1. Birinci Teklik Kişi -sAydIm

gelseydım (sor.)

1.1.2.2.1.7.2. İkinci Teklik Kişi -sAydİn

gelseydiñ (sor.)

1.1.2.2.1.7.3. Üçüncü Teklik Kişi -sAydI

gelseydi (sor.)

1.1.2.2.1.7.4. Birinci Çokluk Kişi -sAydIk

gelseydik (sor.)

1.1.2.2.1.7.5. İkinci Çokluk Kişi -sAydİniz

gelseydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.7.6. Üçüncü Çokluk Kişi -sAydIler

geleydiler (sor.)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.2.1.1. Birinci Teklik Kişi -mI⁴şI⁴mI⁴şI⁴m

gelmişimişim (sor.)

1.1.2.2.2.1.2. İkinci Teklik Kişi -mI⁴şI⁴mI⁴şI⁴ñ, - mI⁴şI⁴mI⁴şsI⁴ñ

gelmişimişin (sor.)

gelmişimişsin (sor.)

1.1.2.2.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi -mI⁴ş(I⁴)mI⁴ş

mākemedede guldurōlan yayan gelirimmişmiş. (I-1.205)

hē ğavurdan adires almışımış o urum. (I-5.165)

biriniñ tarlasını ekmişimiş, burdan yazılmamış. (II-8.141)

su dutmaya gitmişimiş. (III-19.22)

o mezerlik paralarını vallā yetmiş lira para birikmişimiş, yiyemediler parī.(III-24.19)

1.1.2.2.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi -mI⁴ş(I⁴)mI⁴şI⁴z

gelmişimişiz (sor.)

1.1.2.2.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi -mI⁴şI⁴mI⁴şsI⁴ñI⁴z

gelmişimişsiniz (sor.)

1.1.2.2.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi -mI⁴şI⁴ArI⁴mI⁴ş

goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş, alışmışlarımız oruya şeye. (I-5.142)

böyökköyde toplanmışlarımız. (I-7.2)

evine götürüyo, orda zāten hazırlamışlarımız bu pilanı. (III-17.23)

1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.2.2.1. Birinci Teklik Kişi -yAmIşIm, -yomuşum

geliyemişim (sor.)

geliyomuşum (sor.)

1.1.2.2.2.2.2. İkinci Teklik Kişi -yAmIşIñ, -yomuşuñ, -yomuşuñ

geliyemişin (sor.)

geliyomuşuñ (sor.)

geliyomuşsuñ (sor.)

1.1.2.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi -yAmIş, -yomuş

yüz_elli iki yüz goyunu olan yarısını sakl̄eyomuş derelere. (III-24.83)

artvinliymiş de esaz, istanbulda duruyomuş. (III-18.33)

geliyemiş (sor.)

1.1.2.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi -yAmIşIz, -yomuşuz

geliyemişiz (sor.)

geliyomuşuz (sor.)

1.1.2.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi -yAmIşİñIz, -yomuşuñuz, -yomuşsuñuz

geliyemişñiz (sor.)

geliyomuşuñuz (sor.)

geliyomuşsuñuz (sor.)

1.1.2.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi -yAlArImIş, -yolar(ı)mış

bunlarılan çay içiyolarımış. (III-14.25)

yollarda Filan yatıyolarımış, ēsgi bu. (III-17.9)

dediler o tüccarlardan tanyolarımış adamı ,ihtiyar bi şey. (III-18.48)

1.1.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.3.1. Birinci Teklik Kişi -(V)rI⁴mI⁴şI⁴m

demek rampa yaparmışım. (II-10.70)

1.1.2.2.3.2. İkinci Teklik Kişi -(V)rI⁴mI⁴şI⁴ñ

sen vurdūnu gırarımışñ falan filan. (III-22.55)

1.1.2.2.3.3. Üçüncü Teklik Kişi -(V)rI⁴mI⁴ş

ben sôlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

örda yazarımış yāni ālmanca. (I-5.252)

1.1.2.2.3.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)rmI⁴şI⁴z

gelirmişiz (sor.)

1.1.2.2.3.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)r(I⁴)mI⁴şsl⁴ñI⁴z, -(V)r(I⁴)mI⁴şI⁴ñI⁴z

gelirmişsiñiz (sor.)

gelirimişsiñiz (sor.)

1.1.2.2.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)rlAr(I)mIş

daha evel bunlar dēvecilik yaparımış, yük çekerlerimiş. (I-7.8)

yük ambariymiş, yük arabası gelir, indirirler, bindirirlermiş. (II-10.51)

odalara toplanırlarmış goca heriflē. (III-24.46)

1.1.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.4.1. Birinci Teklik Kişi -cĀmIşIm, -(A)cAkmIşım

gелcēmişim (sor.)

gelecekmişim (sor.)

1.1.2.2.4.2. İkinci Teklik Kişi -cĀmIşIñ, -(A)cAkmIşIñ

gелcēmişiñ (sor.)

gelecekmişsiñ (sor.)

gelecekmişsiñ (sor.)

1.1.2.2.4.3. Üçüncü Teklik Kişi -cĀmIş, -(A)cAkmIş

şimdi balkon dökülcēmiş, bi ek yapılcāmış yāni lojmanlarıñ balkonu.(III-14.40)

gelecekmiş (sor.)

gelecekmiş (sor.)

1.1.2.2.2.4.4. Birinci Çokluk Kişi -cĀmİşİz, -(A)cAkmİşİz

gelcēmişiz (sor.)

gelcekmişiz (sor.)

gelecekmişiz (sor.)

1.1.2.2.2.4.5. İkinci Çokluk Kişi -cAkmİşİñİz

gelcekmişsiñiz (sor.)

1.1.2.2.2.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi -AcAklArmİş

ēsKi şekline sokacaklarmış dī duyduk. (III-21.54)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine
döndereceklermiş.(III-21.54)

1.1.2.2.3. ŞART

Fiilerin birleşik çekimlerindeki bu yapı aslında çoğu kere bir temel yüklem oluşturmaz. Yukarıda emir-İstek bahsinde; “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, söz konusu kipi “dilek” başlığı ile işleyeceğimizi belirtmiştik, bkz. (1.1.2.1.2.1.). Temel yüklem yapmayan ve dolayısıyla temel cümle olmayan şart çekimli yapılar, bugün artık araştırmacılarca zarf tümleci olarak değerlendirilmektedir.¹⁴⁸

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.1.1. Birinci Teklik Kişi -DI⁴ysAm

ana mana yok para filen dediysem olmadı, āzımdan geçirdim şimdi. (I-5.198)

1.1.2.2.3.1.2. İkinci Teklik Kişi -DI⁴ysAñ

bizim re_ıs o çivliĝe gittiyseñ çivlikTe onlā ... etti. (III-24.35)

1.1.2.2.3.1.3. Üçüncü Teklik Kişi -DI⁴ysA

yāni eber gölü de gurumadıysa da hemen hemen orası da bi çox bi derin yer olan bi yer var, yalı diye bi yeri var. (I-6.23)

o şekilde isTersin yā adam o gün evinde ne bulunursa, allah ne verdiyse ondan guyar verir. (III-15.14)

1.1.2.2.3.1.4. Birinci Çokluk Kişi -DI⁴ysAk

geldiysek (sor.)

1.1.2.2.3.1.5. İkinci Çokluk Kişi -DI⁴ysAñIz

geldiyseñiz (sor.)

1.1.2.2.3.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi -DI⁴IArsA, -DI⁴ysAlAr

geldilerse (sor.)

geldiysele (sor.)

1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.2.1. Birinci Teklik Kişi -yAsAm, -yosam

nöbetçi çağuşu nöbetçi subayına tekmil verdi, nöbetçi subayı da nöbetçi āmiri bizim sālīm teğmendi iyi bilebiliyosam nöbetçi āmiri oña tekmil verdi. (II-10.108)

geliyese (sor.)

1.1.2.2.3.2.2. İkinci Teklik Kişi -yAsAñ, -yosañ

geliyeseñ (sor.)

geliyosañ (sor.)

1.1.2.2.3.2.3. Üçüncü Teklik Kişi -yAsA, -yosa

sen dedi orda yeri durıyasa dedi, bizde şeyler var dediler. (I-5.212)

neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)

yā yedi yüz elli gişi öñünden sôlüyosa öñdeki çavuş arkası duymuyo, arkası sôlese öñü. (II-9.13)

ekmiyincik de muhakkak herif yüz dölüm ekiyosa on dölüm, on dagara düşdü.(II-11.80)

bi de şöle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña yapdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

örendiği kendine dedi, bana çalışıyosa dedi yā adam. (III-16.63)

1.1.2.2.3.2.4. Birinci Çokluk Kişi -yAsAk, -yosak

geliyese (sor.)

geliyosak (sor.)

1.1.2.2.3.2.5. İkinci Çokluk Kişi -yAsAñız, -yosañız

geliyeseñiz (sor.)

geliyosañız (sor.)

1.1.2.2.3.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi -yAlArSA, -yölāsa, -yolarsa

āndan sōna düğüne gün verilē, allah nasiP ederse guzum, onda altını guruşu ne gadak zinet istēyölāsa yapālā. (III-17.78)

geliyelerse (sor.)

geliyolarsa (sor.)

1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.3.1. Birinci Teklik Kişi -(V)rsAm

iş bulursam çalışacām. (I-4.4)

bindik şeye gitTik, yalnız bugün fuarda galırısam dedim. (III-18.59)

1.1.2.2.3.3.2. İkinci Teklik Kişi -(V)r(I⁴)sAñ, -(V)rsAn

gız çalırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

ne derseñ de. (I-1.62)

kóyümüzüñ isimini sorarsañ yenigarabağ kóyü. (I-6.38)

burdan sen getirsen bi gat yatak filan şeyedersen. (II-8.184)

1.1.2.2.3.3.3. Üçüncü Teklik Kişi -I⁴sA, -(V)rsA, -mAssA

civicili tavıx gibi hecolmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

dilirse gocàya varır, dilemesse yanıñda bulunur. (I-1.38)

cenābı allah yoxardan verise olacax, vermesse yox. (I-6.36)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

gızevi isTemesse, hayır getımeyiñ bōça dēse getımezlē. (III-17.76)

1.1.2.2.3.3.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)rsAk

gelirsek (sor.)

1.1.2.2.3.3.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)rsAñIz

isterseñiz baxalım, tārıhi var ōrda önünde. (I-6.5)

eğır bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)

1.1.2.2.3.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)rlArsA

gelirlerse (sor.)

1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamann Şartı

1.1.2.2.3.4.1. Birinci Teklik Kişi -(A)cĀsAm

gelecēsem (sor.)

1.1.2.2.3.4.2. İkinci Teklik Kişi -(A)cĀsAn

fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman guran nasibetsin daha
yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım saat içinde ayrılıyolağ tabi. (II-13.55)

biri dedi kī arKedeş iğır bite bite yınmeycēsen cırıçıplak yatcan
derdi. (III-22.80)

1.1.2.2.3.4.3. Üçüncü Teklik Kişi -(A)cĀsA, -cAksA

malîñ o goyunuñ bazı mundar yā olur, goyun mundar ölecēse o guyruk yāndan onu da yakTılar. (II-8.151)

ābèy meselā ata òlunu evercekse kendiliğinden şu gızı alēn, şu gızı alēn, şu gız olur iki üş dene ayarlar gafadan, dā istemek yok. (III-22.97)

1.1.2.2.3.4.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)cĀsAk, -(V)cAksAk

gelecēsek (sor.)

gelcēsek (sor.)

geleceksek (sor.)

geleceksek (sor.)

1.1.2.2.3.4.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)cĀsAñIz -(V)cAksAñIz

gelecēseñiz (sor.)

gelcēseñiz (sor.)

gelecekseñiz (sor.)

gelecekseñiz (sor.)

1.1.2.2.3.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)cAklArsA

geleceklerse (sor.)

geleceklerse (sor.)

1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM

1.1.2.3.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

āşamıla geliledi, o gayâyı açālarımışımış. (III-17.12)

1.1.2.3.2. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

suya gidiyomuşumuş. (III-19.16)

1.1.2.3.3. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

bunnar öldürdü dèye dayımıñ üsdüne atıvercēmişimş. (III-17.32)

1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ

1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.1.1. Birinci Teklik Kişi

āyılğım sekiz gaymeye hizmekarardım. (I-1.75)

bi kakkım millet, ben acık yokardıdim şôle, millet yemek yemiş,
dağlıyo.(II-9.22)

şofor adayıydım ben. (III-16.3)

eñ_ufak benidim. (III-16.60)

belediyede azāyıdım yāni ondan biliyom. (III-22.20)

ben sultandağımıñ aşÇısıydım eveli. (III-23.8)

1.1.2.4.1.2. İkinci Teklik Kişi

ona ānatTım bu sen vā mıydın o zaman? (III-18.34)

1.1.2.4.1.3. Üçüncü Teklik Kişi

benim olan varıdı (I-1.2)

benim anam yoğudu, babam yoğudu. (I-1.25)

o zaman bôle ortalık daha araba gıtıdı. (II-8.2)

burdan sultandağımıñ ofisine bi de teslim etme varıdı. (II-8.65)

ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı şôle. (II-8.146)

bi de mühümmat, yakında bi mühümmat deposu vardı. (II-10.79)

yalıñız yüzbaşımız çok kötü bi adamıdı osman zeytinci diye. (II-10.106)

vallā asgerlik ēiyıdı. (III-14.6)

zopa da varıdı zāten. (III-14.6)

lojmanlarıñ balkonuydu bē şeyde. (III-14.39)

yeñilik yoğudu. (III-14.103)

kitliydi adamıñ gapısī. (III-16.15)

1.1.2.4.1.4. Birinci Çokluk Kişi

düğündeydik. (I-5.58)

bizi de anamız anamız gelin edivēdi, üš dene gızıldık, iki de olan beş gardaşdık.(III-17.49)

ē daha önceden elma a_arıklıydıK.(III-21.56)

1.1.2.4.1.5. İkinci Çokluk Kişi

varıdñız (sor.)

1.1.2.4.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi

varıdılar (sor.)

1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.2.1. Birinci Teklik Kişi

hani merak demek şimdi sorna sonra düşünüyom ben, ben deliymişin diyon yā.(II-10.18)

1.1.2.4.2.2. İkinci Teklik Kişi

varımışsñ (sor.)

1.1.2.4.2.3. Üçüncü Teklik Kişi

hā o da bi deyusumuş. (I-1.28)

arif ba_ a datgınımış, getmiş, emirleriñ samanlığa girmiş. (I-1.29)

yırtıĝımış külefiniñ depesi. (I-1.51)

vārdım bunlar kimmiş deyin, bi baxdım, vārdım. (I-5.236)

ālman şeyiymiş, adam da almanca biliye. (I-5.252)

bizim arāzī boşumuş yāni. (I-7.9)

o gün de oyumuş nöbetci āmiri. (II-10.107)

bakdım, o da gelinimiş. (III-16.11)

bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. (III-17.62)

hāmile kadın varımış arabada. (III-18.26)

bu adamıñ bi de çifli varmış. (III-20.9)

1.1.2.4.2.4. Birinci Çokluk Kişi

ē diyelim ki biz o zaman ya çocūmuşux ya da dünyāda yoğumuşdurum. (I-7.38)

1.1.2.4.2.5. İkinci Çokluk Kişi

varımışsınız (sor.)

1.1.2.4.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi

varımışlar (sor.)

1.1.2.4.3. Şart

1.1.2.4.3.1. Birinci Teklik Kişi

varısam (sor.)

1.1.2.4.3.2. İkinci Teklik Kişi

varısañ (sor.)

1.1.2.4.3.3. Üçüncü Teklik Kişi

ben üzerimde ne varısa siğaramı, tesbiğimi, paramı, yanımda telefon vardı, telefonu çolān mustafıya hep verdim. (I-3.16)

yā beyaz altın da oluya dedim yā, hadi altınısa. (I-5.249)

bi de şôle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña yapıdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

nasībise verileş. (III-21.4)

1.1.2.4.3.4. Birinci Çokluk Kişi

bi de şöle, eğer biraz benim dosdumusa, eyi samimi isek veyā her işiñi baña yapdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

1.1.2.4.3.5. İkinci Çokluk Kişi

varısañız (sor.)

1.1.2.4.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi

varısalar (sor.)

1.1.2.4.4. Geniş Zaman (Bildirme Ekleri)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	+(y)İn, +(y)Im	+(y)İz, +(y)İ ⁴ k, +(y)İx*
2.	+sİñ	+ sİñİz
3.	+ø, +dİ ⁴ r	+ø

*Ek ünlüsü, kalın - dar ünlüdür.

1.1.2.4.4.1. Birinci Teklik Kişi

ben cāhil bi adamım. (I-1.233)

ben hani dā bi havtalık asgerin. (II-10.61)

derkene son neticede dedikine ben albayın dedi, alay komutanıyın dedi.(II-12.21)

nizāmiye nöbetçisiyim, ben nizāmiye nöbeti dutuyom. (III-14.14)

ben amele gibi bi şeyin gāri yanında. (III-14.48)

emin ā benin len, benin len, diyo. (III-19.25)

ana yaşım otuz dört doğumluyum. (III-22.27)

1.1.2.4.4.2. İkinci Teklik Kişi

nerelisiñ adanaliýin geç, nerelisiñ niğdeliýin geç, nerelisiñ gonyaliýin geç, nerelisiñ afyonliýin şôle geç. (III-14.15)

1.1.2.4.4.3. Üçüncü Teklik Kişi

yāni müsāFire, yabancıya çox saygılıdır. (I-7.45)

bi de guş ini derler, yal dere derler, orda in vardır. (II-10.27)

evet köyümüzüñ gurusu altı yüz senelik falandır. (II-13.2)

onnar da çok zengin, anamıñ bubasıgil, çitlikleri vār. (III-17.30)

benim beyim de ôretmen. (III-17.93)

garısına demiş, seniñ dediñ adam kim demiş. (III-19.41)

1.1.2.4.4.4. Birinci Çokluk Kişi

kel emēdiñ yoxarı çardaxdayıx. (I-1.130)

o aralar bizim garabıñardan yirmi denevik, vallā apTullām. (I-1.218)

esez öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekden özüyük yāni, ānadiñ mı? (I-6.45)

necāti de o merdivenleriñ āltında, dabanında biz üstüneyiz. (III-14.32)

üst basamaklardayız. (III-14.33)

elma da nādir a yāni, olanlardan bi tānesi biziz meseġā. (III-15.11)

hanī ömerinen iyi arkadaşız, āynı akranız. (III-16.57)

yāni onlar bizden memñun biz onlardan memñunuz. (III-21.28)

ama biz oldu bitTi sultandāniñ, ishaklımıñ yerlisiyiz. (III-21.30)

1.1.2.4.4.5. İkinci Çokluk Kişi

evet siz de türkmensiniz, hepimiz elhamdülillah müslümenik de yalnız kókeniñiz ne onu bilmiyorum hocam. (I-6.58)

insan mısmız dedi, bir iki söwdü sildi. (III-19.29)

1.1.2.4.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi

onlar yāni bize dahil değil deregarabağ da ama o bizde ayrı. (I-6.48)

onlar da değışik türkmen. (I-6.69)

yalnız onlar benden bi devre kıdemli (II-10.58)

1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti

ōrda da tosbā derede bolumuşumuş. (I-5.67)

ōrda arkadaşī urum varımış, isTanbulda ōrda haramıda gómen parī
itallardaymışımış. (I-5.162)

èvèli gördüm sultandağında, belcikada duruyodu, izinli mi gelik,
orduymuşumuş. (II-8.130)

dedem rahmetlik varımışmış da goyunlara duz o zaman da duz
yoğumuşumuş. (II-11.23)

ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta
gölüñ dibinde şey yaşayan. (III-14.80)

1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi: değil, değil, de_uel

develik damdan de_uel, musa adamdan de_uel. (I-1.60)

şu anda hēç bi iş_ile meşgul de_ueliz. (I-4.3)

cuxurcax bizden değil, bizim türkmenden değil. (I-7.68)

ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı şòle. (II-8.146)

şimdi düğünlē değışdi esgisi gibi falan değil. (III-14.71)

her baçÇede vārdır da satmaya o gadār fazla değil. (III-16.50)

1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı¹⁴⁹

ET de er- fiilin pekiştirme, şüphe ve sorma edatı olan “erki”, *SA*’da genişlemiş olarak “ki(n)(e)” şeklinde yaşamaktadır:

derkene son neticede dedi kine ben albayın dedi, alay komutanıyın
dedi. (II-12.21)

üş Tene çikolata alıyor, gerisini bana dedi kine bunu bölüğe dağıt. (III-15.36)

bu firmanıñ bi tanesi dedi kine burdan bu su çıkmāz. (III-15.41)

mühendisler zāti diyo kine burda değıl de beş yüz metre aşşā tarafında suyu
arayıñ deyolaş. (III-15.49)

bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. (III-17.62)

1.1.2.4.8. y(I⁴)KAn(A) < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki¹⁵⁰

Ek-fiilin, zarf-fiil eki –ken ile oluşturduğu yapının birçok şekli vardır.

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün olıyakan dakarix dediler. (I-1.10)

patî düğünden geliyeken çamlıların odada guldurōlan muldurōlan önüne geçikler, dövükler. (I-1.192)

altTan yoxarı varıyakana iki el dabanca atıldı ya kim atTını bilmiyem. (I-1.220)

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

ben de goyunla varıyakana len bi de baxdım, geçi bā dedi. (I-5.109)

goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş, alışmışlarımış orıya şeye. (I-5.142)

şindi o arada biz babamgil bōle buydey dökerkene yāsiyan taraFından bi tiren geldi. (II-8.84)

orda ileri geri şey ederken ganından bulmuşlar çıkarmışlar. (II-8.128)

düğünü yaparken ya ata vāya taksiye bindiriler. (II-13.6)

öldükden sōna cenāzeyi ōnden muhtarlığiken heş bi yere haber verilmezdi.(II-13.57)

e tabi şimdi şōnē, çocuKıiken bōnē dolaşırdık yāni evleri beş,altı arkadaş olurduk. (III-15.8)

o bura geliveliken çarşafā büründük. (III-19.23)

fagat tabi o günün siyāsileri ē biz tam teşekküllü nāhiye garārı isterken ōrası ilçe olmuş. (III-21.13)

biz çiflig belediyeyken biz nāhiyeydik, muhtarlıkTık. (III-21.23)

yedi sekiz yaşındeyken debrem,oldu. (III-22.27)

birinci debremde tarāviniñ birinci reketini gıılarkan, yassīnan işte tarāvi namazınıñ birinci reKetini gıılarkan salladı. (III-22.5)

ben dedim ki gardeşim bu ev yapılırkan ben varıdım. (III-22.21)

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

Ekleri iki bölümde ele alıyoruz: Birincisi, kelimenin çeşidini ya da kategorisini değiştiren asıl görev değiştirici ekler, ikincisi ise bir kelimedenden yeni bir kelime türeten kelime yapıcı ekler.

1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1.1. Fiilimsiler: Fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ekler, daha çok geçici isim, sıfat ve zarflar yapar. Bu hâliyle fiilimsiler; geçici isim, sıfat ve zarf anlam ve görevinde bulunabilir. Bununla beraber söz konusu eklerin, kimi zaman kalıcı isim, sıfat ve zarf yaptıkları olur. Bu tür işlev gösteren ekleri, “Kelime Yapıcı Ekler” başlığı altında işledik.

1.2.1.1.1.1. Mastar: Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere –mAK, -mA ve -Iş ekleri ile kurulan fiil ismi.¹⁵¹

1.2.1.1.1.1.1. –mA¹⁵²

askere uğurlama, toplanırlar, gelirler. (I-1.23)

ekin ekemeye getmiyeler demiş. (I-1.163)

benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline dabancī doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

şimdi bulaşx filan yıkamada bi ay gaytardım. (I-5.16)

bir ay bir ay sōna gısıma sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

ekin yaxma, ev yaxma, kópek yurma. (I-7.12)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay ıçmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

şey dökmeye gitdiydi hüseyin koçak. (III-14.38)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıgı_çettilē. (III-15.40)

bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. (III-17.98)

su đutmaya gitmişimiş. (III-19.22)

biz ayrılmıya garar verdik. (III-20.42)

rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

1.2.1.1.1.2. -mAK,¹⁵³-max

garagolu basmax èyi olmaz dediler. (I-1.203)

gāşığırix bi tosbā atmış bi āmicamı gandırmax uçun. (I-5.65)

adam vatandaş çalışıyor, bax fabrikàya gamış biçmek için çalışıyo, fabrika gapanıyor.(I-6.31)

bilmiyem daħa önceden gençler onlara hízmet etmek için oda sâhiplerinin yakınları otururmuş, onlara hízmet ederimış. (I-7.47)

o ôle postuya mostuya şura bura bindirmek yok.(II-8.20)

harman mādem ondan şey_çettin, emirile ôle emir vermeden harman savırmak yok.(II-8.56)

ben de gaytarmak için eyitimden gitdik. (III-14.41)

baya adam para gazanmak içi geldi. (III-16.116)

şeyi galdırmak için davşanı mavşanı galdırmak için. (III-24.52)

1.2.1.1.1.3. -(y)I⁴ş

mu_çammer dabancî dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

bôle ay şey zamanları ilk görükiş yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı geçiye.(I-5.53)

on ay da ıstanbulda galışım var. (II-8.36)

ēlden duyuşumuz. (III-16.110)

esaz sultandā olmazdı, çiflik isaklı yazar ilk yapılış. (III-18.7)

1.2.1.1.2. SIFAT-FİİLLER¹⁵⁴

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldđđı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli.¹⁵⁵

1.2.1.1.2.1. -(y)An

beş_çon guruş ħarşlıx goyan gor. (I-1.23)

elinden gurtulan sadaka versiñ. (I-1.41)

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

benim ifādi oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline dabancı doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

mesela hasdalıx daşıyan kişiler pörtördür. (I-5.24)

varan goyunlar dōru ağıla dolmuş. (I-5.111)

ārtı o kavala bi gapanıyor öndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıxla geçimini sağlayan bi memleket. (I-6.37)

düğüne gelen misāfirler esgiden yatıya galırdı kōyde. (I-7.23)

eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürcüsü oldu.(II-8.53)

yazılmayan cezā var dediler. (II-8.139)

tabi yasag_olunca adam kānunu bilen bi kimse. (II-12.16)

amma gılmıyanlar gılmēyo. (II-13.23)

ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta gölüñ dibinde şey yaşayan. (III-14.80)

bilen biliyo, bilmeyyen bilmēyo. (III-17.122)

bi köylüye kucak açan bi insanlarız. (III-21.25)

1.2.1.1.1.2.3. -cAK, -cax

onları, yāni yapacaxları işleri anlatırlardı. (I-7.56)

zurcağımız ay da hazıran veyā temmus ayı lēn. (III-14.60)

ōne ilacın allān èyi olmaycak şēye dokdur nētsiñ hesabı da èyi olcā da hekim garşı geliş. (III-17.101)

1.2.1.1.1.2.4. -dl⁴K

harbiñ olduğu yere. (I-1.88)

hey yiğenim başıña gelmedik mi olur, bu yaşa girersiñ de? (I-1.150)

şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? (I-1.177)

garagolda verdim ifāde dōrudur. (I-1.232)

kendilerinde hasTalıg_olmadıkları halde hasdalıx daşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

o bildin adaptörü dutmuşlar orüya. (I-5.220)

bir hafta on gün galırdı bizim kóyde, getirdi eşyâyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

vallâ hikâye olarak, ihtiyarların anlatTİ işTe yemende esir düşTüklerini anlatırlardı. (I-7.57)

ben yalnız guraya gatılmadığım için ilk gasımda ayrıldığı gün gıra çıkardım, goyunla gırda yatardım. (II-10.17)

varılarımış, o gölün üzerinden, biz çorak deriz, yâni toprağın çıkardığı duz oranı, duz toplardık deyo bôle, çorak toplardık arabâya yüklerdik deyo. (II-11.25)

yanığın tedâvisi, tıPbiñ olmadığı yerde bu. (III-15.28)

salladığı boruyu ne gadâ gitdi meselâ bugün, ön metre gitdi deyelim. (III-16.121)

veteriner girdi şeye, o hayvanlarıñ bālandığı yere. (III-18.47)

deprem tabi acılı oldu ummadık bi yerden gēldi. (III-21.39)

1.2.1.1.1.2.5. –mI⁴ş

vardım len sen nē ordan geziyen diyekene bi de baxtım, çamırda basılmış at izi gibi şēle (I-5.174)

bunuñ torpağını çıkardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl.(I-5.192)

ōndan sōna ôldükTen sōna gāli guzum gonum goñşu yèmek getiri, bişmiş yemek. (III-17.107)

1.2.1.1.1.2.6. –AsI

solumadan can veresi re_ıs deyin türkü ça_ırarax gedyem. (I-1.57)

bakdım olasıya değil yalıñız olmayacak, yörümeyceg_ış. (III-16.38)

1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER

Cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime.¹⁵⁶ Zarf-fiilleri iki başlık altında işleyeceğiz: Birincisi, görevi fiillerden geçici zarflar yapan “Asıl Zarf-Fiiller”;

ikincisi ise, asıl görevleri başka olup ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici zarflar yapan “Birleşik Zarf-Fiiller”dir.

1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller

1.2.1.1.1.3.1.1. **-(y)A/I⁴** Genellikle ikilemelerde kullanılır.

hıdırelleze on sekiz gún gala gar gaxdı. (I-1.106)

dedem eşşē binmiş, bacānı sallıyı sallıyı sultandağından bi top alaz
almış.(I-1.157)

daħa evelki edebiyatıysā ōrta asyadan gelmiş, bōle parçalana parçalana. (I-7.1)

işdē mintanından başlar, okuya üfleye hoca güzel keydiridi seni, adamakıllı
şey_üederdi. (II-8.172)

1.2.1.1.1.3.1.2. -(y)ArAK, -(y)ArAx, -(y)AlAK

ellerinde birer goca teyüp ba_üardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarax işTē
yine aynı dāvet_üedilir. (I-3.11)

hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

patır çatır ederek gètTi. (I-5.97)

sıçraşarak gediyeler şindi. (I-5.128)

len para geziyem, sabah beri terliyerek para arıyam dedim. (I-5.183)

vallā hikāye olarax, ihtiyarlarıñ anlatTī işTe yemende esir düştüklerini
anlatırlardı. (I-7.57)

ben yalıñız olarak bi teg_üolarak gittim asgere burdan. (II-8.1)

bōle şey ôle bi bayır filan yok, vitesini değıştirerek geldik. (II-8.163)

piriç çorbası bişirilēdi, alīlā gelilēdi doğuya diyelekTen. (III-23.13)

+dAn eki ile genişletilmiş şekli de kullanılır:

pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan bi indi, duvarlara yaslanaraxdan geldim
hani o şeye. (I-3.17)

bizim köw kompile istemiyoz diyerekten filipse gidildi. (III-20.43)

1.2.1.1.1.3.1.3. -(y)I⁴p

ekip geliyek, diye . (I-1.169)

benim ifâdî oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline dabancî doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş, alışmışlarımıñ oruya şeye. (I-5.142)

ōrdan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. (I-6.16)

savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)

dartıp alıyo. (II-8.76)

yāni atmış yaşındāki bi adam, kişi bizim üçguyuda ömüründe yāni üç veyā dōrtdür, yılıñ iyi gelip de refah bi yaşadıĝı zaman. (II-11.7)

ōrda yakkın gırcalılarıñ tarlaya gömüp geliyo bubamı. (III-17.33)

bizler töbe yā rab beĝenip de bişiriz mi? (III-17.135)

isTanbuldan gelmemiş bütün millet remok sarıp gitcek, yükleyip gitcek kamyonlara. (III-18.71)

heralde yapıp bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine döndereceklermiş.(III-21.54)

1.2.1.1.1.3.1.4. -I⁴k¹⁵⁷

Karabaĝ-Türkmen bölgesinde görölür. Aynı coĝrafyada öğrenilen geçmiş zaman eki olarak kullanılan -I⁴k ile bir ilgisi olabilir.

Cümleye verdiĝi anlam -I⁴p zarf fiiline yakındır.

alık gidecēm, diyem. (I-5.76)

şimdi orı deşik aradıxTan sonra ordan yedi Tene buldular. (I-5.261)

ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

1.2.1.1.1.3.1.5. -(y)I⁴ncA, -I⁴ncI⁴, -I⁴ncI⁴k

ÖTT' den farklı olarak Karabaĝ-Türkmen bölgesinde -I⁴ncI⁴, Yörük bölgesinde -I⁴ncI⁴k şekline rastlanmıştır.

parıyı görüncü südü satarsınız. (I-1.53)
o burdan çıġırıncı musa çavuşuñ kópekler ortadan üç kópeK üsdüne
bindi mi? (I-1.112)
bi de yük titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. (I-1.166)
benim ifâdi oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline
dabancı doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)
tam üsTüme gelincı damlamıya başladı yāw. (I-5.89)
o bulutlara varıncı başladı çatlamıya patlamıya. (I-5.93)
patladıncı, taK deyinci gene sıçrıyalar ële. (I-5.120)
ama ne yapıyo orası almıyıncı adam gayri meşru kótu yollara düşüyo allah
gorusun, anadıñ mı. (I-6.33)
beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. (I-7.67)
yola iletti, yol yarı oluncuk çıkarın sarı öküz paralarını dèdi bize. (II-8.3)
hattā gelince birez araplık filan da yaptı ya. (II-8.7)
orda galıncık bu seFer o çocü almaya gelmişler. (II-8.122)
bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla
basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)
şimdi göl çekilincik aşırı derecede bi guraklık. (II-11.43)
tapı gadasdurō da ekmen deyincik vatandaş da oraları ekmiyo. (II-11.79)
cenābı allah yukardan yāmir vermiyincik bizim köyüñ durumu harap. (II-11.82)
atlayınca bu bağ_evlerinde galyolar. (III-15.17)
matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo ōndan sōna. (III-16.127)
o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. (III-18.26)

1.2.1.1.3.1.6. –mAdAn

solumadan can veresi re_ıs deyin türkü çā_ırarax gediye. (I-1.57)
utanmadan halepli de palan vursuñ eşşeġe. (I-1.62)
pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan bi indi, duvarlara yaslanaraxdan geldim
hani o şeye. (I-3.17)
şimdi bunlar ben oruya varmadan iki gün önce yedirmişlerimiş. (I-5.139)
bir hafta on gün galırdı bizim köyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret
taleb_ıetmeden. (I-7.51)

şafāla erkenden gidersin, şimdi ben bunlara diyom bunlar gün ölen oluyo da çayı mayı içmeden gètmiyo. (II-8.47)

burda asKer arkadaşları on beş yirmi gün önce asgere gitmeden önce toplanırlar.(II-9.1)

ben ötēnneç isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. (III-17.97)

1.2.1.1.1.3.1.7. –AII

bek de bilmēyom da ben beni bileli bürda. (III-16.55)

1.2.1.1.1.3.1.8. –sA+ kişi eki

gızalırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

eğer bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)

bindik şeye gitTik, yalnız bugün fuarda galırısam dedim. (III-18.59)

1.2.1.1.1.3.1.9. –(I)KAn(+A)

Zaman ekleri üzerine gelen ek-fiilin zarf-fiil eki, SA'da -e ünlüsünü alarak genişlemiş şekline rastlanmıştır.¹⁵⁸

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

orda ileri geri şey ederken ganından bulmuşlar çıkarmışlar. (II-8.128)

düğünü yaparken ya ata váya taksiye bindiriler. (II-13.6)

o bura geliveliken çarşafā büründük. (III-19.23)

fagat tabi o günün siyāsileri ē biz tam teşekküllü nāhiye gaşarı isterken ōrası ilçe olmuş. (III-21.13)

1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller¹⁵⁹

Asıl görevleri başka olan eklerin, ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici olarak yaptıkları zarf şeklidir.

1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e

ben varasıya dört bacā bi ... kópēñ. (I-1.114)

işTe düğün bitesiye onu ederik. (I-2.14)
dur devirme, diyesiye galmadı. (I-5.205)

1.2.1.1.1.3.2.2. AsI(+y)e) gadar/gadak

bir hafta on gün galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

asgerlik günü gelesiye gadar yirmi gün gece gündüz bôle gezersin. (II-9.1)

gırkı çıkasıya gadak āltın çocukTa dolā galī. (III-17.139)

çocuk tē bi yaşına gelesiye gadak daşınīlā gāli ora gadak. (III-17.143)

1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA

gıtdikce ilerlemekTedir. (II-13.34)

1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA

bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

işde ō amıcamıñ goyununu şey_etTimde (I-5.223)

zamānı geldiğinde, her iki taraf, düğün yapalım, dedinde düğün yaparlar. (II-13.5)

şeker hastası gibilere gaynatdında içirdinde bi faydası var. (II-13.93)

o zaman benim aklım ērdiğinde üç üç motur varıdı, masey haris. (III-20.105)

1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+dAn

ōndan zengin olduğundan dedemin emmimi dövdü, gözünü başımı kör etTilē emmimiñ de. (III-17.16)

1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+ iyelik için

gış olmadığı için ben gıra gitcen, gırda yatcan. (II-10.14)

şimdi millet her tarawa dağıldığı için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip görebiliyolar. (II-13.18)

rāmetli babam da biraz dindar adamı oldū için davuļ münāsip görmüyodu hani dindar, müslüman olanlar. (II-13.38)

fakat esgi kânunlar başga, şimdiki kânunlar başga olduğu için maddi niâhı da mühüm saymışdır. (II-13.85)

dâ önceden biribirini sevdikleri için dâ önceden her iki taraf da haberdâr oluyo ya. (III-14.66)

tabi sôler yâni şindi biraz sıkırcımda olduğu için bu bu gadar yâni kimse yok.(III-15.62)

onlar da yaşlı oldu için kaçamamışlar, çıkamamışlar. (III-20.80)

1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik gibi

bôle yâmırın etdiği gibi şimdi bizim köy yañardı. (I-5.100)

köyümüziñ dediğim gibi yüz otuz senelik veyâhut yüz kırk senelik bi şeyi vardır yâni, yerleşim birimi vardır. (II-11.10)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir gölü. (II-11.24)

peygamberimiz bile işde bi tefle yâni def dēyor, düğünümüze hoş geldiñiz diye ilâhi kasidelerinen yapdıkları gibi o şekilde yapılmışdır. (II-13.40)

geçTiği gibi döndü hemen. (III-18.28)

1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+DAn sonra

şimdi orı deşik aradıxTan sonra ordan yedi Tene buldular. (I-5.261)

sivasda acemi birliğini bitirdikden sonra diyarbakıra terhis olduk usda birliğine.(II-10.36)

o arada tekmili aldıkdan sonra yalnız yüzbaşı gelmedi. gelmezdi golayla, beklerdik. (II-10.110)

hâliyle belediye ölmadan evel veyâT öldükdan sonra da allahıñ izniylen iyidir, iyidir. (II-13.34)

örden da tabi yer eğitimini tamamladıkdan sonra ankara genelkurmaya geldim.(III-15.3)

nişanlandıkTan sonrâ āradan üç beş ay geçTikten sonra düğün hazırlıkları başlar.(III-21.7)

bū hättâ biñ dokuz yüz elli üçde asgere gittim, o zaman ben gittikten sonra burası gazâ olmuş. (III-22.39)

1.2.1.1.1.3.2.9. dIK+dAn kēri

kasaba oldukTan kēri orası nāyiyeydi dā dē mi? (III-20.21)

yörüyüş yapTıkdan kēri gērçi gavga çıkmadı amā ôle oluncā baksa olsa deĝil. (III-20.41)

1.2.1.1.1.3.2.10. dIK+iyelik zaman

ē diyelim ki ôrnēn yoz zamānı geldiĝi zaman bôle giderler kamış, hasır otu biçerler onine idāre olurlar. (I-6.21)

ben hani çifte gidip gelirken, babamıla giderken goyunlar sürüden çıktıĝı zaman sürüler esgiden otuS sürü goyun olurdu. (II-10.3)

herkezin goyunu köwüne ayrılır, evine ayrılır, ayrıldıĝı zaman on kişi birleşir.(II-10.10)

oruya aşşā tıklar tıklar tıklar daş attıĝın zaman tıklarTı olurdu. (II-10.26)

yāni üç veyā dördür, yılıñ iyi gelip de refah bi yaşadıĝı zaman. (II-11.7)

gölüñ içeresine bakdıĝımız zaman diyo, benim aklımıñ erdiĝi gızımış yāni bugün on yedi on sekiz yaşlarında. (II-11.27)

yandıĝı zaman hemen bi yoĝurt çalāla. (III-15.28)

işe başladıĝım zaman daha fazla canım istiyo. (III-16.96)

canım istedi zaman dışa çıkādım. (III-16.135)

o gopretiF evlerinde bi ırlandı zaman cayır cayır hötüyo. (III-22.26)

gazā da sallandı zaman burda yimbeş otuS kēŝi galmış. (III-22.31)

1.2.1.1.1.3.2.11. dI+kişi mI

Bkz. Soru ekinin bağlaç olarak kullanılması (1.1.1.3.9.)

1.2.1.1.1.3.2.12. mAz+dAn evel

bu adamlara tabi ôlmezden evel gēŝmiş olsuna ārkadaŝları, eşi dōsdu, gārdeŝi, kadın erkek gēŝmiş olsun diyoĝ gidiyoĝ. (II-13.54)

1.2.1.1.1.3.2.13. -mIş gibi

biri dedi ki bak tembih etmiş gibi hemŝeriñ vaĝ burda. (III-22.83)

1.2.1.1.1.3.2.14. –cAK +iyelik eki zaman

hiç düşmeyeceği zaman, hiç düşmeyeceği zaman. (III-14.61)

1.2.1.1.1.3.2.15. –cAK +iyelik eki vakit

ben sôlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

1.2.1.1.1.3.2.16. –(y)IncA(+y)A) gadar

o anlatıncaya gadar iki üç Tene vürdu bu oña galıp tâtасыnan. (III-19.15)

1.2.1.1.1.3.2.17. –(V)r...-mAz / -I ...-mAz

ben ben yörüyür yörümez hemen gelini bindirmişler. (I-5.61)

orda tatpıkata götürdüler bizi varı varmaz. (II-9.20)

1.2.1.1.2. ÇATILAR

Çatı, özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumları belirtmek üzere, fiil tabanına, fiil çekiminden önce, fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen, değişik görünüşteki fiil şeklidir.¹⁶⁰ Gramerciler arasında çatı kavramı ve çatı yapan ekler konusunda tam bir birlik yoktur. Bu konuda Bilâl Yücel'in Türk Gramerinin Sorunları toplantısında sunduğu tebliğ dikkate alınmalıdır.¹⁶¹

1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen

Geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “–Ar-, –dIr-, -Ir-, -It-, -T-” ekleriyle geçişli hâle getirilmesi sonucunda oldurgan çatı; yine aynı eklerle, geçişli fiillerin geçişlilik derecelerinin arttırılması sonucunda ettirgen çatı meydana gelir.

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:

1.2.1.1.2.1.1.1. -DAr-

soxTurdum belinē, dönderdim. (I-1.228)

beni dönderdi sağa sola. (I-5.38)

1.2.1.1.2.1.1.2. –Dİ⁴r-

getirdik kel āmetlerine fişkiya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkdırdıx.(I-1.149)

bi de yük titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. (I-1.166)

arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. (I-1.206)

mu_ammer dabancī dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.236)

gāşığırx bi tosbā atmış bi āmıcamı gandırmax uçun. (I-5.65)

ōrdan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. (I-6.16)

ordan bizim vapıra bindirdiler, öte haydarpaşıya sirkeciye ora atladılar. (II-8.30)

gazinoya gadā indirdi. (III-14.37)

anasıgile varılā ondan güle güle gawışdırsıñ allah dē. (III-17.150)

1.2.1.1.2.1.1.3. –Ar-

şimdi o yarılıya kirmenliyī, içinden şe le gabarıp çıxıyā, o külüñ altından çıxardıyalar. (I-2.28)

vardım goyunu çıxardım saydım, tamam. (I-5.112)

çıkar potini, dedi. çıxardım potini. (II-10.87)

1.2.1.1.2.1.1.4. –İ⁴r-

sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. (I-2.13)

mityatda asgerliĝi orda bitirdik. (I-5.15)

ana mana yok para filen dediysem olmadı, āzımdan gaçırdım şimdi. (I-5.198)

yāni başdākinler her şeyi bitirmiş. (II-11.86)

batırdı gitdi burdan. (III-16.115)

1.2.1.1.2.1.1.5. –(İ)T-

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

goca daşıñ sa_ana soluna vurdum, gırdım, patlatTım. (I-5.187)

projeyi almışlar, başlatdılar. (II-11.56)

şeker hastası gibilere gaynatdında içirdinde bi faydası var. (II-13.93)

goy mesa yaranıñ olgunlaşması gerekirse onu duman eder, patladır
yāni. (III-15.31)

eriniseñ çeyne, erinmessen git gaynat iç. (III-17.118)

ōndan sōna gettik şeye, bu emin āyı gorkutmàya gece. (III-19.22)

1.2.1.1.2.1.1. Ettirgen:

1.2.1.1.2.1.2.1. –DI⁴r-

atdırmış, öñ yanını sürüdü geldi báña. (I-1.124)

kópē canavara yedirdim. (I-1.128)

bōle böcüğe gırdırdıx biz ōrda. (I-1.144)

soxTurdum belinē, dönderdim. (I-1.228)

ōrda biraz eğitim yapTırdılar sıhiyelıx,uzerine işTe ne yapTın diye. (I-3.3)

guraklıx ōrdan, dedi, yağışı kesdiri, dedi. (I-5.51)

onuñ cihazı var kúlün içinden aynı mıknatız gibi çekTiririk biz ona, elettiri
çekerik, dediler. (I-5.212)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

iyi kötü suyu saldırdık. (II-11.61)

bi de ŝōle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña
yapdıryosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

bi saat ek ders yapdırdı adam. (III-16.152)

onu bi dayag,atTırdı, bi dayag,atTırdı anam, onun ōrda ölüsü çıkdı. (III-17.48)

1.2.1.1.2.1.2.2. –(I⁴)T -

āŝdım, örene gapatTım yiğenim, yatdım. (I-1.135)

şimdi o yarlıya kirmenliyi, içinden şele gabarıp çıxıyā, o kúlün altından
çıxardıyalar. (I-2.28)

hemen o parıyı çıkartdı. (II-8.86)

davul filan getirtmedik biz düğünde. (II-13.38)

bunlā sēydi deriz, dāda, aşırtma ilerde. (III-17.61)

şimci turgut özal var ya amarikan fasillesi getitTiydi şône şône, bidi
bidi. (III-17.90)

bū yòkarı yemek hazırlatmàya çıkTı. (III-19.3)

ödetti len baña. (III-24.90)

1.2.1.1.2.2. İşteş: Geçişli veya geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)ş-” eki alarak oluşturduğu çatıdır. İki işlevi vardır; birliktelik ve karşılıklılık.

1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik:

gız evinde örda gına yaxarlar oynaşurlar, öndan sōna geri gelirler. (I-2.16)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler
dediler.(I-5.12)

bi de baxdēdim elettirine sıçraşiyalar. (I-5.118)

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık:

birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. (I-1.118)

yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağıya. (I-5.36)

yòkarda garşılaşdık. (II-12.17)

daña sonrā biS kinleştik. (III-20.26)

çivlikliler dövüşmüşler bizim sultandağıynan. (III-23.43)

1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” eklerle oluşturdukları çatıdır.

1.2.1.1.2.3.1. Meçhul: Geçişsiz fiillere söz konusu eklerin getirilmesiyle oluşan bu çatıda, özne belli değildir.

fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)

sonra nüFuzdan tabi ölen kişiniñ sayısı düşülüyo. (II-13.64)

filipse gidildi. (III-20.42)

1.2.1.1.2.3.2. Edilgen: Geçişli fillere, fiilden fiil yapan “-(I⁴)I-, -(I⁴)n-” ekler getirilmesiyle oluşan çatıdır.

1.2.1.1.2.3.2.1. -(I⁴)I-

seksen dokuz da mı yapıldı acaba şey faprika oraya sultandağına? (I-6.10)
altTan yoxarı varyakana iki el dabanca atıldı ya kim atTını bilmiyem. (I-1.220)
kimisi diyo ekilmicek. (II-11.83)
işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyor kiraS fişne. (II-13.46)
ōnelikçe āyırıldı orası. (III-17.68)
ōnlar ek yazılmışlar. (III-18.6)
kōperatif kuruldu. (III-20.69)
şimdi tekrar bu ikinci seçimde kânūnnan seçilecek. (III-22.3)

1.2.1.1.2.3.2.2. -(I⁴)n-

şu anda tārihini şu anda hatırlamıyorum ammā sultandağının ilç olmasından
sōna sultandağına bağlanmış. (I-7.76)
burūya bi proje cizmişler eberile akşehir arası sulanacak. (II-11.54)
sōna meyvelerden kiraz, fişne, elma, armut her çeşit meyve bulunur. (II-13.15)
yāni kağıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. (II-13.111)
bū yüzük dakılır, söz alınır. (III-22.101)

1.2.1.1.2.4. Dönüşlü: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)n-, -(I⁴)I-” eklerle oluşturdukları çatıdır. Kendi kendine olma veya yapma bildirir.

1.2.1.1.2.4.1. -(I⁴)n-

askere uğurlama toplanırlar, gelirler. (I-1.23)
dilerse gocāya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)
bir yumruş vursam da boşanmax ister. (I-1.40)
böyökköyde toplanmışlarımış. (I-7.2)
yıkanmadim belli. (II-10.88)

1.2.1.1.2.4.2. -(I⁴)I-

amarikan yüz elli guruşa alıya, bizim köylüler derelere döküldü. (I-5.66)

hadi dedim yayıln̄ gayli. (I-5.99)

öte beri ben de gatıldım gayli (I-5.242)

fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman guran nasib_etsin daha
yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım sa_ at içinde ayrılıyolar tabi. (II-13.55)

referandum gibi bi şey yapTılar ve ayrıldılar. (III-21.22)

buraya bōle sokulduk. (III-23.33)

1.2.1.1.2.4.3. -(I⁴)ş-

tē o baharın yetişir aga. (I-2.26)

birinci bölükden orıya gördüm öteberi derkenē bunda öteki bölüğe garışır
geçerdim. (I-5.18)

1.2.1.1.2.4.4. -(I⁴)k-

fakat birinci bölüğe görükmездim. (I-5.22)

bōle ay şey zamanları ilk görükiş yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı
geçiyе.(I-5.53)

1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması¹⁶²

Fiil tabanlarına bir çatı eki gelebildiği gibi çoğu zaman bir veya birkaç çatı eki
de gelebilmektedir. Böyle durumlarda çatı, en son gelen eke göre belirlenir.

1.2.1.1.2.5.1. -(I⁴)n-dI⁴r-

yedide başladı beni dolandırdı. (I-5.40)

1.2.1.1.2.5.2. -(I⁴)n-I⁴l-

bizi de ek yapıverin̄, denildi. (III-20.33)

1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-Dİr-

bi gayāndan çıxartdırdı, bi de çanān āzını patlatmış. (I-5.204)

1.2.1.1.2.5.4. -(I⁴)t-DI⁴r-

şimdiki düğünleri ē o düğünleri aratTırır yāni. (I-7.32)

go ammā parıy da aldım hā ödettirdim, suçluydu. (III-18.80)

gonyadan eğitım alana eğitım alana götördüler, gelivir marş sôletTiriyo dā biz marşı ne biliriz?(II-9.7)

1.2.1.1.2.5.6. -(A)r-II-

köyümüzde aşşā yokarı sit alanına çıkartılan yer yirmi bin dekar vardır. (II-11.73)

1.2.1.1.2.5.7. -DI⁴(r)-t- DI⁴r -

gine guran mēvilit hatim ēnditTiriz her sene. (III-17.115)

1.2.1.1.2.5.8. -(I⁴)ş-DI⁴r-

onu garışdırı, içinden çekerik dediler. (I-5.214)

bizim bölük ulaştırma bölüğü olduğu için guş yetiştiriz biliyon mu? (II-10.66)

sıkışdırıyomuş yā. (III-16.124)

1.2.1.1.2.5.9. -DI⁴r-I⁴l-

ōndan sōna cumā gūnü gūvē giydirilir. (I-7.19)

1.2.1.1.2.5.10. -(I⁴)r-t-

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+

Türkiye Türkçesi gramerlerinde çoğunlukla isim çekim ekleri içerisinde gösterilen aitlik eki¹⁶³, bazı özellikleri dolayısıyla diğer isim çekim eklerinden ayrılır. Aitlik ekinin, bulunma eki ve ilgi eki üzerine gelerek sıfat ve zamirler oluşturmaları, onun çekim eki olarak kabulünde ciddi bir engeldir. Aitlik eki, isim sıfat veya zamir yaparken kelimenin anlamını değıştirmez yalnızca görevini değıştirir. Bu sebeple söz konusu eki,

“görev değiştirici ekler” başlığı altında işledik.¹⁶⁴

yō biziki ôle temelli. (I-2.14)

başındaki beyleri. beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. (I-7.67)

ben babamın yanındıyın, amcamın yanında da aynı benim yaşTa bi oğlu vardı.
burdan amcam, babam biziki beygir arabası onuku öküz arabası çıkTık, garabınardan
geşTik. (II-8.68)

asteğmen tekmili aldıktan sonra dedi ki akşamkı firar ibrāhim gökgöz çıksın
dedi, iřki ićen dedi. (II-10.111)

bak şu arkamızdāki ölen belediye başganımız, ölen belediye başganımız burāya
bi yeşil alan dikdirmişdi, orman. (II-11.49)

benim mangadaki mēgē üçcüye bakalım bi dēdi. (III-14.29)

bi de řôle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her iřni baņa
yapdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

aşşağıdaki aşşağıda galırımış zabahlarımış, yokardaki da aşşağıya inemez
yokarda galırımış, zabahlarımış. (III-17.8)

mideñdēki yaraları, baęırsıkdāki yaraları èyi edē kekik. (III-17.119)

burdaki pilan burdaki puroje sultandağında, kazā, yok. (III-20.62)

řôle dışardan gelen herangi bir reyisicumhur olsun, başKa yerden, büyük genaral
olsun bizim burdan türkiyenin içindeki büyük genaral, paşalar olsun biz
garşıldık.(III-20.93)

o yanda bizim bizim bu yandaki mezerlikler vārdı. (III-24.8)

1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEğİşTİRİCİ EK İşLEVİNDE KULLANILMASI

1.2.1.2.1. Hāl Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

1.2.1.2.1.1. Yönelme Hāli : Zarf tümleçleri oluşturur.

orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmiřler. (II-8.122)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk
gazinōya. (III-14.2)

balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantısız yaptı. (III-14.38)

söz almaya gidēlē. (III-14.69)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. (III-15.40)

rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

1.2.1.2.1.2. **Bulunma Hâli:** Zarf tümleçleri oluşturur.

gırx yedide ârif bēniñ goyunu gütTüm. (I-1.104)

birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. (I-1.118)

burdan gırx_ıaltıda asgere gedecēm, hizmetkarım. (I-1.145)

saat birde yāmır yağacağ heralda. (I-5.40)

bundan ṓsmanlı imparatorluđu zamānında sādece dīnī niķah mūhūmdir aslında.(II-13.83)

o şekilde bōle bi topluluğ_oluşturmuşlar, köy hāline getirmişler yāni. (III-20.11)

1.2.1.2.1.3. **Ayrılma Hâli :** Zarf tümleçleri oluşturur.

doksandan bēri burdayım yāni. (I-5.80)

şimdi eletirī gótürmiyem, èrkenden gece gelip gece gedyem. (I-5.146)

èsgiden gelmeymiş yāni. (III-16.56)

orası ilerden bēri nahiyeymiş, siz dā dün kasaba olmuşsunuz. (III-20.38)

evelden şeylē yoğudu. (III-24.54)

1.2.1.2.1.4. **Vasıta Hâli :** Zarf tümleçleri oluşturur.

ben perişanlīna asgere getTim. (I-1.26)

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS.(I-5.234)

adam atları satmāya gitmiş sabahleyin, parası yoğumuş vēmeyē. (III-18.36)

cizmeynen çiyndik, goyduK ôle. (III-19.47)

tirenlen gittik gara tirenlen. (III-22.73)

1.2.1.2.1.5. **Eşitlik Hâli** Zarf Tümleçleri Oluşturur.

Eşitlik eki bazen tek başına, bazen de diğەر hâl ekleriyle birlikte kullanılarak zarf tümleci oluşturur.

böylecene orıya vardıx gayli. (I-5.8)

ben āsamacana deşdim, para geziyem deyin inanan olmadı. (I-5.200)

wallā şereflice yapTım asgerlیمی, şerfli döndüm. (III-21.31)

heyvah göşdü deyē şöle bacaklarımı ayırdım, şöle iki bacáđı èyicene ayırdım.(III-22.12)

1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

Belirtme sıfatları iyelik ekini aldıklarında zamir görevinde kullanılabilir.¹⁶⁵

şimdi birimiz óküüz goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile gediye. (I-1.168)

ikimiz garşılaştıx. (I-1.200)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. (II-8.27)

üçü de āynı. (III-16.101)

çoğu ormana gaştı. (III-24.92)

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi bildirme eki, çoğu kere zaman bildiren kelimelerden sonra zarf tümleci olarak görev yapar.

şindi sekiz on senedir tabi gitmiyon, canım istemiyo. (II-12.9)

beş on senedir pek yāđmıyořdu gar, bu sene çok güzel değşetli yağdı maşallah.(II-13.24)

hāsTa beş_altı aydır döşşekde yatıyor veyāt da bir senedir yatıyo veyāt da iki üş gün içinde ölmüş. (II-13.53)

baya dört yıldır ikiye düşdü. (III-16.133)

baya on senedir Filan işmeS. (III-17.96)

üş dönemdir belediye başşanlığı yapmakTadır. (III-21.43)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

Eklendikleri kelimenin anlamını değiştirerek yeni kelime yapan ekler.

1.2.2.1 ASIL KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.1.1. +āne+

gètTi o gadın sivasıñ māpsānesinde tam otuz beş sene verdiler orda yatıyodu da bi de burda gardaşı vardı, çete filan var şindi. (II-8.129)

yedi yüz elli gişiydik bi bölükde yemekāne almadı. (II-9.5)

yazāneye gattı. (II-10.79)

dedim git haydarpaşa hastānesine. (III-17.97)

benim gölcükTe ölüm var, tersānede çalışır. (III-17.99)

1.2.2.1.1.2. +Ar+, +şAr+

birer gutu alıyax beşer kilolu. (I-2.10)

üçer milyon lira mı bi para ödediler orda. (II-9.36)

ondan sōna altışar sāt da nöbet duttuk o řeyiñ yüzünden. (III-14.12)

1.2.2.1.1.3. +cAz+ < +cağız+¹⁶⁶

çiKolata mıKolata bile derken, bicēz ikicēz derken biz işmeye başladık. (II-10.60)

1.2.2.1.1.4. +cIK+¹⁶⁷

bunuñ torpağını çıxardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl.(I-5.192)

bunda da acık başarıya ulaşcaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)

hastāne masrafı ecik almasınlar canım. (III-18.30)

bu gaşı çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. (III-19.40)

yapmacıg insanlardı. (III-21.19)

1.2.2.1.1.5. +CI⁴+¹⁶⁸

emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. (I-1.53)

bi de şimdi demirçiniñ dükkanıñ önünde baña garşı geldi rāmatlıx. (I-1.199)

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

bizim burda dört hayvancı var, yāni hayvan yayılsıñ diye. (II-11.48)

öteki kamyoncular ôle yatTılar. (III-18.74)

1.2.2.1.1.6. +CI⁴II⁴k+

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besiciliK bu işlerle meşgūluz. (I-4.1)

bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

bi yandan hayvancılık. (II-11.1)

1.2.2.1.1.7. +dAş+

adam vatandaş çalışıyor, bax fabrikàya gamış biçmek için çalışıyo, fabrika gapanıyor. (I-6.31)

savkiyat gelir bizim ordan da varımış, hattā bir ikisiniñ gardaşı da varıdı. (II-8.30)

günde meselā bi gün sen yapardın āşam yemēnde bi gün arkedes, sırası gelen yapardı. (III-22.42)

1.2.2.1.1.8. +dım+

neysē burdan yardıma getTik biz bunlara. (I-1.215)

1.2.2.1.1.9. +dI⁴z+

asgerlik günü gelesiye gadar yirmi gún gece gündüz bōle gezersin. (II-9.1)

1.2.2.1.1.10. +ey+

bi de başdım bizim Şeyden añarı, balaban civarı, Őēle kuzey gúney añarı ōrda Şey derik gazabōlen Şey gazabōlen diyem aladağ derler ōrdan bi bulut gabardı, gara bi bulud, emme gapgara ēyi kōlgeli. (I-5.85)

1.2.2.1.1.11. +ga+

gerçekTen tŕrkmen mi, başga bi Şey mi? (I-6.56)

1.2.2.1.1.12. +gil+

Şindi o arada biz babamgil bōle buydey dōkerkene yāsiyan taraFından bi tiren geldi. (II-8.84)

ābēmgil alıŐmazlardı. (III-16.60)

ondan sōna dayımgil var, tatarōlu deřlē. (III-17.30)

anasıgil de gitceğinden iki ũŐ gŕn evel ārkadaŐlarına ũnlē. (III-17.151)

1.2.2.1.1.13. +kek+

āŐam oldu mu da dōrt beş suwralık erkek ığırır. (III-17.85)

1.2.2.1.1.14. +la+

ōrdan potuklarıñ kōpekler hāvız hasanıñ gışladan dolandı. (I-1.111)

1.2.2.1.1.15. +lak+ <+la-k+¹⁶⁹

bizim buralar da sulağ oluncā bek diken olmaz onu. (III-16.49)

1.2.2.1.1.16. +II⁴+¹⁷⁰

civicili tavıx gibi hec, olmassa anañ garnımıñ altına eker. (I-1.37)

meraxlı da dertli gōnlŕm meraxlı. (I-1.48)

bitli gorucuyına bekçi gapıdan getmez. (I-1.57)

kŕFlŕ çivi batmasıyna tetanoz olur. (I-5.29)

bōle ay Şey zamanları ilk gōrŕkŕŐ yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı geçiye. (I-5.53)

arapça yazılı bakır para. (I-5.259)

tētemiz yèdik balī garşılıklı. (III-19.44)

gına gecesi olurdu Falan dērken yemekli düğün olurdu. (III-21.9)

1.2.2.1.1.17. +II⁴K+, lx¹⁷¹

arif ba_ua datgınımış, getmiş, èmirleriñ samanlığa girmiş. (I-1.29)

develik damdan de_uel, musa adamdan de_uel. (I-1.60)

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besicilik bu işlerle meşgūluz. (I-4.1)

bi de iki biñ yılındā şēyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

gocaman beşlig gibi bakır para yā. (I-5.259)

o zaman bōle ortalık daha araba gıtıdı. (II-8.2)

bi yandan hayvancılık. (II-11.1)

o da gara iklimi olduğu için bāzı zaman yāmır yağıyo bāzı zaman guraklık çekiyo. (II-11.6)

yeñilik yoğudu. (III-14.103)

dā herkesin ağıçlık. (III-16.73)

tētemiz yèdik balī garşılıklı. (III-19.44)

o öldū, ramazanlık. (I-1.16)

mesela hasdalık daşıyan kişiler pörtördür. (I-5.24)

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıkla geçimini sağlayan bi memleket. (I-6.37)

1.2.2.1.1.18. +man+

gocaman beşlig gibi bakır para yā. (I-5.259)

1.2.2.1.1.19. +(I)ncI+

üçüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

birinci gelene bi goç verilerdi. (I-7.27)

ikinci gün de at yapardı kendi. (I-7.35)

beşinci zırlı ordu òlaşdırma bölüğüdü. (II-10.37)

1.2.2.1.1.20. +ndi+n+

ordan ertesi gün şey cumartesi gün çalgı geldikten sōna ōlen soñu sāt ikindinden ikindin hoca çıkdıkTan sōna cāmiden biz güvēy gēydiriz. (III-14.74)

1.2.2.1.1.21. +rAK+¹⁷²

ufarak bi şiy. (II-8.21)

1.2.2.1.1.22. +sAl+

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıkla geçimini sağlayan bi memleket. (I-6.37)

1.2.2.1.1.23. +sI+¹⁷³

bunlarıñ betonu gızılsu oluya. (I-5.230)

1.2.2.1.1.24. +sIz+¹⁷⁴

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

o ay devamlı ya_aşsız geçer gider. (I-5.54)

neyise bi de silahsız asger duru. (II-10.69)

balkon dōkmeye gitdi de balkonu bālantisız yaptı. (III-14.38)

ōrdan tekrārın bebekden beri keyifsiz oldūmdan dolayı sıvas otuzuncu piyāde alayı temeltepeye geldim. (III-15.2)

dī dī dit dit diye bi telsiz var. (III-22.57)

1.2.2.1.1.25 +sIzlK+ <+sız+hK+

adamdan bi tesbik midir, mendil midir gutu getirdi de ōle ta susuzluk işde o vaziyetdeydi. (II-8.111)

yok, burulāda hırsızlıg_olayı olmaz. (III-16.36)

hattā bi ara biz bi haksızlığa ūradık. (III-20.29)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:

1.2.2.1.2.1. +A-

dilirse gocaya varır, dilemesse yanıda bulunur. (I-1.38)

bir yumruş vursam da boşanmax ister. (I-1.40)

haşgaşlı boğazında beni daladı. (I-1.64)

1.2.2.1.2.2. +IK-¹⁷⁵

o mezerlik paralarını vallā yetmiş lira para birikmişmiş yiyemediler parı.(III-24.19)

1.2.2.1.2.3. +AI-¹⁷⁶

hani o sidik delini aşdım, su boşaldı ördan. (I-3.19)

ondan beri de yarık düzeldiydi. (I-5.83)

matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo öndan sōna. daralıyo. (III-16.127)

amā zaman geşTikçe motur çoğaldı. (III-21.107)

1.2.2.1.2.4. +IA-¹⁷⁷

askere uğurlama toplanırlar, gelirler. (I-1.23)

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

bizim kōpek eñseledi. (I-1.114)

onları da topladım, geldim, gètTim. (I-1.228)

bir ay bir ay sōna gısına sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

o bulutlara varıncı başladı çatlamıya patlamıya. (I-5.93)

geldim gazmaladım. (I-5.179)

elinde şōle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

kirazcılık hemen hemen otuz beş seneden bu yanna başladı otuz beş seneden.(III-20.65)

1.2.2.1.2.5. +IAt-

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

1.2.2.1.2.6. +IAş-

az ārlaştırıyon, işlede miyon. (II-8.167)

herkezin goyunu köwüne ayrılır, evine ayrılır, ayrıldığı zaman on kişi birleşir.(II-10.10)

birisi şu dereye yerleşmiş, dereseneK olmuş. (III-14.82)

goy mesa yaranıñ olgunlaşması gerekirse onu duman eder, patladır yāni. (III-15.31)

bırakdī, bu sene de rahatsızlaşTı. (III-17.96)

o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. (III-18.26)

kendi aramızda şakalaşırız. (III-21.34)

1.2.2.1.2.7. +lAn-¹⁷⁸

gonum gonşu toplandıx, vārdıx örda örda etTik düğünümüzü. (I-1.12)

elli sekizde, böbreg hastalına yaxalandım. (I-1.46)

fakat şe le şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında ya ar. (I-5.53)

ördan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. (I-6.16)

daña evelki edebiyatıysā orta asyadan gelmiş, bôle parçalana parçalana. (I-7.1)

yāni bizim köyüñ de belediye başkanı hiç ilgilenmiyo. (II-11.87)

ben evlendiğimde falan goyunum vardı yāni. (III-16.29)

1.2.2.1.2.8. +(A)r-

bunda da acık başarıya ulaşacaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)

çünkü babam rāmetlik beni evercen dēye iki yaş böyüttü, evel gittim. (III-22.49)

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:

1.2.2.1.3.1. -AK+¹⁷⁹

bi yatakta yatardık. (II-8.40)

1.2.2.1.3.2. -az+

geçiyi getirdik, yalıñız geçiniñ boğazını delmiş. (I-5.113)

1.2.2.1.3.3. -ce+¹⁸⁰

sınır da belirlemeyincik millet çekince şekilde duruyo. (II-11.84)

1.2.2.1.3.4. -ç+¹⁸¹

gazancı yok, geliri yok, adam çok çalışan. (III-24.43)

1.2.2.1.3.5. -enek+

öndan sōna işTē gelenēmiz görenēmiz yāni çok gūzeldir yāni. (I-3.9)

1.2.2.1.3.6. -gAn+

bi de ıssırgan var. (III-17.121)

1.2.2.1.3.7. -gA+

bir avuç gavurga verdi. (I-1.121)

1.2.2.1.3.8. -gI+

hayvan vergisi de vardı, öteki gibi vergi de vardı, sayım da vardı esgiden.(II-8.144)

yalıñız sādece o bitgi çeşitleriniñ, ot çeşitleriniñ adını bilmēyom. (III-14.87)

saygı vardı yāw. (III-22.46)

çalgıcı, çalgı malgı dutālādı. (III-24.24)

1.2.2.1.3.9. -Gm+

arif ba_ıa datgınımış, getmiş emirleriñ samalığa girmiş. (I-1.29)

o benim büyük bacım yetişgin gız, ben de bu celal gadar ikimiz burdan bi öküz ara, babamıñ bi öküzü vardı bi çit, bi de bi acer arabası vardı at_ıarabasından. (II-8.104)

len arkadaş dedim, ben biz de bi tırafıktan korkuyoz o zaman tırafık çok sıkışgın. (II-8.160)

wallā soğuk algınlıgına nānē, nāne. (III-15.29)

1.2.2.1.3.10. -(y)I⁴+¹⁸²

arapÇa yazılı bakır para. (I-5.259)

koksuñ, koku ne? (II-8.152)

tabi o an için eber dolu. (II-11.55)

ölü evine ākşamları öñden şôle oluyodu. (II-13.64)

1.2.2.1.3.11. -(y)I⁴cI⁴+¹⁸³

şimdi amma ayāna geliyo, tüccar veyāhut da alıcı tüccarlar ve de kantarı mantarı görebiliyosun daha da endüstüri bakımında kantarlar biliyosunuz. (II-13.48)

şimdi bizim buranıñ düğünleri esgiden bizim günümüzde gürücü usūlüyle.(III-21.3)

baKdılar ki olucu dil, ilçe merkezini biS, orası bizden ayrıldılar. (III-21.19)

bi gün evel bi okuyucu çıkar. (III-23.1)

1.2.2.1.3.12. -(I⁴)K+¹⁸⁴

örda gasatura gırıxları, insan kemikleri. (I-1.91)

bunuñ torpağını çıkardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl.(I-5.192)

yanığa işTe yoğurt çalarız, allah izin verise. (III-15.28)

1.2.2.1.3.13. -(I⁴)m+

emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. (I-1.53)

elinde şôle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

hani su var ya, yaylım da var. (II-10.32)

köyümüzüñ dediğim gibi yüz otuz senelik veyāhut yüz kırk senelik bi şeyi vardır yāni, yerleşim birimi vardır. (II-11.10)

şimdi verim veriyo yāni. (III-16.30)

evde yatmadıg,örda yattık amma hiç yıkım fila olmadı. (III-22.29)

1.2.2.1.3.14. -mAn+

öşür alırlardı geldiler hattā ben üş sene okudum ben eğirtmende. (II-8.52)

bizim örda o zaman üş tāne őretmen varıdı. (III-16.132)

ondan sarıgeçiliymiş bu ātık gā āntalyadan mı adanadan mı nēřden gelmeysel
göçmen gelmeysiymiş burası. (III-17.2)

1.2.2.1.3.15. –mur+

yāmur oluřsa baharın olū. (III-16.78)

1.2.2.1.3.16. –I⁴n+

ekin tarlasını kiraz dikTik, çögür dikTik. (III-24.27)

guraklık, gum yığınları, erezyon da. (II-11.44)

1.2.2.1.3.17. –(I⁴)ntI⁴+¹⁸⁵

āniden sele dönüşTü müydü axıntı yapTı mıydı sel basTırtır. (I-5.101)

ordan gece bi paldır küldür adamakıllı garardı, bizim üstümüze tek tük bi çilenti
geldi filan hasılsı bek fazla gelmedi. (II-8.72)

balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantısız yaptı. (III-14.38)

esgi bizim kendi ādetlerimize göre cumā gün okuntu belek falan
dağıtılır.(III-14.72)

toplantı yapālā. (III-16.145)

işde ne bilēn anamız acıyanan, üzüntüynen uřaklā itātsiz çıkdı. (III-17.49)

bōne bizim yaşantımız. (III-17.59)

1.2.2.1.3.18. –(I)t+

yanığa işTe yoğurt çalarız, allah izin verise. (III-15.28)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

1.2.2.1.4.1. –AIA-

mēmet goyunuñ yanına derimiş, govalarımış dedem. (I-1.155)

1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Fiilimsiler burada, eklendikleri kelimenin anlamını değiştirerek yeni bir kelime yapmaktadır.

1.2.2.2.1.1. Masterlar:

1.2.2.2.1.1.1 -mA+

o sürünme hendekleriniñ içinde baba her şeyler var.(I-1.93)

sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. (I-2.13)

ilk_önce asKere ben ulaşTırma olarax izmir gâziemire gitdim. (I-3.1)

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

o aradā táK gırma varıdı, şeyde hâni hēybede teK girmī siydim. (I-5.124)

kütüglün bi yanı doñuz gurşunu, bi yanı saçmaydı. (I-5.125)

geldim gazmaladım. (I-5.179)

şôle böyük, angara dövmesi beşli gibi. (I-5.258)

sulama kanalları yapılacak. (II-11.55)

sēvdikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. (III-14.66)

benim gız wallā dā yeni okumayı sökdü yā. (III-16.143)

wallā o zamanlar eşi dost toplanırdı adamların vesāire, işTe uğurlama, geçirme oluyoşdu. (III-20.85)

1.2.2.2.1.1.2. -mAk+

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

mesā ki asgere giden erin çocün evinde yemek yinirdi. (III-20.87)

1.2.2.2.1.1.3. -(y)Iş+

hani demek istediğim yāni insanoğlu çox medet gösTeriyo, çalışıyor amā benimki de yāni birāz görüŧüm, ileri görüŧüm bi şeylerde yāni devletden acıx ekonomı çox gısıtlı yāni. (I-6.29)

esentepe mi derlerdi, beri uŧda diyarbakırın giriŧinde. (II-10.38)

yürüyüş yaptık. (III-20.32)

1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller

1.2.2.2.1.2.1. -(y)An+

deneyi savırı çıkarıdı şeyiñ içinden, düven süreçdik öküzüne. (III-24.71)

onlā yiyen gazanıñı düzeniñi varısa satcan üŧ lira yol parasını tāsildara yatırcañ.(III-24.97)

1.2.2.2.1.2.2. -er+

hani başga oldūmuz melmeket gurak bi memleketTir, başga bi geliri gèderimiz yoxTur. (I-4.2)

1.2.2.2.1.2.3. -(I)r+

kóyümüzüñ gelir gaynāni sorarsañ arpay, buğday efendime sōliyim guru tarımsal yāni. (I-6.6)

1.2.2.2.1.2.4. -dIK+

bubasını anam dutdū, iki üŧ sarı lira verdiği hapısdakı adama, bidig adama, bunu öldür saña iki dene üŧ dene sarı lira vercen dedi. (III-17.47)

1.2.2.2.1.2.5. -mİŧ+

ne bilēn ŧōne geŧmiŧimiz, geliken benim bubamı zenginlīni, paranıñ uçu filan öldürdülē, kesdi çobanı. (III-17.15)

1.2.2.2.1.2.6. -(A)cAK+

diyecem geŧmiŧi, gelecē her zaman üçün garanlık yāni. (II-11.51)

1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller

1.2.2.2.1.3.1. –ken+

neyise gelini erkenden bindirmişler. (I-5.60)

1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

1.2.2.3.1. Hâl Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

1.2.2.3.1.1. +ÇA+

afyon sultandağı gırca köyünden. (II-13.1)

yalnız sādece o bitgi çeşitleriniñ, ot çeşitleriniñ adını bilmēyom. (III-14.87)

bakır ārdı dērlē. düğünden önce olü. (III-16.20)

1.2.2.3.1.2. +rA+

ōndan sonra bahcecilik bizde başladı. (III-20.70)

1.2.2.3.1.3. +ArI+

goyıyalar içeriyē. (I-1.180)

bi bakTı, millet gidincē biz de goşTuk dışarı.(III-22.7)

benim yokarı ev Filan bōle patı patır düştü sıvaları filan. (III-23.31)

1.2.2.3.1.4. +dAn+

neden gaşdıñ, dedī. (III-22.54)

2. GÖREV ve ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1. İSİMLER¹⁸⁶

Çekim ve yapım ekleri konuları işlenirken “İsim Çekimi” ve “İsim Yapımı” işlenmiş olduğundan burada tekrara düşmemek için aynı konular bir kere daha işlenmemiş ancak atıflarda bulunulmuştur.

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk Eki (bkz. 1.1.1.1.)

2.1.1.2. İyelik Ekleri (bkz. 1.1.1.2.)

2.1.1.3. Hâl Ekleri (bkz. 1.1.1.3.)

2.1.1.4. Tamlama (bkz. 1.1.1.4.)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.1.)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.3.)

2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.2.1.)

2.1.2.4. Hâl Ekleri İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.3.1.)

2.2. SIFATLAR¹⁸⁷ Sıfatlar, vasıf ve belirtme isimleridir.¹⁸⁸

2.2.1. Niteleme Sıfatları: Varlıkları niteleyen, onları renk, biçim ve durum yönünden açıklayan sıfatlardır.

civicili tavix gibi hec_oolmassa anañ garnımıñ altına çeker. (I-1.37)

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

solumadan can veresi re_ois deyin türkü ça_oararax gedyem. (I-1.57)

yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağya. (I-5.36)

mezer daşı gibi, şële uzun uzun, çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)

gızıl beton var, yirmi santim toprān altından çıxdı. (I-5.231)

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıkla geçimini sağlayan bi memleket. (I-6.37)

yāni şimdi bugün boş arāzi oralar. (II-11.35)

ôle bir iki yararlı ot olabilir. (III-14.87)

yāni yağlı ot var, yağlı ot filan çok derde derman. (III-17.133)

2.2.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkları işaret, soru, sayı ve belirsizlik yönüyle açıklayan sıfatlardır:

2.2.2.1. İşaret Sıfatları:

hanı bacı bu zinaniñ babası, dedim geldim. (I-1.51)

o ay devamlı yaşızsız geçer gider. (I-5.54)

hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırızlerden dolayı. (II-11.1)

birisi şu dereye yerleşmiş, dereseneK olmuş. (III-14.82)

çoğafedēsiñ sôlemesi ayıp pırostata dahā bu faydalı, bu bitgi. (III-17.120)

2.2.2.2. Sayı Sıfatları:

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:

altı ayım altı gayme. (I-1.32)

kóynek uşanda iki sene, üş sene galdım. (I-1.36)

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

gırx sekiz aydā yazın geldim. (I-1.98)

beş yüz seksen goyundan seksen goyun teslim verdik. (I-1.105)

miTyatta elli bir gún galdım. (I-5.14)

bi kúpün içinde on kilo gadar var mıymış onuñ şeyi diyeler. (I-5.168)

2.2.2.2.2.Sıralama Sayı sıfatları:

üçüncü garı babamıñ, alla allah. (I-1.31)

hocam seldē, gāvedeydik ilk selde. (I-3.13)

ikinci bölük, birinci bölükdeydim. (I-5.18)

iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. (III-16.43)

2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:

birer gutu alyax beşer kilolu. (I-2.10)

ellerinde birer goca teyüp baıardarak, türkü söyliyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvet edilir. (I-3.11)

ondan sōna altısar sāt da nöbet duttuk o şeyiñ yüzünden. (III-14.12)

2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

memet çavuş ördan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:¹⁸⁹

filan adama. (I-1.47)

benim çōx merifetlerim vādır. (I-1.52)

dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)

birkaç sene ekdik, yıl da iyi oldu, vatandaş yararlandı. (II-11.72)

bôle benim gibi beş on kişi vardı. (III-14.10)

bi mēgē üçcü gelmiş. (III-14.29)

yāni biraz bilgisi vā mı diye. (III-14.30)

ôle bir iki yararlı ot olabilir. (III-14.87)

2.2.4. Soru Sıfatları

hangi fincanıñ altında bulacān. (I-1.209)

len bu gax el işi mi allah, işi mi, yāw nası bi gaK bu? (I-5.224)

nası bi şeydi? (III-20.30)

evde kaç kişi çocuk var? (III-22.68)

2.3. ZAMİRLER¹⁹⁰

2.3.1. Kişi Zamirleri:

SA'da kişi zamirleri ÖTT ile hemen hemen aynıdır. Ancak Karabağ- Türkmen bölgesinde “ben” ve “sen” zamirlerinin yönelme hâli eki aldığında değişmemesi, “bene, sene” şeklinde kullanılması dikkat çekicidir.

	TEKLİK			ÇOKLUK		
	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ
YALIN	ben (III-22.72)	sen (III-24.56)	o (III-24.66)	biz (I-1.236)	siz (I-1.224)	onlar (I-2.12) onnar (II-8.7) onnā (III-24.4)
BELİRTME	beni (I-1.31)	seni (I-1.206)	onu (II-10.97)	bizi (II-11.33)	sizi (III-17.65)	onları (III-20.15)
YÖNELME	bene (I-6.46) baña (III-14.29) bana (III-15.37)	sene (I-6.9) saña (II-12.3) sana (III-18.62)	ona (28.21) oña (II-8.132)	bize (II-9.15)	size (III-18.49)	onlara (I-1.86)
BULUNMA	bende (I-5.71)	sende (sor.)	onda (III-17.78)	bizde (III-20.70)	sizde (sor.)	onlarda (III-24.26)
AYRILMA	benden (III-24.32)	senden (II-8.184)	ondan (I-1.86)	bizden (I-7.68)	sizden (III-20.27)	onlādan (III-24.27) onlardan (III-21.28)
EŞİTLİK	bence (sor.)	sence (sor.)	onca (sor.)	bizce (sor.)	sizce (sor.)	onlarca (sor.)

VASITA	ben(i)le(n) (sor.)	sen(i)le(n) (sor.)	on(u)la(n) (sor.)	bizlen (III- 20.53)	siz(i)le(n) (sor.)	onlar(i)la(n) (sor.)

2.3.2. Soru Zamirleri

deŭi benim başıma neler geldi ölüm. (I-1.32)

neler geldi başıma? (I-1.36)

kime veriyeniz? (I-1.47)

nerèye gediyeñiz? (I-1.52)

ne derseñ de. (I-1.62)

zührebi hasTalıxlar nelerdir? (I-5.27)

len burı kim deşdi? (I-5.217)

şindi motura filan binen kim? (II-8.11)

len galak ne len? (II-8.44)

neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)

çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük āmiri kim ben bilmiyon.(II-10.46)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

birini de seniñ gapına baĝlayacām, dedi. (I-1.70)

kópēñ birini daŭtdılar. (I-1.113)

öbürüne de iki ay var. (I-1.129)

kendi kaçmış. varsa ki kimse yox, dedem. (I-1.165)

ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi vuracax, muxakak vuracax. (I-1.222)

hepiniz de dineliñ, siz gelmen. (I-1.225)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buĝdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

şimdi gelini sen bindiriyekene ikiniz barabar binecēniz, dedi. (I-5.58)

sana üş kişi, sana üş kişi hepsine pay eder. (I-7.26)

o mumları erimiş erimiş, birazımızñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. (II-8.27)

birini kaldırdı. (II-10.96)

diyecēm kimisi şikāTı ecen diyo, eken bāzı kişiler var göl kenārını. (II-11.83)
şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk
gazinōya. (III-14.2)

birisi şu dereye yerleşmiş dereseneK olmuş. (III-14.82)

yāni iki gardeş ailecek gelmişlē, biri ora biri ora bōle yāni. (III-14.83)

kimi eletdirikleri kesdi. (III-16.13)

hepsini yumduk tertemiS. (III-19.19)

2.3.4. Dönüşlülük Zamiri

usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? (I-1.66)

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

2.3.5. İşaret Zamirleri

Burada “o” ve “onlar” kişi zamirleri ile “o” ve “onlar” işaret zamirleri şeklen aynı olduğundan tekrara düşmemek için örnek verilmemiştir.

yalm :

bu adamıñ yanında böyüdū, bu teslim aldı gızı dedī. (I-1.7)

oynarlardı, yüzüK oynarlardı fincan yüzü filan şu bu oynarlardı. (I-1.190)

belirtme:

bunu nere götüriyeyñiz? (I-1.203)

şunu yiseñ eliñde bi şey oluğ geçer derlē veyā suratıñda bir şey oluğ onu yiseñ,
onun suyunu içseñ geçer derlē. (III-14.88)

yaklaşma:

dayandım buña dörd, el, tañ tañ. (I-5.127)

bulunma:

ben dedim, komutanım benim bi hatām yok bunda. (III-14.55)

galdırılā fincanı ben derdim şunda öteki dērdi bundā mu, apPet çıkarırlardı yāw
işte. (III-24.57)

ayrılma:

işde bundan on sene evel belediye oldu. (II-13.33)

eşitlik :

bunca (sor.)

şunca (sor.)

vasıta :

ēkseri burdaki şimci oturanların malcılığıla idāre olan bi vatandaşlar çox nādir yāni ekin ekerler ama tarlası azdır fakat ekserikle malcılıx sığır goyun bununla yāni hayat mücādele ediyolar. (I-6.19)

2.4. ZARFLAR¹⁹¹**2.4.1. Yer ve Yön Zarfları**

dön geri, dön geri. (I-1.84)

sıxıya gursundan geri miTyata gètdim. (I-5.14)

oruya aşşā tıkr tıkr tıkr daş attığın zaman tıkrTı olurdu. (II-10.26)

o gapıdan āşam ezeni okundu mu gatī sūretle ne yokardakı galanı aşşāğıya èndirilerimiş ne aşşāğıdakını yokarı çıkarılarımış. (III-17.5)

benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

hemen durdūm yerdē ē benim taksi vardı, bodurumu aşdı, içeri girdim. (III-22.14)

2.4.2. Zaman Zarfları

ikindinde ben şimdi şura potuxlar çardax yaptı ya. (I-1.119)

şimdi bulaşix filan yıkamada bi ay gaytardım. (I-5.16)

bir ay bir ay sōna gısıma sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

yine anlatıyadı bōle. (I-5.52)

neyise gelini erkenden bindirmişler. (I-5.60)

şimdik sülümán yemek yaparlarımış hemen āşamina gapatmışlar, gaş
gararını.(I-5.135)

şimdi bunlar ben oruya varmadan iki gún önce yedirmişlerimiş. (I-5.139)

ben de vaşdım berāber nöbet bittikten sōna. (III-14.26)

ērtesi gún, zabāna gızıevı beşıaltı suFrā gadın geli. (III-17.83)

sāt birde, soğugıammā, sāt birde yedi sekiz jandarma geldi
akşehirnden. (III-18.95)

2.4.3. Hāl Zarfları

böylecene oruya vardım gayli. (I-5.8)

efendice gaytarıdım. (I-5.16)

yine anlatıyadı böle. (I-5.52)

o ay devamlı yaıassız geçer gider. (I-5.54)

o da üstüme beni gadın serinletsin diyekene o da beni ıslatdı, gadın banyo
etTi.(I-5.91)

čanā yarı çıxardı. (I-5.204)

bölelikcene gazıklar. (I-5.259)

o gún davul boş çalardı. (I-7.20)

ondan sōna düğünler çoş cafcıflı olıyadı esgiden, cafcıflı olıyadı. (I-7.29)

o mumları erimiş erimiş, birazımıziñ üstüne beyaz beyaz geşmiş. (II-8.27)

ordan bi esger arkadaşım vardı baya bi yuttümüz yudum ayrı giderdi. (II-8.40)

yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. (II-10.48)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir
gölü. (II-11.24)

iyi bak len dèdi. (III-14.28)

yüzbaşı yüz tāne yaprak düşürcen dèdi kawasını vura vura. (III-14.39)

kesin göçē, kesin göçcek dèdim ben. (III-14.50)

kirazlā yeni tek tük bitdi. (III-16.42)

hepsini yumduk tertemiS. (III-19.19)

2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

birez de onlara veridiñ, gerisini de kendiñ getiridiñ. (I-1.176)

çoğueyi çocūdu, gabadayıdı. (I-1.207)

geldi filan hasılsı bek fazla gelmedi. (II-8.73)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

yalıñız eber gölünde de bu sene iki bin bir tārihinde su oranı gāyet yüksēdi.(II-11.57)

kış, mevsimlere gelince eñ çok yāmır veyāhūt da kar daha çok yağıyor. (II-13.23)

daha fazla olursa olur. (II-13.68)

2.4.5. Soru Zarfları

eşşekden ne_e inmediñiz, filan işTe. (I-1.61)

bunlar naSıl geçer? (I-5.27)

onlar dē bi kaç gūn sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)

gurşun deyin saçmı ne hal almışx? (I-5.126)

yaw nē dövduñüz? (II-8.133)

neýe ôle oldu, dedi. (III-14.56)

nası kazā olucak? (III-20.24)

imama dedim ki ne duruyoñ imam dedim yā? (III-22.7)

2.4.6. Görev Değıştirici Eklerle Zarf Yapımı

2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.1.1.3.)

2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.1)

2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.)

2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.2.)

2.4.6.2.1. Hâl Eklerinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.1.)

2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.3.)

2.5. EDATLAR¹⁹²

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

civicili tavıx gibi hec_olmassa anañ garnımıñ altına çeker. (I-1.37)

bi de cıplax eşşē binik yāñu. (I-1.60)

bi de şimdi demirçiniñ dükkanıñ önünde baña garşı geldi rāmatlıx. (I-1.119)

miTyatı gezinñ dedim yāw, çarşı izini vermeziñiz bir_ay Filan. (I-5.9)

ondan berı de yarıx düzeldiydi. (I-5.83)

bôle şey ôle bi bayır filan yok, vitesini değıştirerek geldik. (II-8.163)

hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırizlerden dolayı. (II-11.1)

sādece gurānı kerım ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş gün.(II-13.67)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

bôle benim gibi beş on kişi vardı. (III-14.10)

yāni bôle hādiseleř falan oldu canım. (III-14.13)

gadā+k genişletilmiş şekiller:

mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kahlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. (II-8.24)

āndan sōna düğüne gün verilē, allah nasiP ederse guzum, onda altını guruşu ne gadak zīnet istēyōlāsa yapālā. (III-17.78)

ben esger garısiken oldu da bu gadak şiddetli olmadı yāni. (III-23.37)

2.6. BAĞLAÇLAR¹⁹³

2.6.1. Sıralama Bağlaçları

hākimine savcı gūlmiye durdu. (I-1.236)

burūya bi proje cizmişler eber ile akşehir arası sulanacak. (II-11.54)

şimdi çiflikle isaklı birleşereg_iki mahalle veyā köy diyelim, o zaman köydü artık yāni veyā nāhiye neyise. (III-20.24)

orî vâililik ve özel idâre e iş birliĝile orî tâmir ediyolar, yapıyolar. (III-21.53)

2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları

fakat ben bir haftâ şey_UetTim, işTe ilk gün çarpıştık bir hafta hiç ne gelen oldu ne geden oldu. (I-5.143)

burdan bi tiftik mi yapâ mı o memet â denen adama babam verdi, bi şey verdi amma tiftik amma yapâ. (II-8.98)

aslında bir insanın hem dinî nikâhı olması lâzım öte dünyâya garşı hem de maddî nikâhı da olması lâzım bu dünyâ hayâtında maddî hayatdan arâzi, bağ bahÇe, hayvan ne olursa olsun bunları hak hukuk olarak halledebilmesi için. (II-13.79)

olup da ya iki ev edēsini ya bi eve. (III-16.90)

ya paray verisiniz ya römoku sararsınız dedim. (III-18.62)

2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları

halbuküsem üs yanda onu da ben unutmuş getmişim. (I-5.265)

zâten o yüzden dağıldı bizim kóy. (I-7.43)

hasılısı sirkecede orda bi gün mü iki gün mü galdık, ondan sōna seçdiler. (II-8.31)

harman mâdem ondan şey_Uettin, emirile ôle emir vermeden harman savırmak yok. (II-8.56)

biliyoz dediler ama mümkünse biz şurda biraz daña awlanalım dediler. (II-12.23)

fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)

ne bilin iki üç yıl yapTık, hiç çalınmadı yâni bu yörede bek ôle şey yok hırsızlık.(III-16.37)

yalınız bunuñ dedi arkadaşın, biñ sekiz yüS seksen_Ualtıda olmuş. (III-22.30)

2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar

nasıl bilemem babamın babaları dedeleri dahi bilemez yâni. (I-6.4)

ata demek ki bâbası bile bürda doğmuşdur onların. (III-16.56)

şimdi onlar da aynı biz de işTe. (III-16.69)

demek ki uyudulâ òndan òldu şeyi. (III-16.119)

olan dedi ki ben bildiren dedi. (III-18.94)

cırcıPlak ôle bi bit yiyo ki tertemiz. (III-22.81)

ki+ne ile genişletilmiş şekiller:¹⁹⁴

üş Tene çikolata alıyor, gerisini bana dedi kine bunu bölüğe dağıt. (III-15.36)

2.7. ÜNLEMLER¹⁹⁵

2.7.1. Çağırma Ünlemleri

hey yiğenim başına gelmedik mi olur, bu yaşa girersen de? (I-1.150)

len demin münübüs geldidi burayâ. (III-18.90)

2.7.2. Gösterme Ünlemleri

aha bunlar beni sawıştırdılar, duĀâyı yapTılar. (I-1.77)

emmi işTe şu gadar ekin ektik deyi var teknil veriyek. (I-1.170)

ahanız işde bu gırsal kesimde yetişen ot çaylar vardır. (II-11.20)

2.7.3. Sorma Ünlemleri

gittik adam aramaya, geliyomuş, satamamış. para? para yok. (III-18.38)

2.7.4. Cevap Ünlemleri

yoX, gorkmıya da ôle şeyĀediye gocaman gız. (I-5.75)

efendim sarıgeçilidir, evet sarıgeçilidir, āantalyadan gelmedir. (II-13.36)

hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırısıñız. (III-17.28)

2.7.5. Seslenme Ünlemleri

ël dövdü sövdü, ey ölüm. (I-1.36)

vay hemşerim, bizi garşılādī. (I-1.85)

baña dēdi ki ābey dēdi, hadī gidelim dēdi. (III-14.29)

2.8. FİLLER¹⁹⁶

2.8.1. Fiillerde Zaman (bkz. 1.1.2.1.1)

2.8.2. Fiillerde Kip (bkz. 1.1.2.1.2.)

2.8.3. Fiillerde Çatı (bkz. 1.2.1.1.2)

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk **-mA, -mI-** eki ile yapılır:

çolag_omarıñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35)

dilerse gocàya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)

dur devirme, diyesiye galmadı. (I-5.204)

bunda da acık başarıya ulaşacaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)

siziñ oralāda olū mu bilmem. (III-17.130)

2.8.5. Birleşik Fiiller

2.8.5.1. İSİM + FİİL

2.8.5.1.1. İSİM + eT-

memet çavuş orda emirsiz ateş etmiş. (I-1.96)

birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. (I-1.118)

cebinde ne gadar fişek varısa bāña teslim etTi mi? (I-1.200)

ellerinde birer goca teyüp ba_oardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet_oedilir. (I-3.11)

terk_oetTi, gitTi. (I-6.14)

kóyün yüzde doksanı sultandağında ikāmet etmekTedir. (I-6.14)

sana üş kişi, sana üş kişi hepsine pay eder. (I-7.26)

bolawadından bizi çaya havāle etTiler. (II-8.2)

burdan sultandağının ofisine bi de teslim etme vardı. (II-8.65)
ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)
gidene gadaş gomşular da dāvet edē. (III-16.1)
onuñ vāsıtasıyla bizimkileri iknā etmişler. (III-18.6)
ōndan kēri, ē büyüklerimiS kendi aralarında işte taksim etmişler. (III-20.16)

2.8.5.1.2. İSİM + eyle-

onları da allah hidāyet eylesin. (II-13.23)

2.8.5.1.4. İSİM + ol-

hā tālib_olduK. (I-1.1)
dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)
o gibi dedim gaybolur gèder, elimizden. (I-5.241)
sivasda acemi birliğini bitirdikten sonra diyarbakıra terhis olduk usda
birliğine.(II-10.36)
dövdülē, anam felc_oldū. (III-17.52)
büyüklerimiz gider, düñürcü olur. (III-21.3)

2.8.5.2. FİİL + FİİL

2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)

gözün görebildiği öte yannı deñiz. (I-1.94)
fakat şēle olursa azıcık şēle ēri olursa hafta hafta bulanabilir yāni. (I-5.55)
o vaziyet sürebildimiz gadar az çok ôle geldik. (II-8.162)
ārpa, buğdey köyümüzde çiçek her mahsül yetişebilir. (II-13.15)
şimdi millet her tarawa dağıldığı için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip
görebiliyolar. (II-13.18)
ôle bir iki yararlı ot olabilir. (III-14.87)

Yeterlik Filinin Olumsuzu FİİL + (y)AmA-

çardax yaxın gelemiyik. (I-1.147)
şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. (II-10.85)

2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vİr- / vĕ- (Tezlik Fiili)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

gaza fazla basıvırıyon, motur pataradan gidiyo. (II-8.167)

gonyadan eğitim alana götürdüler, gelivir marş sōletTiriyo, dā biz marşı ne biliriz? (II-9.7)

aşşāda bi tane işmegüçin su çıkarıverdiler. (III-15.51)

oña dolduruverilēdi ammā. (III-16.87)

ben de gōyvēdim. (III-16.146)

gırca dereçine deyveriz, onlarda varıdı. (III-24.26)

2.8.6. Fiil Yapımı

2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.2.)

2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.4.)

METİNLER

ADI SOYADI	Musa KANDEMİR
YAŞI	80
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Karapınar Kasabası

Metin Numarası: 1

KIZ İSTEME, NİŞAN VE DÜĞÜN NASIL OLUR?

şindi burdan bismillāhirrahmānirrahim dersin, gèdersin gızıstemiyē. hā tālib_olduK. tā bazarağacına tālib_oldux. benim olan vardı. bunlar bilir, dervişi biliyen mi? gız beş sene onun yanında gardeşini oxutmuş, pambıkkaledē, akkóyde. orda oxutmuş çocū. ō bi ev dutmuş. bu gız bunun yanındā o çocuğa baxmış beş sene. biz burda gız arıyax olana, soñ olana. o dedi ki gız benim göynümde dedi, baba gezinmeñ dedi. ā èyi bi de geldiler **5** burıya, bizi götürdüler orıya. vārdıx orıya, onlar dedi ki bizim de_el gız dediler, hüseyiniñ dediler. benim dervişin adı hüseyindir. bu adamın yanında böyüdū, bu teslim aldı gızı dedi. o ne derse ōrda olacax dedi, gızın anasına babası. emmisē gız gelsin burıya dedi, soralım. allah_izin verise, nāsib_olursa verelim dediler. gız geldi, burdan getTik, nāsib_oldu, verdiler. onlar dedi biz nişanı dediler, düğün olıyakan dakarıx dediler. **10** èyi, bekledik, düğün oluyokan burdan getTik, nişanımızı daxdıx bi gün evel. èrtesi gün çalgıcımızı dutdux. burdan belediyeniñ arabē dutdux. gonum gonşu toplandıx, vārdıx ōrda ōrda etTik düğünümüzü. gızı aldıg geldik burıya. ānadiñ mı boba? allah nāsib_etti, iki dene de çocū oldu ölümün şimdi bi gız bi olan. deñizlide çalışıya. ya yedi dene ölüm var benim. biri de öldū, sekiz. bi de eğreli böyüttüm, dokuz. eñ güççük öldü, doğdaş. **15** şeyiñ var yā ibişiñ gara āmet öldüydü ya. o öldū, ramazanlıx, ōndan bir hafta sōna da benim çocux öldü. māmūt hoca geldi burda yıxadı. kātip veli geldi, musa çocuk geldi cenāzē gótürdük, goduk geldik. bū musa çocūñ gardaşınıñ gızı ölüm. püskūt, şu bu görmiye gèderiz. işTe bi altın yüzük neyise bi hediye götürürük, daxarıx ōrda. ānadiñ mı? biráz gutuları olur, gutu gótürürler. ōrdan bi gezmiye giderler, görerler gelirler. burda biz **20** cumā gün dikkik. cumērtesi gün arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gün. pazar gün de gelini āldıx geldik. anadiñ mı? evet bēle.

GENÇLER ASKERE GİDERKEN NELER YAPARSINIZ?

askere uęurlama toplanrlar, gelirler. deliganlınıń yanına oturlar. beşon guruş ħarşlıx goyan gor. ānadıń mı? dengine düşerik, alı gederim. cāminiń dibinde hoca duwāsını yapar. bindiri sawuştururux. bi şeyimiz yox bizim şimdi. ele şuydu buydu yox. benim **25** başımdan bu gadar geşdi. benim anam yoęudu, babam yoęudu. ben perişanlīna asgere getTim. el gapısında böyüdüm ölüm. ben mī? benim altı ayım altı gaymeyē. altı ayım on sekiz gaymeye çoban verdiler. anam öldü, babam bi dā evlendi. anadıń mı? hā o da bi deyusumuş. arif baıa datgınımış, getmiş ěmirleriń samalıęa girmiş. ōrda arif bāıa teslim etdiler. öcünüń ali oldu, berdoş oldu. berdoş da geldi bizim gızı aldı geri. analımdan **30** olan gızı. babam bi dā evlendi. üçüncü garı babamıń, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. altı ayım altı gayme. on sekiz gayme, seksen gayme. deıi benim başıma neler geldi ölüm. bit şuralarımdan axıyadı. āşama gadar makine dehliyedim. burnum ganiyadı. garabıńardan goyun sula, çuxurcaxdan goyun sula. haytaniń goyununu mu gútmedim, o gara gúdüń goyununu mu gútmedim ōrda? çolagıomarıń goyununu mu gútmedim **35** orda? kóynek uşānda iki sene, üç sene galdım. neler geldi başıma? ěl dövdü sövdü ey ölüm. allah anańı alacāna babanı alsıń. civicili tavıx gibi hecıolmassa anań garnınıń altına çeker. dilerse gocāya varır dilemesse yanında bulunur. anadıń mı? şinciki evlenenlerden gorxıyam. alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. dul garıda namuş olmaz, ar olmaz. yięidıolan yięit dulıavrat almaz, dedim. sabāna gaxar, gaşanmax ister. bir yumruş **40** vursam da boşanmax ister. hōsiyetim olsun, dulıavradıalmań. elinden gurtulan sadaka versiń. sabāna gaxar, inē saıar. beńe öwkesinden çocı döver. geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. gızıalırısań bi söz gatmaz sözüne. söz sōlerseń döner geder izine. dul alırsań at gibi kişner yüzüne ölüm, hallallā. neler geldi başıma benim. ānadıń mı? dolu da yaędı, gar da yaędı, yā. bacımı dutTular, vērdiler. analıma verme dedim. bunuń analı. anasını **45** babamı aldı dedim derdi. ělli sekizde, böbreg hastalına yaxalandım. üç sene dussuz ekmek yedim ben. beni çarıxlar orıya. kime veriyeńiz? filan adama. berduşa merduşa. öcünüń berduşa. vērmeń dedim. bańa analım bi laf sōledi. gafam getmiş yēęenim. meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. zineye vereniń olur mun axlı? devret diyeler de ovaniń düzü. çapa da gótürdü hōsneniń gızı, dedim analıma. bizim köyüń horazları zabahınan öter. dul **50**

garılar gızı zinēye satarlar, berdoşa satar. yırtıgımış külefiniñ depesi. hanı bacı bu zinanıñ babası, dedim geldim. benim çōx merifetlerim vārdır. ānadıñ mı? nerēye gediyeñiz? emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. hekmete sūt satmıya gediyeK. parıyı görüncü sūdū satarsıñız. gurbanıñ etini ařa gatarsıñız. gāveye oturu bol bol atarsıñız. çiçeK yāna da gōbek atarsıñız, dedim. garılar dařa ... baña. benim deli devre işlerim çoXdur. çifte **55** gediyeM óküZ, dēh dedim óküZ. anadıñ mı? bi çit óküZüm var, ho derim getmez. senede gazancım belediyye yetmez. bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. solumadan can veresi re_ıs deyin türkū çararax gediyeM. ānadıñ mı? emişimden geliyeler, haşgaşlı derik bu bilir. orūya vārdım öküZüne. çifte gēdiyeM. beř_ıltı garı emişimden geliye. haleplilerin gelinleri. bi de cıplax eřē binik yāhu. develik damdan de_ıel, musa adamdan de_ıel. **60** eřēkden ne_ıe inmediñiz, filan işTe. çocūm olmıya, çolūm olmıya bōle řōle bēle filan dedi. ne derseñ de. emişimciler sallandılar aşşağa. utanmadan halepli de palan vursuñ eřēge. peten gızı cıPlax binmiş eřēge. daşına sap oldular gaşdım. halepli garısı benim dayazam olıya. anamıñ halasınıñ gızı. sıgır sürerimiş. dayaza dedim, bi gancıx kōpek beslemiřiñiz. haşgaşlı boğazında beni daladı. eniřteñe sōle de bālasıñ dedim. vārmıř sōlemiř. bi de **65** masarıñ odı yapıyam ōrda. usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? bi de geldi şindi ā dōrt irahmatlıx var. deli gocanıñ onbaşı var, ā halepli gocalar var vallā dedim, dayı dedim bu baña çatacax şindi. geldi, gāvı işTiler, goley gelsiñ hayırlı olsun. ē baldız_ōlu, dedi. benim geline ne deyi türkū çarardıñ, dedi. enişTe bōle oldu bōle oldu, dedim. o kōpek siziñ sülāleden gancıx gumlıya, dedi. birini de seniñ gapına bađlayacām, dedi. hoř **70** bereket versiñ, dedim. büyüklerden kemlik gelmez_ōlum. bunlarıñ goturu da suladım ben. ōrda tavıx damını. aman bize bi izin ver diyeler. gaçacaxlar. deliganlılar işTe yāw. yā hey ōlum benim başıma gelmedi.

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

ben asgere mi şimdı benim enişTem vardı, bodurlarıñ musdāwa. bilir bu. dāyazamıñ gocasıydı. āylıgım sekiz gaymeye hizmekarıdım. o zamanıñ parasıyna, kırx altıda. **75** ōrdan asger_öldüm. ēvde ekmek yox ōlum vallā. işTe dayım varıdı, mācurōlu derlerdi. öldü rāmatlıx. gırx yedide öldü. aha bunlar beni sawıştırdılar, du_āyı yapTılar. geliboluya gēTik. geliboludā yirmi ay galdım. demirtepe diyeler. gorgan yapTıx, bütün

o dağlara gorgan. acıx dīdınıñ necāti vardı, pire derler. bizim kóylü. ondān sonrā patırın sarı varıdı. çolāñ musa varıdı. onlar kırx beş ay askerlikler yaptılar baba. ōnlar beñe geldi. **80** şerevedürāmatlıx aydıncınıñ hacı bizim ziyāretimize geldi. geliboluya dikTiler bizī, ayıracaxlar sa_a sola. beñe dediler ki su geti dediler. teğmen var. kāyaōlunuñ aptulla var, şimdi antalyada ya. o var. matıraları āldım, yaz gūnū, baħar gūnū suya gediye. biri palaskile geliye. dön geri dön geri. susuz ölecek miyim dedim len? nere getmeycēm? āsger. gēldi çeşmeciniñ omar. savkiyat başına gelmiş. vay hemşerim, bizi garşıladi. hepimizi **85** bi yere tābi etTi. filen yere filen yere da_ıtTı bizi. ondan sōna bi de onlara habar vermiş. onlar kırx beş ay asgerlik yaptılar, baba. bizim ziyāretimize geldiler. yirmi ay gelibolunuñ demirtepede gāldım. ondan sōna yedi ay da ece_ābata atladım. harbiñ olduğu yere. ece_ābatTa çanakgaleniñ garşısı. ece_ābata top zeytinlik diyeler ōrda. ōrda galdım, yedi ay yirmi yedi gūn. ānadiñ mı? memet çavuş ōrdan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmiş. **90** onuñ türbesini filan górdüm. ōrda gasatura gırıxları, insan kemikleri. āzında diş çürümemiş hendekleriñ içinde. su yerine gan axmış ōrda. oraları gēzdim. gasatura gırıxları var, kúrek gırıxları var, insan kemikleri āzında diş çürümemiş adamıñ yāw. o sürünme hendekleriniñ içinde baba her şeyler var. decēm, şimdi bizim çuxurcān sarp. gözün görebildiği öte yannı deñiz. gelir sarpa girermiş düşmanıñ asgeri bizikini depe dalKat gibi gırarlarımıñ. **95** toplar durıya, havan topları. biriniñ içine namlınıñ içine mermi girmiş, da_ıtmış. memet çavuş ōrda emirsiz ateş etmiş. yarım dünyüyü batırmiş. onlarıñ türbeleri var oralarda. oraları gēzdim ben, yā. oralarda gezdim. kırx_ıltıda asger_ıoldum. anadiñ mı? kırx sekiz aydā yazın geldim. kırx sekiziñ yaz ayında geldim, yāh. bizim gūnümüzde asgerlik düşTü.

KARAPINAR'DA MĀNĪ SÖYLEYEN BAŞKA BİRİ VAR MI?

osmancıx garısı. osmancıx garısı deñizovaya gēderimiş. gamber sormuş, ne götüriyeyñ **100** ebe, demiş. ekincilere bal götüriyem, demiş. tam deñiz_ovanıñ or_uya varınca eşşeK tökezlemiş. çanak elinden düşmüş, topalax da_almış. gamber inmiş daş dövmeye durmuş¹⁹⁷, arı oğul verdi deydi. ānadiñ mı yiğenim? Kamber öleydi. işTe ben de öleyim.

ÇOBANLIK YAPARKEN KURLTLARA HİÇ KOYUN KAPTIRDIN MI?

gırx yedidē, gırx sekizde asgerden geldim. gırx yedide árif bēniñ goyunu gútTüm. pire rāmatlīna. beş yüz seksen goyundan seksen goyun teslim verdik. bi gar düşTü bēlē. **105** gasımıñ dokuzu mu işTe bi gar düşTü. hıdırelleze on sekiz gún gala gar gaxdı. olux yox. dingecin harman yerinden getiriyek sırtımızına goyunu gırdıx. anadıñ mı? bi de garşımızdan canavarlar gelmiş, habarım yox, guşlūnan. kópek getTi. arif bē de yanımızda rāmatlıx. vārdım, dokuz dene canavar. gurtarma bire kópek varamıya üstüne. bodurlardan bi gara kópek var. mekkeliölunuñ deli mēmediñ çardaxda sesime yatışTi. ama kópek **110** bursuya getTi goyunna da geri geldi üç ay sōna, o kópek. ōrdan potuklarıñ kópekler hāvız hasanıñ gışladan dolandı. çil imam orúya bi çardax yapTı ya. o burdan çıgırınıcı musa çavuşuñ kópekler ortadan üç kópek üsdüne bindi mi? kópēñ birini daıatdılar. gop diye beñe arif bā. gopTum. ben varasıya dōrt bacā bi ... kópēñ. bizim kópek eñseledi. birini ayırdı. bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. geliye gara kópek içinden çıxmıya. **115** vurıya, bi birine bi birine vurıya. gara kópek curetliydi. ōndan sōna musa çavuş rāmatlıx geldi. bi de çobanı var garağışladan saıar veliniñ o çavuş, o geldi. kópē bēle goydux, bōlece kópē daıatdık. birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. kúsTü geldi. ikinde ben şimdi şura potuxlar çardax yaptı ya. ōrda o zaman çardax yox. āşam garanlī goyunu doladım. kel bi kepenēm var. ayakgabım da şindi garılar patik geyiye ya **120** onuñ gibi. geldi rāmatlıx yanıma. bir avuç gavurga verdi. bi terk hēbesi var. ōñünde ekmek dolu, arxasında top dolu. üst yanındayım goyunuñ. ikimiziñ arasından canavar saldı. toxluynuñ birini aldı aradan, yoxarı gediye. ayakgabını da atdım, kepenē de atdım. ardına düşdüm ben bunuñ, gurtarma dēi. mekkeliölunuñ çardaxdan gara kópek gēldi. atdırmış, ōñ yanını sürüdü geldi báña. ayakgabıyı aldıñ mı arxadaş? görmedim, dedi. ayakgabı **125** galdı. hadi zabāna bulurūx. zabā gadar bi de üsdüne gar yāmasıñ mı? bir hafta galdıx mı? bir hafta sōna o gara kópē bi filinta aldım. geldim burda ā bi ayakgabıyı verdi. ayāma geydim, gētdim. ānadıñ mı? beş yüz seksen goyundan seksen goyun teslim verdim. kópē canavara yedirdim. şimdi bi de guzu güdiyem bax, iki ayına. öbürüne de iki ay var. guzu güdiyek. toxlunuñ osman var bilir misiñiz? onuñula güdiyek. kel emēdiñ yoxarı **130** çardaxdayıx. onuñkunu çardā vurıyax. benimkini örene vurıyax yatıya. āyımız yetTi, zabāna teslim verecēgik. osman, gel ayımız yetTi. zabāna teslim verelim. benim kópek

yox, seniñ var, èyi idāre ediyedik, dedim. osman dedi ki ben temelli gúdecām dedi. len etme osman. osman gètTi. ben arpa çuxurunuñ o yanlarda filan gütTüm. sāmiyne de şey harman yerinde. āşdı, örene gapatTım yiğenim, yatdım. benim òlaklar ürkiye ağılda ya **135** òğlak ürki diye sanıyam. me_ersem osman aşşā yanıma yatmış, uyumuş. guzu iki yüz seksen guzu başımda canavar gırmış. habarım yox, kópeK yox. bi de gaxdım, bi guzuyına bi oğlax, òlum. o yanna gopdum, şu yanna gopdum. üleş etirefim. sermiş. òsman osman, osman yox. osman günüñ ucuyna geldi. osmana bir iki vürdüm buña. garagışlada ebesi varıdı. godu gaşdı. bi de ben kendimi şaşirtmişim. ālar oturumuşum daşñ üsTünde **140** gāri. insan şaşırđıya òlum, èle şey górdü mü. petliòlu vardı, petliòlu musa. bu bilir. ā bi de geldī. golumdan dutTu galk deyin. bilmiyem ben galk dedīni. baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. kendimi. ...diyelim gèdelim dedi. topladıx geldik iki yüz seksen guzuyu. bòle böcüğe gırdırdıx biz òrda. yā aslanım. bax başıma gelenler çox benim yā.

burdan gırx_ıltıda asgere gedecēm, hizmekarım. goyunu çekTiler geldiler, hıdırellez **145** yaxın. anadıñ mı? bābam bağırdı. gètTim, beygire bindim, gètTim. dikren varıdı, dikren. garda galıx, yatıx, dereniñ içine. çardax yaxın gelemiyik. beygir ölmüyük, eşeK ölüK. kendi de kúrkü geyik, yatıx. bi de varıyam bağ deresinde góçmuş. el ayax yoxarda bële. beygir çıxdı garşıma, döruldu. getirdik kel āmetlerine fışkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkdırdıx. doñmuş yāw. hey yiğenim başıña gelmedik mi **150** olur, bu yaşa girersiñ de?

ÇEŞİTLİ KONULARDA KONUŞMALAR

sen aliniñ òlusuñ. hā şindi seniñ anañ memediñ nişanlısıymış, ebeñ, mallı gızı, mallı garı. memediñ nişanlısıymış. bñ varmamış. gevitliye kaçmış, dedeñe. o da getirmiş, aplāñ evine gomuş. dedemiñ, dedemiñ. araplarıñ eviniñ oldū yerde dedemiñ evi. he_ā orūya getirmiş. sa_ırlarıñ goyununu güderimiş dedesi bunuñ. mēmet goyunuñ yanına derimiş, **155** govalarımış dedem. èrtesi gün de òle gelirmiş. mēmet ben señe demiyem mi? goyunuñ yanına, derimiş. govalarımış. ta sōna. o zaman bòle vas_āit nerde? dedem eşşē binmiş, bacānı sallıyı sallıyı sultandağından bi top alaz almış. ondan sōna getirmiş, el etmiş apıklara, gomuş gelmiş. sōna kel_òlanıñ garısını doğum yapmış gocağaz. geri

dedemiñ evine gezmiye gelmiş. bir haFta dedemiñ yanında durmuş. dedem gene ikisine bi **160** aygıt düzmüş gene gótürmüş, gomuş gelmiş. dedesiniñ evine. dede o zaman hatır vardı. benim dedem öhrüydü. sakal burda mıdı? bārı açıdı. evelallah sonra aplax derlerdi.

gocagarı gelmiş, len emmi demiş. bunlar aşix gumarı oynıyalar. beni aç goyacaxlar. ekin ekemèye getmiyeler demiş. sen gèt gocağâz, ben varıyam, demiş. hindi gocagarı da bunları çox döver deyı bunları saxlamış yúküñ altına. kendi kaçmış. varsa ki kimse yox, **165** dedem. yúk titirdemiş diye, titremiş diye damak goca. bi de yúk titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. goca elleriyne dövecek diye. hadi bu ananızıñ hatâsı dövmiyecem yiyenim dedi, diye. şimdi birimiz óküz goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile gediye. dede çifte gediye deyı diye. gabiri nur olsun, diye. ekip geliye, diye . emmi işTe şu gadar ekin ektik deyı var tekmi veriyek. gótürdümüz **170** buğda şu gadar, şunu şöle etTik deyı. aferim ölüm, āferim ölüm. beyle diye bizi adam etTi diye. gabiri nur olsun diye bax.

ESKİDEN ÖŞÜR VAR MIYDI?

varıdı bizim gúnümüzde varıdı öşür. sōna oldu öşür. ondan sōna oldu öşür. evelde yoğudu. gelirlerdi, harmanı sawırdıñ mı damga vururlardı. ē bi damga getiriyeñ sawırdıñ buğdanıñ üstünē çalmasıñ deyı sen çalmayacān. alırlardı. gene de çalarlardı. heykel alırdı, **175** çilölan alırdı. gótürürlerdi. onlar da gorucuydu. birez de onlara veridiñ, gerisini de kendiñ getiridiñ. şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? ceceniñ tāhir, eziziñ kelliynē şeyē ipsize ehmetli gocanıñ bi goca kirişi varımış. ā bu kirişi getiriñ yarın yaxalım demiş, kóylülerin odada. muhtar ya. örda getiriyeler şindik goca kirişi, yarıyalar ipsizine eziziñ kelle. goyıyalar içeriyē. tavúk çaldırıya bunlara tāhir ā. taviğın diye geri yannını yeñ de **180** dōşünü baña gon derimiş tāhir ā. bi gún emetli goca varmış tāhir āya, şikātçı. muhtar ya. len demiş bu deyuşlarıñ işi demiş tāhir ölüm. benim kirişi gótürükler demiş. neyise çarıyım emmi demiş, bi soruyum. getirmiş ahıra gapatmış bunları. ben duvara vururum, siz bārıñ demiş. o duvara vururumuş, onlar baarırımış. o vururmuş, onlar baarırımış. yāv emmi demiş, öldürüñ mü eliñ çocuxlarını demiş. almadıx diyeler demiş. nēdiyın **185** yāv demiş.

KAHVEHANELERDEN ÖNCE KÖY ODALARI VAR MIYDI?

köy odaları vardı yâ. odadaydık. garsawıranlarıñ oda varıdı ōrdaydıx. aşşādā çamlılıarıñ oda varıdı, ōrdaydıx, oradaydıx. çoğudu. cevizāların oda varıdı, epey oda varıdı. şordā şeyiñ ismeyil hocanıñ varıdı şimdi şeye geşdi keçe çarığıñ uşaxlarına geşdi ora, yıxdılar. oralar yâ. oynarlardı, yüzüK oynarlardı fincan yüzü filan şu bu oynarlardı. birinde gene **190** memiciniñ musdava varıdı. bilir misiñiz siz memiciniñ musdavıyı? elli birde öldü. rāmatlıx bizim arxadaş. asgerden barabar geldik ya. patı düğünden geliyeken çamlılıarıñ odada guldurōlan muldurōlan öñüne geçikler, dövükler. cāmiye can atıx patı. bize geldiler sōlediler hemen, odada oturiyax ali hocalarıñ odada gaxdı getTiydi rāmatlıx. mavzeri almış, gocabıyıxlarıñ evin üst yanına çıxmış. el almış oymā şimdi silānan. ayıñ aydını **195** takır takır ötiye. biz kōlgelere gaçıyax. o aradā sāmiyne o antalyada ... aptılla da şeyden atarlarımış, şākiriñ gapıdan. aha dayandılar gurüşunu. bi de çörçil jandarma çavışı hücum etmiş, güçÇük çeşmeniñ yanıña, öñüne. iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. bi de şimdi demirçiniñ dúkkanıñ öñünde baña garşı geldi rāmatlıx. ikimiz garşılaştıx. tufē aldıx o guyuya atTıx. cebinde ne gadar fişek varısa bāña teslim **200** etTi mi? akgaşlarıñ gapıya vardıx. götüriyeler musTavi. bodurlarıñ oda boşandı. odadan bi yürüdüler. eyip,süleymán ā, arif bē, çörçiliñ öñüne geçTiler, jandarma çavuşunuñ. dōwülen bizde, söwülen bizde gafa gırılan bizde dedi. bunu nere götüriyeñiz? garagolu basmax èyi olmaz dediler. mustafi ellerinden aldılar. hadi allāısmarladıx. geldiler getTiler. mākemiye getTiler. mākemede guldurōlan yayan gelirimışmiş. musdāwa onuñ da bacana ya. ā **205** şimdi yolda yayan gelirler. gel godumun deysu demiş. arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. garnı genişidi musdawa rāmatlığıñ. çoğ_eyi çocūdu, gabadayıydı. almış gelmiş buriya, yāh.

yā şoriya gediyeleler, fincanıñ altına yüzük saxlıyalar. hangi fincanıñ altında bulacān. doxuz filcan içine goyıyalar, alıp gediyeleler şoriya. ōrda dört kişi bi yanna, dört kişi bi yanna. **210** biz goruz. sen gōtürüp goyan. dört kişisiñiz. biz bulaciğik gāri içinden hangısındaysa.

KARAKIŞLALILARLA NASIL MAHKEMELİK OLDUNUZ?

şimdi avcı gadir vardı bizim. āvcı gadir varıdı. şürda öldü rāmatlıx, yaxın öldü. bunlar bilir de. gırda ciyarası tükensin ava gèderdi, döner gelirdi. acemi tosunu dóvmüş, eziyet etmiş, ērtesi gún de yolda ölmüş. patırın oruç, bizim olan kesmişler, gelmişler tosunu. ē bi tosun alıx. alık örgedemiyik. neysē burdan yardıma getTik biz bunlara. beş altı kişi yardıma **215** gètTik. çiftini süriyek. şimdi bizim garabuñarlılar total ibrāhim varıdı, bilirsñ ya. boğarsık dereden ördā bunu daşına ele aldı, boğarsık derede yörükler. buruyu sürme deyi. ele aldılar. iki el de silah atıldı. ben de övenderi dikTim ben de yörüdüm, gopTum. o aralar bizim garabuñardan yirmi deneyik vallā apTullām. dingeciñ apTulla, bizim olan çōx yāw. ... memet filan çōx. ak gót ali filan. altTan yoxarı varyakana iki el dabanca atıldı ya **220** kim atTını bilmiyem. çıxdım depeniñ başınā, bi bölük yörük. o arada birezi boğarsığa habarcı getTi şimdi. muammer dabancı dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi vuracax, muxakak vuracax. len goñşular etmen, dedim. derviş dayımına hacı aliyi üçguyulular vurdu, dedim. burda bir iki ölü olacax şimdi, siz bi durun dedim. hepiniz de dineliñ, siz gelmen. vurusu beni vursuñ dedim. siz gelmen, gatiyen **225** gelmen. ā, saxın gelirsñiz bu galabalığa. goyunu basdı der bu adam dedim. bu çocux bizi vurur. girdim goyunuñ içine. ali rıza şu dabancı bi beline bi sox ölüm. örda yaxını bizim tarla var. biliyeler beni. soxTurdum belinē, dönderdim. hadi dedim. onları da topladım, geldim, gètTim. āşam_ oldu kemal ombaşıya bizi şikāT etmişler. ifāde ifāde ifāde. verdiK ifādemizi. ülen getmedik getmedik bize gış günü bi ihsar gelmesiñ mi? hadı **230** bolavadına toplandıx ihsara. gètTik kór hākim diyeler, bi zalım hākim var. ba_a sorıya ne górdüñ, nası etTiñ? hākim bey dedim. ben bi şey görmedim. garagolda verdim ifāde dōrudur. ben cāhil bi adamım. altı ay oldu, unuTum gètTi dedim. benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi ali rızanıñ eline dabancı doldurup vermesi dōru mu dedi. ben sōlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. onlar sōledi. kendileri geri, **235** dabanca dolduran adamlar sōledi. hākimine savcı gúlmiye durdu. biz saña sormıyax ölüm dediler. kendileri a_azlarıyna sōlediler ölüm. nēdim ben? yā onlara birez cezā verdiler, para cezāsı. toplandıx geldik. yā bele.

ADI SOYADI	Havvaana KANDEMİR
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar Değil
DERLEME YERİ	Karapınar Kasabası

Metin Numarası: 2

ÇOCUK DOĞDUĞUNDA HANGİ HEDİYELERİ GÖTÜRÜRSÜNÜZ?

vallâ işTe ědet şey olur götürüler, ásbap mesbap. bi şey alırlar, dakım. onu gótürürler, oldu mu cocux eli gúnü.

ÇOCUĞUN İLK DİŞİ ÇIKTIĞINDA DİŞ GÖLLESİ PİŞİRİR MİSİNİZ?

vallâ bizim burda bi şey yox ellělem. ben bilmiyem hiç. vallâ bizim burda ediyeler mi hedik? bilmiyem aga. ben cocuxlara etmedim hěç. ben hiç cocuxlara etmedim.

GELİN KIZLARIN BAŞINDAKİ KÜLÂHA NE DENİR?

hindi yox gayli, çiti gaxdı. çiti varıdı, çiti. kúlefe çiti dikerlerdi, şe le altından. başına car 5 atarlardı. ěle olurdu. hindi hepisi Kaxdı.

KINA GECEŚİ NASIL OLUR?

yox aga ben hiç ěle bi şey bilmem. vallâ orda gızlar türkü çağırı işde. vallâ guzum ben heç ěle bi şey bilmiyem. vallâ bilmiyem ben onları hěç. ben türkü filan çağarmam da kóçeg_oynamam, bilmem heç. bilsem nědecěm hiç, vallâ bilmiyem ben aga.

KIZ İSTEME NASIL OLUR?

işTe emmimiz, dayımız bi gız bitirdi miydi çarıya. birer gutu alıyax beşer kilolu. **10** püsküt gutusu, bi de yolumuzu alıyax. gediye varyıyax orıya. orda gelin gız elimizi öpiye. biz de onları veriyek, geliye. onlar da yolumuzu alıya geliye. birer çorap, birer patik. işde baya düğün olıya. davıl dutıyax, goyun kesiyek, düğün ediyek. sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. yō biziki ôle temelli. işTe düğün bitesiyeye onu ederik. sārma, et, çorba, āş, hoşof onları ederik. cumā gún. cumē gún dikerik, saxlı bazarı gına yaxarıx. **15** şurda toplanır gederik. gız evinde orda gına yaxarlar oynasırlar, ondan sōna geri gelirlər. ērtesi gún de gelin alımıya aynı gene gederler. davılna zurnıne èle gederler işTe aga.

ESKİDEN HALI DOKUR MUYDUNUZ?

halı tokıyadı gızlar. şimdi dezgah vardı. gurardıx şuriya şe. ispartalıydı o adam da getiridi, buraya asar gederdi. gızlar da toxurdu halıyı. yō şey vardı, modelleri var, ona baxıyalarıldı, onuñuna tohiyalarıldı. hindi herif getti. herkeş gızlar da hindi artiz oldu. **20** neynesinler. toxıyadıx. bi gız da benim vardı. iki üç goñşu bir olurdux, gızlar bura gelir, burda toxurlardı. ēsgiden de vardı, kilim toxurlardı. ceyiz ederlerdi gıza. gızlar gótürüdü. eveli o vardı. hindi halı. şôle dört çit çaxıyax. dartısı var bunuñ, iğiyek. gólde berdi getiriye, bunu kendimiz tohiyax. gamış olmaz bu. berdi yumuşax olur bu. gamış olsa gırılır. bu yumuşax olıya. kendimiz toxıyadıx.

25

KARAPINAR'DA ŞİFALI OTLAR VAR MI?

tē o baharın yetişir aga. şimdi heç bi şey yox. yēmlik, çıtlıx, gelin alı, ebem kómeçi, ğavır pancarı töbe yārabbi. o mayasıla èyi gelir kirpiyi, baykuşu duymadım da.

TOPRAĞIN ALTINDA, DOMALAN OLDUĞUNU NASIL ANLARSINIZ?

şimdi o yarılıya kirmenliyi, içinden şe gabarıp çıxıyā, o külüñ altından çıxardıyalar. vallā bulanlar bulıya.

ADI SOYADI	Musa HURMA
YAŞI	36
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Çukurcak Köyü

Metin Numarası: 3

ASKERLİK ANILARINIZ VAR MI?

askerlik anılarım var. ilkönce askere ben ulaştırma olarak izmir gaziemire gitdim. gaziemirden sōna acemi birliği dönüşünde o şey olarak şoförüdük ya ulaştırma, balıkesir ediremite gitdim. sıhiye olarak hastāniye verdiler şoför olarak. ōrda biraz eğitim yaptırıldılar sıhiyelıxuzerine işte ne yaptın diye. başka da bi şey hani askerlik anılarım da yāni bölelikçe yaptık bitirdik geldik.

5

KÖYÜNÜZDEKİ DÜĞÜN ADETLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bu gelenekleri görenekler hani düĐün şeyde düĐünde ondan sōna dışdan müsāfirde şeyden hani düĐünümüzde gelenekler görenekler yāni řöle düĐün olurken mesala gelenemiz görenemiz dışdan dāvetliler gelir. ondan sōna cumā gūn akşam, cumartesi gūn akşam bol bol silah atılır düĐünlerde. hiř bi olay olmamıřtır řu gūne kadar. ōndan sōna işte gelenemiz görenemiz yāni çok gūzeldir yāni.

10

ASKERE UĞURLAMA ADETLERİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

ellerinde birer goca teyüp baꞗardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvetꞗedilir. hani oynyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız.

KÖYÜNÜZDE MEYDANA GELEN SEL FELAKETİNİ ANLATIR MISİNİZ?

hocam sēldē, gāvedeydik ilk sēlde. gāvedeydik, oturiyax yāmır atıŖTıryo gidiyo sāmınıñ ōlu var ya büyük sāmınıñ o gúçÇük ōlan, ver allām vēr, ver allām vēr deyin baġrıya. hani ben ben dedim ki ōlum nāpıyan? bi de hocam guzular altTa goyunlar **15** üst taraftā bi de o arada ŷeyꞗetti. ben üzerimde ne varısa ŷıġaramī, tesbiġimi, paramī, yanımda telefon vardı, telefonu çolān mustafıya hep verdim. pantolonu çermedim, çeŷmiye varmadan bi indi, duvarlara yaslanaraxdan geldim hani o ŷeye. evime geldim bi de gelsem ne benim guzular yarısı hatıllarıñ üsTüne çıxmış, yarısı gadın yüziye. hani o sidik delini aŷdım, su boşaldı ōrdan. ondan sōna, bi de sēl dindikTen sōna kóy altüst olmuş öbür **20** meħelle. vārdıx ... kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buġdasını götüriye yarıp yarıp.

ADI SOYADI	Ahmet HURMA
YAŞI	1938
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı (Çukurcak Köyünden 2001 Yılında Taşınmış.)

Metin Numarası: 4

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besicilik bu işlerle meşgūluz. hani başga oldūmuz melmeket gurak bi memleketTir, başga bi geliri gèderimiz yoxTur. řu anda hēç bi işile meşgul de,eliz. burda oturuyoruz. işTe sultandağına góçdük geldik. sultandağında oturuyox. iş bulursam çalışacām. işTe bura èyi diye geldik. burası èyi iş yapaciğik deyi geldik. burda da heç bi iş yok. ānca āmelelik var, başga bi ři yok. **5**

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

āskerliğı dokuz yüz altı uçaksavar taburğ üçüncü bataryada görevimizi yaptık, istanbul gebzede. ācemi olarak gètTik istanbula. isTanbul selimiye gışlasında acemiliğı gòrdük. òrdan çawuş gursuna ayrıldım. üç ay gurş gòrdüm. gebzede asgerliğı ācemi birliğı başında çawuş olarak bitirdim.

ÇUKURCAK'TA DÜĞÜNLER NASIL OLUR?

çuxurcān düğünü işte bizim öteden beri ewelden bi söz alırlar, gederler işTe gına **10** yanar fèlan. dawılçıyla fèlan bi şeyler olur. bôle bi durumlar olur başga bi .

ADI SOYADI	Ömer HURMA
YAŞI	60
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı (Çukurcak Köyünden 1990 Yılında Taşınmış.)

Metin Numarası: 5

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerliğı mārđin midyatTa yapTım. kóyden bizi şeyçettiler. hoca duwa etdi ordan gètdik asgere. miTyata vārdık. miTyata būđdan ben diyarbakıra vārdım. miTyata aşşādan da gèderlermiş de burdan ādana diyarbakıra vārdıx. bakdım beklemedim, miTyatı gèce geçerimiş. gèce de bilmediğın yere acemi yèrde. hanı onuñ şeyi diyarbakıra bindim gündüzüle. diyarbakıra ordan şeye miTyata bindik. diyarbakırdan da bi taksiye atladıx. **5** şeyden silvandan geşdik. silvan, batman, gercüş, hasankeyf, gercüş miTyata indik orıya. ordan miTyata āşam olmadan vardıx. Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. böylecene orıya vardıx gayli. miTyatTa inzibatlar dedi gótürelim dedi. ben yatacām burda, gezinecēm. miTyatı gezinın dedim yāw, çarşı izini vermezsiñiz birçay Filan. iyi dediler. gayli bi gün miTyatTa gāldıx. ôlenece şeyçetTim. ôlen soñu vardıx askeriyye. **10** askeriye şeyçedince al soyun elbisiyi geyin dedi. ben de dedim iki türkü asıldım ôrdan. miTyata geldim de soyun dediler, al boz elbisiyi geyin dediler filen. neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler. sen şindi iyi keyiflisiñ filen. miTyatta elli bir gün galdım. ondan sōna mardine geldik sıxıyyā. sıxıya gursundan geri miTyata gètdim. mityatda asgerliğı orda bitirdik. yā dayax sıra dayā yerdik ele şey **15** dayā yemezdim ben. efendice gaytarıdıx. şimdi bulaşıx filan yıkamada bi ay gaytardım. yani hiç bulaşıx filan yıxamadım. revirden gelirdim şimdı ôteberi garişirdim. bölüg iki çitidi. ikinci bölük, birinci bölükdeydim.

birinci bölükden orıya gördüm öteberi derkenē bunda öteki bölüğe garişir geçerdim. orđan soruşturulardı öteberi ben birinci bölüğün asgeriyim filan derdim onlara gósterirdim, onların elinden gurtulurdum. yāni kendi **20** esgerlerimiñ elinden gaçardım. orúya da vardıñ mıydı şeyimiz vardı. bak ben birinci bölüğün asgeriyim onların elinden gurtulurdum. fakat birinci bölüğe görükmezdim. bir ay bir ay sōna gısına sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. gursTa çok şey derslerinden meselá, hastalılardan. hasTalıx daşıyan kişilere ne derler deyin. mesela hasdalıx daşıyan kişiler pörtördür. kendilerinde hasTalıg_olmadıkları halde hasdalıx daşıyan kişilere **25** pörtör derler. mesela bursella, nezle, gırıp, tivo, tivüs, dizanteri, kolera, verem bölē sayardık asgerde. zührebi hasTalıxlar nelerdir? uyuz, guduz, tetanoz, firengi. bunlar naSıl geçer? kópeg_ısrmasıyna, bire, bit dişlemesiyne firenk olur veyá da şey olur deyin bölē. küFlü çivi batmasıyna tetanoz olur. şey bölē bu zührebi hastalıK. meselá öteki ganser hastalılarını sayardı. ganser, sarılıx, kist, ovarkist, ur, tümür, firenk, firengi. **30** alyuvarlar akyuvarlar çarpışması, hastanıñ elim golum dutmıya demesi, ekleleriñ parça parça ayrılması deyin. bölē dersinde gördük mesele inne şeylerinde filán. hanı aklımda galan var şey. buna yirmi dokuz yıl oldu yaw.

YAĞMURUN YAĞACAĞINI NASIL TAHMİN EDİYORSUN?

o şeyden dā ayıñ tēcribesin, rüzgarıñ esmesinden meselá onu çobancılıxTañ. bizim orda řākir vardı. meselē yēl yēle çarparsa altı sā_át sōna yāmir yağar derlerdi. bunu yēl **35** yēle mesela ovalarda çarpar. yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağıya. şimdi şey_ederdim ben. keliğiñ başında. yaw çıxdım goyunu öte beri şey_ediyem. tuvālet yapacām sağa sola birez de üşüme var. beni dönderdi sağa sola. ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. vay len sabahla dēdim ...rüzgarı dalazıtTırıya bölē dedim. saat birde yāmir yağacağ heralda. yedide başladı beni **40** dolandırdı. saat birde yağacax dedim. sen ne biliyen, dedi. len yēl durmadı dedim yaw. ovalıxda olsa dedim bizim garaböğen ařřāda olsa yēl çarpar. yāmaz o hortum dērler dēdim. dalaz yapar. yüksekTe oldun muydū, çarpTı mıydı altı sa_át sōna yağar. fakat şey oldu muydū hani ovada oldu mu yāmaz o. ben yatıyadım, topal omarıñ çaleñgine yıldırım düşük filan dediler. ya gırx saat birde uyandım. çatır çutur başlamış yāmiř. orda da onlar **45** varıdı. onlar dē bi kaç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. len

şākir bōle diyedi, dedim yā. ben de ondan duyduydum, dedim. şimdi bu şākir, irahmatlıx, şeyden, kuzeyden gún e şey görükürse bulut dedi, bulut yoxdan dedi. bulut gabarısa guzeyden yirmi dōrt saat sōna yağar, dedi. guneyden gabarısa, dedi, yetmiş iki saat sōna dedi. fakat, dedi, rodosdan eserse, dedi, onıkiyne yirmi dōrt saatTa yāğdırı dedi. şeyden eserse,dedi, keşişleme yāni **50** dururun batı arasından eser, iki üç gün eserse, dedi, guraklıx getiri, yādırmaz dedi. guraklıx ōrdan, dedi, yağışı kesdiri, dedi. yine anlatıyadı bōle. mesela ayıñ doğularından da oliya. bōle ay şey zamanları ilk görüküş yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı geçiye. fakat şe şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında yaar. tam bōle olursa hiç yāmaS. o ay devamlı yaaşsız geçer gider. fakat şe olursa azıcık şe eeri olursa hafta hafta bulanabilir **55** yāni. yaarsa hafta bir haftasında, iki on beşinde, yirmi ikisinde ay başında filan bulanıklıx yapar.

GELİN ALMAYA GİTTİĞİNİZDE SİZİ NASIL UNUTTULAR?

şimdi dā gelin binmez, dedim, biliyōñ mu? düğündeydik. gelin binmez, dedim. şimdi gelini sen bindiriyekene ikiniz barabar binecēniz, dedi. len beni de aramamışlar gelin bindiriyekene. ben de çarşıya gētiydim dā şeydeyim. neyise gelini erkenden **60** bindirmişler. ā ben gelin bi saat sōna biner deyin geri getdiydim. ben ben yörüyür yörümez hemen gelini bindirmişler. dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. len biz gelini götürüyek ya. guvē burda galıya deyin. neyise guvē burda galıya deyin çarşıdan buldular beni. o gún de bazarıydı bolvādiniñ.

ÇUKURCAKLILARA NEDEN TOSBAĞACI DİYORLAR?

gāşırırax bi tosbā atmış bi āmıcamı gandırmax uçun. ēlençe diye deyin onu da nē **65** atdıñ filan, vay ōlum vay demiş vay. amarikan yüz elli guruşa alıya, bizim köylüler derelere dōküldü. getiriñ tosbāyı demiş. ōrda da tosbā derede bolumuşumuş. toplamışlar, yüklemişler arabıya, iletmişler. len tosbā geçer mi burda yok öteberilen deyin, tosbāyı dōkmüş gelmişler gayli. böyükköylüler görıye. len bunlar tosbā getirdiler, deyin, gāşırırax gandırırax deyin böyle tosbā.

70

BİR TÜRKÜ SÖYLER MİSİNİZ?

bende şeker var yā. ben de bitli gadir gibi filen de türkü de çağırırdım yāni öteberi. şeker filen diye ben dedim yāw şey, saxlımıñ üzüm asmasıyım, bosdanölunuñ maniFatura basmasıyım, dokdur tabib isdemez, ben şeker hastasıyım deyin asılıyam türküyü.

ÇOCUKLARI NASIL KORKUTUYORSUNUZ?

gımılınıñ sarının çocunu hani ben kesiyem, diyem. gocaman gız esgiden şeyüdiyedim. ben bunu kesiyem filan deyin. yox, gorkmıya da ôle şeyüdiye gocaman gız. güççük. **75** öteki şurda gızlar var. alık gidecēm, diyem. şeyiñ, seniñ ...ölunuñ mevlüdüñ kâzımın uşaklarıñ gızları var. bizim gızları götüriyeñiz ya ben de sizi götürücēm, deyin bunu da bārişiyalar ... bu adam bizi götürecek. yox yaw götürmem filan. o sarınıñ gızını, sarınıñ gızını öteberi güççükden geliyedi.

ÇUKURCAK'TAN NEDEN AYRILDINIZ?

doksandan bēri burdayım yāni. geliş, çocuklarıñ şeyine geldik işde öteberi okudaciyyik **80** diye. çifciydik örda.

KÖYÜNÜZDEKİ SEL FELAKETİ NASIL OLDU?

çukurcaxda bi yetmiş birde öldü sel. yāni düzüdü, yetmiş birde sarı var onuñ. yirmişdi birez yetmiş birde. ondan beri de yarix düzeldiydi. olmayadı. bi de iki bin ikide filen şeyüetmiş yāni. selleme etmiş. bū dā sıcaqdan oliya āniden basıç. esgiden ben guzu güdiyedim, eyicene sıcaq var, guzular toplandı yāw. bi de baqđım bizim şeyden añarı, **85** balaban civarı, şeile kuzey gúney añarı örda şey derik gazabölen şey gazabölen diyem aladağ derler ördan bi bulut gabardı, gara bi buludüemme gapgara èyi kólgesi. ah şo bulut gelse de beni bi şeyüetse dedim yāw. serinletse, şemşiye gursa üstüme. şimdi o bulut gele gele geldi. yanıma geldi. tam üstüme gelincı damlamıya başladı yāw. göz yaşı gibi pat çat diyekene o arada aniden indirdi. yaw bu bulut esgiden yāmurü görüyedik fakat direk **90** bizim yāmırın geldi belli oliyadı.bu buludüolarak geldi. o da üstüme beni gadın serinletsin diyekene o da beni ıslatdı, gadın banyo etTi. dā etime dā geşdi. şarıl şarıl vėrdi dökTü. neyise dökütükten sōna haramıya dōru ilerledi. ileride bulutlar varıdı. o bulutlara varıncı başladı çatlamıya patlamıya. len bu dedim yāw burda

bi şey yoğudu. demek ki dedim bulut tek başına şey oluncu, bulut olmuyuncu şeye öteye bulutlara garişTı. **95** o boşumuş demek ki o bulutlarına çarpışmıya başladı. direkledi o yanni aşşāğı, vārdı. o bulutlarına ūraşTı, gètTi bādemliye dōru emirdān aşşā. patır çatır ederek gètTi. benim üsdümde bi şey yoğudu. yalıñız beni èyi sāğnak yağışınan şeyUetTi. bānyo etdirdi. guzular Filan şeyUoldu. tūyünü ... dā gırxmadıydık da. hadi dedim yayılıñ gayli. ortalıx çamır, sel kesTi bōle. gayli çıxdıx yokarı yüksek dağa dōru. bōle yāmırñ etdiği gibi şimdi bizim **100** köy yañardı. bi de bulut gabardı geldi miydi basıç yüksekTe oldu mu çeker. āniden sele dönüşTü müydü axıntı yapTı mıydı sel basTırtır.

ÇOBANLIK YAPARKEN HİÇ KURT GÖRDÜNÜZ MÜ?

gurduna bi çocūkanaydım. babam rahmatlıx, şeyden hasandan geçi alıya. garısı Fatmanıñ gōnü olmadı. çebiş, şēle yatıx buynuzlu bi şey. verisiñ, vermessiñ. hasan irahmatlıx dedi yāw sen bū ben gōnümüñ rızasına veriyem, sen gōnüñ olmuya. bunu dedi, canavar **105** filan yer dedi. babam da dedi yāw canavar hazır mı olur? gōnüsüz malıñ arxasında olur canavar dedi len, deyin aldık gaxdıydık. neyise bi ay sōna mı nē len gurduñ birisi önümdē yetmiş goyun yirmi dōrt geçi varıdı. gurduñ biri önümde arkamdan kopek gibi saldırdı. bi de şēle bi höyük varıdı, daş. orıya dōru goyunu ūrkütTü. ben de goyunla varyakana len bi de baxdım, geçi bā dedi. baxdım kōpek, kōpek gibi dutmuş. ... godüm sen ne dutıyan. **110** beline bi deynek, geçiyi önüme atTı, godu gaçTı. goyunlar getTi. varan goyunlar dōru ağıla dolmuş. vardım goyunu çıxardım saydım, tamam. yirmi üç geçi de tamam. geçiniñ biri ōrda galdı. geçiyi getirdik, yalıñız geçiniñ boğazını delmiş. geçiniñ sabānēn ... godum. gırtlāndan öte geçTiği yox. gırtlā ine şeyini demek ki yemek borusunu, şeyini ot borusunu delmiş. ōrdan boğazından axıya. bu geçi ölür dediler. yāw diksek boğazını? ı ı **115** dikmiyne mikmiyne olmaz onu. geçiniñ boğazını gurt yenilemiş, sürümüş dediler. hakkatan Ta birez sürüdü gibiydi. beline deynē bi çıxartTım. bōle bi gurduna ūraşTık. yatıyadım bōle, goyun aşşādan ūrkdü. bi de baxdım elettirēne sıçraşıyalar. elettirē duttu mū yoxarē, mertliyeler. üstüme gelmişler. hē sıçrıya yoxarı. elettirē basıncı sıçraşıyalar. bi de gaçak bazar gūnü gōsterdi. mantar dabancasını bi patlatTım. patladıncı, taK **120** deyinci gene sıçrıyalar èle. gaçtı yerde bi yol o yanna sıçradı, bi bu yanna sıçradı. iki dene èşligUeder

gibi bôle. bi dā da gelmediler. bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. götürim, bālīm damıñ arkasına goyunu getirdim. onu da getirdim, o da damıñ arkasındaymış, pat dedi. biri de şeydeymiş, çardān içindeymiş. o aradā táK gırma varıdı, şeyde hāni hēybede teK gırmı siydim. kütüglüg varıdı. kütüglün bi yanı doñuz **125** gurşunu, bi yanı saçmaydı. len bi de baxdım, elettirī dutdum, gediyeleler iki dene ... gurşun deyin saçmı ne hal almıxıx? ben beriden dutdum, gurşunlıyam. dayandım buña dördel, tañ tañ. sıçraşarak gediyeleler şindi. len bi de baxdım içeriye, işğı yaxdım, baxdıydım ôlece saçma atmışım. gurşunlar ôrda durıya saçma, ben gurşun deyin atTıydım. neyse o gún gēlmez dedim. gayli ertesi gún çıxTım. erin ôlu ali derler, len ben her gün atıyam **130** diye. len ben dedim, yāw üsTüne atdım saçma canavara. deli deyin yaxlaşmış benim yanımā. len ben atıyam da sen bi atarımışsıñ dedim. ben adamıñ canavarıñ üsdünü saçmaladım dedim yāw. üsdüne üsdüne salladım dedim. onlar saçmı almıştır. neyse ben bir haftā gútTüm. ben getTim. bir garayokuşluydu, kórölan derler. birisi de daşı aldı, sülümán. şimdik sülümán yemek yaparlarımış hemen āşamına gapatmışlar, gaş gararını. onu **135** da demiş, goyun çañlanmış. get bi goyuna bax, demiş. hemen giymiş babalar. çardaxdā yedi denesini gırtlaxlarını delmişler, bi denesini de yemeye başlamışlar. o zaman yiyecene gancık canavar atmış ādamıñ oñünden. öteki içindēymişimiş. o da atacām deyin kóröлана bi döş geçirce, kórölan vurup yatırıya. bārıya, ben ölüyem deyin. wallā döşüm galmadı yāw. döşünü bi vermiş, döşünü bi vermiş, döşünü vurdu geçTi demiş yāw. bôle **140** bizim kurdun bôle şeyediye. onu da ben vārdım. şimdi bunlar ben orıya varmadan iki gün önce yedirmişlerimiş. goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş, alışmışlarımış orıya şeye. fakat ben bir haftā şeyetTim, işTe ilk gün çarpıştıx bir hafta hiç ne gelen oldu ne geden oldu. ben dedim ki gelmez bunlar dedim, parpıyı yèdi, bele gurduna. bi de amıcamıñ goyununa getTim. bu diyem şimdi elettirī gótürmüyem. **145** şimdi elettirī gótürmüyem erkenden gece gelip gece gediyele. garanlıx, ayıñ garanlısına geldi. şindi goyun, goyun arxasına galdım. ... arxasında altTan yanna goyun ürkmiye başladı. hemen altdan yanna geşdim. goyunuñ üs yanını dağa aldım. dedim heralda burda gurt var. iki oruyu daşladım maşladım, dedim burda gurt var. ałt yanını goyvèrmedim goyunuñ. ben geldim var iki gün sōnā babası alıya, dokuz denesini āfiyetle **150** şeyediye yaralıya. bi denesini yiyeler, öldüriyeler. bôle bi teg hayatımda geçi aldım fakat geçi aldırdım.

onu da birine şey vurdum. o gadar çobancılıx yapTım, hiç goyunu canavar yedirmedim. hindi gurduñ nerden gelecēni bilirdim yāni. gurt ekseriyeti yeliñ altıyna gelir, dereden gelir mesele. yeliñ altıyna gelir. şimdi yeliñ öñü sürüye gelmez, goyuna gokacax deyin. goyunuñ şeyiyen arxasından bôle yel ...dan gelir. yeliñ altıynan yāni rüzgar **155** nerden eserse ōrdan şeyüeder. yeliñ altıyna gelir. kurt böledir.

AHMET HURMA:

– parıy nası bulduñ, parıy? bi de onu anlat.

ÖMER HURMA:

– para deği, pāri şeyleriñ, rumlarıñ şeyi ya.

AHMET HURMA:

– parı bulux da gırıx.

ÖMER HURMA:

– onu ben bulmadım, onu amcam buldu. bizim gúçÇüklügümüzde gelmiş ... doksan **160** dokuz gayadan şeyli, işāretli. yüz metre mesFesinde. para var bilen deyin dinlenciōlunuñ yaşar gelmişdi bôle. soñundan da yetmiş dōrtte şeyiñ ōlu bosdaniñ ibig asgere gediye. ōrda arkadaşı urum varımış, isTanbulda ōrda haramıda gómen parı itallardaymıšımış. burdan gēdincī italya romadaymıš, onuñ adiresi. gelmişler geziyeler bñ gün. len ne geziyeñiz? len burda bi çanak. hē ğavurdan adires almıšımış o urum. onlarıñ akrabasıymış da **165** burda ěkseriyeti burda yaşıyanlar meselā onlarıñ anası babasī şeydē, anası babası diyem işde sülālesi burdan geçmiş. o kúlüçüyü gömmüş. onlar da anlatıya da mücāver siyah kúlüçe deyin anı da anlatmış onā. bi kúpüñ içinde on kilo gadar var mıymış onuñ şeyi diyeler. neysē geziye bunlar. at izi gibi bi iz varımış dedi. burda onu geziyek dediler. len ne geziyeñiz? burda bi çanak kúlüçe varımış. ē nerde olacax kúlüçe? hanı iz nerdē? neyse **170** bu at izini gezmeye bi başladık goca ōlan, onlar da başladı aliyne ibiK de. gezdik gezdik bi şey yok. üç Tene gaya var, saıanı solunu geziyek, bi şey yok. derkenē ben ásgere gitTim geldim filen diyekene len benim geçiniñ ōlān birisi gayıya çıxıx. şeale sekmenli gaya var, şeale ... çocuk oyunçā gibi. vardım len sen nē ordan geziyen diyekene bi de baxtım, çamırda basılmış at izi gibi şeale

....gili filen atıñ izi durıya. allah Allah dedim, biz bunu **175** üstünde gezyedik, bu gayanıñ bôrüne yapmışlar bôle sekmenne dedim yāw. burdan dedim çocux çoluk görer. biz orı o Kadarını sekmenne varıp gayanıñ bôrüne yapmışlar. bôründen de şôle bi baxdım. bi goca daş varıdı, sandık gibi. orıya işāret gèdiye. balıK sırtı daşlar var. bunları da dèdim èrtesi gún gelim. geldim gazmaladım. dört kóşe onlar. belez balıK sırtı gomuşlar, sırtını tersine. topladım daşları, babama daş sökecēm deyin moturu da **180** çıxardıK, moturuna. şimdı çobanlar geliye. ben daş topluyam öte berı. onları topladım. kenara geldim, acaba para burda mı deyin sökdüm orda bi şey yok. çoban geldi len kóseniñ ölu nēdiyon? goláy gelsin. len para gezyem, sabah beri terliyerek para arıyam dedim. para çıxtı ya len. sen daş sökiyen, bizimine dalga mı gezyen, diye. ben galbimdē olanı sōliyem, zāten para gezyem. len dı orda bigeç kişi dā geldiler filen. çobanlar gelip **185** geçenden sorıya. inanmıyalar, sen daş sökiyen deyi. ordan goca daşa vardım yanaşTım. goca daşıñ sa ana soluna vurdum, gırdım, patlatTım. altından deyim. altından şey çıxtı. mezer daşı gibi şe le uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. yaw altını bulamadım ya benim altını bulamadım, daşı buldum deyin daş sökmiye başladım öle ben. altın yoğusa daş da mı yox deyin. sökiyeken sökiyekenē sökiyekene şeye vardıx kúnge dayandıx. **190** şeyle horasan gibi kúnk. pat pat diye. birez patırdıya gún de indi, āşam oliya. yaw oranıñ torpāna baxıyam, daşlı gumlu. bunuñ torpağını çıkardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl. baxdım, şeyiñ külü, garabiñar ovasınıñ. ordan getirmiş, oraya tepiye, gómmüşler. ben de da ana ma ana ètTim olmadı. eve vardım. dedim hindi anama filán sōlersem, āzımdan gaçırısam elimden gelirler, bu külüçü gırarlar filan derkene, **195** sōlemiým diyekenē Kafama taxdım. sōlemiyecem filen derken eve vardım. nası olduysa vara ölüm nerde galdıñ, geç galdıñ şeleydi beleydi diyekene, ana sökiyekene işde kúngü rasladım filán diyekenē ölüm orda para vardı dedi. ana mana yok para filen dediysem olmadı, āzımdan gaçırdım şimdi. gaçırdıysak. ana eletTiriğ alalım dedim, el feneri. oxu ölüm gören olur diye. yāw gören varsıñ górsüñ. ben āşamacana deşdim, para gezyem **200** deyin inanan olmadı. gören olsa nētÇák? gece dān başına varsıñ górsüñler. yox eletTirik de olmaz filen deyin önüme düşdü. nērdeydi deyin gēldi, oraya iki üç gazma salladı Filan diyekene kúpü gırdı. kúpü gari gırmış, belinde gazmanıñ içinde top rā kúl sallıya. halbukisem eliñile deş. bi gayāndan çıkartdırdı, bi de çanān āzını patlatmış. çanā yarı çıkardı. dur devirme, diyesiye galmadı.

bu seniñ kúlüçeñ dedi. yumuşacıx. bi de goxu **205** ele aldı orı, mis gibi. bi de baxsam kúreklen yā. āldı atTı orıya. hadi baxalım, ara. ē para gezerimiş. yaw sen pari dókdüñ dedim yaw. para geziyeñ amma o da parayıdı Filán. kúl hē kúl gomuş diyi. kúlüçe hē kúlüçe zatan kúlüçe deyin zatan ben de kúlüçe deyin deşiyedim yā. para değıl de zatán adını duyduK kúlüçe. siyah mücevher diyelerdi. siyahmış, kúlüçeymiş. siyah kúlüçeymiş deyin. orda adresi vardı, onu da oraya **210** devitTiriverdik böle. yog o üç kısımdáydı. buraya akşērlilere vardım böle döküdüm deyin. sen dedi orda yeri durıyasa dedi, bizde şeyler var dediler. onuñ cihazı var kúlüñ içinden aynı mıknatız gibi çekTiririk biz ona, elettirē çekerik, dediler. yalnız sen yerini sōle, o toprān altında durudur, dediler. onu garışdırı, içinden çekerik dediler. neyise ben bugün burdan ekin gezmıye deyin vārdım, baxım deyin. ne baxım. benim torpān daşı **215** yerde galmamış. çatır çatır sa_a sola atılmış, oralar daş gaya çıxmış. kór hacı guzu şey şeyiñ goyununu güdiyedi. len burı kim deşdi? len burı enişdeñ pepiyne seniñ bādemlili āmet deşdi yāw burı dedi. onlar dedi, oraya dedi cihaz şey dutuklar böle adaptör dutuKlar, cızırđıya. demek ki şēyli olaydı, bilgisayarlı olsa olurdu. o cızırđıyan attı adapTör. bilgisayar olsā onu gósteridi. o bildin adaptörü dutmuşlar orıya. burda para var. **220** daşını gayasını sa_a sola saçmışlar. bi şey galmamış. baxdım. neyise bi dā o adamları soruşturdum. nētdiñ dedi? len wallā dedim, para gezici bi yèrinde yeller esiye, da_atmışlar dedim yā. bāşga da hazıne gezmedim. işde ō amıcamıñ goyununu şēy_etTimde yāmur yādı. yāmur yādı, len bi baxdım dev gax var. .. len bu gax el işi mi allah_ışı mi, yāw nası bi gaK bu? dedim yā bu bu gaxda bi şey mi var? varısa dedim bi yatim şura sa_a sola bi **225** baxım dedim. yattım şimdı. şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. yatTım o yanna yatTım baxdım, bu yanna gaxdım derkenē gaxın gazag_ayā şeye dōru gúney añarı. órdán gúneyde bi daş var. daşdan ileridē ē şey var, daş var. nışanlı gediye wallā. baxdım, bu dedim şō tam son daşın nışanına, ora varıncı bellim dedim. toprax yığıcı gocagoya añarı. neyise vārdım, iki belliyekene şeyini buldum, betonunu. bunlarıñ betonu gızılış **230** olıya. gızıl beton var, yirmi santim toprān altından çıxdı. fakat o derin geder. şimdı ben haramıda mesele gördüm, ele derin. bi de çuxurcaxdaydı āynı. aşşāya dōru bir iki metre geder. o ordan burdan deşecēn onu. dehē eliñ boşu lāzım şey üçün. bi de daşlı gayalı yer de_el yāni. daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS. āzımı gapatTım gayli. bi de baxTım,

aşşāda beş altı daná adam geziniye eylē derelerde. **235** vārdım bunlar kimmiş deyın, bi baxdım, vārdım. süleymen amcam, mēmed_uamcam, şēy, etli öse ondan sōna hacı kāmiliñ uşaxları. o hacı kāmiliñ ōlu o ... gayın babasıymış. ālmanyadan bu kendi áadaptörü varmış. almanyadan bilgisayarlı adaptör vermişler, ēle geziyeler sağı solu. şimdi dedim, bi sōlesem dedim, bi sōlīm, dutTurīm oraya dedim. hanısōlerim dutTururum, elimden alır gederler. ben şimdi āzımı gapadım dedim. **240** haramınıñ başındā kúlüçe gibi gırılır gēder. o gibi dedim gaybolur gēder, elimizden. neyise ōrda galsiñ dedim. şimdi bunlar dutıya sa_ua sola dīzt şurda gümüş var. öte beri ben de gatıldım gayli ... şōle gayıya dutTu, gayada dedi yāw guruşun var dedi. birisi doñuz guruşunu atmışlar, orda guruşun var, saçma var dedi. hakaten de baxdırdı, saçma var. az beri geldik. cingen ırān ceylān ...burda para var diyedi, hüyük. len burda dedim, para var **245** filen diyeler. len geldi şēle baxdı, var hakkatten de. bakır dedi yāw. şele bi bāxdı, bi teneke bakır. bu bakır dedi yā filen diyekene ōrdan geşdik. aşşā dōru getTi. burda gümüş var dedi. getiriñ. ellerinde birer gāzma, kúrek. kúrē şey_uetTiler, gümüşü çıkardılar. işde bu gümüş dedi. yā beyaz altın da olıya dedim yā, hadi altınısa. altın olsa işareti veri dedi, bu gümüş dedi. altın kaçdan olıya dedim, atmışdan āltın bilmem ne sayıyadı. otuz gırıxdan **250** gümüş mü diyedi, yirmide demir bilmem ne. yirmide bakır diyedi heralda. on beşde demir. ōrda yazarımış yāni ālmanca. ālman şeyiymiş, adam da almanca biliye. bu dedi bakır. mesele ordāna baxır dedi. ōrda durıya. wallā şeyle bilgisayardan ben de baxdım, sarı sarı bakır da sarı olıya ya. altın gibi ışılyıya ya. bu āltın dedim yā. yok yā bakır dedi bu yā, ne altını. ben diyem altın, o diye bakır. hāváslendim ben de. şimdi dedi bunu dedi **255** bunu çıkarsan dedi, emēni gorutmaz. bunuñ fiyátı kaç. gerçi onu antike olarak şey_uetseler alırlar mıdı dışa? bakır ya. bōyuna şeyine, mēmed_uamicamına şey gazık çıkarık... düşürük bi denesini de. bax dedi seniñ gördün parıya dedi sülümen amcam. şōle böyük, angara dövmesi beşli gibi. gocaman beşlig gibi bakır para yā. arapÇa yazılı bakır para. bōlelikcene gazıklar. bi de ondan sōna şeye gönderdiler bunu. goca goyax deyın cacıK goyā **260** varıyalar bunlar. şimdi orē deşik aradıXTan sonra ordan yedi Tene buldular. gümüş buldular, gümüş parī. ondan sōna nērde varımış? şēy diyedi nūrū şey palalı goyax diyedi diye. palalı goyaxdan bulmuş. palalı goyax benim bildim şeyde hāni öte yüzde. bu da o goca tepeniñ goyaxları da palalı goyax filen diye sülümen amcam da. gönderik cacıK goyāna filen diyekene cacık

goyānda gezikler, bi şey bulamıyılar. halbüküsem üs yanda onu da **265** ben unutmuş getmişim. burdā şey_ediyekenē metin dedi yāw at_izi Filan var dedi. len ben o at izini ben de górdüm dedim, osman rahmatlīna dedim. şimdi arifōlu filoñ filoñ gaval vurarak geldī, öte berī. derkene atlōnuñ ordan şey_etTi garalaşTı filan. len osmān gel bi hele dedim yā, buruya ne deşmişler dedim yāw. at izi yapmışlar bak. iki dene at izi dedim bax bi de dedim sıpā izi mi dedim, tay izi mi dedim. ne gadın da bi de onu yapılar **270** bax buruya. len çocuxlar eline bi demir geçirmiş dedi, bi de daşına dedi. tıK tıK tıK oraya dedi bēygir_izi yapmışlar dedi. onda nē bi şiy yoK örda dedi yā. halbüküsem onda da varımış.

ADI SOYADI	Mehmet SARIGÖZ
YAŞI	60
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yenikarabağ Köyü

Metin Numarası: 6

KENDİNİZİ VE KÖYÜNÜZÜ TANITIR MISINIZ?

ben adım soyadım, yenikarabağ muhtarı, iki dönemdir muhtarlıx yapıyorum, ismim memet sarıgöz. asgerliğimi karsıñ kazāsı çıldırda yaptım. ilk acemi birliğim amasya, ihtisas çorum, usda birliği çıldır karsıñ gazāsı. ārtı bu kōyüñ guruluşunu benden sorarsañız bu kōyüñ guruluşunu ben bilemem. nasıl bilemem babamıñ babaları dedeleri dahi bilemez yāni. diyelim ōrnēn şimdī cāmi. isterseñiz baxalım, tārīhi var örda önünde. biñ sekiz **5** yüz seksen. ē kaç yıl oluyo yüz otuz. bunu bilemessin yāni ānadıñ mı? kōyümüzüñ gelir gaynāni sorarsañ arpay, buğday efendime sōliyim guru tarımsal yāni. bi gısmı hāyvancılıx hani bōle bi şeylerne yāni geçim sālaniyo bu çevrede. başKa dā ne anlatım sene ben bāba yā?

YENİKARABAĞLILAR NİÇİN SULTANDAĞI'NA GÖÇ ETTİLER?

şimdi tam tahmin olarak bilmiyorum. seksen dokuz da mı yapıldı acaba şey fabrika **10** oraya sultandağına? tārīhini bilemiyem, o fabrikaya isdināden dedi ki adam şôle düşündü, yāni dört beş dene çocuğum var, burda kóy yerinde gelirim yox. bunun iki üş tānesi fabrikaya gider, bi ikisi ameleliğe gider dedi. gúnlüğünü hesap etTi, şu gadar para gelir. góşdü gitTi adam. terk_etTi, gitTi. kóyün yüzde doksanı sultandağında ikāmet etmekTedir. ārtı o kavala bi gapanıyor öndan sōna ārtıx o góçük giden insanlarımız püşmān oluyo **15** ama burıy da yıxdı. ördan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. ne yapacax? mējbūren örda oturuyor işTe. yāni hayat mücadelesi. bi gısmı boıvadinde. esgi afyonuñ ilçesi olan, kazāsı bi gısmı boıvadinde bi gısmı deñizlide kóyümüzüñ, ānadiñ mı. ēkseri burdaki şımcı oturanların malcılığıla idāre olan bi vatandaşlar çox nādir yāni ekin ekerler ama tarlası azdır fakat ekserikle malcılıx sığır goyun bununla yāni hayat **20** mücādele ediyolar. başga da aşşā tarafımız gúnbat tarafı eber gólü. ē diyelim ki örnēn yoz zamāni geldiği zaman bōle giderler kamyon, hasır otu biçerler onine idāre olurlar. arka tarawımız da akşehir gólüdür. orası da nerdeyse guruma menziline geldi. yāni eber gólü de gurumadıysa da hemen hemen orası da bi çox bī derin yer olan bi yer var, yalı diye bi yeri var. ārtı orası var yāni. eber gólü de çox bu sene gene gurumıya yön dutTu. seka var. **25** adam gamış kesiyó diyelim ki örnēn bi gamyon gamış satsa biçse de kesse dört beş yüz millon para dutuyo. çox nımet. gine güzel amā vērgisi yox ālgısı yox. bu sene hindi o fabrika da almıyo gamışı. gapandı, fabrika da almıyor. vatandaşların bi gısmı gamış biçTi, gamış duruyor. hani demek istediğim yāni insanoğlu çox medet gösTeriyó, çalışıyor amā benimki de yāni biráz görüşüm, ileri görüşüm bī şeylerde yāni devletden acıx ekonomı **30** çox gıstıtlı yāni. adam vatandaş çalışıyor, bax fabrikāya gamış biçmek için çalışıyo, fabrika gapanıyor. gamış almıyor. bu adam guveniyor yāni diye ki ben beş kamyon gamış versem diyor. āmede mēmede olan borşlarımı öderim diyor. ama ne yapıyo orası almıyınca adam gayri meşru kótü yollara düşüyo allah gorusun, anadiñ mı. hani diyecēm bōle yiyenim yāni bizim yāni işTe.

SİZ GEÇİMİNİZİ NASIL SAĞLIYORSUNUZ?

cenābı allah yoxardan verise olacax, vermese yox. yāni cenābı allah yoxardan verise yāmuru olacax vermese yox, ānadiñ mı. bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıqla geçimini sağlayan bi memleket. kóyümüzüñ isimini sorarsañ yenigarabağ kóyü. bu āzerbaycandan geliyor. şu garşı büyükgarabağ var. bax büyükgarabağ, ortagarabağ, deregarabağ, yenikarabağ. şindi deregarabağ ayrı ortagarabağ, büyükkarabağ, **40** yenikarabağ bunlarıñ üçü bir. şindi o büyükkarabağdan dedim yerden üç dene a_ile geliyor buruya buruya buruya o ilk otur o kóy çox beş yüz yıllıx filan vardır yāni. o büyükkarabağ dedimiz beş yüz yıllıxdır belki. oruya oturması. ordan üç gardaş geliyo. buruya oturuyolar. o üç a_ileden üreme yāni burası, ānadiñ mı. yāni āzerbaycan garabağlardan bölünüp gelmeyiz bi yāni. esez öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekten özüyük yāni, ānadiñ **45** mı? deregarabağ yalnız onlar bi ayrı bi ırk geldi bene yāni. gonaşmaları da farklı geliyin gidiyin filen. onlar acıx bene yāni afedersin şeyler birez ya cingen desek yāni o da allān gulu da ôle gibi geliyo bene yāni. onlar yāni bize dahil değıl deregarabağ da ama o bizde ayrı. bu yalnız büyükkarabağ, ortakarabağ, yenikarabağ üçü āynı yerden. tahminim çuxurcax da ayrı bax. yā bax mesele bizim bax şeyden garabağlardan gopup **50** geldiğimiz belli. bunu araştırsınlar bilim insanları. ben bunda zaman zaman soruyorum, gerçek bak bu. amma ben yāni siziñ mesele kóyünüzüñ ilk eveliyatını kókenini bilmiyorum işin gerçeni bax. ama bu üç kóyüñ kókeni beş yüz yıllıx belki altı yüz yıllıx yaxındır o büyükkarabağ, anadiñ mı. oğuzdan gopup gelme buruya yāni ilk geliş buruya üç dene adam geliyor, o üç kişiden burda kóy bax, anadiñ mı. hā işTe diyem yāni bu **55** bilemem yāni şimci garabiñar var, türkmen mi? gerçekten türkmen mi, başga bi şey mi? onu da bilemiyorum yāni. hani garabiñar filan āyrı tahminim. üşguyu kasabası var, yörüg_afedersin, hā anadiñ mı. ama biz türkmeniñ öziyik. evet siz de türkmensiniz, hepimiz elhamdülillah müslümenik de yalnız kókeniñiz ne onu bilmiyorum hocam.

ADI SOYADI	Yaşar ÇAYIR
YAŞI	53
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yenikarabağ Köyü

ADI SOYADI	Bekir BOZAL
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu

ADI SOYADI	Nurettin SEZGİN
YAŞI	52
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu

Metin Numarası: 7

YENİKARABAĞ'IN HALKI NEREDEN GELMİŞ?

YAŞAR ÇAYIR:

büyükkarabağdan bölünme bizim kóy. bizim kóy büyükkarabağdan bölünme. daha evelki edebiyatıysā orta asyadan gelmiş, bôle parçalana parçalana. böyökköyde toplanmışlarımış. sōna üç hāne góçmüş gelmiş bizim kóye. ondan sōna çoğalmış. sülāle çoğlamış, kóy çoğalmış. kóyümüzün bi yüz elli yıl filan bi şeyi var, heralda bildim gadarıyna. tarihi var. ôle bi esgi kóy değıl yāni. yüz_elli yıl gadar ôldu veya olmadı. şimdi kóyümüzde on **5** bir hāne filan anca galdı. kóyde kimse galmadı, boş. hērkeř góçTü gitTi.

BEKİR BOZAL:

bizim daha evel geşmişimiz büyükkarabālı. böyükkarabādan üř dene atalarımızdan üř kiři gelmiş oruya. kóyü gurmuşlar. daha evel bunlar dēvecilik yaparımış, yük çekerlerimiş. geçimini onlarla sağlarlarımış. elli ikide komüsyon gelmiş. bizim arāzı boşumuş yāni. ot, yabāni ot biterimiş. elli ikide gomüsyon evli olan a'ilelere doksan sekiz dagar yer **10** vermiş. çifcilinen ūrařanlara yüz kırx dagar yer vermiş. bu kóy yüz atmış hāne Filan oldu bi ara. yüz atmış hāne. vatandaşlarımız hayvancılına ūrařTi. ekin

yaxma, ev yaxma, kópek vurma. bu arada bu kóy dađıldı. yūzde ōn beři anca galdı, yenikarabāda. o anda yūzde sekseni sultandađında ikāmet etmekTedir. ōn on beř hāne de bolvadinde galmaxTadır. yolumuz geldi, suyumuz geldi.

15

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

YAŞAR ÇAYIR:

şimdi biz türkmen olmamızdan dolayı dört gün düğün olurdu. şimdi perşembe günü başlardı, pazar günü biterdi. pazertesi başlardı, perşembe günü biterdi. dört gün düğünümüz olurdu, çok güzel olurdu. şimdi birinci gün ôleden sōna ikindine dōru, diyelim ki perşembe günü başlayacax, bayrax dikilirdi. ōndan sōna cumā günü gúvē giydirilir. o gün davul boş çalardı. sādış, bey olurdu esgiden. sādış da düğüne ev sāhibine bayā **20** desTek oluyodu esgiden yāni. beğ gúvēye sāhip çıxar, gúvēniñ arxadaşından olur. yāni ona sāhip çıxar. bē, sādışdan ayrı olıyadı. bēniñ pek o gadar masrafı olmıyadı, sādıcıñ fazla olıyadı. düğüne gelen misāFirler esgiden yatıya galırdı kóyde. çevre kóylerden akraba çox olması nedeniyle yatıya galırlardı. bunları sādış, diyelim ki kóydekileri misāFir almıya varırlardı. düğün sāhibi garışmazdı bu işe. sādışa varırlardı. sādış, diyelim ki ben üş **25** kişi müsāFir alcam. sana üş kişi, sana üş kişi hepsine pay eder. düğünlerde geleneg_olarax bizim şey vardı bī yarış olurdu, at yarışları. birinci gelene bi goç verilerdi. ikinci gelene bi ufak defek hediye, üçüncü gelene gómlek. bi şeyler veriler yāni hediye ôle bi ödüllendirilerdi yāni ôle. ondan sōna düğünler çox cafcaflı olıyadı esgiden, cafcaflı olıyadı. çox halk geliyedi. etraf bōle, oxu derler bizim orda, dāvetiye oxu. bi hāvlı, bi gómlek, **30** bi şey verilirdi. ceket. meselā gadınlara şu bu esgiden. hā ôle bi şeyler hadiye verilirdi, oxu olarax. düğünlerimiz çox neşeli olurdu. şimdiki düğünleri ē o düğünleri aratTırır yāni. ōndan sōna ōrtakóyde bi tāne deve yapan bi aslı garapınarlı ōrtakóye gitmiş. kedibıyıx derlerdi lābına. kedibıyıx, birinci gün, gına günü deve düzerdi. iki gişiden deve düzerdi. yāni çox millet bōle aynı gerçek gibi bōle yāni. ikinci gün de at **35** yapardı kendi. at gibi işTē deyneklerden çarşafdan, beyaz çarşafdan at yapardı. bizim düğünler esgiden çox güzel olurdu.

YENİKARABAĞLILAR İLE ÇUKURCAKLILAR ARASINDAKİ KAVGA NASIL OLDU?

YAŞAR ÇAYIR:

oldu. oldu, oldu. o bizim bilimiyek onu. ē diyelim kī biz o zaman ya çocūmuşux ya da dünyāda yoğumuşdurum. bilmiyem yāni. olmuş yāni bi arāzi için bi gavga yapmışlar. birbirlerine basKın vermişler. bu her kóyüñ arasında olıya. üçguyuyuna garabınar **40** arasında da oldu. üş tāne ölü varıdı. bizim kóyde ôle bi şey yoğudu.

BU KÖYDE GÖÇ ORANININ FAZLA OLMASININ SEBEBİ NEDİR?

YAŞAR ÇAYIR:

bizim kóyde birbiriye vukuat çox olıyadı. yāni ēksiK olmıyadı. kendi biribirimizinē şey olıyadı. zāten o yüzden dağıldı bizim kóy. yāni biribirimize fesatlımızdan mı oldu, neden oldūnu bilmiyem. yabancıya garşı bizim kóy çox èyidir. misāFirperverdir. kim olursa olsun, en fakiriñ evine var, kendi yemedini yediriñ, içmedini içiriñ. yāni müsāFire, **45** yabancıya çox saygılıdır. kendi biribirilerinē ôle.

ESKİDEN KÖY ODALARI VAR MIYDI?

YAŞAR ÇAYIR:

varıdı. çoxdu, coxdu. genşler gètmezdi. yaşlılar gèder toplanır otururdū. bilmiyem daħa önceden gençler onlara hízmet etmek için oda sāhiplerinin yaxınları oturmuş, onlara hízmet ederimiş. yaxına gadar varıdı. sōna tabī bu ādet Kaxdı bizim. gelen müsāfir üş gún, beş gún, meselā bu seyyar satıcılar gelirdi. bolvadinden, başga kóylerden. oda sāhibi **50** baxardı. bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret talebetmeden.

ODALARDA YAŞLILAR NE ANLATIRDI?

YAŞAR ÇAYIR:

yemene gēdenler yemenden anlatırdı, āsKerlikTen anlatırlardı. koreye gidenler koreden anlatırdı. ōndan sōna işTe bu ne yapacāS, işe gēdecekler meselā. bizim kōy fākirliĝi de çox çekmiş, komüsyon gelmeden. o zamanlar gıtlıx da olmuş heralda. duz çekmişler **55** duzuna idāre olmuşlar. işTē getiriler, satarlarımış. onlarī, yāni yapacaxları işleri anlatırlardı. vallā hikāye olarax, ihtiyarlarıñ anlatTī işTe yemende esir düşTüklerini anlatırlardı. nası gurtulduklarını anlatırlardı. bizim dedelerimiz genelde asgerlik yapmış. kimisi de galmış orda yāni, gelmiyen de var bizim kōyden. ānlatTıxları işde ingilizlere esir düşmüşler, araplar cenbiynē, sarı lira varımış o zaman. yutıyalar diye boĝarsıxlarından **60** çıkarılar, deşerler çıkarılar, öldürürlermiş. onları anlatırlardı. o şekilmiş. parıyı yutTu diyē cenbe atar, yaralarlarımış yāni. ōle anlatırlardı yāni. yemende asgerlik yaparkana. ōrdan esir gampından gaşdıxlarını anlatırlardı.

KAMIŞ BIÇIYOR MUSUNUZ?

YAŞAR ÇAYIR:

evet, çox esgiden hepimiz biçiyedik gamışı. bu eber gólünden gene biçen var. seka gapandı da şü şeyler alıya.
65

BEKİR BOZAL:

o alkoloıtTen gelen pislik su eber gólünü tahrık etTi. içerde hişbi gamış olayı yox artıx.

KARABAĞ ADI NEREDEN GELİYOR?

BEKİR BOZAL:

beyleri ölmüş. başındakı beyleri. beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. karabağ ōrdan gelme. benim duyuşum bu. şifresi bu. çuxurcax bizden deĝil, bizim türkmenden deĝil. ortakōy bizden. āynı böyükkarabādan ayrılma. karapınar da bizden deĝil. onlar da deĝişik türkmən.

70

NURETTİN SEZGİN:

kominizimi benimsemeyen türkmen aşiretleri üç boy olarak afyon iline ikametgah etmişler. bunun bir kısmı büyükkarabağa, bir kısmı karapınara, bir kısmı çuxurcax, derekóy. bunlar ayrı ayrı kabile olarak yerleşmişler. ne yazık ki büyükkarabada alevilik sünnilik nedeniyle bizim atalarımız şu anda tarihini hatırlamıyorum yenikarabağ köyüne üç aile gelmiş. üç türkmen boyu geliyor. burda çoğalıyolar. esgiden bizim kazamız boľvadi. boľvadin **75** ilçesine bağıydı afyonu. şu anda tarihini şu anda hatırlamıyorum ammā sultandağının ilçe olmasından sōna sultandağına bağılanmış.

ADI SOYADI	Mehmet SERT
YAŞI	74
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Karakışla Köyü

Metin Numarası: 8

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

ben yalnız olarak bi tegülolarak gittim asgere burdan. biz o zamanlar bu savkiyatımız bolawadımıdı. bolawadına vârdık. bolawadından bizi çaya havâle etTiler. o zaman bôle ortalık daha araba gıtdı. bi tegularaba çıkdı..... çay çay isdosyonuna bizi götürüyodu. yola ilette, yol yarı oluncuk çıkarın sarı öküz paralarını dèdi bize. biz ellişer guruş o zamānıñ parasınna biz lire dostu verecēz amma biz o zaman ēce körüdük bizim içimizde **5** adamakıllı bi akıldāne bi öldü. kesimölunun bāki diyolardı. o tabı şeuler yerinde oldūna onnar gözü açıdı. hattā gelince birez araplık filan da yaptı ya. o vermiyelim felán dèdi, şöFer dèdi. isterseñiz iniñ yayan gidiñ, götürmem, dèdi gene mecbur olduk verdik ellişer guruşu. çay isdâsyonuna indik. çay isdâsyonuna inenden sōna bizim gāri bolawadın çevresiniñ adamı, sōna bi motur emirdānıñ uşāna iki araba dakmış. o zaman vasāit gıt **10** şindi motura filan binen kim? arkasına iki araba dakmış bi moturuñ emirdānın uşānı adamakıllı gāri kaç kişise yimbeş otuz gişi yāwut elli gişi iki motur arabası geldi, onnar dizildi oruya. inenden sōna şimdi emirdālılar hepisi..... gara vagın şindi herkes kendi gidiyo. o zaman bizi savkiyatıla başımızda onbaşıyla çavışıla. gara vagınıñ bōrüne tepeşirile yazdılar, bize emirdā uşā kimse gatlaşamaz. bizim bolawadmlılar da keller **15** de onlar da gabardı, onnar da bi tePeşir aldı gara vagının bōrüne bizi de bolawadın uşā dirler onnar da yazdılar. al sana bi gawga galabalık çıkmadan gitTik hasılısı. gara vagını bizi doldurdular, mal dolduru gibi. takır tukur, takır tukur yassı sıraları eskişere vardı. eskişerde bizi indirdiler. bôle bi binānın dibine çekdiler gecelikde heralde ankaradan geldi ellēm o garibim. gine o da bi gara vagın. o ôle postuya mostuya şura bura bindirmek **20** yok. ora doldurdular bizı, çek bakalım ıstanbula o zaman bizim tarafıñ uşakları biz gāri eyice körüz gine bilmiyoz içimizde bir iki akıldāne len mum alalım yakalım yā, mum alalım yakalım. yāni sōlemesi a ben mumu dā bilmiyodum, ben kendim. benim gibi kör çok. mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kahlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. bôle basamak gibi yèrler var. orūlara mumları **25** godular, oruya oruya. gettik gettik, ıstanbul yakın yer değıl ki dē uzak. hep millet göçdü gapıtınla barabar. o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. sabah oldu şôle guşluk haydarpaşıya vardık. haydarpaşıya varandan sōna bizi gara vagından indik. şey vagına vapıra binecēz gāri. ordan bizim bu tarafta olan askerlerden baya beş sekiz gişi geldiler. savkiyat gelir bizim ordan da varımış, hattā bir ikisiniñ gardaşı da varıdı. ordan **30** bizim

vapıra bindirdiler, öte haydarpaşıya sirkeciye ora atladılar. hasılısı sirkeciye orda bi gün mü iki gün mü kaldık, ondan sōna seçdiler. eveli ilk savkiyatım benim yassıörene gidecen diye şeyediyordı. sōna çorluya ıstanbuluñ içinde çorlu varıdı, belki bilirsñiz. orda bi bölükte hasılısı hiç bi taraFa değişmeden ben yalñız beri bi bölükde aynı terhis oldum da ordan tabur altı ay bi kalkıp gelmeden üç ay bi ıstambula davıtpaşıya bi **35** çavuş kursuna geldim ben. ordan çavış ... üç ay durdum sōna altı ay da tabır kakdı geldi ôle bi durdum. bir ay da ora muhafızlığa geldim. on ay da ıstanbulda galışım var. işte bōle askerliği bitirdim, geldim. askerlik bizim o zaman yirmi dörd_aydı. yirmi dörd_ayı bitirdik geldik.

ordan bi esger arkadaşım vardı baya bi yuttümüz yudum ayrı giderdi. bi yatakta **40** yatardık. onbaşıydı bu. garaç çavuş vazifesi garaç çavuşuydu. izine çıkdık erkenden, o izinli çıkmadı. ben giderken biz şindi salatalığa salatalık diyoz, türkÇe hıyar da diyoz salatalık da diyoz bizim burularda. onlarıñ ādeti len memet tertip, len galak getir, galak getir, diyor. len galak ne len? galak da salatalımış.

ESKİDEN HARMAN NASIL OLURDU?

esgiden şey_ettik miydi esgiden harman evelden tırpanla... sōna bi dolap makineler **45** çıkTı, onnā işledik. işleyenden sōna deste atarız, yığardık. yığandan sōna ondan sōna at arabasına çekersin buruya. şafāla erkenden gidersin, şimdi ben bunlara diyom bunlar gün ôlen oluyo da çayı mayı içmeden gètmiyo. o zaman bizde çay may nerde ādet. hoca ezeni okumadan ben burda benim bi yengem varıdı onna getiri bura harman yerine dökerdim geri varıdım. ordan geri alır gelirdim. hasılısı ikinciye bi dā giderdik bōle. işde hasılısı **50** bōle olurdu. harmanı sürersiñ, aktarısñ, savurısñ, çekzini çekersiñ, samanını çekersiñ. bi de öşürçülük çıkTı. evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. öşür alırlardı geldiler hattā ben üş sene okudum ben eğirtmende. eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürçüsü oldu. öşürçüsü oldu. burda öşür möşür kesTiler, hasılısı emirile **55** savırılırdı. harman mādem ondan şey_ettin, emirile ôle emir vermeden harman savırmak yok. onlar savırılacak harman millet harman savırmaya. savırıp da çıkandan sōna çek çıkdı mıydı elerdiñ. elinde şōle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. markalıyandan

sōna gelip de kendi ũleşmiyenden sōna içinden hissesi neyse öşürü almıyandan sōna gatiyen mal sâbı götüremezdi. amma ũş kile beş **60** kile neyise o öşürünü alırdı, ondan sōna götürüdüñ malı. bizim burda iki ũş kişi de gettiñ rüşvet aldıñ, ettiñ eylediñ diye iki kişi kendi köyümüzden bi kişi o müvettiş bolawadın cezaevinde yaTTılar bile rüşvet aldılar diye, yaTTılar bile orda.

bu cāmiye dökTük cāmiye dökenden sōna burda herkes kendi dökdü döşürü geri, öşürü buyday öşür dedim buyday arpa neyise onu alıp gidiyon. burdan sultandağının ofisine **65** bi de teslim etme varıdı. burdan ben bu gadar işTe bu gadar mı yok memet gibi miydim. burdan bi de amcam varıdı. amcamın bi çit öküzü var, bizim de bi çit kısrāmız var, beygir. ben babamın yanındıyın, amcamın yanında da aynı benim yaşTa bi oğlu varıdı. burdan amcam, babam biziki beygir arabası onuku öküz arabası çıkTık, garabınardan geşTık. aşşā şindi hilimölunun çardā var ya sen bilirsñ, hilimölunun çardānıñ oldū yer **70** omarōlu süleymangilindi. süleyman var ya total süleyman, onlarıñıdı ora. ora vardık, yatTık. ordan gece bi paldır küldür adamakıllı garardı, bizim ũstümüze tek tük bi çilenti geldi filan hasılsı bek fazla gelmedi. yalnız ordan goşup gece yürüyenden sōna tekkeniñ oldū yere, tekke derler o yeniköyün şeyiñ gavişTıdığı yer biliyoşuñ. ora adamakıllı vardık anām ora çay kesmiş, su olmuş cayır cayır gitTık. sultandağına **75** vardık ofise. dā bi de şey_ettiñ buydayı dartıyolar. dartıp alıyo. ēsik geleceg olursā geri ũsdünü takviye etdiriyo. fazla geleceg olursa şey_etmiyo alıp geçiyo. dartTılar, dartandan sōna o zaman büyük büyük çuvallar, her bi çuval yedişer, sekizer, dokuzar biz ufāz ya, amcamla babam alıyo arabalarıñ arasına gara vagınıñ ũsdüne dökölüyo, gara vagınıñ ũsdüne. bizim kısraklar ol gör, beygirler ũrküyo gara vagından, yanaşmadı. bir iki **80** seFer babam yeñilettiyse de sōna zor kötek duta muta yanaşTırdık. üçguyunun adamı biraz şeydir, şindi öldü ya hālimeniñ musa varıdı orda. oranıñ muhtarı filan oldu ya ēsgiden çok çapkın bi şeydi, sözüm oña. deligannı amca dēdi sen beygir sürmesini bilmiyoñ dēdi babama. bawam da bek ôle az buçuk şeyi yok bilmemdirin dēdi. şindi o arada biz babamgil bōle buydey dōkerkene yāsiyan taraFından bi tiren geldi. orda hüüüt hüüüt diye **85** düdük çalıp geliyo. hemen o alimeniñ musa cebinden o zamanıñ parası gıygıllı guruşlar vardı, siz onları bilmezsiñiz, gıygıllı guruşlar varıdı. hemen o parıyı çıkartdı. gopTu demiryolunun üstüne godu,

acaba bunu ezcek mi diye. onu da içerden şef görüymüş. o zamanın çıkdı şef, dā ordā parıyı filen tiren çinemeden bunu bi tokatladı. aldı gètTi bi binanın birisine gatTı. üçguyunuñ akıllısınıñ birisiniñ goca osman denen bi adam **90** varıdı, o geldi çıkdı. gāri o zamanın parasını beş lira da büyük para, beş lira verdi, gurtardı. o kurtarıp da çıkandan sōna babam rāmatlık babam hindi gāri laf sırası geldi. ulan ölüm dedi. ben beygir sürmesi bilmiyom, sen de tiren ürkütmesi bilmiyon dèdi.

ESKİDEN KÖYDE SU SIKINTISI VAR MIYDI?

buranın suyu ôle bi, şimdi de gerçi kesik de şimdi gene suyumuz var demek. esgiden burda su gıramlıdı, gıramıla ha. gider koçyazıdan su getirdik, o zaman cibiken denilen **95** koçyazıdan su getirdik. su getiriyon goyun guzu dersin yaylaya gidiyo. bura gutuyla su alırdık, burdan, sıramdan. sırama babam bi memet ā derler bi adam varıdı, mālum gāri esgilerden, şelerden. burdan bi tiftik mi yapā mı o memet ā denen adama babam verdi bi şey verdi amma tiftik amma yapā. ben de o zaman bu celal gadar, benim torun gadar bi şeydim. memed,ā dèdi, üsdelik dedi, bu iki buçū da su dedi. iki buçū su dedi, o adam **100** da peki dedi. belki fiçıda ikidir, fiçı dedimiz, şu bidonlar var ya ... onnardan. belki birini amānet bulduk, o zaman fiçı vilen çok şey. burda benim büyük bacım var, şimdi öteki evde yatıyo, bizim hepimizin böyüğü. yetmiş seksen seksenlik var. ben yetmiş yaşında, o seksenlik. benim dā aramızda bōle bi büyük bilāder dā var. o benim büyük bacım yetişgin gız, ben de bu celal gadar ikimiz burdan bi öküz ara, babamın bi öküzü varıdı bi çit, bi **105** de bi acer arabası varıdı at, arabasından. koştuk, sıram var bizden gāri işde kaç kilometrelerde. ora varduk, onnar da o diyen adamların çobanları, ölu, garısı goyun suluyolar. sārōş diyoz gāri māsustan da yer altında. rahmattan girme bu. eşde dedik, bizim bacım dedi, memet amcam bize iki fiçı bize su vermiş dedi, garısı dedi ordā uşaklara filan getme len aman amcandan susu getir ondān sōna dedi. bacım oraya torbūyı dakdı **110** öküzlere. ben orda başında galdım o gètti. adamdan bi tesbik midir, mendil midir gutu getirdi de ôle ta susuzluk işde o vaziyetdeydi.

benim avrat varıdı, omargilin anası. atmış üçTe öldü. bu avrat benim ikinci. biz burdan o ... bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. adı kemaldı da sözüm oña

lābına bi ğavır_ölu diye dakmışlar. biz oña dutduk burdan bizim benim büyük bilāder var, **115** onunla gëttik at_arabasinnā. orda yatacāz, orda öte yanna, bolwadına gidecēz. dā gün öle eyildi. ora atarānın odası varıdı, babası filan çok zenginidi onuñ. dē altı yüz goyun, yedi yüz goyunları varıdı. biz hemen vārdık, beygirleriñ gayışını kurtarırkānā hemen bi taksi geldi odanıñ önüne, hemen bizim arabanıñ dengine. içinde iki candırma, iki kadın, bi silindir şapkalı bi başkātıp mıymış neyimiş indi. o atarānıñ gelini o dedim deli **120** hasanıñ garısı dere köylüymüş. garı gariyi govalamış. çocuk galmış orda. ufarak bi şey. orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmişler. işde āñlaşdılar, şöle bôle biz çocū almaya geldik filan diye. garılar çıkmıyo, garılar taksiniñ içinde duruyo. birisi gelinimiş, birisi de geliniñ anasıymış. o zamana o silindir şapkalı şey çok akıllı şeymiş. len gadir ā, seniñ şöle namıñ var, bôle namıñ var. işde adamı şeye getirdi, yola, çocū aldılar, gëtdiler. hasılısı **125** biz orda galdık. atarā o zaman çok onuñ oñdan sōna bi dā evlendi bi dā evlendi. dā gocuman gız çocūnu kesmiş, gız çocū beri, gız çocū öte, gız çocūnu büyük yüklük varımış ğari yataklık o yatān arasına sokmuş. orda ileri geri şey ederken ganından bulmuşlar çıkarmışlar. gëtti o kadın sivasıñ mapsānesinde tam otuz beş sene verdiler orda yatıyodu da bi de burda gardaşı vardı, çete filan var şindi. èvèli gördüm sultandağında, **130** belcikada duruyodu, izinli mi gelik, orduymuşumuş. bi de şindi bi yeñiköyde kendi köyünde dā duruyo göçük gidik değil. aptulla diyolar oña da. onna biz biraz bi hasanı dövduk dediler. yaw nē dövdüñüz? ne dövmeycen, çocū kesdi gelin dā geliniñ arkasından ileri geri para atıyo. bilmem nēdiyo dā, şey_ediyo diye birez dövduk diye bôle bi mesele oldu. kesmiş, gocaman gız çocūnu kesmiş.

135

ÇEŞİTLİ KONULARDA KONUŞMALAR

memet hocanıñ anası benim akrabām. paldırıñ gızı. paldırıñ garısı, şey var o diyolar. paşalar var, omar var. paşalarıñ osman, osman vardı, onlar öldü. onlarıñ bacısı da ondan bizim benim bölem vardı, öpöz babamın bölesi o.

tarlada ekinleri dā yazdılar. öşür Filan değil ekini tarladā ekinleri yazdılar. yazılmayan cezā var dediler. biz o zaman bunuñ gibi ufādım ben. hasılısı da benim o büyük bacım **140** burda gocası askerdidi, onuñ da bi birez ekini vardı. biriniñ tarlasını ekmişimiş,

burdan yazılmamış. hasılsı āladı, sızladı da burda da sonra yazdılar. bi sene ekinleri dā tarlada yazdılar işTe.

hayvan vergisi de varıdı, öteki gibi vergi de varıdı, sayım da varıdı esgiden. goyunu gelirlere, sayarlardı. sırkat olurdu esgiden, goyunuñ birezini yazdırmassan sırkat **145** derlerdi.

KÖYE ELEKTRİK GELMEDEN ÖNCE KANDİL KULLANIR MIYDINIZ?

ocā şindi bu zoba deĝil de ocaklar vardı şöle. o ocaklara bi bildiñiz, sen gāri dē ācık bunlara bakarak az dā şey, tezek işTe mal tezēni gömerlerdi, o orda gızarı. gıyına da bi gamış gorlardı āşamdan. onu üfürüler, gamışı yakarsıñ, gandili de yakarsıñ. bildin germeñçe gandili. bōle alettirik mi geldi, yō. lamba ne geziyo? bildin tenekeden bi **150** gandil. gazyā da yakdılar, haşgāş yā da yakTılar. malıñ o goyunuñ bazı mundar yā olur, goyun mundar ölecēse o guyrük yāndan onu da yakTılar. koksıñ, koku ne? gor, bōle bacanıñ gıyına gor, baca diyoğ gāri, onuñ gıyında duman duman duman, duman çıkararak yanar işTe. neriye şavk ediyosa ona göre oturusıñ. o germeñçe gandili diyolardı şimdi o fazla ömeriñ babalı. burdan babam rāmatlıla gittik. gara ali diyolar, o burda gāri bi **155** ilēmi mi varıdı, gandil yapıyodu muş dediler. babamıla ikimiz vardık, şöle geñiş götlü bi gandil. aldık, geldik üstü sürgülü. haşgeş yāni gatiyolar içini, bōle şey diyolar, burdan fitil çıkarıyoñ, bōle goyuyoñ. işTe ne gösteriyosa yanyo.

TRAKTÖRLE HİÇ KAZA YAPTIN MI?

moturu akşerden aldım. üçguyudan bi esger arkadaşım varıdı. orda, akşerde duruyo. ... isiminde birisi. len arkadaş dedim, ben biz de bi tırafıktan korkuyoz o zaman tırafık **160** çok sıkışgın. aşşā demiryolundan aşşā bizi bi savıştır dedim. o da pekī dedi. bizi demiryolundan aşşā savıştırdı, arkāya dakdı moturu, vērde elime. o vaziyet sürebildimiz gadar az çok ôle geldik. e geldimiz yeri düşün, asvat. bōle şey ôle bi bayır filan yok, vitesini deĝiştirerek geldik. bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. motur bi o yanna bi bu yanna. **165** ördan kurtardık. bōle gidiyoğ, o zaman bizim maħalle bōle yokardıydı. ora vardık, gatiyen gidecēimiz yokarı maħallenin şeyi daşlı. gaza fazla basıvırıyon, motur pataradan

gidiyo. az ārlaştırıyon, işledemiyon. gāri bi bunlarıñ, omarıñ böyü var, hüseyin. o gāri o geldi.

ESKİDEN KIZ İSTEME VE DÜĞÜN NASIL OLURDU?

ôle bi görüşmek mörüşmek filan bi şey yoğudu, geri kapına nişanlıñ gelesiye. gelenden sōna da adamakıllı düğünü edenden sōna iki bayrakÇı, bi tüvekÇi üç dene Filan **170** görevli olurdu. şimdi seğmen diyolar, şimdi garabınarda sādıç diyor ya. onnardan olurdu. onnar guveyi alır bi tarafa, sōna tıraş eder. hoca gelirdi. işdē mintanından başlar, okuya üfleye hoca güzel keydiridi seni, adamakıllı şey ederdi. şimdi o yok. şimdi şey etmeden dāmat da kendi keyiniyo, kendi de tıraş oluyo, eFendim dā şerbet işmeden gızıla olan gol gola giriyö. bizim günümüzde öle yoğudu hiç.

175

şey etti mi burda bi gün evel giderlerdi, üsdüne yatarlardı. adamakıllı arabaniñ üsdüne, at arabasınıñ üsdüne bôle şu kesimde gevrek ekmek. maydem sen kaset dolduracan, gevrek ekmek bôle. iki teneke yoğurt herkesin şeyine göre bi küçük teneke, bi teneke helva olurdu, baya bildiñ beyáz helveden. ora giderler, gız evinde o gün orda yatarlar, comāt. on beş yirmi arabıyla, ondan aşşā sati olmazdı, at arabasınnan. atlarıñ boğazı zilli, cırrañ **180** cırrañ cırrañ. varılar, orda gız eviniñ üsdünde yatarlardı. sabañ, ertesı gün, şimdi günü deñiştir. o zaman ya bazar olurdu ya perşembe gün olurdu şimdi hangi güne dek geldi, oluyo.

burdan sen getirsen bi gat yatak filan şey edersen. ordan gız taraFı yapā alırdı. ya senden alır veyāt başga yerden alırdı. çıkarsa üç gat yatak anca çıkardı. şimdi dee beş gat, altı **185** gat yatak çıkardıyon, olan eviniñ üsdüne sarıyolar.

bizim büyük bilāderiñ çalgıcılarını yakasenekden dutmuş, babam rāmatlık iki bôle genç, gomuş, gelmiş oruya işde at arabasınna filen gün geleceñiz diye. üç kişilerdi bunlar, gelenler. biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydı. len mısdawa dedim diyo babam rāmatlık, yaw yeter mi bi bi zurnacı, gırnatacı dā dutayın. ne diyon memet ā **190** dedi baña o ...leri yıkarım dedi diyo. hakkatden düdükÇü mısdawa diyolardı, yıkdı bu ...leri.

ADI SOYADI	Ömer SERT
YAŞI	44
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Karakışla Köyü

Metin Numarası: 9

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

burda asker arkadaşları on beş yirmi gün önce asgare gitmeden önce toplanırlar. askerlik günü gelesiye gadar yirmi gün gece gündüz böyle gezersin. toplum, ondân sōna günün gelir, sen burda köy bir olur, savışdırırlar. ondân sōna acemi birliğim işde gonyada geşdi bir ay. ordan bir hafta sonra dağıtım oldum, urfiya gittim. urfiya varıncık dōrudan dōru hiç acemi birliği çekmeden usda birliğine geçdim. kadro çoklūndan dağıtım ettiler. yedi yüz elli **5** gişiydik bi bölükde yemekāne almadı. bi yörüdü müydü arkası, öñü marş sōlerdi arkası duymazdı, arkası sōlerdi öñü duymazdı. ondân sōna üş günlüğüz. gonyadan eğitim alana götürdüler, gelvir marş sōletTiriyo dā biz marşı ne biliriz? yā yedi yüz elli gişi öñünden sōlüyosa öñdeki çavuş arkası duymuyo, arkası sōlese öñü. yemekānenin arasına bizi ... gatırlar, üş dene çavuş eli kasaturalı şōle. bize bi girişdiler iki üç yerden. vërdiler zopı, **15** vërdiler zopı. şindi sōlucēñiz mi bu şarkı? biz sōlücez dëyoş tabı. ondân sōna dağıtım olduk, o dayakTan da gurtulduk du usda birliğine gitdim. usTa birliğini işde bi dā böyle ezā cefā görmedik. sınıf topcuydu, topcuydu gararğah bölūnde galıyodum. hiç bi top tüvek bi şey görmedim. yāni desdek bölū.

orda tatpikata götürdüler bizi varı varmaz. bā bi tüvek verdiler, gē biridi. ondân sonra **20** bi şeye gitdim ben yatdım şindi sipere. bi a dört verdiler, kakmaz kopmaz. ben çukuruñ içinde gelen yok giden yok. ben üyümüş galmışın orda. bi kaktım millet, ben acık yokardıdim şōle, millet yemek yemiş, dağılıyo. ben dedim ben aç galcaz şindi dedim yā. tüFē ora goydum geldim, gitdim. hiç de beni akıl etmemişler bu nöbetçi var burda yemek yolluyalım diye. ben vardım yemē yidim hiç filan yerde nöbetçi var

demiyolar. ben **25** dan geri hiç kimsiye demedim, tūFē atdım geldim der miyim orda? beni bi ton zopa atarlar baña orda. ben ordan geri hemen dōru tūFēn başına vārdım, bi oturdum oruya gāri. guş uçurtmuyolar ya orda harman zamānı. tam iki yoluñ ortasına durduk. adamlar sap götürüyo, mercimek getiriyolar. bi bōle yüksek araba mercimek yüklemişler tam rampanıñ önünde adamı durduyo, geri gönderiyo, adam geri dönerke adamıñ **30** mercimeg, arabası ters çevrildi. ādamı bi sürü eziyet etdiler.

bir ay duramadım hemen arkamdan geri haber geldi. çabuk birliğine gatıl diye. telgıraf geldi burdan. ben hemen geri gitdim. o yanda bi olay olmuş, ben vārdım. bizim bölüklerde hiç kimse yok. sādece nöbetçiler var. gāri bir hawta filán sōna bölük geri geldi gāri. ondān sōna bizi geri çağırđılar. izine geldik ya, izine gelenden sōna bizim o geri çārdılar, **35** bizim o bir haFta önceki çağırđıkları şeyiñ günüñ parasını geri bize para ödediler geri. üçer milyon lira mı bi para ödediler orda.

ADI SOYADI	İbrahim GÖKGÖZ
YAŞI	59
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Üçkuyu Kasabası

Metin Numarası: 10

MESLEĞİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

ben aşşağı yokarı güççükden merām vardı çobancılā. babamıla çifte giderdiK,esgiden. bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? at,arabası meşurudu o zaman. atlar meşurudu, motur yoğudu. baya tıraktör olsa bi beş,altı bi masey haris diye bi motur varıdı. at koşardık. ben hani çifte gidip gelirken, babamıla giderken goyunlar sürüden çıktığı zaman sürüler esgiden otuS sürü goyun olurudu. her bi sürü sekiz yüz dokuz yüz kömeli olurdu. **5** goyunlar şôle dereden düz aşşağı bayıra ağdığı zaman şôle germec yapardı, ben tav olurdum oña. yāni hani merak ya ben uşām. çiftT sürmesi de bilmiyom. babamla gidip gelirken işim gücüm benim goyuna seyretmēdi. neyisē yetişdik. aşşağı yokarı on üç yaşına fila girdik. gasım geldi mi gasım ayında biz goyunlar köwe gelir, keş gederiz. keşk denir yāni. herkezin goyunu köwüne ayrılır, evine ayrılır, ayrıldığı zaman **10** on kişi birleşir. o zamanlar her bi evde yetmiş seksen eñ aşşağı hiç olmayanı otuz kırk goyunu olurdu. şimdi galmadı başga. ondan sonra on on beş toplanırdık. gurrā çekerdik on goyuna bi gün gitmek şartıyla gıra gütmıye. gurā çekerdik ben gurāya gatılmazdım. hani merām var ya, o zaman dā gasım soñu. gış olmadığı için ben gıra gitcen, gırda yatcan. ondan sōna, herkez birden, kaç kişi, on kişi, birden ona gadar rakam yazardı, gura **15** atarlardı. herekeS çekerdi, çekerdi gurayı. kaçınıcı, sen bir iki üç beş herkez numarasına göre goyuna giderdi. ben yalnız guraya gatılmadığım için ilk gasımda ayrıldığı gün gıra çıkardım, goyunla gırda yatardım. hani merak demek şimdi sorna sonra düşünüyom ben, ben deliymişin diyon yā. il gar düşdü mü il gasımda eve gelir, herkez goyunları alır, sabah gider akşam gelir. ben gırda gece gırda gezerin. yāni ben deliymişin deyom. o hesap **20** işde merak demek ki. yāni dicēm

ondan sonra devam etti çobancılık. asgere gittim geldim, ondan sonra gine hālā dā şu güne gadar yaz güderin gış gütmem yalnız. yaz altı ay güderin, gışın gütmem. gışın da yer yatarın. dicēm işTe durum bôle hocam.

KASABANIZDAKİ MAĞARAYI ANLATIR MISINIZ?

mağaza tepesi deriz, mağza var. yāni derin, baya gider şôle şu taksi gibi içine inilir. garagöz tepesi derler, orda mağara var, oruya da inilir de yalnız bilmiyom işde ora o **25** şeyiñ altında bi daş atılırdı. delik var. oruya aşşā tıklar tıklar daş attıgın zaman tıklarTı olurdu. bakdıgın zaman şeyler, salkım salkım gayalar şôle ôle resim bile yok. bi de guş ini derler, yal dere derler, orda in vardır. yāni bizim burda bu yāni. öteki gibi bi tarihi eser bile yoktur bizim buralarda.

ÜÇKUYU ADI NEREDEN GELİYOR?

üçguyu adı ben babamdan duydūma veyā böyüklerden duydūma göre belki, enişde **30** sen daha iyi bilirsin, esgiden yörükÇülük ya he devesi varımış, geçisi varımış herkez nerde su, oröya yerleşmiş. hani su var ya, yaylım da var. ewel deve şeyi burda üş tane guyu varımış. bi herden guyu, bi acı göyu, bi nine göyu üş tāne göyu bulmuşlar. o göyunuñ şeyine suyu oldū için buruya yerleşmişler. üş guyu diye ordan galmış köyüñ ismi. yāni üş dene su guyusu varımış gazma. yāni ordan galmış. benim böyüklerden duydūma göre. **35**

ASKERLİK HATIRALARINIZI ANLATIR MISINIZ?

ben sivasda yaptım iki ay temeltepe acemi birliğini. sivasda acemi birliğini bitirdikten sonra diyarbakıra terhis olduk usda birliğine. beşinci zırlı ordu olaşdırma bölüğüdü. esentepe mi derlerdi, beri uşda diyarbakırın girişinde. oraya biz vardık. teslim olduk, biz beş devre. o zamanı beş tertip mi oluyodu ne heralda. neyise, beş arkadaş oraya vardık, teslim olduk, ulaşdırma olarak. neyise, bize bir hawta izin çıkmadı. biz yiyoz, yatıyoz. **40** istirātliymişiz hani bilmiyoz ya acemiyiz. iki ay bi eyitim gördük, yemin merāsımını verdik, ordan bizi attılar orāya. vardık, teslim olduk ulaşdırma bölüğüne. bir hawta bize soru sual yok. yiyoz, yatıyoz, yiyoz, yatıyoz, ala iyi. yedinci gün, bir hawtadan sonra nöbet çıkarmış bize. bilmiyoz, nöbet ni dutmadık. yalnız acemi birliğinde mutwak goğuşu şey goğuşda, mutwakda nöbet tüwek yok , tezizat yok. neyise bir hawta dolup o

gün için **45** benim on bir bir nöbetim çıkmış, benim haberim yok. çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük âmiri kim ben bilmiyon. ondan sonra, neyise akşam yemē geldi, yemek yiyoS herkez yemekhānede. yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. hemen öñümüzde bi āsvet geçiyo. köylüm varımış, onu da ben duydum. ondan sonra bi de tugayda varımış köylüm, onu da duydum. yalnız hemen annacımızda mühimmat **50** ediyolar, inşa'at, emlak diyolar. onlar orda bayā eyitim bile görmüyolar. yük ambarıymış, yük arabası gelir, indirirler, bindirirlermiş. onu görüyon. neyise yemekden sonra ben kimsēye danışmadan ne çawışa ne onbaşıya ne subaya ne assubaya kimsēye danışmadan sanki babamıñ evine gider gibi çıkdım. beñzinlikden atladım, nizāmiyeden de gitmedim. vardım orıya, selāmun aleyküm, aleyküm selām. onlarıñ başında da on bir kişiymiş **55** heralda, bi assubayla bi çawuş varımış. neyise hoř beř köylüm dē mi, orıya biz musāvır olduk, çay içdik derken bunlar, üsiýine de habar etmiş o hasan. üsiýin de cipile geldi şeyden. diyarbakırın içi de tugayda, o da tugaydıdi. yalnız onlar benden bi devre kıdemli neyise likor getirmişler, likoruñ ne olduğunu da bilmiyon, içgiymiş. çiKolata mıKolata bile derken, bicēz ikicēz derken biz işmeye başladık. şindi **60** dedim ben işmiyim yā. ben hani dā bi hautalık asgerin. ben yattım kaktım yeri anca biliyom file. ya ban etmiyim işmiyim file derken isrār ettiler, bicēz ikicēz derken biz kafiyi bulmuşız şindi. ondan sonra sāt on biri çērek geçiyo. üsiýin cipe bindi gitti. bi arkadaşı vardı. ben galdım. bizinki de garşı garşıya nizāmiyelerimiz. neyise ben orda hasan sawuşdu, öteki tugaya gitdi gāli. diyarbakırın içine. ben ordan çıkdım, elime de bi **65** cığara yakdım şindi, asvat da gāli, cığariyi çeke çeke geliyom. bizim bölük ulaşdırma bölüğu olduğu için guř yetişdiriz biliyon mu? ondan sonra bi silahlı asger var nizāmiyede bi de garşısında sağdan soldan gelen asgerler var. onar kiři, on beşer kiři, yirmi kiři siyā bölüğu, tak taburu ordan burdan asger gelirdi, gurs yetişdiridi. neyise bi de silahsız asger duru. ben cığariyi çekdim, bōle asvatıñ kenarından geliyom sallana sallana. demek **70** rampa yaparmışım. ondan sonra gele gele geldim ben üř kiři var bizim nizāmiyede, iki kiři olcādi. bakdım, gırmızı golluk vardı o zaman, bizim assubay, gulakları çinlesin abdülgādir özyürek mi ēyice bilemiycen geçmiş gün öle bi şey olsa bi assubay, onu görünce, ben şindi astsubay olunca, elimdeki cığariyi, yanan cığariyi ben nası ezdim. ezince benim arkama çıñğı bōle iki metre yayıldı gitti asfatıñ şeyine. neyise geldim tak

bi salam, bi şôle ileri **75** vardım, geldim kendim. hani arabıyı firen yaparsın da bi şeyüeder ya.

bi teknil verdim işde filan filan filan oğlu. gel gel dedi adam. vardım, şôle ağzıma dōru uzandı. demek ki kokuluyomuş ağzımı hani ne var diye. neyise ben seroşun sâten yâ, işdim. adam öñüme düşdü, gel dedi, geldim. yazâneye gattı. bi de mühümmat, yakında bi mühümmat deposu vardı. oraniñ assubayı varımış, iki assubay oturdular. nerden **80** geliyon, komutanım ben hamamdan geliyon, dedim. bak yalan söylüyon a oğlu yürü sōlü işde mübârek. ondün sonra, oğlum nerden geliyon diyon, hamamdan geliyon dedim komutanım. şurda hemşerim var, orâya gittim, banyo yaptım dedim. allallah, ben çorabı, potini çıkartcānı ne biliyim yâ. neyise, ben de ne gadar üzerimde bi şey varsa ceplerimi de boşaltdı. çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. masaniñ **85** üstüne serdim şindi. topla geri gat, gattım. nerden geliyon, dedi. hamamdan geliyon komutanım dedim. çıkar potini, dedi. çıkardım potini. asgeriye çorabı vardı o zaman iplik. ondan sōna çorabı çıkar dedi, çıkardım. çorabıñ boyası ayâma çıkık. yıkanmadım belli. ne bilim ben çorap çıkartcānı. neyise key bakalım, keydim. bi de şeyi vardı onuñ, subayıñ emireri dēyın, hani hizmetcısı gidivi, gelivi. dedi baña iyi bi zopa getir bakın dedi, **90** getirdi. çocuk gitdi, komutanım bulamadım, vallâ ben bulur gelirse evelce seni falakaya yatırın, dedi. çocuk gitdi gâli, bi sandalye bacâ yakalamış, aldı geldi. ben dövdüne hiç acımıyon bak zopa yèdime. hiç acımıyon. seni dedi anasını avradını s.kdim sen dedi baña. baña üç sefer bi sandelye bacâ ekledi, yalan yok. yâni o zopa yèdime filan acımıyon. sâten zopı filan duymuyon yâ seroşun ben. ondün sonra gâli gitdim, gulakları çinileyisi bi de **95** şeyli karlı bi iyi bir şey çok gidemli yalınız, çawuşumuz vardı. birini kaldırdı. ben üst ranzada yatıyodum. dedi altda zobaniñ yanında yatan var, sen kak dedi, onu kaldırdı, benim yatâ aldı, beni orâya şeyetdi. nöbetçiye tembih ettim, dedi her nöbetçi subay gelecek olursa bunu şeyedin dedi, uyandırın dedi. baña sen yat burâya hemşerim dedi. ben oraya yatdım. dicem işde ôlelikce başımıza olay geldi geçdi. ben firārımı vermişler **100** benim. o anda benim firārımı vermişler, benim ondan haberim yok. ondan sonra ben orâya varınca assubay o şeye tugaya bizim birliğe şey vermiş, telewon etdi yanımda. komutanım firar ibrahim gökgöz geldi dedi, yalınız seroş dedi. beni şeye fele yollucaklardı. ne diyolar oña, bi dokdura mı gâli neyise alkol şeyine yollucaklardı. yollamadılar, vazgeçdiler. geldi dedi

gāli benim firarımı tamam sabāla işdimā olduk şeyde, garajın önünde, arabaların **105** önünde. yalnız yüzbaşımız çok kötü bi adamıdı osman zeytinci diye. allah razi olsun o asteğmenimiz vardı işde nöbetci āmir. o gün de oyumuş nöbetci āmiri. sabah iştimāya çıkdık şindi. nöbetci çawuşu nöbetci subayına tekmil verdi, nöbetci subayı da nöbetci āmiri bizim sālīm teğmendi iyi bilebiliyosam nöbetci āmiri oña tekmil verdi. o da osman zeytinciye yüzbaşuya tekmil vercek. o arada tekmili aldıktan sonra yalnız yüzbaşı **110** gelmedi. gelmezdi golayla, beklerdik. ara sokaklarda fila dolanırdı. asteğmen tekmili aldıktan sonra dedi ki akşamkı firar ibrāhim gökgöz çıksın dedi, işki içen dedi. hemen fırladım, vardım tak bi selam bi tekmil. vardım tekmilimi verdim. ondan sonra nē işdin ölüm dedi. komutanım, orāya gitdiydim, köylüm varıdı, isrār etdiler. ben bunun şeyi file değilin. alkoliği file değilim, isrār etdiler kurtulamadım dedim, ben işdim dedim orda. **115** hadi dedi, bidiya yapma dedi, geç yerine dedi. tak bi selam, geri geldim şey etdim. dicēm ôle bi şeyim oldu yāni.

ADI SOYADI	Süleyman KERMAN
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Üçkuyu Kasabası

Metin Numarası: 11

MESLEĞİNİZ NEDİR?

çifçilikle ūraşıyoz. bi yandan hayvancılık. hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırizlerden dolayı. türkiyeniñ, işde başdâkinleriñ yannış politikalarının sonucu baya köylümüz bu durumda yāni bu sene üçguyuda gerçekden bi gıriz yaşanıyo yāni. bu sene bi de yıllar gurak gitdi. yağışlarımız olmadı. zādın bizim üçguyu genelde gara iklimi iç anadolu bölgesinin olduğundan dolayı. o yüzden bizim burda buğday, arpa, mercimek **5** kimyon ekiliyo işde. o da gara iklimi olduğu için bāzı zaman yāmır yağıyo bāzı zaman guraklık çekiyo. yāni atmış yaşındāki bi adam, kişi bizim üçguyuda ömüründe yāni üç veyā dördür, yılıñ iyi gelip de refah bi yaşadığı zaman. ondan geri yannı hep çifcinin bu senesi, bu senesi, bu senesi bōle gider.

ÜÇKUYU KASABASI NASIL KURULMUŞ?

köyümüzüñ dediğim gibi yüz otuz senelik veyāhut yüz kırk senelik bi şeyi vardır yāni, **10** yerleşim birimi vardır. zādèn köyümüz genelde antalyadan, akdeniz sāhillerinden gelmiş. işde buruya kişiler nası oldise bi üç guyu bulmuşlar ondun sonra beş on devesi, bi sülāle, bi kabile gelmiş, işde burda su oluncuk. arāzi bol, gırsal kesim, o yerleşimde işde. ondun sonra sülāle sülāle bōle böyümüş. köylünüñ olsa bin iki yüz file bi nüfusu, altı yüz otuz, altı yüz kırk seçmeni, belediye. bu şekilde yāni.

15

BU YÖREDE ŞİFALI OTLAR VAR MIDİR?

mezala bizim bildiğimiz gara ot deriz. dağlarda gırlarda biten gara ot bugün yarıya ondun sonra sancılara insanın bi an için ağırı sancılara iyi gelir. şabla diye tabir ettiğimiz aynen bi ot vardır. o da nâdir biter. büyük arâzide yâni diyelim ki on kilometre de gitsen garşına gelmez. çok nâdir bi biten bi otdur. o da bâsur ondun sonra kalın bağırsak hastalıklarına çok iyi geldiğini söylerler. ahanız işde bu gırsal kesimde yetişen ot çaylar vardır. onu **20** halkımız baya şu an için zor yâni yüz âileden bi âile zor içer. o da iyi gelir amma içenimiz olmaz. başga da bi bildiğim yok yâni.

AKŞEHİR GÖLÜ DAHA ÖNCE DE KURUMUŞ MUYDU?

biz burdan giderdik. dedem rahmetlik varımışmış da goyunlara duz o zaman da duz yoğunmuşmuş. dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl teştemiz bitmiş akşehir gölü. dedemle atarabasıyla giderilerimiş. bu gızımış. varılarımış, o gölün üzerinden, biz **25** çorak deriz, yâni toprağın çıkardığı duz oranı, duz toplardık deyo bôle, çorak toplardık arabaya yüklerdik deyo. gölün içerisine bakdığımız zaman diyo, benim aklımın erdiği gızımış yâni bugün on yedi on sekiz yaşlarında. gölün içerisine diyo, bakdığımız zaman iki tene vardı diyo yâni. bi gölün gurum tarafında bi tümseklik, bi de arka tarafında tümseklik. yâni o gördüğü halde, ondun önce bi o göl gelmiş, gitmiş. yâni bu görmeme **30** bin dokuz yüz otuz dörtde. otuz dörtten önce tekrar bi gelmiş, gitmiş. sene iki bin, iki bin bir, işte bu göl yâni ne gadar düşdü, bitdi yâni, bitmiş sayılır. bin dokuz yüz yetmiş üçlerde, bizim şeyde mandıra vardı, işde kayaltı deriz, topraşTa. bizi orda goymuşlar ôle, ağılımız vardı. yetmiş üç, yetmiş dörtlerde bu göl patladı yâni. dağın kenarında bi yol varmış, yola geldi. yâni şimdi bugün boş arâzi oralar. ben oralarda çok balık avladım. amma **35** şimdi bakdığımız zaman göl akşehiriñ hemen belli bi derecede toplanmış, ne balık var ne guş var. daha önce bundan on sene önce, bu gölün etrafı büsbütün sazlık gamışlık köyümüzün bu aylarda, kasım, aralık aylarında büsbütün aylak kişiler, ondun sonra şeker gamış alırdı, giderdik. herkez bi gamış biçerdi. gamışı satardık, en azından evine bi gelir getiridi. şimdi bu durumda ne gamış galdı. köyümüzde eñ azından o zaman kırk kırk **40** beş kişi filan gölde çalışıyordu. turna balığı, sazan balığı, istavrit bunları dutuyolardı. şimdi onlar da bitdi. velâsıl o göl oluncuk zâten bizim arâzi gölle berâberdi. gölün rutübeti tarım arâzisine baya gerçekden

bi rutübet bırakıyodu. şimdi göl çekilincik aşırı derecede bi guraklık. guraklık, gum yığınları, erezyon da.

KURAKLIK GÖÇÜN ARTMASINA NEDEN OLDU MU?

biri demiş, bakanın biri bizim belediye başkanına ya üçguyu demiş, çölleşmiş, gel **45** demiş bu üçguyuya biz tarım orman bakanlığından kaç bin fidan verelim demiş. yâni şu arâzimizin başlarına ekin bu köyü çölden kurtulun demiş. bizim belediye başkanımız tarafTar olmamış. bizim burda dört hayvancı var, yâni hayvan yayılsın diye. değilse hayvan yayılmaz, her zaman için yayılsın. ama yeşillig, yeşilligidir. bak şu arkamızdaki ölen belediye başkanımız, ölen belediye başkanımız buraya bi yeşil alan dikdirmişdi, **50** orman. şimdi çok güzel yeşillik ne güzel bi orman olmuştu. diyecem geçmiş, gelece her zaman için garantlik yâni. bize allah yokardan rahmet vermedi miydi, bizim işimiz bitmiş. bin dokuz yüz yetmiş altılarda, yetmiş yedilerde eber akşehir projesi bi başladı. o zamanın hükümeti süleyman demirel tarafından. buraya bi proje çizmişler eberile akşehir arası sulanacak. sulama kanalları yapılacak. tabi o an için eber dolu. su kapasitesi **55** yüksek. projeyi almışlar, başlatdılar. şu an için eber akşehir projesi kanallar tamamıyla fâliyatda. yalnız eber gölünde de bu sene iki bin bir tarihinde su oranı gâyet yüksedi. tarım arâzisini içeresinden bol su alamadık ordan. su kôperatifimiz sultandağı belediye başkanlığına onun elinde. o adamlar meyveciliği uğraşıyo, biz tarımila uğraşıyo. o adam bilmiyo ku bizim burdaki buğdeyiñ, arpanın gurudunu, su istediñi. biz burdan **60** beş on kişi gitdik mürâcad_etdik. bi sefer değil on sefer gitdik. iyi kötü suyu saldırdık. dediğim gibi bizim köyün de yüzde yetmiş yaşlı kişiler olduğu için tarlasının annından da su geşe, arâziniñ gıyından da su geşe sulama imkânı yok zâten. adam yetmiş yaşında, bitmiş. geri kalan kısmı da o tesisatı alma gücü olmadığı için köyümüzde sayılı beş on kişi suladı, ekdi. verim aldıyse o zaman aldı. bu sene de bu guraklık nedeniyle de eber **65** gölünün suyu da sifıra düşdü. o da çekildi. diyecem bizim köy genelde allahla başbaşa yâni. allah verise olacak. zâdeñ devletile bizim hiçbi alâkamız yok. yâni devlet olmuş, olmamış, ondun sonra türkiye olmuş, olmamış, hiç

hiçbi alākamız yok. belli bi ücrāya, köşeye çekilmişiz, arāzimiz belli, köyümüz belli dolayısıyla bunuñ şeyinde, boyunda şey geldi.

AKŞEHİR GÖLÜ'NÜN KUŞ CENNETİ HÂLINE GETİRİLMESİ YÖREDEKİ TARIMSAL FAALİYETLERİ ETKİLEDİ Mİ?

kadasduro çalışmalarımız başladı. bu akşehir gölü çekilincik eñ azından dört beş **70** kilometre arāzimizin altı boş galdı. boş galıncık vatandaş on dakar tarlası varısa yüz elli degar tarla yaptı. birkaç sene ekdik, yıl da iyi oldu, vatandaş yararlandı. bu tapı gadasduro çalışmaları gelincik şimdi oraları sit alanına çıkardılar. köyümüzde aşşā yokarı sit alanına çıkarılan yer yirmi bin dekar vardır. şimdi goca köye deyolar ki ekmen orı. ekdiğñiz zaman ceza alırsñız. pekı gardaşım, bu memleketiñ ovası, bu türkiyeniñ bi iklimi **75** neyimiş guş cennetiymiş. guşula, gazıla hiç alākası yok. hiç bi şey yok. göl gitmiş beş kilometre. zāden çıplak, orta yerde bi su var ufak bi çanāñ içerisinde. ondan geri yannı bomboş arāzi. vatandaş diyo ekelim, savcı şeyē, gaymakamlığa gitdi, afyon valiliğine gitdi. onlar topu yokarıya atıyolar, biz bilmiyoz, ekmen ekerseñiz cezā alırsñız. tapı gadasdurō da ekmen deyincik vatandaş da oraları ekmiyo. ekmiyincik de muħakkak herif yüz **80** dölüm ekiyosa on dölüm, on dagara düşdü. yüz dagar ekiyosa on dagara düşdü. bu sene de yıllar vermedi. cenābı allah yukardan yāmrı vermiyincik bizim köyüñ durumu harap. diyecēm kimisi şikāTıetcen diyo, eken bāzı kişiler var göl kenārını. kimisi diyo ekilmicek. velāsıl tapı gadasduro da ekmen dedi, sınır da belirlemedi. sınır da belirlemeyincik millet çekince şekilde duruyo. ilerisi ne olur, nası olur vallā hiç bi bilgim de yok. benim **85** de arāzım var. yāni bizim türkiyeden ilgimiz yok dedim bu. yāni başdākinler her şeyi bitirmiş. yāni bizim köyüñ de belediye başkanı hiç ilgilenmiyo. bu vatandaşñ tarlasımmış, bu vatandaşñ arāzisımmış, bu türkiye toprakları mı. bizim sürdürğümüz yer biz türkiye cumhuriyeti alamiz. vatandaşız o da bizim topraklarımız ya biz sürelim ya da gitsiñ bi kişiler getirsiñ dışardan. afganisdandan mı getircek yoksa kürdisdandan mı getircek **90** bi adamlar getirsin de oraya yerleşdirsiñ biz bekliyelim. vallā diyeceğim işde bu.

ADI SOYADI	Musa KILINÇ
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Üçkuyu Kasabası

Metin Numarası: 12

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

benim doğum tarihim bin dokuz yüz yirmi sekiz doğumlu. şimdi esaŞ ismim esaS ismim musa kılınçtır veli oğlu. ama lâğben ararsan paşa derler, bu memleketde. ben bu doğumlu bi kimsiyin. ama şimdi saña ne söyleyim biliyon mu, asgerlik hâtıramdan desem ben bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. bak, bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. orda iki buçuk sene doğuda, sivasda asgerlik yaptım. ordan bitirdim, geri geldim. biliyosunuz **5** bizim buranın durumu işTe reşbeş. eğer bizim aslımızı sorarsanız sarıgeçiyiz. yâni bu dedelerimizden veyâhut Ta babalarımızdan duyduğumuz amma bu şekilde. ama vallâ bilmiyom, şimdi ne diyim ben.

AVCILIK HATIRALARINIZI ANLATIR MISINIZ?

şimdi sekiz on senedir tabi gitmiyon, canım istemiyo. ama çok ne biliyin garda galdık, dipide galdık, gışTa galdık. ne biliyin, yokarda mâğralar vardır, ilerde. orularda galdık, **10** yatTık. ne biliyin, çok, bu avcılık hususunda çok hâdiselerle garşılaştık, aşşâ yokarı

yāni, çok. işde vallā ne biliýin, ne anlatin. insanıñ birdenbire hatırına gelmiyo, birdenbire hatırına gelmiyo. bi zaman ne biliýin şôle bi durum oldu da ankarada albay varımış bak. bizim gibi hastımiş, o da bizim gibi hastıymiş biliyo musun. çıkmış gelmiş, buruya. buruya gelmiş, biz de gitdik ava. av da yasaKamma. bizim bölgemizde yasak. bi de yanında **15** yarbay var, bi de şofârları var. tabi yasağolunca adam kânunu bilen bi kimse. bizim gibi cāhil, cehālet değıl ki. yòkarda garşılaşdık. selāmın aleyküm, aleyküm selam. tabi ben kim oldūnu bilmiyom. o biri albayımış, biri de yarbayımış. dedim, gardeşim yaw siz yasak şeyi bilmiyoñuz mu, dedim. dediler ki arkádeş biliyoz. biliyoz amma bura gadar geldik dedileş. iyi gelmişsiniz, nerelisiniz filan dedim, ankaralıyız dedi, dediler ikisi de. iyi seniñ gibi **20** ankaralı mankaralı. derkene son neticede dedikine ben albayın dedi, alay komutanıyın dedi. öteki de ben de yarbayım dedi. yalnız her ni olursañız olun dedim, isterseñiz genelgurmay başganı olun, gānunu biliyosuñuz dedim. biliyoz dediler ama mümkünse biz şurda biraz daħa awlanalım dediler. peki gelin dedik. yokarda bi yeşlerimiz vardır. oruya iki onlar, üç de biz, beş kiři gitdik. o günüñ bērinde altı Tene davşan vurduk. bak altı dene davşan **25** vurduk. dedik siz şunları alın. burdan dolanıñ gidin. garabağ üstünden dolandılar gitdiler.

ADI SOYADI	Yusuf BAHÇELİ
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Kırca Kasabası

Metin Numarası: 13

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

ismim yusuf bahçeli. doğum bin dokuz yüz otuz dört. afyon sultandağı kırca köyünden. evet köyümüzün kuruluşu altı yüz senelik falandır. yani altı yüz senelik. çiftçilikle, tarımla geçinmektedir.

KIRCA'DA DÜĞÜNLER NASIL OLUR?

ve âdet yani düğünlerde ata bindirirler veyahut Ta... evelâ nişan yaparlar. dinî hocalar tabî duvâsını yapar. zamânı geldiğinde, her iki taraf, düğün yapalım, **5** dedinde düğün yaparlar. düğünü yaparken ya ata vâya taksiye bindiriler. hocaynan birlikte gelin evden çıkınca kız evinden duvâsını yapar hoca yine. daha eskiden daha bambaşka dinî yönlerde oluyomuş fakat ilâhilerinin ilâhi çekerek filan fakat sonraları o ilâhiyi galdırmışlar. sâde hocanın duvâsıyana ata bindirip veyâ taksiyene olan evine halk, her iki tarafın halkı, kız evinin halkı orda galır, kız evinin önünde galır. erkek tarafının **10** adamları hepsi olan evine gelini getirirler. gene doâ ederler, akşamları yine hoca tarafından. gelin güveyi efendim duâ ederek, nikâh yapılarak düğün işleri bu gadar. ve zabahları ertesi gün gine sâdısla birlikte gezerler, dolaşırlar. o gün akşam tamamdır.

KIRCA'YI TANITIR MISINIZ?

köyümüzün daha başka unsurları dağ kenarında, ormanlık, çok güzel bir membâ yeredir. arpa, buğdey köyümüzde çiçek her mahsül yetişebilir. sōna meyvelerden kiraz, fişne, **15** elma, armut her çeşit meyve bulunur. üzüm . köyümüz akşehire dahâ

yakındır. ekseri akşehir pazarlamaya gideriz, sultandağına gideriz. afyon biraz ilimiz olsa da biraz sapa düşüyor. fakat her iki tarawa da gidiliyor. şimdi millet her tarawa dağıldığı için mēmur āmir her tarawa da gidip gelip görebiliyorlar. kimisiniñ ölu, subaydır, polistir efendim waprikalarda çalışıyor filan. tabi gidip geliyolar herkeş daha iyi, esgisinden daha güzel. **20** her tarafları görmüş oluyolar. işte bôle hāli vakdi iyi olanlar dinī unsurlarda islamıñ şartı beş olduğuna göre hacca gidebiliyor, zeķatını verebiliyor. namazını gılıyor, orucunu dutuyor. amma gilmıyanlar gilmēyo. onları da allah hidāyet eylesin. kış, mevsimlere gelince eñ çok yāmır veyāhūt da kar daha çok yağıyor. beş on senedir pek yāğmıyořdu gar, bu sene çok güzel deħşetli yağdı maşallah. ne gadar olsa çifciniñ mahsulüne cenābı **25** allah katkıda bulunmuş oluyor. inşallah gölümüz bile çekilmişdi, hēç galmadıydı. fakat şimdi köyleriñ sularınıñ olmasıyan, diğēr başga yerlerden gelen sularınan, gardan falan göl şişmēye başladı işallah. mahsullerimiz bol olucakdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim.

KIRCA NASIL KURULMUŞ?

āntalya garamēmeToğullarından gelme. yedi hāne kurulmuş şu rampaya, yedi hāne **30** kurulmuş. ondan sōna üremişler. doğduğumuz yerlere tā gabiristana gadar hamam altı derler, gabaca hamaltı deyoruz ama hamam altı. şu cāmi yaparken burdan hamam göbek daşları falan çıkdı. köyümüz efendim, daha ilerde gine gabristanıñ yanında cāmi var. gitdikce ilerlemektedir. işde bundan on sene evel belediye oldu. hāliyle belediye ölmadan evel veyāT öldükdan sonra da allahıñ izniylen iyidir, iyidir. ne gadar hükūmete katkı **35** yapsak hükūmet Te tabi o mēmur āmiriñ maşalarını ödeyebiliyo. efendim sarıgeçilidir, evet sarıgeçilidir, āntalyadan gelmedir.

SİZİN DÜĞÜNÜNÜZ NASIL OLDU?

davul filan getirtmedik biz düğünde. rāmetli babam da biraz dindar adamı oldū için davul münāsip görmüyodu hani dindar, müslüman olanlar. peygamberimiz bile işde bi tefle yāni def dēyor, düğünümüze hoş geldiñiz diye ilāhi kasidelerinen yaptıkları gibi ö şekilde **40** yapılmışdır. fakat şimdiki genç nesiller bôle şeye itikad etmiyolar. davul ve zurna zabahlara gadar gör bāki kötü işlerini demiyelim. insanlar her tarafTa

bozulmaktadır. ama allah hidāyet eylesin. allah gorusun inşallah daha iyiye, daha müslümanlıġa dōru giTmiye çalışalım.

KIRCA HALKININ GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

hani burlarda leşber filan derlerdi ya şimdi çiftcilig demek daha iyi yakışıyor. tarımda **45** çalışıyor.kimisi bahÇecilikle uğraşıyoşlar. işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyoř kiraS fişne. ōndenkinden daha iyi. ėsgı gantar mahali biraz ondan ilerdeydi. orası ne gadar olsa gantarı belirsiz, hani çekme gantarlar. veyāt da isdāsyona gidiyoruz. şimdi amma ayāna geliyo, tüccar veyāhut da alıcı tüccarlar ve de kantarı mantarı görebiliyosun daha da endüstüri bakımında kantarlar biliyosunuz. herkeş görebiliyo, ōnden ve arkadan dantan **50** da görüyo veren adam da görüyo tabī. bunda bi yanlışlık hatā olmuyo tabī. ama kantar bozūsa tabī oña ne diyelim.

TAZİYE ZİYARETLERİ NASIL OLUR?

hāsTa beş_altı aydır döşşekde yatıyor veyāt da bir senediş yatıyo veyāt da iki üş gün içinde ōlmüş. bu adamlara tabi ōlmezden evel gēşmiş olsuna ārkadaşları, eşi dōsdu, gārdeşi, kadın erkek gēşmiş olsun diyoş gidiyoş. fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman **55** guran nasib_etsin daha yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım sa_ıat içinde ayrılyolaş tabī. ōldükden sōna cenāzeyi ōnden muhtarlıġıken heş bi yere haber verilmezdi. ama su_ıgaşş filan varısa haber veriliyodu tabi. fakat şimdi su_ıgaşş ōlsun ōlmasın belediye ōldü için, her yerde ōledir türkiye çapında veyāt başga devletlerde de ōledir, efendim belediye re_ısine haber vericeksin, gabirisdanda işde belediye gazdırcak kepÇeynen. **60** sonrā nüwuza bildiriceksin. dokdor ōle bi şey görürse başKa türlü bi şey annaşılmamazlık filan olursa bōle bi dāvacı olursan dokdor da gelip mu'ayene ediyōř. hattā ōle bi şey olursa bile dokdurdan bi kāt alınıyor, belediye re'isi işde kendi vādesiyle ōlmüşdür, diyip dokdōra ve gaymakama bildiriyōř. sonra nüFuzdan tabī ölen kişiniñ sayısı düşülyüyo. ölü evine ākşamları ōnden şōle oluyodu. ölü yeri yapılyodu. herkeş yemek götüyodu. çorba, şu **65** bu. ne götürüse ārtık. bakdım kı çorba, çorba, datlı efendim bōle garişıklı yinip içiliyodu. fakat on on beş senedir o uygulamayı galdırdılar. sādece gurānı kerim ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş gün. daħa fazla olursa olur. sonra kırk yāsin iniliyor. amā kırk kişi, amma

beş kişi bi kişi sekiz sefer guran okur. sekiz kişi kırk eder. âdamlar bôlelikçe giden ölünüñ arkasından işTē tatlı duzlu, şu bu mēlüt okudurlar bikaç gün **70** sonra. veyat da öte beri dağıdırlar yāni ruhuna fātihā olsun diye. fakat eñ çok şu civarda ben bizim köyümüzü daha dindar, daha güzel sayarım. meselā derēçine veyāt da başga köylerde filan bāzı gördümüz yerlerde çok ölen kişinin veyat hasTa kişinin bôle bi itibāra almıyolar. meselā cumā günleri cāmi hocalarına veyāt diğēr hocalara filan cumālıK diye bi şey dağıtmıyolaş. öñden burda dağıdırlardı, şimdi burda da dağıtmıyolaş. **75** bôle şeylere pek önem vermiyolar. aslında iktidardakı hükümet daha dīne dōru sarılırsa daha güzel tabi yaylım olarak şimdi telefonlaş çıktı, apörlöler çıktı, her şey çıktı. burdan amarıkaya veyat da japonyaya āniden, bi dakga içinde görüşüyon. fakat öle bi ikdidar fakat gāybolup gidiyor. iyilere, iyi partileri purotesto ediyolar. bu sefer gıymeti galmıyor. aslında bir insanıñ hem dīni nikāhı olması lāzım öte dünyāya garşı hem de maddi nikāhı da **80** olması lāzım bu dünyā hayātında maddi hayatdan arāzi, bağ bahÇe, hayvan ne oluşsa olsun bunları hak hukuk olarak halledebilmesi için. fakat her iki nikāh da lāzımdır aslında. bundan ōsmanlı imparatorluğu zamānında sādece dīni nikāh mühümdür aslında. eñ iyi odur. dīni nikāh olmaSsa o çocuk piç olur. ħani arapcada veled derler, veled olur. yāni veledi zinā olur. aslında dīni nikāh şartdır. fakat esgi kānunlar başga, şimdiki kānunlar **85** başga olduğu için maddi nikāhı da mühüm saymışdır. fakat bôle her köyde beşon tāne bulunur. dīni nikāhı yok veyat da maddi nikāhı yok dīni nikāhı varsa bile. bôle insanlar var köyümüzde.

ŞİFALI OTLAR HANGİ HASTALIKLARA İYİ GELİR?

kekik dağlarda çokdur. garın ārisına filan çok faydası var yāni. ben bizzat kendim denedim. var yāni. ama gine ārıdıđı zaman beşon gün sōna bi kekik daha yarım kupadan daha **90** az işdin miydi gine geçiriyo beşon gün bôle devām ediyo. sōna papatya gibi, sināmeki gibi otlarıñ çok faydası vardır. dağımızda eñ çok kekik var. sōna çam gozalağı o da yareyyor işe yareyyor. şeker hastası gibilere gaynatdında içirdinde bi faydası var. bizzat ben şeker hastasıyım. ben meselā ada çayı gibidir, kekikdir, papatyadır hem dokdōra gidiyorum hem haplarımı atıyorum hem de pēriz yapıyorum. yālı, şū bū, datlı **95** cinsinden. yāni bal da olsa yimeyyom on aydır. bāba datlısıymış, peynir datlısıymış yāni datlı cinsini yimeyyom heç. çayā gatmıyorum. çünküsē çaya

şekeri gattığım zaman beni hemmen ne yapıyoş tansiyon yapıyo. işde şu şeker hapı. kedi gulağı diye hani ot var ya aynı fasülle yapraklı gibi olur, ne güzel. efendim 0 hāyvanlarıñ hasTa olan cinslerine b0le kedi gulağı meselā vebā gibi, kolerā gibi. b0le esKi deyimle yāni. vārdır, her **100** çeşid,otlar var yāni. hatdā antalyaya giderken yayla dağı, çiçeK dağı orularda daħa çok. antalya tarafında daha çok. marmaris, muğla gibi izmir dış semtlerde çok güzel, çeşitli otlar vardır. hele izmiriñ dağlarında filan güzel, dokdorlar bile topladıyo onları tabi amarikāya, firansāya, ingiltereye, hollandāya, belçikiya her tarafa gidiyo. orlardā onları tahlilden geçirip fāreler üzerinde denemeler filan yaparakdan ne hasTalığına g0reyse o otları **105** o tedāvide gullanabiliyolar.

KIRCA'DA YAşAMIş EVLİYALAR VAR MIDIR?

molla abdil, akşehirde. atatürkden evel mederesede yirmi sene okumuş. molla osman, molla hasan, efendim molla 0mer.

KIRCA'DAKÖY ODALARI VAR MIYDI?

on d0rt tāne oda varımış. iyi bilirim odaları. kimisi yıkıldı, tabi odaların yerine on d0rt tāne gaħve oldu. gaħveler de azalmakda. ekseri gaħveleriñ bu gayfe vardır cāminiñ **110** yanında. yāni kağıt k0rek, gumar oynanmaz, tertemiz. biz de onun için bura geliyoruz. diğer gaħelerde isTemiyorum, kaat oynaniyor. gumar oynanmasa da kaat oynuyor ayına, o da gumardır tabi.

ADI SOYADI	Mehmet KOÇYİĞİT
YAŞI	43
ÖĞRENİM DURUMU	Ortaokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yakasenek Kasabası

Metin Numarası: 14

ASKERLİK ANILARINIZI ANLATIR MISINIZ?

orda şöle yāni. berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? mēgē üç olayları. ordan árKadaş biraz zopa yēdi gāri. şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. ordan mege üç sayısı ēsik çıkdı. şe takım assubayı da dēdi ki kēsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdi arkadaş. buña dēdi birñni dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosuñuz dēdi toprakcılık mı oynuyosuñuz ôle bi şēler dēdi. yā biraz sōna celal dēyi **5** bi olan çıkTı biliyoñ mu celal cesur. vallā asgerlik ēyiydi. devamlı eyitim. zopa da varıdı zāten. hele birinde ben bi iyi bi şey varıdı şık. şey sivilde dedim gēyem burda iş yerinde. pantolonu ta uyku tulumunuñ içine sakladım. biliyoñ mu uyku tulumunu. bu da aramışlā şēleri. ta uyku tulumunuñ içinden şēyi bulmuşlar ā. benim sakladım pantālonu bulmuşlar. bōle benim gibi beş on kişi vardı. beş altı kişi vardı. işdimā eyitim alanında bizi **10** çıkardılar. biliyoñ mu hatırlayoñ mu hatırlamayoñ mu. memet koçyiğit çık dedilē çıkdım. yüzbaşı iki dene tokat vurdu ama allah rızası için vurdu ā. ondan sōna altışar sāt da nöbet duttuk o şēyiñ yüzünden. pantālonuñ yüzünden. yāni bōle hādiseleş falan oldu canım.

dā başga nası oldu dēyelim. nizāmiye nöbetçisiyim, ben nizāmiye nöbeti dutuyom. ankaradan gelen artvin ekspres durdu. sekiS_on tāne asger indi içinden. nerelisiñ **15** adanalıyın geç, nerelisiñ niğdeliyın geç, nerelisiñ gonyaliyın geç, nerelisiñ afyonliyın şöle geç. iki dene afyonlu çıkdı şöle geç. soruyom bunlara nerelisiñ, afyonluğun afyon

bolvadin. nerelisin deyom. afyon bol, len s.kerin afyon bolvadinini tuwegin dipCini şole dutdum bunnā. bi tānesi hemen ayıldı. afyon bolvadin emredersiñiz komutanım dēdi. bi tānesi hālā dā hasan hüseyin üzüm bolvadin hasan hüseyin üzüm bolvadin hasa. len hasan **20** hüseyin üzüm bolvadiniñi s.kerin dēdim. tuwegin dipCini şole wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şole etTim. sōna size bōle mi òrettiler deyince hasan hüseyin üzüm hasan hüseyin üzüm afyon emredersiñiz komutanım dēdim. ha dēdim. ha dēdi. ha tamam dēdim. yāni bōle olcaqsıñız dēdim yā. orda bi gorkdu bunlağ. sōna dēdim ki bunlara hadiñ dēdim hadiñ gidiñ siz dēdim. ben de afyonluyun korkmayıñ dēdim.varmış bunlarılan **25** çay içiyolarımış. ben de vağdım berāber nōbet bittikten sōna. bizim afyonlu varıdı nōbetçi o gelmedi deyolağ. bu da dēdi ki halil. bak bi dēdi bunuñ içinde vā mı dēdi. yok bunuñ içinde. iyi bak len dēdi. len dipÇiği unuttuñuz mu dēdim. yāni bōle bi hādise oldu.

bi mēgē üřcü gelmiş. baña dēdi ki ābey dēdi, hadi gidelim dēdi. benim mangadaki mēgē üşcüye bakalım bi dēdi. yāni biraz bilgisi vā mı diye. eyi bakalım arkadaş dēdim **30** ben. vādık. bi şeyleğ soruyoduk. bi tānesi dēdi ki lan dēdi g.tüñüz mü gakdı acemileğ gelince dēdi. acemilere hawa mı atıyosuñuz dēdi. necāti de o merdivenleriñ āltında, dabanında biz üstündeyiz. üst basamaklardayız o āltında. necāti kime deyōn lan dēdi. size deyōn, dēdi. ben de necātiniñ gavgacı oldūnu biliyon ya eyvah dēdim. bak gāri şimdi gavga çıkTı çıkıyo dēdim. olan yine üsteledi. lan dēdi g.tüñüz mü gakdı nēye hawa **35** atıyosuñuz yeni gelenlere. üsteleyince necāti sen ne gariřiñ lān dēdi. girtlağından dutdu otuz basamak depme vura vura ... indirdi.gazinoya gadā indirdi. ben olmasam öldürcek yā.

şey dōkmeye gitdiydi hüseyin koçak . balkon dōkmeye gitdi de balkonu bālantisız yapıdı. göşdü balkon. lojmanlarıñ balkonuydu bē şeyde. yüzbaşı yüz tāne yaprak düşürcen dēdi kawasını vura vura. şimdi balkon dōkölçemiř, bi ek yapılcāmiř yāni lojmanlarıñ **40** balkonu. o üseyin koçak, o niğdeli olanlan gitdik berāber. ben de gaytarmak için eyitimden gitdik. vādık, balkon galıplarını çakdık, şeyetcez balkon dōkcez. öteKi demire başladı. demire başladı, ben dēdim ki üseyin bak arkadaş şu çeñeyi gıralım da dēdim, şurayı gıralım, demirleri bulalım, ganca yapalım, dakalım, bālantı olsun birbirine. biraz da dēdim bu dōkçeđimize şole hafif yassılık verelim, yatay verelim de daşıma gücü fazla olsun **45** dēdim. yok yok sen bilmen, dedi baña.

etme gitme hüseyin. sen bilmen sus, dedi baña. sen garişma, sen seslenme hiç, dèdi. bak sen benden ôren, dèdi baña. beni bilmēyo, edemeycek... ben amele gibi bi şeyin gāri yanında. ordan bālantısız balkon demirini demirleri yaptı, dōşedi. bu dèdi bunu dutā, bu sālām olur dèdi. èyi, ben kesin bu dèdim, kesin göçē bu dēyom ben. kesin göçē, kesin göçcek dèdim ben. aradan bir hafTa on gün **50** geçdi, biz galıpları sökmeye varđık ama ben ilerde ilerde duruyon, geride duruyon. o aman dikkat et, dēyon ben ôlana, üseyine. zāten altundan iki dikmeyi aldı, balkon göşdü ā. balkon göşdü ama ôlan bi hoş oldu hüseyin. hüseyin bi hoş oldu. yüzbaşı geldi, yüzbaşı gelmedi. biz gaçdığk gāri, gitdik ya. ertesı gün, o gün, o gün yüzbaşı dèdi ki çağırđı geliñ bura, dedi. ben dedim, komutanım benim bi hatām yok bunda. ben dedim, bi hatām yok, **55** buña sôledim arKadaşa dedim ben. bu dedim, benim dedimi dutmadı, dedim. neýe ôle oldu, dedi. yāni şey hāliyle, korkunç acınır hāliyle şôle boynu eyik o üseyin göşdü komutanım, dedi. göşdü, dedi. nası göçē len, dedi. göşdü komutanım, dedi. seslenemēyo. çat çad, iki tokat vurdu. şimdi dedi, ağaca çıkāsıñız, dedi baña, bize, ikimize de. yüzer dene yaprak düşürçesiñiz kafanızı vura vura, dedi. vurcağımız ay da hazıran veyā temmus ayı lēn. **60** temmus veyā hazıran ayı yāw iki ay. hiç düşmeyeceği zaman, hiç düşmeyeceği zaman. vur vur vur bi şey yok. kawañızı yarsañız yok, patlatsañız yok, ölüvесеñiz yok. bi tek düşmēyo. onuñ her yanı şişdi amma burundan bilan gan akdı onuñ. vuruyo hızından, hiddetinden kafa da şişmiş, burundan boşandı gan arkadaşım. acıdı gari yüzbaşı, bi dā dedi bôle hatā yapmayıñ, siz dedi bu işden anlamayosuñuz, hadiñ dedi. biS çekdik geldik ama **65**

YAKASENEK'TE DÜĞÜNLER NASIL OLUR?

ôlanlan gız birbirini sevē. birbirini sēvdikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. dā önceden birbirini sevdikleri için dā önceden her iki taraf da haberdār oluyo ya. ordan gidē işde gızıñ ôlanıñ anası babası gidē. allahıñ emriylen peygamberiñ gabliylen tamam işi halledēlē. ondan sōna bi de şeye gidēlē. söz almaya gidēlē. bi de bizim burda küçük ağız dadı dērlē. yāni kadınlar gidē. ondān sōna gına gomaya gidēlē bizim burda. düğünüñ **70** başlangıcı oluyo gāri gına goma. şimdi düğünlē değişdi esgisi gibi falan değil. esgiden tek yönlü oluyodu düğün. şimdi balo düğünü oluyo bi gecede bitiyö. esgi bizim kendi ādetlerimize göre cumā gün okuntu belek falan dağıtılır. yemek yinir.

manca yinir. düğün ekmēne manca dèrlē bizim burda. onu yiriz. ordan ertesı gün şey cumartesi gün çalgı geldikden sōna ôlen soñu sāt ikindinden ikindin hoca çıkdıkTan sōna cāmiden biz **75** güvēy gèydiriz. yāni ôlamı güvey gèydiriyon, gız evini çalgıynan dolaşdırıyon gız gızın görmek için. cumartesi akşamı zāten şey oluyo para atılır. pazar gün ôlenden bi döşşegürtü derlē bizim burda. döşşegürtü getiriz. ôlen soñu da ôlenden de işTe ôlen cāmisinden sōna da gelin getiriz. düğün ondān sōna bitē.

YAKASENEK NASIL KURULMUŞ?

köyün guruluşu. köyün guruluşu tārīhi ôle bi tārīhi yok yāni. ama selçuklulādan mı **80** önceden bizim burda óğuz türkleri varımışmış ta gölün dibinde şey yaşayan. ordan iki gārdeş gelmiş. birisi şu dereye yerleşmiş, dereseneK olmuş. biri yakaya gelmiş yakaseneK olmuş. yāni iki gardeş ailecek gelmişlē, biri ora biri ora bōle yāni. bu köyün yerleşimi ordan geliyo.

ôle işde üst yannımız dağ, ałt yannımız göl. balıgımız vā, kuşumuz vā, ördeğımız vā, **85** suyumuz vā, denizimiz vā, her şeyimiz vā, meyvamız vā, sebzemiz vā. ne ararsañ mewcud. yalınız sādece o bitgi çeşitleriniñ, ot çeşitleriniñ adını bilmēyom. ôle bir iki yararlı ot olabilir. ôle deyolağ ama. şunu yiseñ eliñde bi şey oluğ o geçer derlē veyā suratıñda bir şey oluğ onu yiseñ, onun suyunu içseñ geçer derlē. bōle otağ var heralda da isimlerini bilmiyom.

90

MESLEĞİNİZ NEDİR?

bizimki sıva işiyen uğraşıyoz. Sıva işi zāten bizim burda götürü. götürü hesabı yapıyoz. metrekare yok zāten. dutturabildiğın fiyāta göre inşātı yapıyoz. bi de şôle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña yapıdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. işde sıva işleri bōle. şimdi bi de bizi de sildilē ortalıktan. kürtlē geliyo şimdi. şimdi bizi silmeleriniñ sebebi bi de bizim parayı gazandığımız falan istemez bu millet. yāni bizim **95** toplumumuz èyi değıl. bu toplumda yetmiş yedi buçuk millet vā bizim milletimiz. kürtlē gazancak parayı, kürt doğudan gelen. kendi parasıynan, kendi

parasıynan kürtlere silah aldırcaK, cepâne aldırcaK, kendi asgeriñi vurdurcaK bu kürtlere. toplumumuz bôle yāni. bizim burası bôle.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE ÇIKAR MIYDINIZ?

cullu cucuK sallādık Şeye Şey zāmanı. Şey oluyor o, zemheride oluyo. zemheride o **100** Şey. o wallā bizim Şimdi o galkdı da benim küçüklüğümü dēyom ben. ēyce küçüklüğümde hatırladığıma göre zāten bi de bizim burda esgiden evler falan bôle değildi. gara örtü, gamıŐdan, çeleñden, aynı deprem geçirmiş bi felāket gibi bi köwüdü yāw. yeñilik yoğudu. damlādan birbirine geçēledi. birbirine geçēledi, Şey sallādık, çocuk ya bize öte bete goyacak. bize goyacakları da Kak Kak... armut kakı, mekge mısır yāni mısır... en **105** ēyisi, en ēyi gōrşek en ēyisi bādem. bādemi de herkes guymazdı zāten. bādem en ēyi yāni gōrdüğümüz. bādemi guymaz bādem bugün en değerli Şey. fındıkdan, fısdıkdan en değerli Şey. kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. māni dediğim yaw hatırladığıma göre yāni küçüklüğümde sāya yandı sakındı, sarı öküzüñ bokunu gına dēyi yakındı dēyi, culu culu culu dēyi Şeyi torbayı sallādık. Şeye sallādık. torba dolu gelecek gāri. torba dolu gelecek **110** ya herkeç iyi niyetli değeril. kimisi Şey dolduru, hayvan pisliğı dolduru torbaya hadiñ. kimisi daş dolduru, kimisi kül dolduru, kül. yāni bôle Şeyler vardı da Şimdi yok, onlaş falan kaktı.

ADI SOYADI	Ahmet DOĞAN
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Çamözü Köyü

Metin Numarası: 15

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

āsgerliĐi bin dokuz yüz yētmış altıda gitdim, yetmiş sekizde bitirdim. Kayseri hawa indirme paraőit er eĐitim taburunda. ōrdan tekrārin bebekden beri keyifsiz oldūmdan dolayı sıvas otuzuncu piyāde alayı temeltepeye geldim. ōrdan da tabi yer eĐitimini tamamladıktan sonra ānkara genelkurmaya geldim. genekurmaya da ōmbaőı olarak tekrārin onbaőıdān çavuş boőlūndan dolayı çavuş gollū dutarak yetmiş beő gün mēzuriyet **5** vērdiler. āsgerliĐi bu Őekilde bitirdim.

MESLEĞİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

çiftçi, çiftci kirāz, viőnē tabi bunları beceriyoz allah izin verise.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE GİTTİNİZ Mİ?

e tabi Şimdi Őōnē, çocukken bōnē dolaşırdık yāni evleri beşaltı arkadaş olurduk. kafadar yāni diyelim beşaltı arkadaş olurduk. dēyelim ki kimiñ evinde elma var meselā? ceviS. fındıK fıstıK içi bu gadar değildi, yāni Şimdi bōne var desen yalan sōlersiñ. guru üzüm **10** fālan. elma da nādir a yāni, olanlardan bi tānesi biziz meselā.

aşşā yòkarı bikaş da aşşā çitlikden çıkan arkadaşlar da olurdu. çantıyı alırsıñ, çanta. götürürsüñ kapıdan veyā kapıdan atarsıñ veyā bacadan. olursa bacadan sallarsıñ dersıñ ki işde saya yandı sakınıñ. walla bonuñ birıki şeyleri vardı ya şindi şey oluncā ē sıkırcımlı oluyo. o şekilde isTersıñ yā adam o gün evinde ne bulunursa, allah ne verdiyse ondan guyar verir.

15

ÇAMÖZÜ KÖYÜ NASIL KURULMUŞ?

dereçine kasabasından burularda bağlevleri olduğunu bize sôlenen büyüklerimizden duygumuz babasına kızan, darılan bu yana atlamış. atlayınca bu bağlevlerinde galıyolar. bürda zamanla yerleşim yeri oluşarak bağlevlerinden çamözü köyü, şemşik dā ewelki ismi şemşik ama şimdi tabi çamözü ismi, değışereK. şeyi de var bunuñ târihi de var cāmide de yāni kuruluş şeklimiz camide yazılıyo amma. buraya ilk yerleşenlerden bi tānesi **20** lokmanlā. öndan sōna noğudölugil. hacı osmaniñ evi Falan onlar filan esgi gāli. wallā benim bildiğim zamanında işde yetmiş seksen hāneydi, şimdi yüz yüz elli hāne gadar oldu yāni. walla bizde göç olayı yok. biz mināreyi gaybetmeyiz, allah izin verişse. mināreyi gaybetTik mi biz köyü gaybetTik demekTir. bizde bu yok işTe dereçene Falan sā sola filan hani işçi aşÇı gitmek dā çok da bizde yok. o giden de bizden az çok az yā şindik. sādık **25** vā meselā. benim bildiğim gadā. bi de gāzi vā meselā haşımın olan dē mi? bunuñ gibi, kim var yā başKa yā, kim var , kim var yā emekli yılmaz gitTi bi gişi o oldu.

HASTALIKLARI NASIL TEDAVİ EDERSİNİZ?

yaniğa işTe yoğurt çalarız, allah izin verise. yandığı zaman hemen bi yoğurt çalāla. yaniğın tedāvisi, tıPbıñ olmadığı yerde bu. wallā soğuk algınlığına nānē, nāne.

KÖYÜNÜZDE ŞİFALI OTLAR VAR MIDIR?

tabi haliyle vardır, yāni var yāni. şimdi hāliyle vardır deyince var yāni mesa yara **30** patladan ot var meselā yara otu deriz. goy mesa yaranıñ olgunlaşması gerekirse onu duman edeğ, patladır yāni. mesā midede ārı, ünser gibi mesela bi şey var mesa.

ASKERLİK YAPARKEN BAŞINIZDAN İLGİNÇ BİR OLAY GEÇTİ Mİ?

şimdi askerlik yaptım. şimdi ğawur denen kim? efendim vay şunudur. yaw ğawur diĝil, ğawuruñ esāsı bizi yāni, ğawuruñ esāsı biziz. yāni ğawur, adam üş paket üş tene assubayı vardı niñ. adam üş kolü çikolata göndermiş içinden ailesine, kendine veyā çocū **35** varsa çocūna āldı. bi koli mesā seniñ nāmına gelmiş. kaş kişisin evde? üş kişi. üş Tene çikolata alıyor, gerisini bana dedi kine bunu bölüğe daĝıt. adam öbürküsünü mesā öbürsü de o āynı şekilde öbür üçüncü şahıS da āynı şekilde mesaļa hareket ederek senle veriyolaş. yapabilir misin, yāni mümkün mü, yāni bunuñ olcānı hiç zannediyo musuñ?

KÖYÜNÜZDEKİ SU ÇIKARMA ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıĝettilē. bi kişi dedi ē bi üç dört **40** Tene firma varmış. bu firmanıñ bi tanesi dedi kine burdan bu su çıkmāz. bi tanesi dedi ki ben çıkarırım dedi. çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. şimdi birinci makina gēldi, çıkdī yerden devām etTi. iki tāne gılavuz goydułā, iki tāne aĝırlık goydular. o pes dedi. iki aĝırlılan bütün masrafiyan o gāldı. birinci alan zarar etti gitti. ikinci şahıs şimdi deliyo allah izin verise, yüz kırk metre dēlmiş. bunda da acık **45** başarıya ulaşacaklarını sanmıyom yāni şimdi. benim tahmīni görüşüm yāni suyuñ olcānı sanmıyom. cünküsem su olmuş olsa belirtileri olması lāzım, yüz kırk metre. iki yüz metre ēncek ama zannedersem ki bunda da bōne benim gördüğüm gadarıyla yāni tahmin etmiyorum ki suyuñ çıkıcānı burdan. mühendisler zāti diyo kine burda deĝil de beş yüz metre aşşā tarafında suyu arāyıñ deyolaş. dōru. burda bi guyumuz var, normal suyu. **50** yāni normal, çōk güzel. yani normal deĝil de çok güzel. aşşāda bi tane işmegü için su çıkarıveşdiler. tahlillerini gönderiyoz, gönderiyoz. dēler ki bu su yararlı deyolar fakat büttün suyuñ yararlı olcānı sanmıyorum. háttā ki sultandaĝı sālık ocaĝınıñ doktoru ergün beye sōledim ki beyefendi bu suyū biz köy olarak gönderiyoz èyidir deye gönderiyolar ama bunuñ bi de siziñ tālil ettirmeniz diye dedik. onnar da bōle ederiz ama hē hī **55** dediler ône galdı. dedik su parazit yapıyo. ishal yapıyo, parazit yapıyo. bi çāresini bulamadılar şimdi.

KÖROĝLU'NUN HİKAYESİNİ ANLATIR MISİNİZ?

şimdi körölu bi at beslemiş. tabi biz bunu cingen âmetten duydumuz âmedağaniñ yâni şeyleri. şimdi o anlatırdı. körölu at beslemiş tabi körölunuñ gözleri çıkmış. körölu atıñ beyaz oldunu, işTe günüşiniñ girdini ahıra, işTe o mu, farketdiyse farkeder. **60** hem çalâ hem sôledi bunları. en niayetinde de başlardı gâri işiñ, hikâyenin sonunda, körölu oturmuş anam daşın üstüne. selam alır, selam verir dosduna, diye. tabi sôler yâni şimdi biraz sıkırcımda olduğu için bu bu gadar yâni kimse yok. âslında yanında mesa bunu şêdep dē adam olsa daha güzel bu.

ADI SOYADI	Ramazan DEMİR
YAŞI	39
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Çamözü Köyü

Metin Numarası: 16

KÖYÜNÜZDE ASKERE UĞURLAMA NASIL OLUR?

arkadaşlarla ilkin dâvet olur bizim burda. gidene gadağ gomşular da dâvet edē. arkadaşlâ sâten birbirini dâvet edē. geceleri işde işgidir, oyundur bôle günümüz geldi gitTik. hep hēr birimiz bi yere gidiyo. ben gâziemire gitTim. acemi birlîne. şofor adayıydım ben. orda üç ay durduk. geri gēldik işTe. kırk beş gün dağıtım oluyo. ondan sonra gēldim on gün galdım burda. şey edirne keşana. on beş ay da orda yaptık. râtımız iyiydi, yâni ben asgerliğı **5** sevdim.

KOMŞUNUZUN EVİ NASIL YANDI?

dört beş yıl oldu baya. baya beş yıl felan oldu. şurda oldu. biz yeni yatdığıgıo zaman. dâ on bir buçuk falandı saat de yâ. bi çuvlık geldı, ben televizyona bakıyodum o zaman. dedim gomşunuñ çocu mu falan. üç beş defâ geldi ôle. dedim bi bakım. pencereye çıkdım, bi bakdım duman geli. yakın olunca bakdım hanıma dedim ben gidiyon, wallâ

ev **10** yanıyo gomşularıñ yāni. baktım, o da gelinimiş. gucáğında çocūnan atlamış camdan. baktım ben gāri gāveye gitdim. dā gāveler Falan gapanmadı. ōrdan şeyçetdik gāvede kimi telefona gitdi. telefonçetdilē. kimi eletdirikleri kesdi. kōylü bi anda toplandı gā anos yapıdırılca. sōnmeniñ mümkünü mü? işde karı goca bi de torunları vārđı, onnar çıkamamış. ölmüşlē, onnā yandı yāni. kitliydi adamıñ gapısı. ārkada gapı vārđı damdā, onu hiç **15** akılçedemedik yāni. kimseniñ de aklına gelmedi. borudan şeyçolōdu belki ölü veyā diri çıkarıdık. alev oldu yandı yā. nası ōldu bilemedik bōne. hālen de nerden yandı belli değıl yāni. nası yandı, ne oldu?

NIŞAN VE DÜĞÜN ADETLERİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

ēsgiden bakır ārdı deşlerdi, nişan deşlerdi, yüzük dakma deşlerdi. önceli çoğudu işi şimdi bi nişan oluyo, bi balō dēyolar işde iki günde oluyo. bakır ārdı dēřlē. düğünden önce olū. **20** yüzüg dakma yerine o olū yāni. söz kesmē, söz kesme önce oluyo, ōndan sonra bakır ardı dēřle. ōne toplanī gidēlē. āyrı bi şeydi, nişan yoğudu yāni. dakı dakıyolardı işTe yā. bōne okuyçolā meselā hısıımı akrabıyı. mesela köwlü de gitmezdi yāni. ōndan sōnra o düğün olurdu ondan sōnra üş gün üş geçe işde. cuma günü ōlen sōñu başladı, pazar günü ōlen soñu bitēdi. ōle olurdu önceden şimdi bi nişan oluyo, önce bi yüzük dakma oluyo **25** dōrusu. ōndan sōnra bi de tekrar nişan oluyo, ōndan sōnra balō oluyo, tamam. bi de ērte oluř tabī. burda ērte vār, siziñ karapınarda falan yok erte. düğünde de olurdu daha öncelēden şey bu erte.

MESLEĞİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

koyun vādı benim. ben evlendiğimde falan goyunum vardı yāni. goyunu satdık, bi tarla āldım, orī bahçe yapıTım. şimdi verim veriyo yāni. bu sene epī şeyçaptık. besi vārđı **30** otuz beş tāne dana vardı. yazın dağda oluyodu da gışın bakıyoduKçişde bahara dōru kesime götürüyoduk, kesdiriyoduk. büyük hayvana kurt sārmaz yā. güze dōru sarā, o zaman da èndiriyōñ sāten. sārđı, yaraladı. kesdik geldik ōle bi tāne. geş galdık yāni. tabi canım takibçetceñ onu. meselā günlük gitceñ veyā iki üş güne bi gitceñ, takibçetceñ. toplaycañ. toplu ōldu mu saramaS sāten kurtlar. hepsi toplanī dēye, yara alırım dēye **35** gorkar. yok, burulāda hırsızlıçolayı olmaz. çālsa çalā, dutā gidē. neçē mazlım hayvan

vā yāni. ne bilin iki üç yıl yapTık, hiç çalınmadı yāni bu yörede bek ôle şey yok hırsızlık.

hāstalandı hanım işTe. ondan sōna satdım goyunu. bakdım olasıya değil yalnız olmayacak, yürümeyceğiş. bi tārla satdım o iş uzucak da. dedim ha şurī alalım. hemen kül kömür satdık, oraýı aldığişTe. beşinci sene toplatTık. vişne, kiraS kēndim yetişdirdim yā **40** kēndim dikTim. walla bi milyarlıK mal satdık işTe bu sene allah bereket versin. para etmedi yāni fişnē genelde. kirazlā yeni tek tük bitdi. kiraz geř bitē. vişne üçüncü sene vermeye yatī. biz bi de kendimiz yoz dikeriz, siz gibi aşı dikmeyiz yāni fişne. iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. bi yıl da ôle durū ertesı yıl, beş yılda meydana gelī. tabī ômrü uzun oluyo. kendi aşladığın gibi. ôle. bizim burda heb,ôle dikēlē. yozunu dikēlē **45** kendileri aşlaş. gerçi suwya güvenerek ôle dikiyoz yā. siziñ orda suw olmayınca āltı idiriz oluyo sāten. idiriz deriz biz oña. onuñ burulara gelemes. suyu sēmez yāni onu. fişneleri aşı fişne. āltı genelde onuñ idirizdir. suya dayanıklı ôlsuñ diye. o idiriS suya dayanıklı olū. bizim buralar da sulag,oluncā bek diken olmaz onu. kirāS, hēr çeşit var yā. kiraz vār, vişne var, ērik var, ēlma var. ārmud,azdır yāni. her baçÇede vārdır da satmaya o gadār fazla **50** değil. gāysi var, her çeşit meyvemiz vā yāni.

ÖMER HOCAYI TANIYOR MUSUNUZ?

ömer hacanıñ evi, şurādı. aşşaağı gitdi işTe. epī uzak burdan. bēlki de ora gitdi bizim çocuklar. hanımı çivlikli. işTe řu ēvde oturūdu yā. onuñ āltında da bobasıñ evi vardı sāten. yā tabi bābası o yandan gēlme. bābası değil de dedesi. bobası filan burda doğma böyüme heralda. bek de bilmēyom da ben beni bileli būrda. hemen ēvleri řōrdıydı. bi **55** yerden bi evidi. ēsgiden gelmeymiş yāni. ata demek ki bābası bile būrda doğmuşdur onlarıñ. ben e biliyom yāni dedesi yāřlı bi şeyidi. hanī ömerinen iyi arkadaşız, āynı akranız. benim ātmış yedi onuñ ātmış sekizdir de āynı böyüdük bu mahallede, āynı bitirdiğ,okulu yāni. o okudu bizi okutmadı bābam. okusaydık biz de bi o zaman en azından ôretmen olūduk. okutmadı bābam. eñ,ufak benidim. ābēmgil çalışmazlardı. öküzleriñ arkada **60** çiftçi olduk. wallāyi bōle hiç unutmadım ... ôrendięi kendineyse, çalışdığı baña dedi bubam bōle. anama bārđı. len çocūn gücü yetmēyo, elleme dedi. öküzlēr güçlū. pulluk tek. onu şey,etceñ. dā ilkokuldan çıkdım, ön bir yařındāyin yā.

ôrendiği kendine dedi, bana çalışıyosa dedi yâ adam. elleme dedi bağırdı ona. bôle çiftci olduk wallâ. pullün hakından gelemen yâ, bi o yanna gidiyo bi. dūr deñ, duru mu? hâyvan bu. başa vâcak da dūr **65** dediñ mi durcak. ôle ôle çiftÇi etti rahmetli. âbimgile gızadı. onlâr çalışmadılar. arazi çoğudu bizde amma nēynēn? şimdi cezâsını çekiyoz. durumumuz dâ èyi olüdü. dēdi bi işTe filan yeri bi çöğürleyin. filan tarlayı çöğürleyin. hani o zaman yeni yeni oluyodu ağış. hiç oralı òlmazlardı âbemgil. şimdi onlâr da aynı biz de işTe. kendimiz yetiştiriyoz allâ şükür. hayvancılıktan filan da iyi baña göre ağıç. vişne bu sene para etmedi amma gine **70** èyi. kirazı olan üç millondu kiras soñ zaman. üç millona vēdi. inceydi, benim vârdı mesâ, iki ağıç vâr. âldıgımda vârdı o ağıçlâr. sıkıdı bôle. iki millondan vēdim ben. soña gâldı tabî, ērmedi. ağıç dâ az bizim köyün, arâzi az bizim köyün yâni. dâ herkesin ağıçlık. boş arâzi bulaman bizim burda. ânce köyün bi merâsı va işTe iki yüz dönüm falan ôle. orayı da üç yıllına satılî parça parça. boş arâzi orula. kendine âit gölden başKa yokTur. gölle de **75** metânet vermezler sâten. gölde tarlam va demez adam. èkin bu sene òlmadı meselâ. burulâdan olan âz biraz. biz aşşîya göllēden buyday falan getirmedi köye. ekmēyölâ da yâni güvenemēyo ki adam. yâmur oluşsa baharın olü. òlmadı mı yērde galır.

ESKİDEN ÇAMÖZÜ'NDE KÖY ODALARI VAR MIYDI?

tabi gâve yerinē o odalâda olumuş. yâ anladılâdı işTe bi yüzüğüoyunu. biz de oynâdık yâ ôle beşaltı kişi olüdü. mēndilinen, ârkasına saklâyo òndan sonra buluyolar, **80** govalēyolar birbirini falan. bôle heralda ôleydi. biz çocuklümüzda oynâdık. yâ öñceden işTē şeyolunca gâvedir, büyükleri sohbet bol bol yâw odalâda sohbet edilimiş. ôle oyun filan ne bilen.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE GİDER MIYDINIZ?

saya gezme, damdan torba sallama. biz de yaptığıonu yâ çocuklümüzda yapıdık. bacaya çıkâdık, dama çıkâdık bacadan bi torba yapâdık. şôle ufak veyâ lâylon poşet de gâ. ipi **85** bâlardıgona sallâ. saya yandı sakınıñ, camız bokunu gına deye yakınıñ. şunu isdēyoz, bunu isdēyoz. oña dolduruverilēdi ammâ. hiç ôle itiraz yoğudu yâni. ôle olüdü. yoğusa bunu göy, sayâdık gâri. yok dēlēdi, sayâdık. o zaman ufag ufag çocüduk. gışın olüdü, devamlı gışın yapâdık. oña göre gâ hava şartlarına göre yâ. len sâten ne şe va

bizim burda. olup da ya iki ev edēsiñ ya bi eve. onu da böyüklē oturuca oturuca şaka
ōlsun dēye **90** filanñ evine yapın dēdi. annelerimiz falan da ôle yapādık.

SİGARAYI ÇOK MU İÇERSİN?

birakīn dēyom bırakamāyon sigarī yā. günde iki paket gidiyo. amān günde derin iki
günde bi paket. günde bi paket sigara içerin normalde sāten ben yā. şimmdi iki gün
yetiyo yāni bi paket sigara. yō ben hiş zararını görmedim. dağa çikalım dessinlē, çıkarın
yāni. içereg de çıkarın. dediğim içime mi çekmēyom? ben bi zararını görmedim
sigaranıñ. vallā **95** bilemeycem. çalışırka da çok canım ister sigarī. çalışırka işmen dē
oturu içerin gā. işe başladığım zaman daha fazla canım istiyō. bıraken dedim oruçla
dedik onu da bırakamıyoz. bırakılmāyo. hiş kimse içmese oluş. ākşam vardıñ mı ōuw.
sen içmemişsiñ. içenden de beter oluyon gāvelēde. ôlece duman. wallā işmeyenlē
bizden fazla zararlıdır yāni. biz o dumanı alışdırıyoz da duymıyoz. amma adamıñ gözü
de yanıyō buñaliyo da. görüyo **100** yāni. bi sigara işmeyen gāvesi olsa dā daha iyi
olcak yāni. bizim burda üş tāne gāve vā. üçü de āynı. nere vāřsa sigara içiliyo. şimdi
işmeyenleriñ gāvesi şey, oruç dutmayanlarıñ gāvesi var yāni. gidiyo adam ōrda içiyō.
sıgarasını da içiyō, çayını da içiyō, oyununu da oynēyo. o iki yerde de zobalā yanā
oturulā eşde başına. saat dörde gadā gāvede herkes. netcek şimdi, gış günü. işTe ben
ôlenle bi hāyvanlara bakarın, ōrdan giderin bi gezē gelirin. ikide **105** üşde geri gelirin
evime. ôle vakıt geçiyō.

KÖYÜNÜZDEKİ SU ÇIKARMA ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

iki defā adam gurtaramadı, galdı. hem gılavuz hem borulā. bi de önceden havuzun
yanındaydı, deponuñ yanı yāni yukarda. ōrda da māğra çıkTı dedilē. hani su basıyo ya
su geri çıkmadı yāni. adam arabasını satdı. birinden malzemeyi ālmıř, ora verdi. köwlü
vēdiydi parıyı. dört milyar köwlü vermiş, dört milyar da o boru dutmuş. ēlden **110**
duyuşumuz. sekiz milyar buraya bayıldı gitdi adam. arabıyı satdı gitTi burdan
galericiye. başgası çıkariyo şimdī. o da heralda ne bilēn ga, sıkışıyomuş, gurtarmışlā.
gılavuzu o yüzden gitdilē heralda. dün ôle dedi. bi teK bekÇileri galdı. ötekilē
acemiydi heralda yā. iki genç. zannerdēsem hiş başga yere de çıkarmamış bunlā heralda.

atadan galmaymış şey hanımınıñ olanı. arabası, mälzemesi. burda deneme mi yapTı gā. batırdı gitdi burdan. **115** gömdü gitdi yāni buraya adam sekiz milyar. baya adam para gazanmak içi geldi. çıkarın demiş gā. bu adam vārdı sāten başlarında da yā. şimdiki çıkarın siz çıkarıverin demiş gā. bi ilgisi va yāni. ha bunlā uyumuş heraldā, ōndan bildilē. dedigodu çok. onuñ devāmını. şimdiki de dōru amma, adamlarıñ dedi. demek ki uyudulā ōndan ōldu şeyi. sıkıştırmışlā, derhal sökmüşlē gāri. hēr gün akşam söküyolā, saba geri salleyōlā aynı boruları.**120** gidebildiği gadā gidiyo. akşam geri söküyo. salladıği boruyu ne gadā gitdi meselā bugün, ōn metre gitdi deyelim. onu geri çekiyo akşam. işi boşlaycek ya. tamam boş hepsini çıkarıyo borunuñ. sabah onnu geri sallēyōlā gidebildiği gadā akşama gadā gidiyo. akşam geri hepsini bi dā çıkarıyo yāni onu dēyom. sıkışdıyomuş yā. iki defā daş geçiyolā. bayā daş da büyük deyolā. baya dört beş metre varımış biri. biri de iki metre enliliğinde **125** falanımış. orī az aşşağısında mı? çok büyük gaya va deyolā. deliyo işde de sıwa yapıyo ya şey, demek ki o daş dutuyo o zaman. matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo ōndan sōna. daralıyo. sıkıyo yāni ōle etdi ō. iki defā ōle oldu. bunlā da sıkışdırmış, garın çıkarmışlā. hemen geniş boru şey gılavuz dakÇaklarımış işdē. şimdiki gelmēyomuş, varımış da. meşbur genişletceklē. ōndan sōnra ginē dar dakālā gāli o zaman o daşı **130** meşbur genişletmeleri lāzım.

OKULLARDA EĞİTİM ESKİDEN NASILDI?

dövelēdi de yā. dōru, dövelēdi. bizim ōrda o zaman üş tāne ōretmen varıdı. dört beş yıl öncesine gadā. baya dört yıldır ikiye düşdü. devamlı üş tene olur. ben sāten bi hocadan çıkdım, hep aynı hocadan. o zaman ōle şey oldu yāni. üş tāne hoca geldi. bi gayıtsız gönderdiler beni. canım istedi zaman dışa çıkādım. hikmet hoca vādı bi. iyi adamıdı. **135** biz onuñ şeyiydik de ēn son gadın hocadan çıkdık işTe. o emekli ōldu. dört sene ōnda okudum. bi de şey, beş. gayıtsız gitdim. ārkādeş dēdi baña, çocukları dövürüdü baña. yā beni dövēlē dēdim, ben de şey edēdim. ufak deği miyim? dōmezlē len vur şunlara dēdi, cetveli verēdi, şōle etdirēdi wallā yā. hālen sever yāni. dek geldi mi dereçineye gitdik miydi, dereçineli. o zaman ōleydi. dediğim dayak vārdı şimdī, ōretmen dövemez. sen de **140** çocūnu bile dövemēyon, sıkıştıramāyon ki. tembih ediyo sāten hoca. e çocuklarıñızı sıkıyosuñuz gafā gidiyo çocuklarıñ. yok ders. evvē

ders vemez şimdiki öğretmen. neyimiş çocuñ bilmen ne bilmen ne işdē. ben kızarın meselā. benim kız wallā dā yeni okumayı sökdü yā. dōrde gidiyo bak. matamatik ne dā dōru dürüs bilmez. kızım şōle yap, bōle yap. e çocu sıkıyosuñuz. toplantı yapālā. çocuklarıñ üsdüne vāmayıñ. ev ödevi vēmēyoz. **145** çocuk bunalım geçiriyo, bilmen ne. ben de göyvēdim. üsdüne vādıñ mı da çocuk tabi ālēyo. dā yeñi walla dōru dürüs okumayı yeñi sökdü yāni. onu da ôle birleriñ ikilēden gālma dērgileri vā. gēldim gine sıkıştırdım, şonu oku, bunu oku. ôle yāni, ôle sökdü. ēyiye gidiyoñ öğretmenimiz dēyo. bi de dēyo, ôle dediğini dēyo yāni. iyiye gidiyoñ, dedi baba dēyo. olan gitcēdī, annesi gıyamadı ufak diye. gērçi āltı yaşına yeñi girdi o da. ne **150** bilēn o daha şey. okumaya hevesli. okū bu yāni. gircadan geldi bi öğretmen bu yıl. işde iyi deyolā. kemal, heralda kemal adı. bi saat ek ders yaptırdı adam. birleri ikileri okuduyo. bi saat da ek ders yaptırdı yāni. helal olsun. ēyi deyolā çocuklar. keşke dedim göndereydim. geçen yıl da bu mustafa hoca geldi işte. ömer hoca nın ikisiydi. mustafa hoca iyiydi. baya gafa iyiydi çocuñ. ömer hoca gidince bu da cıvıttı yāni.

155

ADI SOYADI	Nazlı MAY
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar Değil
DERLEME YERİ	Dereçine Kasabası

Metin Numarası: 17

DEREÇİNE KASABASI NASIL KURULMUŞ?

guzum bu kōv yokarıdānki gayalarıñ arada ēv yapılmış, gayıyı ēv yapmışlā. ōrda siñlenmişlē gayalarıñ aralarında. ondan sarıgeçiliymiş bu ātık gā āntalyadan mı adanadan mı nērden gelmeyselē göçmen gelmeysiymiş burası. ōndan ēççik gālī kendileriniñ üreyincē aşşağıya ēnmişlē. aşşağıya ēnmişlē, aşşağıdan da kōw gonağı deriz şōrda esgi dedelerimiziñ kōw gonağı, ōrda bi daşdān gapı varımış. o gapıdan āşam

ezeni okundu **5** mu gatî sûretle ne yokardaki galanı aşşağıya èndirilerimiş ne aşşağıdakını yokarı çıkarılarımış. veriverilerimiş daşı, allah dālardan veriverilerimiş dālardan daşı gatî gatî çıkmazlarımış, dönemezlerimiş. aşşağıdaki aşşağıda galırımış zabahlarımış, yokardaki da aşşağıya inemez yokarda galırımış, zabahlarımış. yollarda Filan yatıyolarımış, eşgi bu. ondân sōna orda da çobanımız varıdı, esgi zamānında oraya çıkardı daşın benim **10** bildiğim, daşın üsTüne. ondan sığır çıkcağıynan bağırıydı hō ho, sığır çıkdı sığır çıkdı. siz de bilirsiniiz yá siziñ o taraFlarda, sığırı sürēlēdi. āşamıla geliledi, o gayâyı açalarımışımış. ondân sōna ne bilēn yāni ône bi şey guzum. esgi daha esgileri bilemēyon. işde dedelerimiz bōneydi. çok aşırī şeyleri varıdı, malları, melāları dedemiziñ yāni. ondân sōna çok zenginleridi, çitlikleri varıdı, gidē, gelilerdi. ne bilēn şōne geşmişimiz, geliken benim **15** bubamı zenginlini, paranıñ uçu filan öldürdülē, kesdi çobanı. ondân zengin olduğundan dedemin emmimi dövdü, gözünü başını kör etTilē emmimiñ de. bu yokardan anamgiliñ vār. şinci guzūm bubam, dāvarcılık ortakcığı ederdi, yāni ... ondan afedersiñ çobandı yāni bizim çobanımız. o goyun alilādı, köwlük yerlerinden, şu yörüklēden mörüklēden. goyun alilādı guzum, toklu, erkek toklu, o adam beslēdi bizim evimizde. bakādı, gurbana **20** yakın, vagona yüklēlēdi, isTanbāla satālādı. ône ône ône içimize girdi bu gatil, sözüm oña. zēgin oldūmuzı zati biliyo, bubamı āvleyō. hadi goyun almıya gidelim dēyo bubama, evine götürüyo. evine götürüyo, ōrda zāten hazırlamışlarımış bu pilanı. hazır etmişlē, ondân guzum. bubamınan yimişlē içmişlē, ènceyinen gafıya paltıyı bi veriyo bubamıñ. bubamıñ gözünüñ biri çıkıyo. kendi sarılıyo, ille dēyo ellemen, yeñice gardaşım **25** benim doğdu, ōlanıdı biz üç gızıdık. ille dēyo yonuzuma bağışla beni dēyo. goyve dēyo ben tırafik gazāsı geçirdim, beni gadıōlu öldürmedi, ben tırafik gazāsı geçirdim isTānbuldan geliken.... demiş. hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırısıñız. goyuvēmem seni demiş. bubamı öldürüyo, bölüyō. parça parça parça parça bölüyo bubamı. ondan sōna dayımgil var, tatarōlu deřlē. onnar da çok zengin, anamıñ bubasıgil, **30** çitlikleri vār. oraya alıp gidiyo. anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. bunnar öldürdü dēye dayımıñ üsdüne atıvercēmişimiş. alıp varıyo afedersiñiz köpeklēden o gangal köpeklerinden varıp da atamāyo evlerine bubamıñ ölüsünü. ōrda yakkın gırcalılarıñ tarlaya gömüp geliyo bubamı. gömdükden sōna guzum bubam gayıp gayıp aradıg aradıg aradıg aradıg aradıg yok. gırlı ōlu vār, aynı iki yaşında gine bi ōlu

vā. ondān sōna **35** aradık, bulamadık. gazetelere vēdik, bulamadık. bunu rahmetlik dedem dedi. bunu gati gadiolu öldürdü, kimse öldürmedi. gırca çayından öte yanna geşmedi benim ölüm dedi. bunū bolavadında güdük hoca varıdı, onu getitdidik. suya bakdılār, bōne tasa suyu guydu, bakdıg, ōrdan gōrdük öldüreni. ben de bakdım. gōrdük. gōrdükden sōna dedem ondan sōna garagolu, candırmıyı galdırdı, geldi evine. aradı, ceyrana vēdiler olunu. onu dedi, **40** felan tarlaya gömdük. hadin götürün çıkarıverēn dedi. ondān sōna, orda arıyolar arıyolar, tabi düz bulunmāyo. çoğafedersiniz ne bilim nētdimin demiş, üsdünü demiş, sözüm oña eşşeK demiş kakasını yapıydı demiş, oraya bakın bi demiş. oraya essah varıP bakıyolā, ōrdan bubamın ölüsü çıkıyo. ōndan sōna guzum işde ne bilēn bu demirel başa geşdi, ascaklarıdı bunu. dedem çok guvvetli para verdı, asılcağıdı. demirel iktidara **45** geşdi, bi af gēldi. onu da afoldu. ölü çıktı gēldi. bubasını anam dutdū, iki üş sarı lira verdıdı hapısdaki adama, bildigadama, bunu öldür saña iki dene üş dene sarı lira vercen dedi. onu bi dayagatTırdı, bi dayagatTırdı anam, onun ōrda ölüsü çıktı. biz de beş dene çocuk döküldük galdık. işde ne bilēn anamız acıynan, üzüntüynen uşaklā itātsiz çıktı. bizi de anamız anamız gelin edivēdi, üş dene gızıdık, iki de olan beş gardaşdı. gelin **50** edivēdi bizi de anamız da. o iki çocuklarınan gāldı. anamı dövüldē çocuklar, itātsiz çıkdılar. dövüldē, anam felcöldü. gıriz geçiriydi anam damdan düşdü, size ömürlē. ocamız söndü guzum. ocamız söndü. şūrda yakın, burulā filan hep bubāmgilin. emmim satdı vereseleş ... tē asvatTan yol vā ya o yanna dönen, bu yanna dönen o yoldan başlaycan susaya gadak bizim burālar. kirezliğıdi. kirezliğıdi guzum buralar. **55**

DEREÇİKENİN HALKI NEREDEN GELMİŞ?

ōnden gēlmē sarıgeçili yürüğümüş guzum buralar, yörük. sarıgeçili dēdi benim anam. bilemem, ône dēdi. āydından mı, āntalyadan mı gelmeymiş buranın adamı? gayaların arada yaşarımış. o gayayı patlatTılā da bōne ēvlere getirdilē moturunan da ev yaptılar. temele godular daşları. çerçi gaya dēlēdi. bōne bizim yaşantımız.

ÇAMÖZÜ KÖYÜ DEREÇİNE'DEN NİÇİN AYRILMIŞ?

şindi guzum onların ölüleri bizim gabirde toplanırdı. bu gavaklının ölüleri bizim **60** gabirde toplanırdı. bizim burası burda toplanış. bunlā sēydi deriz, dāda, aşirtma ilerde.

nasī, benim bu gövdem gibi su akaşdı, sel gider başıboş. akādı. bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. şemşiklilē, o çamözū bizden uyanık davranıyo, o sēydi suyunu gapiyolaş. ediyolaş. bizimkinnē de vaşsa baksā, depoya gomuşlā. ōndan sōna guzum, depoya goyunca, bunnā, bizim bu taraf, sizi ayırcez dedilē. belediyelik şeyinden, **65** sizi muhtarlıgı ayırcez. yāni köwe guymadılaş. gabiriñizi de ayırcez, ölüñüzü de çıkarcez dedilē. yalmandılā, ellemeyiñ gāli bizim de suyumuz yok, biz de bunu içelim, dedilē. ōnelikçe āyrıldı orası. hinci orasınıñ adamı, gavaklınıñ adamı, burası hep buranıñ bazarına geliyo. alışverişe, satmıya, ötüye betiye burūya gelile. hı bi akrabā, mahallē yāni bi āyrılma. bi köw ayrılma oluyo gāli. hı āyrılma guzum yāni. ölümüz filan birlik gömülüyo. **70** ayırmadı gāli bizim köwün belediye re_isi gāli afetTi, āyrılmadı.

DEREÇİNE'NİN DÜĞÜN ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

şincik guzum düğüne şeye gideriz gız_evine. gız_istemēye gideriz. allah yazāsa, nasip olūsa, verilēse sözü kesēle. āndan sōna nişanlāla, gidēle, burdan iki sufra gadınlā gidē. o gün oynā, gülēle, yile, içēlē, her şeyi götürülē, dakāla āltınlarını, paralarını dakāla. ōndān sōna öte bete dolduru yāni bōça olūsa bōça gorlā bakır ardı gibi o gün gāli. ondān **75** sōna onlar da saña baklav_edele tabāna gorlā. gız_evi isTemesse, hayır getimeyiñ bōça dēse getimezlē. yilē, içēlē, oynālā, gülēle. goř çıkā gelilē. onnar da bi gün verilē neyise, şeye düğüne. āndan sōna düğüne gün verilē, allah nasiP ederse guzum, onda altını guruşu ne gadak zinet istēyölāsa yapālā. ondan sōna burda belek deriz, gāli siziñ oralāda ne oluyo, hāvlı, dāvetiye belek deriz, verilē guzum. āndān sōna herkeş düğün salonu va, **80** belediye düğün salonu, ōrda gāli salonda şey oluyo gāli çāldıcısı Filān oluyo, müzikÇi. ōrda baya bire ikiye gadak şenlik çıkarıyolā. ōrda oynayyolā, gülüyolā, dakılarını dakıyolā, herke_evine geliyō. ērtesi gün, zabāna gız_evī beş_altı suFrā gadın geli. ōrda gālik ōlan evindē, yüz görümlülüğü dēlē. ondan yilē, içēlē gine āyşema gadak oynālā, gülēlē, goř gidēlē. āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. erkeklere yidirir içirir, bi **85** guran okuduruz, bi mēlid_okuduruz. āndan sōna burda o bitē. herkeÇ oynā gülē, yerini bulū, guzum. allah cümleye nasīb_etsin. bu gadak, bōne bizim adetimiz.

SOHBET

ē buğdey demiş bitli demiş şey ārpa amān fasille. biti Filan yoğudu inanıverin. fasilleē bitlendi bu sene ya onlara bi çāre bulūsa ay guzum bitleniyo bizim fasillelerimiz.

şimci turgut özal var ya amarikan fasillesi getitTiydi şōne şōne, bidi bidi. güççük **90** güççük, bēyaz ama çok datlıydı. ōndan geldi. bi de pate getitTiydi, gīrmızı patē ōndan da böcek geldi. o fasilleden de.

benim beyim de ōretmen. ondān sōna dokdur o gün hemen dedi ciğarayı boşlaycan ābey dedi. aman ciğerim, guzum dedim, èyice dedim şişir bunu dedim. sus sen yenge, ben biliyom işimi dedi. ondā buña cığarayı bi yasakladī, wallām nası emi iyi ōldu. ābeyin **95** gāli èyi oldu, işmez. baya on senedir Filan işmeS. bırakdī, bu sene de rahatsızlaştı.

ben ötēnneç isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. dedim git haydarpaşa hastānesine. bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. dedim galbinden mi geliyo bi felç melçoluñ allah gorusun. cumā günü ... benim gölcükTe ōlum var, tersānede çalışır. orūya git dedim.

100

BİRİ VEFAT ETTİĞİNDE NELER YAPILIR?

guzum hasTa olū, yatī neyise dokdura götürülē. ōne ilacın allān èyi olmaycak şēye dokdur nētsiñ hesabı da èyi olcā da hekim garşı geliş. ōlū. burdan hocıya habar verilē, selāsı verili. ondūn sōna gazarları guralā ondā, suyu ısıdırlā, yurlā, arıdırlā, kefinlēlē. hoca alī, gidē bunu musalla daşına goř. burda köyümüziñ ortasında musalla, demir̄den yapTı reçisiken. ōndan demiriñ üstüne gorlā, orda namazını gılālā guzum. ondūn sōna **105** arabalara gorlā moturlara, arabalara. eweli yayan gidēlēdi. araba, motur yoğudu. şimci cayır cayır cayır arabalarınan gidiyolā, gömüp geliyolā. ōndan sōna ōldükTen sōna gāli guzum gonum goñşu yemek getiri, bişmiş yemek. getirilē. āğleyo, acēyo, üzülüyo. āndan sōna yēdi gün guran okuřlā. arkadan yēdi gün. hır gün garılā geli. yēdi gün guran okuruz, hatim indiriz. hatim edēlē. yēdi günden sōna hazırlanırız, ammā bütÇesine göre **110** etlekmegçedēlē, emme bütün yemek çōrba, halva, pilav. bunnarı bişirilē, yidirilē. dāvet edēlē gonunu goñşunu, hısımı ākrabāyı. èlli atmış sufra olū.

ōndan sōna guran okunū, mēlid okunū, hatim edēlē. ōndan sōna kırk gün sōna bi daha mēlid okudūlā èlli ikinci gecesi gün de bi daha mēlid okudūlā. bōne yemekli. ōndan sōna her sene, hēr sene o ōldüğü gün gine aynı bōne hazırlanırız. gine guran mēvrit hatim ēnditTiriz **115** her sene. kēndiniñ bütÇesi gāli ne gadak elveriyōsa o gadagAdam okunuř, èlli atmış suFra. bōne olū.

HANGİ HASTALIĞA HANGİ BİTKİ İYİ GELİR?

kekik vā. saAa ne deyēn, mīdeñ āri āzıña al çeyne. eriniseñ çeyne, erinmesseñ git gaynat iç. aniden dindiri, iç. mīğden gine ağıryyōsa, oruç değılisen āzına al çeyne. mīdeñdeki yaraları, bağırsıkdaki yaraları èyi edē kekik. çoğafedēsiñ sōlemesi ayıp pırostata **120** dahā bu faydalı, bu bitgi. hiř yan etgisi yok hı. bi de ıssırgan vař. o ötekī bāçalardaki olan ıssırgan āyrī, bu yinen ıssırgan āyrı. bilen biliyo, bilmeyyen bilmēyo. yīyoz morul gibi, tere gibi. ekdim ben büssürü. yiriz, gırkaş gırkaş gelī, yirim. gānsere filan çok èyi geliyomuş o ıssırgan. nāne, ne bilēn mādünüs, başga ot papatya, kel çiçek, kedi otu, o da miydeye çok èyi gelī. bōne kedi gibi oluyo topak topak. siziñ oralāda olū mu bilmem. bizim **130** buralāda, řōne gāldırıvēdiñ mi topbadam kakā kedi gibi. çok acı oluř. yāni garın ārisını zambadam kesē. èyi gelī. hēr otuñ āslında faydası var. hēr otuñ faydası vař. biz bilemēyoz. fesliken ōlsün, nāne olsün, mādünüs olsün, marul olsün. yāni yağılı ot vař, yağılı ot filan çok derde derman. bildiğiniz bāçalarda olan ıssırgan, ıssırgan bilen yemēni bişircen onuñ. bunlar bilen çok fāydalı. bizler tōbe yā rab beğenip de bişiriz mi? **135**

ÇOCUK DOĞDUĞUNDA NELER YAPARSINIZ?

şimcik guzum bi hāmile gadın ōndan sōna tabi allahıñ ēmri bōne ārisı geldi mi alī gidēlē, doğar çocuk. gayınna, gayınta neyise gidē yanında. bakā, ayaklandırı, goř gelī yawut bura getiri. ondan sōna duyan gelī. emme āltın dakā emme geysi getirī emme para getirī. bōne geliler hep. gırkı çıkasıya gadak āltın çocukTa dolā galī. adetimiz ōne. hiř satın biz çocuğa geyclek filan almāyız, getirilē. eşimiz dosTumuz geyclek getirī. ōndān sōna bōne olū **140** guzum. bizim adetimiz bōne. çok yāni masuruf lu, çocuk doğduğu filan çok masuruf oluyo. aşırı gaçıyoz. allah tarafından elimizin gāli fantāziye

mi gaçıyoz, varlıklı var mı da ondan ediyöz? çocuk tē bi yaşına gelesiye gadak daşınlā gāli ora gadak. gidēleḡ.

ASKERE GİDECEKLER İÇİN NELER YAPARSINIZ?

āsker guzum ŧimci duyarız, kaŧ günü gālmıŧ? hē bi haFtası galmıŧ. onnāḡ arabāya binēlē, o genŧlē, gitceklē, yanındaki ārkadaŧlā tef alīla sokak sokak sokak tef çalālā, çocuklā. **145** ōndan sōna sēn dāvet eden ōlamı, ōteki dāvet edē ekmekli, arkadaşlarıynan birlik. hēç evinde āsker ekmek yimez. ōndan guzum dēzesi, halası, akrabası, hısımī, yakın gōñŧsusū ondan sōna piskevit gōsa piskevit gō, kesme ŧeker gōsa kesme ŧeker gō. atlet, çorap, mēndil ondan sōna gō. oraya gidē. git sālına gidē. eline de golundan ne gopāsa on millon, beŧ millon, bi millon, beŧ yūz elinde ne varısa hāline göre alī gidē. anasıgile varılā **150** ondan güle güle gawıŧdırsıñ allah dē. gō gelile. anasıgil de gitceğinden iki üŧ gün evel ārkadaŧlarına ünlē. hazırlanıñ bi gözeli her ŧeyiynen bi mewlid_okudū. ondan sōna çocuğunu sālavlālā, aŧgere gidē. bu gadak bizimki.

ADI SOYADI	Halili YEŞİLOVA
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

Metin Numarası: 18

YEŞİLÇİFTLİK NİÇİN İLÇE OLAMADI?

şimdi bizim ilçe olmadı. burası esgiden demokrat partidi. bi iki parti vardı. halk partisidi sultandā. bizim burda sözü geçer biri vardı, gocadayı derlē. o gider geliğdi partiden. nası oldūsa gazālıgı istemişler. orası nāhiyeydi yalnız. gazālī bize vèrdiler. ama nüvuz çoktu bizim ordan çok nüvuz. sultandā yāni isaklı oranın ismi, òrdan çoktu. bu aradā ilçeli verdiler bize. onlar da durmuyo tabi, bi şeyler yapalım diye çalışıyolar. dōktor vardı o **5** zaman şeyde āfyonda bi meşhur. onun vāsıtasıyla bizimkileri iknā etmişler. ònlar ek yazılmışlar. esaz sultandā olmazdı çiftlik isaklı yazar ilk yapılış. ē ek yapTırdılar. buraýā teşkilat geldi, bizim burda bi şey yok, binā yok. òrda da o karayollarının bināsiydi orası. òraya yerleşTi. òrdan bidā gelmedidi, kazālīK. kazālī ilk alan bizim burası, òndan sonra orası. ek oldū halde òrda gāldı. tabi onlar bizden şey nahıye. gavgā seçim şeyinde oldu **10** canım. seçimde işTe ordan sora burdan belediye başkanı olacak, ordan belediye başkanı olacak diye gonusuluyo ya nüvuz Fazla olunca onlar biraz yabancı getirdiler oraya. cingenleri sağ soldan getirdiler. ònların şeyiyen Tabi acık dā belki bizim de oldu. bilmiyorum da. fazladan reyçatTılar. mesa òlmüşün yerine seni getirdilē. òrdān olsun başgan diyá. bu ara bizim burdan şey vardı, sandık başında şükrü diye biri vardı. **15** çukurcaKlı. o şükrū òrda sandın yanında tabi bu durumu görmüş, gelip sōlēyo burda yaħut Ta haber gönderiyo. bizim burda sandıkTa. çukurcaKlı şükrü vardı usTa. amele yāni yapı usTasıydı. o burūya habar salıyo. deyo yā burda şey şēligıoluyō sandıkTa dē. òrdan burdan gittileş. bizim millet gitmiş, òrdan bu yanna birbirine girmişler vilan. ben gōrmedim òlayı da. gene de meselā bizden oldu reçislik, òrdan oldu, velāsılı **20** bāgdāşamadık. bizim burdā arāzı filan çokTū, onlar

satmàya galktı. àyrıldık yāni bizim burda arazi filan çoktu yāni. hani onlar satıncā, bizim arāzilerden satmàya galkııncā rāzı olmadıK, àyrıldık biz de. çiflidi buranıñ adı, yeşil goyduk bi de önüne, yeşilçiftlik oldu.

ŞOFÖRLÜK ANILARINIZI ANLATIR MISINIZ?

şimdi gidiyoz sarmıye gitcez ana catTeden önümüzden münübüs geşdi. müşTeri varımış solda. onu ālmağıçin birden girdi. arabaya vürduğ haFiften gadın varımış dè mi? **25** hāmile kadın varımış arabada. o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. halbuki suçumuz yogamma şöFörüñ suçunu bilen yok. bize şeyetTilē. bizim hicbi şey. şöle geçiyoz yā. gēçTiği gibi döndü hemen. biz nōrmal gidiyoduk. mesāfe yogaramızda. gadını arabada doum yapTırmışız. ha ondan birgaç attılağ dē mi? arabanıñ şey parası isTediler bizden, masraf. ne yapcan yā. yok canım bi şey yok yā. hastāne masrafı ecik **30** almasınlar canım. hā biz de orda doum yaptırđık yāni. vurunca gadın doormuş arabada yāni.

şimdi ben ali yaşarıñ dükkandaydım. ördā şey varımış. artvinliymiş de esaz, istanbulda duruyomuş. çivliğe bi teğmen vermişler. ona ānatTım bu sen vā mıydın o zaman? at götūdük, konyaya mı çetinbaşlıya. manisaya on iki dene at götürđüm, burdan. āları **35** götürđük oraýa, gece vārdık manisāya. adam atları satmàya gitmiş sabaħleyin, parası yoğumuş vēmeýe. konya ... akşehirden yükledik. zabah galkTık adam yok. gittik adam aramaya, geliyomuş, satamamış. para? para yok. para yok. bi de iş hanı var manisaniñ içinde ördā hayvanlar. ölene gadā aradı, bulamadı. herkes Te tanyor amma para veren yok. ölen sonu ben dedim ābey seniñ soyadıñ nē? çetinbaş dedi. biliyorum ölüm ya dedi, **40** yok, bulamadım dedi. ben dedim bi de şu gadar fāizi alırım dedim. bugün işten galdım dedim. gitTim adliyeye, orda şeyde dilekçe yazdım. hayvanlā var. işTe şöle bōle, gaçabilir, gidebilir, ölebilir filan yāzdım. hākimler yaz günü oturmuş. vārdım, dedim bōle bōle, verdim. sen veterineri getirebilir mi, biS sōleyelim mi dedi. getirēn dedim. dörtTe burda adliyede bulunsun dedi. dilekçeyi verdim, dörtTe veterineri buldum, o da gelmiş. bildik **45** şehriñ içinde. adamā o iş hanına girdik. adam da şeye gitmiş, turgutluya para aramàya. veteriner girdi şeye, ö hayvanlarıñ bālandığı yere. yāzdı cizdi hepsini. ördā şeyi gurduk masaları açık hava iş hanında. dediler o

tüccarlardan tanıyolarmış adamı ,ihtiyar bi şey. biz verelim hâkim bey bu parayı dediler. ādam yok kendisi. hâkim dedi, bunu size yaparım dedi. ūze ŧu gadar para istiyo dedi. iŧTen galdım dedi dedi. vallā dedim ben ōle alırım. **50** nihāyeti parayı ōdediler, bırakTım. ō hâkimi hekimi geri götürdük. şeyçettik. bōle bi şey yapTım. burda şeyçalıyodum ben, ismāil yaŧar vardı. yılmaz yaŧarıñ gardeŧi. hēlke alcādı bilin mi? hēlke satıyolardı dükkānıñ önündē. dedim, o dedi ki beni görünce yā ona iyisini ver dedi. o hâkim getiriymiş dedi. nērden bildin len dedi. ben üçayda hâkim getiremem, nası getitdin bi saatTe hâkimi dedi, manisada dedi. yā ōnuñ sözü mü olur fēlan dedim. **55** dā vız gelir yā. Çok yā bizimki. manisada da oldu bōle bi şey. manisāya tek remoK sarmāya gitTik. fābrikiya. izmirden götürdüğü çay varmış, bābası da varmış. bu kanarya yazıyodu bizim arabada, sultandā yazıyo. garajda gōrmüş, bunuñ ŧoförü kim? benim. dedi manisadan römoK var, çaya götürün mü? götürēm dedim ben de. bindik ŧeye gitTik, yalnız bugün fuarda galırısam dedim. fuarı gezcem ōle gitcem. tamam dedi. oraya vārdık, **60** müdür başKa bi araba bulmuş Ta onlan göndercek. müdüre dedim, sen parayı aldın mı? aldım. sana ne lān dedim şey parası. nakliye sana ne. bak ben izmirden geldim. ya parayı verisiniz ya römoku sararsınız dedim. yāw dedi, olmaz. ben alırım dedim. ben sanı tıakyaya gönderēm dedi. tamam gönder dedim adama. dört tene römok var dedi, bu ikisi üst ūste gitcek dedi. tamam. çeki? çeki yok dedim. yüz yirmi beŧe yaparız. para da **65** vermem dedim adama. para veremessen olmaz bu iŧ dedi. gitTim buranıñ polisi nerde len, buraya bakan, falan dedim. gitTim polise dedim yā bōle bōle. yāw seniñ iŧin savcılığıiŧi ya dedi adam, neyse gidin dedi. polisilen gitTik oraya, vārdık. müdüre dedi bōle bōle. bu parayı istiyo. ya parayı ya römō. ē ŧimdi atalım rōmoğa gidin dedi. gitmem. bırakTım gitTim. bi sene sonça gine dek geldi adam. āydına götürcez ōrdan. arabalar cizildi, **70** yatıyo millet. ŧu yāyları vāř orda. ŧeyiñ çekilerde ya remoklarıñ. isTanbuldan gelmemiş bütün millet remok sarıp gitcek, yükleyip gitcek kamyonlara. bekleyolā, ben bakTım olmayacak. epey durduk. müdüre vardım, ben geçen senekiyyin hā. sen onu yükle, o yayları sōnça acentaya gönderisin dedim. lan dedi, ŧu ŧeyi yükleyelim de gitsin dedi. ōteki kamyoncular ōle yatTılar.

yurt dışınā gitTim. araba getirmeýe gitTim. ālmanyaya belediyeden gètTim. bi de sūriyeye fişne götürdüm. iki yere gittik işte başKa gitmedik.

gazā yapTim. valā bu son şeydē tır varıdı. tırınan birisi bana çarptı toroslarda. ikiye böldüler arabā, çarpan arabā. bira çekiyodum adanaya. o yāmırdan gaydırdı, yāmırdan gaydı adam, gaydırdı başa vurdu. ammā parıy da aldım hā ödettişdim, suçluydu.

80

şimdi ben tuboşkTa çalışTık ya. birā çekiyodum adanaya devamlı. elmas nakliyat onuñ nakliyesini yapar, izmirden. şimdi şimdi oyun oynuyoduk. elmas nakliyat tanıyolar yā burdā ulupınarıñ yanında arabaları gālmış. bana telefon ettilē. bizim bi araba gāldı yardımcı olun mu, dedi. olurum, dedim ben. bürdan gittim arabanıñ yanınā, adam petrolē gelmiş, petroldan telefon etmiş. ōrda ... şarampola düşmüş. oradan gēlmiş, yuvarlamış **85** gelmiş şeyi. arabadan ayırmış bi binā var. onuñ yanına atmış. vārdım, ne lāzım dedim. bōle bōle dedi. adam tamam dedim ben. usta getir, usTa götürdüm. gecē yapıyoz bi Tene de münübüs geldi. gece o köyden. değirmenköyünden. gēldi, yanımıza durdu, hemen ışıkları söndü. bizim cantına berāber arabanıñ lastini atmış gitmiş. biz ne bilelim, yanımıza gelmedi. işi bitirdik, lastik dakcaz. len lastik yok. len demin münübüs geldidi burayā. **90** gērsin geri münübüsÇüyü köwe gittik. köwde sōrdük, bōle bōle bi münübüs geldi falan dediler. adamıñ evine vārdık. gadın çıktı. tuzlukçuya gitti dedi gadın. tabi şapÇı şeye gittik, ōrda satar matar diye. o da benim arkadaş olur, sāhibi. ōlu varmış. sōrdü. oraya bōle bi lastik gelmedi dedi. akşehirden biz jandarmaýa bildircez dedim. ōlan dedi ki ben bildiren dedi. ōlan bildirdi. sāt birde, soğug_ammā, sāt birde yedi sekiz jandarma geldi **95** akşehirden. köwē akşehir bakıyor, köwüñ altına sultandā. gittik jandarmaynan eve, ça_ardık. arkıya saklamış münübüsü. açığ_araba yāni Kamyonet. içine baktık, lastik içerde. ça_ardılā bizi baskın ediyō, āleme rezil ettiniz diye bānşıyolar.

ADI SOYADI	Mustafa KOL
YAŞI	66
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

Metin Numarası: 19

YAPTIĞINIZ ŐAKALARI ANLATIR MISINIZ?

bunuñ çeŐmeyi ben iki ay Őey iki ay eveli kēstim vanadan. bũ iki ay eliñ evine su çekmiŐ. buñũ her gũn pũrũmũz dutmuŐ açamamıŐ. buña dedim ki ben, sen dedim yemē hazırlā. ben çeŐmeyi ačarın dēdim. bũ yōkarı yemek hazırlatmāya ııkTı. ben gasTı yakTım, vanı de ačıvēdim. su geldi. yemeği yedikTen sōna dedim, ben dedim garısına. bunu iki ay eveli kesdēdim bu suyu dedim, vanadan dedim. yāni bu.

5

bi dē domatis yerine Őey ektik, ıımanto ektik. emin incelenen ikimiS inŐa at yaparıS bunnan da. domatisler Őōle Őōle olmuŐ. bi torba ıımantoýu patlattık, diplerine ektik, her gũn suladık. hanımı ıapalamāya gēldi. baKsa ki daŐ gibi. bu da Őōle etti, bunlar burda duruka burda ot bitmez dedi. hepsini yoldu attı.

Őimdi bi dē bu hanımıynan Őeyinen makaraynan Őey ııkariyo yokarıya, tuğla. gırık **10** takoz tuğlaları ikindine gadar ııkardılar. Őimdi ot biımēye gitTi. bunuñ olan var, ıayda okũyodu. o zaman ikindinen geldi. ben dedim ki ōlum dedim, Őunuñ hepsini aŐŐā ēndir. buwan ōwkeli gitti, gelise dōver dedim. iyi dedi o dā hepsini ēndēdi. bu gēldi bi baksā tũlaları, niye ēndēdi bunu dedi. olan dedim gırık tũladan ēv mi yapılır deye hepsini ēndirdi. ben ēndirme derke ēndirdi dedim. o anlatıncaya gadar iki ūç Tene vũrdu bu oña galıp **15** tātasıynan. yāni bunnar.

biz gece gidiyoduK şeynen emin dayımınan, o suya gidiyodu deđi mi? suya gidiyomuşumuş. elinde küreK vardı. dedi efe dedi ge dedi. şu şeyi yumalım. halil ānın hemen ben gittim. hepsini yumduk tertemiS. bñ gece ōrdan atlayıp geçecek ya ōndan sōna bi bakıyo, dñz orası. garısına diyo bunu kim etti? kim etti belli. ben gittim eve, yatTım. **20** gēldi bu gece. ěn aşşā dedi. vallā dedi camları gırcan dedi. ěndim.

ōndan sōna gettik şeye, bu emin āyı gorkutmāya gece. su dutmaya gitmişimiş. ekiniñ gıyısına yattıK. şōrdan su akarsa şurdan kesTik. o bura geliveliken çarşafā bñrñndñk. biz gaşTık. durun len ... godumun şeytanları diyor amma bu da diyo ki emin ā benin diyo. bağırıyo. küreği yiyceñi akılı kesTi. vurcak vallā küreği. ěmin ā benin len benin len diyo.**25**

emin bey dedim, yanında saat vā mı dedim. yok dedi. hemen saati bi saat geri aldık biS. beklesek üşüyez. zāten üşñdñk. suyuñ sātı geldi, hadi gidelim gāli dedim. gēldik. tam ben ō ěv benim şeyde ōrda. bunlar geçip gelceK. emin dayı seniñ suyuñ çıkmasına bi sāt vā dedim. saati biz geri aldık, bi sāt dedim. insan mısınız dedi, bir iki söwdñ sildi. neler ettiK.

30

ondan sōna bñ orñya āsTırdı. astırdıktan sōna boru döşedi. ben borunuñ içine şōle bi dāş. bezi doladım. borunuñ içine kakıvēdim. godum gittim. bu suyu dolduruyo şeyi eliyle orayı kapatıyo. üç beş gün su akıyo ya pis su çıkmāyo geri. geri depıyo. bu baña geldi. bi şey ettiñ mi len dedi. ben de hibi şey etmedim. görmedim ben dedim. geri bi dā galdırıyo ōnları atıyō o daşı içinden ıkariyo yāni.

35

şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. bu da şeye gidiyo yola gidiyodu ya ben de bunuñ inşaati yapıyom. baña dedi ki usTa efendi halil āniñ evine deyive de yemek var yisin. ěyi dedim. bakTım, gapānı galdırdım, balıK. hemen gēldim burdan iki üş kişi topladım, gittim. tertemiz onu yidiK. gılıkları dōldurdum, suyu üsTüne

dökTüm, gapadıvēdim gapānı. halil ābi yemek varmış orta yerde. onu yiycen mi dedim. bu gaşı **40** çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. garısına demiş, seniñ dediñ adam kim demiş. nēdecēn ben, nasısa eve geli yiycēdim demiş. dediñ adam kim seniñ demiş. bu da benimkini etti. ben balı aldım, Katladık. garı çapaya gitTiydi. ben gāveden eve geldim. bi bakTım üş kişi var evde, bunlar. balı ôle bişirdiler. tētemiz yēdik balı garşılıklı.

emin dayım şunu sıwacādı ya altını. kireci garmış, gumu elemiş. sıvayı da zabāna **45** sıvacı gelecek. çimentoyu gatacak sıvaycak. gumuñ içine o gāri çakıllarıñ hepsini attık. cizmeynen çiynek, goyduK ôle. zabāna sıvacı geliyo. atıyo şakır şakır. len emin ā bunu elemediñ mi diyo. eledim vallā diyo. hemen biliyor ammā. sen büyün git dēyor, ben bunun nōldūnu biliyom diyo. git diyo. adamlar o gün goyup gidiyolar. ertesi gün yeniden bi dā elēyo, gatiyo. hani içine şey gattık, çakıl, daş gattık yāni şeyin, elenmiş şeyin. hepsini **50** attı onlarıñ.

ADI SOYADI	Mehmet KIRLI
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

ADI SOYADI	Halis KOL
YAŞI	51
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

Metin Numarası: 20

YEŞİLÇİFTLİK NASIL KURULMUŞ?

MEHMET KIRLI: – bu köw altı yedi yerden sekiz yerden yāni goyakları aşşalardan toplanmış. buruya mekan dutmuşlar buruya. ve dē aşığı mahalle bilmem hangī goyakTan gelmiş garaburundan. sıra mahalle bilmem daşköprüden gelmiş. muhtelif şeylerden gelmiş, ammā hepsi toplanmış bi köw hālini almış. dā o zamannar onlarıñ deyişine göre beş, altı yüz nüfuSlu bi şeymiş yāni. o zaman toplamında. şimdi her bir yērden yāni **5** toplanma amma hepsī çocūnun çocū mesala ki ē torununun torunu hesabı hepsine bi köw teşkil etmiş. yāni garaburundan, üçyoğurdan, bilmem şurdan burdan yāni toplam ta eşKiden kaç sene evel oldūnu bilmiyoS. yāni ben o büyüklerimden duydūma göre.

HALİS KOL: – sāhiPata diye bi çifliK sāhibi varmış burda ünlü, eşgilerden. bu adamıñ bi de çifli varmış. demiş buraya toplanıñ siz, hepiñiz. buraya toplanmışlar. burdā tarıma

10 başlamışlar. tarımcılığa başlamışlar burda. o şekilde böyle bir topluluğu oluşturmuşlar, köy hâline getirmişler yani. yani dışardan gelme değil yani.

MEHMET KIRLI: – mıntıkyı çevirmişler. uğuzdan, yakasenekden, dörtTan, sultandağından, daşköprüden, akşehirden, tınastan, yani yeniköwden etiraf yerleri şe yapmışlar. sınırları belirlemişler. ve de onları gayıTıtmışler eşgiden otuz sekiz **15** gayıtında gayıt etmişler. orta yer boş galmış, orta yer boş galmış. öndan keri, e büyüklerimiS kendi aralarında işte taksim etmişler. yani on beşer yirmişer deKar, üçer beşer deKar. ve netekim bizim buranın çevresi geniş. yani yeşilçifliK çevresi şu arada eñ büyük toprağı olan nüfus değil de toprağı olan bizim burası. ama şimdi nüfus da tabi nüfusa bakıncā heraldē dörde yaklaşık değil mi? bizim burası evelden köyüdü. öndan **20** sö bir müTTet söna belediyeligü oldu, kasaba oldu. kasaba oldukTan keri orası nāyiyeydi dā dē mi? nāyiyeydi.

YEŞİLÇİFTLİK NASIL İLÇE OLDU?

HALİS KOL: – demişler ki bñ birS kazā yapalım. yani devlet kazā yapıcak burı. beyānat etmişler. nası kazā olucak? şimdi çiftlikle isaklı birleşeregü iki mahalle veyā köy diyelim, o zaman köydü artık yani veyā nāhiye neyise. birleşmişler o köyü de o şekilde kazā **25** yapalım sizi demişler. birleşmişler. daħa sonrā birS kinleştik. yani şöle oldu, işTē reyıs dāvāsı. hani reyıs bizden olcaK sizden olcaK. birkaç defā bizden oldu reyıs dē mi? onlardan da oldu. aramızda ikiliK girdi. yani o ikilik girincē biz onlarla e şeyyē başladık, düşman demiyelim de artık böyle bir soğukluk girdi aramıza. hattā bir ara biz bir haksızlığa üradık. nası bir şeydi? sen biliyon.

30

MEHMET KIRLI: – oruya hücum ettik. wallā tarihi aklımda gālmadı. oruya hücumü ettik bütün vatandaş. yürüyüş yaptık. evelce kazāyı, kazāyı bizim burası aldı evelā. evelā bize aldı. önları da dediler ki bñ siyāsı dönem. bizi de ek yapıverin, denildi. bizi de ek yapın. berāber olalım dediler. bizim büyüklerimiz dediler ki yāw arāzı ekli. gız alıyöz, gız veriyöz. akrabalık var her hususTa. birleşelim, denildi. birleşildi. öndan sonra devlet **35** bütün yatırımları oraya yaptı. sultandağına yaptı. hakkı zātında ortaya

yapacaklardı. ortalaya yapacaklardı. amma siyâsi dönemler. milletvekilleri şeyaptılar orasınıñ hatrını gırmadılar. orası ilerden bēri nahiyeymiş, siz dā dün kasaba olmuşsunuz. veyāTTā belediye olmuşsunuz diyerekten hakkı ora tanıdılar. ama gine de hakkımızı yidiler yāni. siyâsi yönden oranın milletvekili orı duttu. o şekilde hakkımızı yidikleri için bizim köw **40** yidiremedi şē hamzedemedi. bütün millet ora yürüyüş yaptı. yürüyüş yapTıktan kēri gērçi gavga çıkmadı amā ôle oluncā baksa olsa değil. biz ayrılmıya garar verdik. filipse gidildi. bizim köw kophile istemiyoz diyerekten filipse gidildi. biz ayrıldık. bizim burası gine belediyelig oldu kasaba oldu. kazāyı orası aldı.

HALİS KOL: – aramızın açılmasının sebebi şū. birinci şeyi bizim jandarma karakolu **45** bizim burdaydı. şimdi bu hükümet binası var ya örda jandarma karakolu vardı. onu sultandağına götürdüler. hükümet binası oraya kuruldu. biz dedik ki ortaya yapalım hepsini. kazā berāber kazā ya. onlar oraya çekTiler. tabi torpilli adamları vardı yukarlarda. oraya çekincē ikilik doğdu. biz dedik kabul etmiyoruz diye o şekilde ayrıldık yāni. hükümet bizi ayırdı. gönüllü ayrıldık.

50

MEHMET KIRLI: – o okul bizim çiFlik yāni sözüm ona afedersin bi merkebini satTı vatandaş, üzerine düşen paraýı yatırdı. yāni bi tavını satTı, oraya para yatırdı. ilerde, ilerde imamatip var, okulu. orası orasını biz yaptık. arkada mezbāralar var. orası bizden bizlen beraber. birleşelim diyerekTen yāni bi kötü şey olmuyaktan yāni berāber olalım diyerekten biz buranın vatandaşı ora yaklaştı. onlar dinemedi. o yana gittiler. netekim bizim burası **55** bôle köw galdı. aslında kazalık mazalık hepsi bizim. başTan bizim bura verildi. ama zamānında hasan inceli biliyorsun. milletvekili. başbakan vekili de oldu ya. dınarlı mıydı o, şuhutlu mu dınarlı mı? ha ô bize galleşlik yapTı. netekim bizim hakkımızı o yidi. ama o adam sâğ mı öldü mü bilmem. tārihin de hatırımda galmadı. o yoldan biz ayrıldık, çekildik. şu anda bizim köwümüz müstakil. pılanımız, pırojamız şu vaziyet sağ olsun bizim bi **60** belediye reyisimiz var. şeyaptı ne der o on sekizinci maTTe uygulandı. tabi depremden sonra. büyük deprem geçirdi. eşgi evler yıkıldı bizim. esKi evler tamamen yıkıldı. burdaki pılan burdaki puroje sultandağında, kazā, yok. bi ancak bi heykelin yanında bi az bi yer var. bi de istasyon caTTesi var.

KASABANIZDA KİRAZCILIK NASIL BAŞLADI?

MEHMET KIRLI: – kirazcılık hemen hemen otuz beş seneden bu yana başladı otuz **65** beş seneden. şimdi bizim burda kiraz yoktu. şurda dereçine vardı. dereçine ilerden beri kirazlıktı. işte bizimkiler dē ē onlara bakaraktan kirazcılık yaptı. sōna bi zamanlar mēmed ünāl denilen bi adam varıdı. allah rāmed_eylesin, öldü. o adam devlet su işlerinden şeyaptı.

HALİS KOL: – kōperatif kuruldu. ōndan sōna devlet su işlerine istişāre yaptılar. devlet su işleri burūya su çıkardı. sondaj yoluyla çıkardılar. ōndan sonra bahcecilik bizde başladı. **70** dā önce suyumuz yoktu. yāni suyumuz vardı amā ē sondaj çıkmamıştı burdan. hani her taraftan su gitmiyodu. ondan sonrā millet kiraz yapmāya başladı.

MEHMET KIRLI: – canım ilk başlarda tabi bu gadar iyi değildi. e bahçe bağ her taraf yapılıncā. e elma, kiraS, fişnē mu'azzam oldu yāni. avrupiya, avrupiya gidiyor. bizim buranın hī şeyin dereçineniñ kirazını gēçti bizim burası, kalite bakımından. kalite **75** bakımından geçti. fiyatı mı? ilk zamanlar beşe gadā çıkTı. ama ondan sōna dōrde, üçe gadā èndi. bu sene üçe èndi, iki buçuğa èndi.

DEPREM SİZİ ÇOK ETKİLEDİ Mİ?

MEHMET KIRLI: – wallā sabah yedi buçukta mıydı, dokuzda mı? dokuzu beş geçe oldu heraldē. orada oldu sabahleyin. i allā şükür, i ölüm olmadı. dört kişi öldü. dört ölü ōldu. çünkü vatandaş dışa çıkTı, gāvede bacada. onlar da yaşlı oldū için gaçamamışlar, **80** çıkamamışlar. hattā bi tānesi benim ayakkabım gāldı demiş. benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. ayakKabı alıyokan. o zaman dört kişi öldü. tabi ufak teFek yaralamalar olmuştur ama oldu ya onlar, golu gırıldı, ayā gırıldı onlar geşTi. sādece dört ölü verildi.

ASKERE UĞURLAMA ADETLERİ ESKİDEN NASILDI?

MEHMET KIRLI: – wallā o zamanlar eşi dost toplanırdı adamların vesāire, işTe **85** uğurlama, geçirme oluyoşdu. ondan kēri bu şübeye gidiyorduk. mesel bizim şübemiz o

zamanlar bolıvadı. her askere giden vatandaşın çevresi davetli olurdu. mesâ ki asgere giden erin çocun evinde yemek yinirdi. şimdi sıra gezerlerdi. kaç kişi? mesâ otuS kişi. otuS kişi mesâkin akşamları yemek yirledi askere giderken. öndan keri herkeş günü geldi mi gidiyordu. istedi yere mesâkin nereye sevk ediyosa ora gidiliyordu. ben ankara **90** mamakTaydim ben. muhabereydim. ve de ördâ taksim oldü bölüklerden. ben muhaberenin esaz muhafız bölüne geçTim. orda beni koruya dâ göndermediler. koruya de vermediler. şöle dışardan gelen herangi bir reyisicumhur olsun, başKa yerden, büyük genaral olsun bizim burdan türkiyenin içindeki büyük genaral, paşalar olsun biz garşıldık. önümüzde bi bāndo, ārkada muhafız bölü bizden mesâ ki otuzaltı kişiydik. e o yönden bizim bu **95** bölükten bi tarawā yāni kore zamanıydı o zamanlar. yetmişüş yö elli iki elli dört arasındaydı. koruya dâ vermediler. karşıladiğimiz dedim ya dışardan mesâ isTanbuldan gelen bi genaralı, paşayı veyāt Ta reyisicumhur geldise tākikāta, kontrola geldise onları garşılar. büyük adamları garşıldık. yāni okulumuz öleydi yāni. o zaman muğitTin ataş vardı. benim şeye muhabere bölünde. elli iki elli dört arasında muğittin ataş diye bi **100** paşamız var, şey vardı okul kōmutanı vardı. ama rütbesi bilemiycem, hatırımda galmadı. ālbay mıydı, yārbay mıydı, bilmem dâ büyük bi genaral mıydı bilemeycem yāni. hatırımda yok amā okul komutanı muğittin ataş idi. bōle bi durum yaşadık. askerli yaptık geldik. iki sene yaptım.

SİZ ÇOCUKKEN TRAKTÖRÜNÜZ VAR MIYDI?

MEHMET KIRLI: – traktör yoktu. o zaman benim aklım erdiğinde üç üç motur **105** vardı, masey haris. galdıydı hattā. deyi mi? ekseri, efendime sōlim, öküS at Koşardık. amā zaman geştikçe motur çoğaldı. şu arada belki yüz elli motur, traktör vardır, burda yüz elli traktör vardır. dâ o zaman o traktörler yoğuka öşür vardı.

ADI SOYADI	Nevzat BİNİCİ
YAŞI	64
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 21

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

ismim nevzaT, soyadım binici. bin dokuz yüz kırk_iki doğumluyum. tāsīl ē ilkokul mēzunuyum.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

şimdī bizim buranıñ düğünleri esgiden bizim günümüzde gürücü usūlüyle. büyüklerimiz gider, düñürcü olur. gız_olanı dışardan görür, olan gızı dışardan görür. nasībise verileş. öndēn bi nişan yaparlar. dā önce bizim kāvelerde şerbet içerlerdi. lokum sonra geldi. **5** umūmiyetle de bunū perşembe günlerinē nişan merāsimini perşembe günlerine dek getirilerdi. nişanlandıktan sonrā āradan üç beş ay geçtikten sonra düğün hazırlıkları başlar. düğün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. önden kına gorlardı gelin gızın başına gına gorlardı. ondan sonra düğün başlardı. gına gecesi olurdu Falan dēşken yemekli düğün olurdu. güvē geydirme olurdu. güvē geydirmeniñ ertesi günü de gelin_almaya **10** giderlerdi. gelin alındıktan bir gün sonra gelin gerde girdikten bir gün sonra erte deyi bir ādetimiz vardır. kıS tarafı gelinini görmeye gelirdi. ē düğün şelerimiz bōle olurdu bizim.

YEŞİLÇİFTLİK'İN ELİNDEN İLÇELİĞİ NASIL ALDINIZ?

çiflik köydü. biz nāhiye idik. fagat tabi o günüñ siyāsileri ē biz tam teşekküllü nāhiye gaşarı isterken ōrası ilçe olmuş. demokrat parti zamānında. o günkü siyāsiler olmuş. baKsalar ki köw. bizim haberimiz_oldu ayaklandık. bizi de birleştirdileş. sultandağı **15** adı altında esas buranıñ ismi ishaklı. tārihi bir ismi vār. bizim buranıñ selçuklu eserleri

var. tārīhi hamamı var. cāmisi tārīhi. çiflik denilen yer köw. bizim sāyemizde, bizim nüfūzumuzla orası da ilçe oldu, bizlen berāber. sonra baktık, baġdaşamadık. ōrda, oranın insanları sultandaġının insanı gibi samimi diıldı. yapmacı insanlardı. baKdılar ki olucu dil, ilçe merkezini biS, orası bizden ayrıldılar. filipis yapTılar. sultandaġından **20** ayrılmagıçin. ve sultandaġından ayrıldılar. filipis yāni halkı oylamaya götürdüler. ayrılalık mı, ayrılmıyalık mı? referandum gibi bi şey yapTılar ve ayrıldılar. çiflik köw olarak gāldı. çiflin yalnız belediyesi bizden evel kuruldu. biz çiflig belediyeyken biz nāhiyeydik, muhtarlıkTık. sultandaġının merkezinde barınamıyan hişbi yerde barınamaz. bi köylüye kucak açan bi insanlarız. dışardan gelen insanlara sıcak bakan insanlarıS. e **25** bize dışardan gelen bizim çukurcak bizim zāten kendi köyümüS. yabancı gözüyle bakmıS. yenigarabā kendi köyümüS. üçguyu kendi köyümüS. bunlar bizim zāten bāġlı. bizden bizim baġımız yānè. gızaldık, gız verdik. yāni onlar bizden memnūn biz onlardan memnūnuz. bi şikāyetimiz yok kōlümüzden bizim. bizim aslımız nērden geldi onu bilmiyorum. ama biz oldu bitTi sultandānıñ, ishaklınıñ yerlisiyiz.

30

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

kūtaħyada yapTım bin dokuz yüz atmış ikide. hawacıydım. wallā şereflice yapTım asgerlimi, şerfli döndüm. aslarım üslerim sevērdi. geçimli bi insandım.

KAHVECİLİKTEN BAŞKA İŞİNİZ VAR MI?

hayātımı ticāretle geşdi. çārşıda dōġma büyüme. būrda insanlarnan iç içeyiz. sawolsunlar halk bizi sever. ben halkı severim. bu kāve kendimin. buraya umūmiyetlē sultandaġının emeklileri yerlisi gelir. yāşlı insanlar gelir. kendi aramızda şakalaşırız. bōlelikle zaman geçeriz.

35

ESKİDEN KAHVEHANELER YOKKEN NASIL VAKİT GEÇİRİRDİNİZ?

esgiden ē ēvlere gezmiye giderdi bizim büyüklerimiz. işde sekizon gişi birleşirlerdi, yāşlı adamlar ev ev gezerlerydi. ōrda işde tārīhden bahsederlerdi veyā bilakis bōle karlı kışlı havalarda ēvlerde pişmānè çekerlerdi.

DEPEREMİ ANLATIR MISINIZ?

deprem tabî acılı oldu ummadık bi yerden geldi. deprem hâliyle bize büyük yükler külfetler getirdi. ama halkın kendî gayretiyle, kendi birikimiylē halk ēyi kötü keni yağına **40** kendi şeyetti. ama tabi sawolsun devlet de elatTı. yıkılan evlerimizi yapı. o günün ē bayındırlık bakanının afyonlu hemşerimiz olması hisābiyle faydaları oldu. aynı zamandā ē belediye başkanımıS dōruyol partili. üş dönemdir belediye başkanlığı yapmakTadır. halkına içiçededir. ē üş dönemdir de her ne kadar karşısına ne gadar aday da şıksā üçünü de üç gatlıyarak devamlı kazanıyor ve memleket için, hizmet etmek için **45** gayret ediyor. hāni bi ēyi bi insan, sultandağını seven bi insan. oralağda umūmiyetle, umūmitetle deprem çavuş mahallesī ē bābalarımızdan kalma çavuş mahallesī var. umūmiyetle o tarafa vurdu. pazar günü dokuz sıralarında filan, dokuz on sırasında oldu. herkes evindeydi. hanımımın halasını, hüsūyin şeker vārdı. halamın, hanımımın eniştesi olurdū. hanımı halası olurdu. biş de dāmadın ablası vārdı. onlar vefātetti. diğēr o **50** gün için yedi tāne, sultandağı merkezden yedi tāne cenāze verdik. ikisi bizim yakınımızdı tabi.

SAHİPATA KERVANSARAYI'NIN RESTORASYONU TAMAMLANDI MI?

orī vālilik ve özel idāre ē iş birliğile orī tāmīr ediyolar, yapıyolar. iki biñ altı yılda teslim edeceklermiş diyi duyduk. ēsKi şekline sokacaklarmış di duyduk. heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine dōndereceklermiş. **55**

SULTANDAĞI'NIN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

geçim kaynā mēyvecilik. kirāz ve elma bahçelerimiz var bizim. ē daha önceden elma aarlıklıydıK. doğanın vermiş olduğu bi Takım ē yāğmuruñ, Karın yağmıyışı, yığal deriz biz. toprağın altında nem, olmuynca biraz elma ağışlarımızın verim veriyor amā kalite yapmamasına sebeP oluyor. bu yönden ēlmacılık hemenemen sultandağında galmadı ama kirazcılık başlar. kirazcılık esāsen kiraS şimdī ākşer istasyon gastesī, akşer **60** kendine bendetmek istiyo esaz kirazī. akşehir kirazı dēyē kendine bendetmek istiyor. āslındā akşerde kiraz yok. esas kirazın menba'ı sultandağdır.

sultandağı y6residir. akŒe6irde filan kirazcılık yok. ama tabi kendin6 m6al etmek6i6i bu ŒeKil r6eklaminı yapıyolar.

ADI SOYADI	Mehmet ALIRMAZ
YAŒI	74
66ĖRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 22

YEŒİL6İFTLİK'İN ELİNDEN İL6ELİĞİ NASIL ALDINIZ?

hayır6efendim, evelce il6e burası 6ldu, burası 6ldu. ber6aber oldular. ondan s6ona re6isli onlar6aldı. bi aralığ6orda galdı, tekrar biz6aldık. ondan s6ona onn6aÇ hazetmedi. ayrıldılar. ayrı belediyelig6oldular. b66le devam ediyo Œimdilik. tekrar Œimdi birleŒecek. Œimdi tekrar bu ikinci Œe6imde k6an6unnan Œe6ilecek. y6ani bire bindiriyolar Œeyi, belediyeyi.

DEPREM NASIL OLDU?

birinci debremde tar6avinin birinci reketini gıllarkan, yassınan iŒte tar6avi namazının birinci **5** reKetini gıllarkan salladı. bi bakdım arkada b6ütün millet gayıb6oluyo. imamınan ben galdım. imama dedim ki ne duruyoñ imam dedim y6a? millet gitti. bi bakTı, millet gidinc6e biz de goŒTuk dıŒarı. o vaziyett6e birinci Œeyi atlatTık. fagat gelelim ikinci debreme. dokuzu yirmi ge6e ben6evden ayrıldım, bu yanna geliyodum. benim iki numaralı 6lanin evinin yanında bir sallama yapTı yi6yenim, 66nk6u en k66pretiF6evinde oturuyom. heyvah **10** dedim, bizim gopretifteki evi g66sd6u. 66nk6u hani yuka oluyo ya Œey yapılyo. m6ut6ait yapıy6. heyvah g66sd6u dey6e Œ66le bacaklarımı ayırdım, Œ66le iki bac66Ėi 6eyicene ayırdım. 6Ėle bir sallıyo ki vallahi m6un6b6us gidemedi, m6un6b6us. m6un6b6uS gidemedi. s6eretTim, bi aralık durd6u. hemen durd6um yerd6e 6 benim

taksi vardı, bodurumu ašdım, içeri girdim. son sefer bi dā salladı abey. cayır cayır ötüyo vallaḥi. hemen dışarı çıkTım. o arada şimdi **15** şôle sallıyodu, ondan sōna bi de şôle sallayınca hemen yıkılır gibi oldum ben. biraz oturdum, ondan sōna içeri girdim, bütün kopretiF evlerinde bi dene adam galmamış, dışarı çıkmış, āğlıyolař. o zaman biz zannediyoduk ki yedi buçuk sekiz aralarında debrem olmuşTur dedik. hōkūmed bu evleri ödemeyelim deyē kendi başına āltı şey verdiler. Çünkü yūz, iki yüz yetmiş iki dene ēv göşdü burda. belediyede azāyıldım yāni ondan **20** biliyom. işTe bereñarī bi şey yapTılar. kontrola geldiler hettā. ben dedim ki gardeşim bu ev yapılıırken ben varıdım. demirini çimāntosunu çok güzel vermişler ama suyunu vermemişler dedim. çimāntoyu sulamamışlar, keserinen ben vallā yoñttum şôle, keserinen. onun için o evi satdım. başga bi yere bi ev yapdık. om beř tonluk bi demir. geçen gün dōrt nokda beř debrem oldu. vallā gāve dōkmez bōle hēç tıkdāmyo. yāni sālam **25** olunca hiç tıkrTı mıkırTı gacırtı yok. o gopretiF evlerinde bi ırlandī zaman cayır cayır hōtüyo. ödümüz başımız çıkTı. durum bu. ana yaşım otuz dōrt doğumluyum. yedi sekiz yaşındeyken debrem oldu. bi seFer şey. ömür boyu bi sene oldu. şey işte üř beř seFer oldu bi seneniñ içinde. evde yatmadıgōrda yattık amma hiç yıkım fila olmadı. yıkım felan olmadı o zaman çocūduk. ondan bu yanna bi şey olmadı. yalıñız bunun dedi arkadaşın, **30** biñ sekiz yüS seksen altıda olmuş. o zaman burası gazāyımış. gazā da sallandī zaman burda yimbeş otuS kēři galmış. gazālıg bolavadına gitmiş o zaman. de bizim hüwüyet cüzdanları bilmem eskiden tapular filan ördeymiş. de ördan bō ihtiyar adam şeyaramıya gitti de. arāziniñ akşehir gölünü sürmüşler de onu kütünü çıkarmıya gitmiş. o demiş biñ sekiz yüS seksen altıda debrem oldu gazālıg bura geldidi, filen demişler **35** de onu dēyorum ben.

İSHAKLI ADI NEREDEN GELİYOR?

bunun ismi sultandā diğil de isaklıdı, saklı. hā şurda bi ishak bey diye bi çitlig ağası varımış, onun ismini goymuşlar. ishak, saklı, isaklıydı buranın adı. okula giderken ben isaklıdı. bū hāttā biñ dokuz yüz elli üřde asgere gittim, o zaman ben gittikten sonra burası gazā olmuş. eveli burası nāhiyeydi.

ASKERE UĞURLAMA ADETLERİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

asgerli bayburdda yaptım. o zaman asgere uğurlama âdeti, meselâ burdan kaç kèşi var, om beş kişi. hërkecin anası şe herkecin dâvet olurdu. günde meselâ bi gün sen yapardın âşam yemēnde bi gün arkedeş, sırası gelen yapardı. ondan sonra gitcēmiz zaman toplu olarak toplanırlardı. işte âlama sızlama ānadiñ mı güle güle gor giderdik.

ESKİDEN SULTANDAĞINDA KÖY ODALARI VAR MIYDI?

köy odası yoktu burda yine yetişkinler gāveye gelirdi. anasından bubasından saygılı **45** adamlar ēvden çıkamazdı. saygı varıdı yāw. şindi afedersin gomuşu çocūna bile şonu getir deyemen. evelki saygı vallâ yok.

ASKERDEYKEN BAŞINIZDAN İLGİNÇ BİR OLAY GEÇTİ Mİ?

asgerde biz iki sene asKerli evel gittik, iki sene. meselâ âlem yirmide giderken biz on sekiz yaşında gittiK. çünkü babam rāmetlik beni evercen dēye iki yaş böyüttü, evel gittim. beni bī santīrala goydular, santīrala usTa çavuşlar. binbaşı bi telefonetti. şindi o binbaşı **50** de hiç yüzünü görmedim ben. çok asabi filan deyōlar. alō ben sen kimsin dedim ben, ben binbaşı. hemen santīralı telefonu attım kaçtım. vallâ bak, yāni başından geleni anlat dedin ya. ondan sōna ērtesi gün gēldi. oraniñ başlı bi santīrallıları var, çalışan. onu benim bazar günü olunca o beni godular gittiler orūya. buyur binbaşım dedim. neden gaşdıñ, dedi. dedim ki seni çok asabı anlattılar. sen vurdūnu gırarımışin falan filan. gūldü. ben **55** adam mı yidim hemşerim? ben seni beyendim vallâ, bi de yalnız neden gaşdın dedi ya. vallâ gorkTum dedim ben. dedi ki beni bi telzize ayırdılar. telSize manipule. dī dī dit dit diye bi telsiz var. oña ayırdılar o dedi ki baK hēş bi yeri düşünmeyeceksin om beş gün içinde bunu ôreneceksin dedi ve ôrendim. ānadiñ mı? o zaman bi de çavuş yapacam dedi, bi de çavuş yaptı o binbaşı. o alō deyişi var ya. allah rāzı olsun ondan memnunum. **60**

MESLEĞİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

meslegişte ilkokul mēzunu, galdırım mühendisi. başka meslek yok. yāni çiftçiyim ben başka bi şey diil. garişik, elmalık, kirazcılık. elmalī satTım, kirazaldım. eskiden yoktu. kiraz zamānı bin dokuz yüz atmış sekizde başladı. eskiden bizellerdē yirdik

kirezi. gıracalılardan, deręçinelilerden. balı daşköprüden yirdik, kirezi de bu kövlülerden yirdik. şimdi allā şükür kendimiz yetişince istedın gadar yi. ānadıñ mı? ne yirsen yi, **65** demiş. rāmetliK anam bile dedi bak. ē bizim ōlana yarısını bizim ōlana verdı, yarısını da baña verdi. üçer buçuk dönüm, yedi dagar. dedi ki rāmetlik len guzum neden dedi sen bakırınan getiridim ben bak. evde kaç kişi çocuk var? dört çocuk. iki de garynan ben āltı. bi de anam yedi bakır getiridim de ōlum öteki ōlum kese kádınan getiri. sen neden bakırınan getirin? onu bilmem ondan sor. yāni sen deyince bu aklıma geldi vallā. **70** vallāhi bōle der bak. öldü anam. neden dedi. neye bō? bilmem. onu kendinden sorcan dedim ben.

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

tirenlen gittik gara tirenlen. şimdı şurda deręçine diyē biri var. yakıcı deye biri var. isdambōla yaklaşıkan bi bağdan üzüm çalēn deye atlamış tirenden, bayırdan. ayā gırılmış. hopopop hop bağırdık, dūrdu. adamı aldık. řey dedi ki subáy bağırıyo durdu tabı. **75** tel řeyi çektik, imdadı çektik. geri geldi. ādamı āldık. dedi ki subayın biri len zıkkım yi dedi. len köpek ēliñ bağını nēye çalmaya giden burda? asgerde de çalarsın. atın len řunu. ayā gırık vaziyette biriki tokadıattı. isdambola gadar göttük. sirkecide bıraktıgıonu. ben tırabzona gitTim. ben tırabzona gittim, ābey ömrümüzde biti ōrda gördüm ben, biti. üř gün yattık oruya üř gün. biri dedi ki arKedeş iđer bite bite yinmeycēsen cırıcıplak yatcan **80** derdi. cırıcıPlak ōle bi bit yiyo ki tertemiz. vallāyi billāyi bi bit vardı aklın duru yāw. ondan sōna bi bindik ābey bayburta gitcez ya. tırabzona ūradık, beř günde gittik tırabzona vapırına, beř günde. ōrda bizim dokdur māmıt varımış. biri dedi ki bak tembih etmiş gibi hemřeriñ vař burda. seniñ yapcān askerliğin bölün biri burda. onu imKāniñ varısa godur o. hemen telefonettim. māmudābey dedim yā beni burda goy dedim. bōle bōle bayburt **85** gurak bi yerimiş, kötüymiş. burda beni burda bırak dedim. on dakika evel ibnelinden yāni. on dakika evel oleydi, vallāhi bōle dedi baña. on beř dakika deyeydiñ. on beř dakika değil yirmi dakika evel derdim ben. ne bilem ben seniñ ōrda oldūnu, dedim. kapattı. neyisē ōrdan bayburta gittim. beni aday olarak erzuruma yolladılar. onun da güççük gardeşi aşkaledymiş. baK onuñ güççük gardeşi. aynı delikTen çıktı. avukat selēttin. çavuş **90** gursuna giderken ōtobüsTen endim, aşkaledede. bi de bu köpeği deneyen dedim ben. aynı delikTen çıktı.

āskerler dedi ne_o ābey burda dedi. ben selettin özer varımış. selettin özeri buldum. şey buldular. ābey can_ıttı baña. hemşerim gelmiş filan gucakladı. neyisē beni içeri göttü. dedim ābiy geş galmaycan ben, gitcen. hôt dedi. gelmesi sánía ā_ıt, götürmesi ba_a ā_ıt dedi. o gün yatıdı beni órda ērtesi gün sa_at onda cibe bindirdi. ērzurum **95** uğurlu geldi. bunları da gördük. ānadıñ mı? durum bu.

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

ābey balo olmazdı esKiden. ē kadınlar ēvde, erkekler de gāvelerde olurdu. ābēy meselā ata ölunu evercekse kendiliğinden şu gızı alēn, şu gızı alēn, şu gız olur iki üş dene ayarlar gafadan, dā istemek yok. ölum ben Seni evercen. şunu mu şu şunu mu alcan, der. sen de dersiñ ki şunu al. nasīb_olursa, o olursa söz veriler. işte kimisi balō yapar. kimisi ēvde **100** bi bellig_eder, iğer. yāni toplanışlar. bñ yüzük dakılır, söz alınır. ōndan sōna nışan yapılır. gız sahibi neyise bi gün veri. filan zaman düğün etceksiniz, derler. o gün gelince de düğün edilir. řimdī iyi bi şey diğil balō malō yok. baya bildin davul zurna. üş gün meselā şeye dek getirilē. gelin almasī, gelin almasī pazar gün veyavut perşembe gün. bi tādil güne dek getirilē. haftada iki seFer. yāni o güne dek getirileş. güvey guycan ya. perşembe gün **105** gece uğurlu gün veyāvut bi de pazar gün akşam guyulur. bōle olur. damāda anca bi ayakgabısını çalālā. dāmādıñ meselā bi rakı aldirmek_için eziyet_etmek için.iğer şey çoğ_usdaysa sādıř bi şey yapamaz. sādıř şeye sāhib_olur yāni dāmāda.

ADI SOYADI	Ayşe BURÇAK
YAŞI	84
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 23

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

şimdi esgiden düğünler nasıl olur guzum? bak evelâ gına gonuyodu. bi gün evel bi okuyucu çıkar. bütün sultandağını okur. ândan ertesı gün gına gonur, millet toplâşır. gazanlarınan yemek bişer. çorbasıdır, etidir, hoşafıdır, pilavıdır. güvê geyinir. gız evinden dakım gelir, güveye geydiriler. hoca geydiri. cāmiden çıkanlâ geydiri. ândan sōna ertesı gün gızlar, işte eveli bizim düğünümüzdeyken sekiz dokuz dâvetimiz olurdu. eşimiz dosTumuz **5** dâvet edēdi gızları. şimdi onnâ gaktı. ondan sōna gelin çıkarılâ, erte ederler. gelin bōle olur guzum.

SULTANDAĞININ KENDİNE HAS YEMEKLERİ VAR MIDIR?

kendine has yemekleri şey sultandağının. evelâ çorba, et, pilav, hoşaf, halva. ben sultandağının aşçısıydım eveli. göce çorbası. göceyi çekeriz. çarşı satılıyâ ya göce deriz biz buydey, buydey. onu gâri yoğurdunan bularız, et suyunan taslara guyar guyar **10** ayşama gadar yemek yinir. gelēn gidēn yemek yir, erkek garı.

BİR ÇOCUK DOĞDUĞUNDA HANGİ HEDİYELERİ GÖTÜRÜRSÜNÜZ?

şimdi eveli bizim günümüzde gonşularımız çocuk doğdu muydū eside deriz biz şekerden eside bulağlardı. piriç çorbası bişirilēdi, alilâ gelilēdi doğuya diyelekTen. şimdi elbise götürüyolâr, eline geçeni götürüyolar. işte gōnünden ne goparsa onu götürüyolar

guzum. Şimdi onlar gaktı.

15

TAZİYE ZİYARETLERİ NASIL OLUR?

gonşular da yemek getirir öldü gün, iki gün üç gün ölü yeri ederiz. yemek gelir. böreğinden dut, yemeğinden dut. Şimdi onnā gaktı, etli ekmēnen bi hemen işte varıp geliveriyolā. hinci orta yer inceldi guzum. sōna ölü elli ikinci gecesi oldu muydu bi de ekmeğini yidirilē ölünüñ. ôle hazırlanırlar her Őeysiynen böreğiyneñ filen. onuñ ekmeğini yidirilē. mēlidini okudurlar. işte o da bōle. kırkıncı gün kırkıncı okudurlar.

20

ASKERE GİDECEK OLANLARA NELER YAPARSINIZ?

genşler asgere asgerli çıktı mıydı tabak getiri eşi dostu, hısımcı akrabāsı. mesa atlet, kilot altına bi Şey düzerler, getirilē. āsgere giderler. doĀ ederler. galabalık gidēlēse dowayınan bindirilē hocı Şeyi esgeri.

EŐİNİZİN MESLEĞİ NEDİR?

benim beyimiñ mesleği reşberlik, reşberlik. bāçamız varıdı. meyvecilıdı. kiraz bāçası, alma bāçası varıdı. Şimdi bizĀonları filan sattık gāri. yaŐlanıncā beceremedik, bakamadık. **25** o kirazı gāri nērden ādet edildiklerini bilemeycem. evelden bi telgiraf müdürü derlerdi, o öldü. o adam getidi kirezi, icatĀetti sultandağına. ondan sōna her yer hinci kiraz.

KINA GECEŚİNDE HANGİ TÜRKÜLER SÖYLENİRDİ?

ēsKiler işte ilā çekerlēdi geline gına yakaşkan. ilā çağırılādı. ilā deşlerdi işte. vallā ne bilēñ hiç aklıma gelmiyor.

DEPREM NASIL OLDU?

āh o sultandağı deperemı nası olcak işte guzum, zabānan bōle yemē yidik, gayfaltıyı **30** ettik. bi salladı. benim yokarı ev Filan bōle patı patır düştü sıvaları filan. millet dışa çıktı, gaştı. çadırları gurduk, çadırlarda otuşduk. sōna burası bizim samanlıdı, samanlı

ev yaptırdık. buraya bôle sokulduk. yokarısı bomboş duruyo. iki kere oldu, iki kere oldu. hacı emmiñ şurda gapınıñ önünde oturukan bi iki kişi gelmiş takside bi garı bi goca gāri neyise. demişler hacı emmi biz bura bi şeyler getirdik dağıtmıya demiş. o da demiş ölüm millet **35** bu yanna gitti. bu yanna gidiñ demiş. biricik şu battanēyi vemişler bize. başKa heş bi şeysi bize nasīb olmadı guzum. alan āldı, çoğaldı. battāniyedir, şeydir almışlar herkeç. ben esger garısiken oldu da bu gadak şiddetli olmadı yāni. ōlmadı ya sokaklara çıktık oturduk ámmá bôle şiddetli olmadı. gēldi geşti.

ÇOK KIZARSANIZ NASIL BEDDUA EDERSİNİZ?

gızınca nēdelim èşte ben kötü sôlemesini sēmем. yavrum guzum deriz. duttūnuz altın **40** guş olsun deriz, gazā belā vemesin allah. allaha bôle dowā ederiz işte sevdiklerimize. ben çocuklarıma hep bôle dowā ederim.

İSHAKLILAR İLE YEŞİLÇİFTLİKLİLER NİÇİN KAVGA ETTİLER?

hē ôle ettiler dövüştüler. çivlikliler dövüşmüşler bizim sultandağıynan. dövüşmüşler işte o zamanlār bizim bu yannı olmuş gāri bilemeycem işte. onları unuttum ciğerim guzum. hepisi gēldi geşti.

ADI SOYADI	Abdil BURÇAK
YAŞI	92 (Hicrî D T: 1332)
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 24

evimiz yıkıldı, buruya sokulduk işte bôle. debrem mi yıkıldı, harekeT oldu her yerden yıkıldı.

YEŞİLÇİFTLİK SİZDEN NİÇİN AYRILDI?

örda okul varıdı. okulü, ortada ortaya yaptılar okulu. sanat_okulüdi. goca okul yāni büyüK_okul. gördüñ mü oraları? hē işte o okulu. onnā o yanna çekti, biz bu yanna çektik. biz burdan hökūmeti alı gitcez deyi onnā anam anam anam neler çektiler, nētdiler, ne **5** dümenler düzdüler yāni. angaraya habar vermişleş. hākim bu yandā, hekim bu yanda, hepsi bu yanda, gāve bu yanda, şey bu yanda diye. keşfe geldiler yāw āngaradan. heş burda gider mi yāw. gazā burası. da ayrıldık geçinemedik. rey attılaş. o yanni gazandı rey. o yanda bizim bizim bu yandakı mezerlikler vārdı. örda ev yapılan yēlēde. o evleri satTılā, mezerli satTılā, düzledilē, satTılā. o goca mezer diye bölük bölük biz mezerlik diye ālmadık. **10** sāhip çıkmadık. mezerlik altımızda mezer var diye. parÇa, büyük büyük yāni. elli lirıya, yüz lirıya verdiler, dađıtTılā. o günde goca mezerlik yetmiş şey dutmuş, yetmiş milyon lira para dutmuş. o yanni gazandı, oraya harcadılā, çiFlige harcadılā. bizim buranıñ parasını o gabirleriñ her yeri parıyı o yanna harcadılā. onnā o yanna çekTi, biz bu yanna çekTik. hökūmet bu yanda onlā, şey bu yanda hākim bu yanda, hekim o yanda diyē **15** angaraya bildirmişlē. orası köw yāw. buruya bağlı. onlā o yanna çekTi, biz bu yanna çekTik, āyrıldık gāri. gavga oldu yā. rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. gine de gazandılar, o yanni gazandı yāni. buranıñ parasını oraya göttü harcadı vallā beldiye re_isi, öldü ya. o

mezerlik paralarını vallā yetmiş lira para birikmişmiş yiyemediler parī. parī o yanna harcadılar. çivliĝe oraya yer yapTırdı, **20** belediyeye ev yapTırdı. ōrda belediyeniñ önüne. bizim buranıñ parasını oraya harcadı. hāsılı geçinemedik yāni. onnā o yanna çekTi, biz bu yanna çekTik. en iyisi dedi, hōkūmet geldi ayırdı gāri.

ASKERE GİDECEK GENÇLER NASIL EĞLENİRDİ?

çocuklar tef çalādı. çalgıcı, çalgı malĝı dutālādı. dāvet edēlēdi evleĝde o asKerden çocuklarınıñ anaları. dāvet edēlēdi, gezēlēdi arabaynan, marabaynan.

25

KİRAZCILIK SULTANDAĞI'NDA NASIL BAŞLADI?

evelden yoĝudu. gırca dereçine deyveriz, onlarda varıdı. biz de gařdıĝ gā, onlara bakTık. biz de bakTık. ekin tarlasını kiraz dikTik, çōĝūr dikTik. işTe onlādan gōřdük. avrupıya gidiyo gāri. kiraz bayramı yapıyolar būrda. her sene yapādı, bu sene yapmadı. geliyo ōrdan ĝavur geliyo, ayıklıyolā kirazı bir bir, iyilerini, iyilerini, iyilerini. dartıyolā, beş kiloluK gasāya goyuyolā, āvrupāya yolluyolā. evelden alma vardı. alma para etmedi gāri. **30** fabrika alma çıkarmēyo, turşu murşu yapıyo. çalışıyo fabrika. turşu yapıyo, sirke yapıyo üzümnden.

SULTANDAĞI'NIN EN YAŞLISI KİM?

en yaşlı benin gāri, benden yaşlısı yok. doksan yaşındayım. ekin ekiyoduk. iki dene ōlum, iki dene gızım var. torun çok. on sekiz dāne torun var. torun çok. burçak galabalık bizim sūlāle. buraları ańız eden yok. buraları yapıverēn ediverēn yok. bizim re_ıs o çivliĝe **35** gittiyeseñ çivlikTe onlā ... etti. kiprit gutusu gibi bōle parsellemişlē. onlā bōle kiprit gutusu gibi parselleyincē parselleyemedi bizim burdakı. para lāzım, para yok. bi vakıt belediye buranıñ parasını veremedi, ameleniñ parasını veremedi evelde. şimdi vā para. èyi kötü vā da. aylıklarını veremedi ōrda belediyede çalıřanıñ mayıřanıñ. o yana evelki bubası aldıydı bunuñ ō bubası. bubası ōluna teslim etti. ōlan èyi çalıştırıyo bakalım. mayışını **40** veremedi bi vakıt bubası ameleniñ. evelden belediye olan yeri yüz yim beş lira mı neydi o günün parasıyanan. nüfus başına para çıkarımışmış. o parayı galdırdılar ellēm hōkūmet. veremedi ōrdan para gelmeyince veremedi. gazancı yok,

geliri yok, adam çok çalışan. bu idâre ediyo bakalım. bu dağıdıyo, mayışlarını filan veriyo.

ESKİDEN KÖY ODALARI VAR MIYDI?

odalā olurdu olurdu, varıdı. ben çocūdum. odalā o vakıt varıdı. üç beş tene oda **45** varıdı. odalara toplanırlarmış goca heriflê. ördā oyun oynarlarımış, fincanlan mincanlan yüzüklü müzüklü. odadan odāya gecê şey göçürülêdi, odadan odāya ziyārete giderlerdi yāni. çıkarılādı. adam düzerlêdi. ışıkları yakālādı gancıyla, maşarayla. gazyāyı dökêlêdi, tenekenin içine, yakālādı gece. len işTe yüzükle oynarlardı. fincanın içine şeyi gořlādı yüzü, saklālā, getirilê. burda gāri çekerlê fincanı ōnu buldu mū o yannı yeñilirse ... **50** giderlerdi. ava giderdik ava. bōle davşan avına giderdik, doñuz avına giderdik bōle gışta. biz giderdik Tê o ufaklāř teneke çalādı. şeyi galdırmak için davşanı mavşanı galdırmak için. avcılar vuruydu. getirilêdi burda. araPaşı deyiverilê onu yaparlādı. maPPet yapaşlardı yā. evelden şeylê yoğudu. o fincanları meselā şunuñ içine goduk. toplā gelidi. sekiz on fincanın içine. gāve tepsisine gorlā gelişler, sıralā gelirler. gapalı fincan. o yüzü bulcan **55** gāri. sen gazancan yāni. gelilê burda gāri çekêlêdi. o yannı bitirdi, bu yannı bitirdi, odanın içi dolu gāri. yāni muapPet yāw. galdırılā fincanı ben derdim şunda öteki dêrdi bundā muapPet çıkarırlardı yāw işte. şimdi bu yannı yeñildi mi adamın meselā ... oña eziyet edêlêdi o yannı. o yannı gelişdi, gāri adamı elini ayāni bālādı, köřlêdi. boynuna dakādı ipi, bōle boynuna. onu da şey edêlêdi. řu tarlāyı üleşirlerdi. bunu burdan galdırılā řora **60** gordu. o da gelirdi, len benim tarlaya girmişin yāw. sen ördan gakā bāzan dövêlêdi götünü başını, sırtını başını. maPPet yāw. añ daşı edêlêdi, añ daşı. biz bakādık bōle. çocūdum ben biz de girer bakādık yāni.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE ÇIKAR MIYDINIZ?

güve girdi mi yokarı çıkālā, torba sallālā bacadan. ben de salladım çocuklūmda. doğancıkTan evlenmişmiş, patırların musa. ateşi yakamadı garı. çıra kütünü **65** dayayıvêdiler. salladım torbāyı, o da āsıldı torbāyı. ben de merkebin torbasını yāni vēmeycek sandım ben. çocuğun, aklım ermēyo yāni. ben o yanna asıldım o bu yanna. goyvê dedi ünledı. goyvêdim torbāyı. içine baklā, olanlardan guymuş yāni. çerez

guymuş. çek dedi bana ipinen. çekTim ateşi, ateşin gıyısından şöle. torba salladım ben, çocūdum.

ESKİDEN HARMAN KALDIRILIRKEN ÖŞÜR ALINIR MIYDI?

len öşür biz harmanı galdırdıydık. o halk partisiniñ günündendi. o vakıt halk partisi **70** vārdı. deneyi savırı çıkarıdı şeyiñ içinden, düven süreçdik öküzüne. yığardık, onu savırıydık rüzğarda. deneyi çıkardık mı gelirdi o hükümet adamı. möhür vardı, tātadan yapmışlā. ben saña dene yığılı. iki şeyine basardı onları, mühürü bôle. tātadan mühür vardı. bozduñ mu cezā yāni. len cezāsı ne işte sana eziyet ederdi yāni. alı gidē dövēlēdi iyice bi. garşı geldiñ mi dövēlēdi halk patisi yāw. halk partisi öleydi. bi şey deyemezdñ. **75** yalvarı yakarısıñamā hazır çıkardñ deneyi vermezdi. yāw unum yoK evde, un öğütcen derdiñ. ōrdan kāt kürek alcan da öle etcen gāni. öle kendi başınā. öşürünü o alcak. būrda almadılar öşürü. buraları bedāvā da buğdey dağıtTık hükümete verdik. çay iskelesine gitTik. öşürü ōrda teslim ettik. iki gün bi dē öşürü yatırmāyā, bedāva buğdeyi yatırmāyā iki gün ōrda beklēyoz wallā, anāñ bubāñ günü. çayın banyosu istasyonda, ya. neleç çektik **80** yāw. halk partisi evelde düşTü şeyden. ō düşünce öteki iktidārā geşti. evel davar sayımı filan vardı. goyunlarıñ sayımı filan vardı. goyunlarıñ sayımı alınırdı. elli yüz lira bi goyun başına alılādı yā. goyunu çoğolan. yüzelli iki yüz goyunu olan yarısını saklēyomuş derelere. daa götürüyomuş meselā issiz yere. yarısını bölüyomuş ortasından goyunuñ, yarısını gösteriyomuş. bunları ararlardı gāri. tāsildar vardı afyonlu. o da atñ üstünde **85** derelēde goyun arağdı. saklı goyunları dutālā gelişlerdi. zabıt dutālađdı, şeyederlerdi. mahkemē verilēdi. o adam bōleydi. bizden bi de gafa parası aldılā. asKere gittim geldim de bi asker parañ vā dedi buranıñ mūtari. mūtarlıdı buralık. asker parañ vā onu al, seksen lira getircen gafa parası. seksen lire vercen dedi. asgerden geldim. beş guruş param yok dedim. ne o beş lirayı alırım ben dedim ne o parayı bulurum veririm saña da dedim. ödetti len **90** baña. daş çektik dāş, yollara. ... deyveriz. sen hiş bulamasan yol parasını yatıramadı, üş lire yol parasını. o halk partisiniñ gününde işte. çoğu ormana gaştı. ümmet oynardı goca goca adamlā. āşama gadā ümmet oynardı. tāsildar burda sıkışdı. bi yorgan veri sırtıña, alın yorganıñı bi yorgan, hapıza. bir ay

hapızlık, halk partisiniñ gününde. bir ay yatın gelin bolavadın damındā. burda da deĝil ta bolavadında. ora yollādı. toplādı asger gibi, **95** oraya yollādı. ōrda bir_ay yatıñ, çıkarıverilē ōrdan, geliñ. evde meselā esgi kazanlā olurdu. ēsgı gaplā varıdı, bakır gaplā, para etcek. onlar para edeğdi bakır gaplā. onlā yiyen gazanıñı düzeniñi varısa satcan üş lira yol parasını tāsildara yatırıcan. yatırmadın takTırde gelin burda bir_ay gadar durun gine yakalā, gine alırlā orıya. yā bunları gōrdüm ben.

SÖZLÜK

A	
ā dört: bir lâkap (I-1.67)	arazi: arazi (III-16.66)
ābey: ağabey (III-17.93)	ārı-: ağrımak (II-13.89)
acer: yeni tip, modern (II-8.106)	arifōlu: bir lâkap (I-5.267)
acı: azıcık (II-9.22)	ārkādeş: arkadaş (III-16.137)
acıx: bkz. acık (I-6.30)	artiz: artist (I-2.20)
aĉarlıklı: ağırlıklı (III-21.57)	arxa: arka (I-1.115)
aferim: aferin (I-1.170)	arxadaş: arkadaş (I-1.125)
ağıç: ağaç (III-16.70)	āş-: açmak (I-1.135)
ak gót ali: bir lâkap (I-1.220)	as: ast (III-21.32)
akgaşlar: bir aile lâkabı (I-1.201)	ásbap: kıyafet (I-2.1)
āla-: ağlamak (I-1.140)	asger: asker (I-1.76)
alaz: kalitesiz, pamuklu bir kumaş türü (I-1.158)	ásger: bkz. asger (I-5.172)
alçax: alçak (I-1.39)	assubay: astsubay (III-14.3)
alettirik: elektrik (II-8.150)	asvat: asfalt (II-8.163)
ali hocalar: bir aile lâkabı (I-1.194)	ásvet: bkz. asvat (II-10.49)
amarika: Amerika (II-13.78)	āşam: akşam (I-1.33)
amarikan: Amerikalılar (I-5.66)	āşamacana: akşama kadar (I-5.200)
āmet: Ahmet, bir erkek ismi (I-5.218)	aşıx gumarı: zar yerine aşık kemiğinin atılmasıyla oynanan bir oyun (I-1.163)
āmıca: amca (I-5.65)	aşla-: aşılama (III-16.46)
āmır: amir (II-13.19)	aşşā: aşı (I-6.21)
āna-: anlamak (I-1.22)	at- : ateş etmek (I-1.197)
añarı: doğrultu, yön, taraf (I-5.85)	atarā: bir lâkap (II-8.117)
annaç: karşı (II-10.50)	atdır- : zorla bıraktırmak (I-1.124)
annaşmalı: anlaşmalı (III-14.66)	atlō: bir lâkap "atlıoğlu" (I-5.268)
anos: anons (III-16.13)	atmış: altmış (II-11.7)
antike: antika (I-5.256)	axıl: akıl (I-1.49)
apıklar: bir aile lâkabı (I-1.159)	axıntı: akıntı (I-5.102)
aplax: iri yarı anlamında bir lâkap (I-1.162)	ayakgabı: ayakkabı (I-1.120)
apōrlō: hoparlör (II-13.77)	ayaklandır-: herkesi ayağa kaldırmak (III-17.137)
araplar: bir aile lâkabı (I-1.154)	ayax: ayak (I-5.226)

araplık: hayvan tüccarlığı (II-8.7)	aydıncının hacı: bir lâkap (I-1.81)
aygıt düz- : eşya temin etmek (I-1.161)	bey: damada ve sağdıca düğün boyunca yardımcı olan kimse (I-7.20)
ayıkdır- : kendine gelmesini sağlamak (I-1.150)	beyen-: beğenmek (III-22.56)
ayın aydını: ayın ışığı (I-1.195)	bigeç: birkaç (I-5.185)
B	bi: bir (I-1.3)
bāça: bahçe (III-17.121)	bilāder: birader (II-8.187)
baçÇe: bkz. bāça (III-16.50)	bilan: filan (III-14.63)
baħar: bahar (I-1.83)	birez: biraz (I-1.221)
bakır ārdı: nişan (III-16.19)	bişgaç: birkaç (III-18.29)
bāla-: bağlamak (I-1.65)	bişir-: pişirmek (I-2.14)
bālantı: bağlantı (III-14.44)	bitgi: bitki (III-14.87)
balo düğünü: düğün salonunda yapılan düğün (III-14.72)	boba: baba (III-16.53)
banyo: banliyö (III-24.80)	bōça: bohça (III-17.75)
bār-: bağırarak (I-1.184)	bodurlar: bir aile lakabı (I-1.109)
barabar: beraber (I-1.192)	bodurların musdāwa: bir lâkap (I-1.74)
basıç: basınç (I-5.84)	bodurum: bodrum (III-22.14)
başga: başka (II-13.27)	boğarsıx: bağırsak (I-7.60)
başgan: başkan (II-11.47)	bôlelikcene: böylece (I-5.259)
başkātıp: başkatip (II-8.120)	bône: böyle (III-17.14)
bax-: ilgilenmek (I-1.4)	bosdanın ibig: bir lâkap (I-5.162)
bazar: pazar günü (III-22.53)	boşanmax: boşanmak (I-1.41)
belcika: belçika (II-8.131)	böbreg: böbrek (I-1.46)
bēlē: böyle (I-1.105)	böcük: kurt (I-1.144)
belek: düğüne davet etmek için dağıtılan hediyeler (III-14.73)	böle: hala (II-8.138)
bendet-: māl etmek (III-21.61)	böyü- : büyümek (I-1.7)
beñzinlik: benzinlik (II-10.54)	böyükköy: Büyükkarabağ kasabası (I-5.69)
berdoş: berduş (I-1.30)	böyüt-: yetiştirmek (I-1.15)
berdi: yumuşak, hasır dokumaya elverişli bir kamış türü (I-2.23)	buğda: buğday (I-1.171)
	buğdey: bkz. buğda (III-17.88)
	bursella: brusella (I-5.26)
	buyday: bkz. buğda (II-8.76)

bereñ_arī: iyi kötü (III-22.21)	buynuz: boynuz (I-5.104)
	büyün: bugün (III-19.48)
C	çanax: çanak (I-1.53)
cacıK goyā : bir yer adı (I-5.260)	çañlan-: hayvanların hareket ederek
can at-: canını kurtarmak için bir yere	boyunlarındaki çanlardan ses çıkarması
sığınmak (I-1.193)	(I-5.136)
canavar: kurt (I-1.109)	çardax: çobanların konakladığı kulübe
candırma: jandarma (II-8.119)	(I-1.112)
cant: jant (III-18.89)	çavuş: çavuş (I-1.90)
car: gelinlerin başına örtülen beyaz örtü	çax-: çakmak (I-2.23)
(I-2.5)	çebiş: çebiç (I-5.104)
catTe: cadde (III-18.24)	çekiş: çekiç (I-5.188)
ceceniñ tāhir: bir lâkap (I-1.177)	çeleñ: damlardaki kamış tabakanın duvar
cenbe: orak şeklinde, küçük bıçak (I-7.62)	hizasını geçen kısmı (III-14.103)
cepāne: cephane (III-14.98)	çerme-: “çemremek” pantolonun paçalarını
cevizālar: bir aile lâkabı (I-1.187)	sıvamak (I-3.17)
ceyran: ceryan (III-17.40)	çeşmeciniñ omar: bir lâkap (I-1.85)
cığara: sigara (II-10.66)	çığır-: bkz. ça_ar- (I-1.112)
cıplax: çıplak (I-1.60)	çığrı: kıvılcım (II-10.75)
cingen ırān ceylān : bir lâkap (I-5.245)	çıtılıx: şifalı bir bitki türü (I-2.26)
cingen: çigene (III-18.13)	çix-: çıkmak (I-1.221)
civci: civciv (I-1.37)	çiçeK yā: ayçiçek yağı (I-1.54)
ciyara: sigara (I-1.213)	çifcilig: çiftçilik (II-13.45)
cizil-: sıralanmak (III-18.70)	çil imam: bir lâkap (I-1.112)
cizme: çizme (III-19.47)	çil_olan : bir lâkap (I-1.176)
comāt: cemaat (II-8.179)	çimanto: çimento (III-19.6)
cullu cucuK: saya geleneğinde bacadan	çiñle-: çınlamak (II-10.72)
sallanan torba (III-14.100)	çit: çift (I-1.56)
cumērtesi: cumartesi (I-1.21)	çitci: çiftçi (I-4.1)
curetli: cesur (I-1.116)	çobancılıx: çobanlık (I-5.34)
	çocuk oyunçā: çocuk oyuncağı (I-5.174)
Ç	çocux: çocuk (I-1.17)

çar-: çarımak (I-1.47) çamır: çamur (I-5.174) çamlılar: bir aile lâkabı (I-1.186) çanakgale: Çanakkale ili (I-1.89) çorak: su birikintilerinin kurumasından sonra yüzeyde biriken, toprak tuz karışımı kitle (II-11.26) çöğürle-: çöğür dikmek (III-16.68) çörçil: bir lâkap (I-1.197) D dā: daha (I-1.28) daban: taban (III-14.33) dabanca: tabanca (I-1.220) daat-: parçalamak (I-1.96) dak-: takmak (I-1.10) dakga: dakika (II-13.78) dakım: takım elbise (I-2.1) dala-: kurt, köpek gibi hayvanların insanlara saldırıp ısırması (I-1.65) dalaz: yön değiştirerek esen sert rüzgar (I-5.43) dalazıtır-: sürekli yön değiştirip insanın hareket etmesini engelleyecek şiddette esmek. (I-5.40) damak goca: bir lâkap (I-1.166) dart-: tartmak (II-13.50) daş: taş (I-1.140) daşköprü: taşköprü köyü (III-20.14) datgın: tadına varmış, biriyle düşüp kalkmış (I-1.29) davıl: davul (I-2.13)	çolagomar: bir lâkap (I-1.35) çolān musa: bir lâkap (I-1.80) debrem: deprem (III-22.5) deel: değil (I-1.60) degar: dekar (II-11.72) dehşetli: çok fazla (II-13.25) deli gocanın onbaşı: bir lâkap (I-1.67) deli hasan: bir lâkap (II-8.120) demirçi: demirci (I-1.199) dene: adet (I-1.109) dengine düş-: yanında gitmek (I-1.24) deñiş-: değişmek (II-8.182) deñizli: Denizli ili (I-6.18) deñizova: bir yer adı “Denizova” (I-1.100) depe: tepe (I-1.221) depe: üst kısım (I-1.51) depedalKat: tepetaklak (I-1.95) depme: tekme (III-14.37) devret: bir yer adı (I-1.49) deyus: zina yapan (I-1.29) dezgah: halı tezgahı (I-2.18) dīdının necāti: bir lâkap (I-1.79) dikren: bir lâkap (I-1.146) dingec: bir lâkap (I-1.107) dingeciñ apTulla : bir lâkap (I-1.219) dinlenciölunuñ yaşar: bir lâkap (I-5.161) dipi: tipi (II-12.10) doğdaş: doğar doğmaz (I-1.15) dokdur: doktor (I-5.73) domatis: domates (III-19.6) doñ-: donmak (I-1.150)

davutpaşa: Davutpaşa semti (II-8.35) davşan: tavşan (II-12.25) dawılçı: davulcu (I-4.11) dax-: bkz. dak- (I-1.11) dayax: dayak (I-5.15) dayaza: teyze (I-1.63) doxuz: dokuz (I-1.209) dönder-: döndürmek (I-1.228) döw-: dövmek (I-1.202) dussuz: tuzsuz (I-1.46) dut- : hizmetine almak veya kiralamak (I-1.4) dut-: tutmak (II-8.81) duz: tuz (I-7.55) E ebem kómeçî: şifalı bir bitki türü (I-2.26) ēççik: azıcık (III-17.3) ēdet: adet (I-2.1) eğirtmen: eğitmen (II-8.54) eğrelti: üvey (I-1.15) eħmetli goca: bir lâkap (I-1.177) ekmekli: yemekli (III-17.146) ekonomı: ekonomi (I-6.30) el et- : el hareketleriyle çağırmaq (I-1.158) el: yabancı (I-1.27) èl: bkz. “el” (I-1. 36) ele: öyle (I-1.25) ēlençe: eğlence (I-5.65) eletdirik: bkz. alettirik (III-16.13) ellēlem: galiba (I-2.3) emişimci: süt sağıp satan kimse (I-1.62) eñ: en (zarf) (I-1.15)	doñuz: domuz (I-5.125) dort: Doğancık köyü (III-20.13) dōru dürüs: doğru dürüst (III-16.144) dōru: doğru (II-10.77) esaz: esas (III-18.7) esez: bkz. esaz (I-6.45) eşgi : eski (I-1.42) ēsik: eksik (II-8.76) eşşek: eşek (I-1.61) etlekmek: etli pide (III-17.111) etli öse: bir lâkap (I-5.237) evel: evvel (I-1.11) ewel: bkz. evel (I-4.10) eyip: Eyüp, bir erkek ismi (I-1.197) eyitim: eğitim (III-14.6) èyî : iyi, hayhay (I-1.5) eziziñ kelle: bir lâkap (I-1.177) F fagat: fakat (III-21.13) fālîyat: faaliyet (II-11.57) faprika: fabrika (I-6.10) fasille: fasulye (III-17.88) fesliken: fesleğen (III-17.133) fışkı: çiftlik hayvanlarının dışkısı (I-1.149) filcan: fincan (I-1.210) filen: filan (I-5.246) filips: yerel düzeyde referandum (III-20.42) fişne: vişne (III-16.42) G gā: gayrı (III-16.13) gabadayı: kabadayı (I-1.207)

�ndir-: indirmek (III-16.33) endüstüri: endüstri (II-13.50) e�nsele-: ensesinden yakalamak (I-1.114) epli: epey (III-16.52) erezyon: erozyon (II-11.44) �rte: nişan ya da düğünden sonraki gün devam eden eğence (III-23.6) er�n �lu ali: bir l�kap (I-5.130) gad�olu: bir l�kap (III-17.27) gadir: Kadir, bir erkek ismi (I-5.71) gafa parası: vatandaşlık vergisi (III-24.87) gafa: kafa (I-1.203) gal-: bir yerde bulunmaya devam etmek (I-1.126) galıp: kalıp (III-14.42) g�li: bkz. g� (II-10.92) gamber: Kamber, bir erkek ismi (I-1.100) gan: kan (I-1.92) ganc�x: dişi (I-1.64) gandır-: kandırmak (I-5.65) gandil: kandil (II-8.151) gangel: kangal (III-17.33) gap-: kapmak (III-17.64) gapan-: kapanmak (I-7.64) gapat-: kapatmak (I-1.183) gapı: kapı (I-1.57) gapıt: bir çeşit pamuklu kalın kumaş (II-8.27) gar: kar (I-1.105) gaş-: toprak, kum ve gübre karışımı hazırlayıp fidanı bu karıŐımla dikmek (III-24.26)	gabar-: kabarmak (I-2.28) gabir: kabir (I-1.169) gad�: kadar (III-14.37) gadak: bkz. gad� (II-8.25) gadar: bkz. gad� (I-1.126) gadin: 1. güzelce (I-5.91) 2. kadın (III-16.136) garayokuŐ: KarayokuŐ bir yer adı (5134). garı: karı (eş) (I-1.31) garın: karın (II-13.89) garıŐ-: (iÇine) karıŐmak (I-7.25) garsawıranlar: bir aile l�kabı (I-1.186) garşı: karşı (I-1.149) gasatura: kasatura (I-1.91) gasım: kasım (II-10.14) gasTe: gazete (III-19.3) gaş gararın�: hava iyice karardığında (I-5.135) gaŐan-: iŐemek (I-1.40) g�Őıgır�x: bir l�kap (I-5.65) gaşık: kaŐık (II-10.48) gat: kat (II-8.184) gat-: katmak (I-1.43) gatıl-: katılmak (II-9.32) gatil: k�til (III-17.21) gatiyen: katiyyen (II-8.60) gatla-: katlamak (III-21.45) gatlaŐ-: sataŐmak (II-8.15) gavga: kavga (III-17.31) đavır pancarı: Şifalı bir bitki türü (I-2.26) đavır�olu: bir l�kap (II-8.115) gavurga: kavrulmuŐ buğday (I-1.121)

gara: kara (I-1.110)	gax: genellikle hayvan sulamak için kullanılan; içi, tabiat olayları sonucunda ya da insan eliyle oyulmuş büyük kaya (I-5.224)
gara gúduk: bir lâkap (I-1.35)	gax-: kalkmak (I-1.40)
gara ot: şifalı bir bitki (II-11.16)	gāybol-: kaybolmak (II-13.79)
gara vagın: kara tren (II-8.13)	gayfaltı: kahvaltı (III-23.30)
garaböğen: Karaböğen, bir yer adı (I-5.42)	gayfe: kahvehane (II-13.110)
garabuñar: Karapınar kasabası (I-1.216)	gayınna: kaynana (III-17.137)
garaburun: Karaburun mezrası (III-20.3)	gırık: kırık (III-19.10)
garaç: garaj (II-8.41)	gırık: kırık (III-19.10)
garağışla: Karakışla köyü (I-1.139)	gırız: kriz (II-11.2)
garagol: karakol (I-1.203)	gırmızı: kırmızı (II-10.72)
garalaş-: gözden kaybolmak (I-5.268)	gısıtlı: kısıtlı (I-6.31)
gayınta: kaynata (III-17.137)	gış: kış (II-10.14)
gayış: kayış (II-8.118)	gışla: hayvan otlatmak için kışın kalınan yer (I-1.112)
gayıtsız: kayıtsız (III-16.134)	gıtlıx: kıtlık (I-7.55)
gayli: bkz. gā (I-5.10)	gıygıllı gurus: kenarları tırtıklı, madenî bir para (II-8.86)
gaymakam: kaymakam (II-13.64)	gıyı: kıyı (II-8.153)
gayme: para (I-1.27)	gız : kız (I-1.1)
gāysi: kayısı (III-16.51)	gızılışu: kızılımsı (I-5.230)
gaytar-: kaytarmak (I-5.16)	gine: yine (II-10.22)
gaz: kaz (II-11.76)	go- : koymak, bırakmak (I-1.158)
gazā: ilçe (I-6.3)	góbek at- : çok sevinmek, memnun olmak (I-1.55)
gazabölen: Kasabölen, bir yer adı (I-5.86)	gocagoyax: Kocakoyak, bir yer adı (I-5.260)
gazan: kazan (III-17.103)	goca: 1. büyük (I-5.186) 2. erkek eş (I-1.42)
gazan-: kazanmak (III-24.18)	gocabıyıklar: bir aile lakabı (I-1.195)
gazanç: kazanç (I-1.57)	
gazyā: gazyağı (II-8.151)	
gē bir: bir tür piyade tüfeği “g-1” (II-9.20)	
gèce: gece (I-5.3)	
gelin alı: şifalı bir bitki türü (I-2.26)	
genaral: general (III-20.94)	
germençe gandili: üstü sürgülü, tabanı	
geniş bir tür kandil (II-8.150)	

geş-: geçmek (I-1.26)	gocağâz: bir lâkap (I-1.1.159)
geşmiş: mazi “geçmiş” (I-7.7)	góc- : 1. yığılmak, sızıp kalmak (I-1.148)
gèt- : gitmek (I-1.1)	2. göç etmek (I-4.3)
gevitli: bir lâkap (I-1.151)	golay: kolay (II-10.111)
geyce: giyecek (III-17.140)	goley: bkz. golay (I-1.68)
gez- : aramak (I-5.169)	golluk: kolluk (II-10.72)
gıdemli: kıdemli (II-10.96)	góm-: gömmek (I-1.149)
gılavuz: kılavuz (III-15.43)	gonum gonşu: konu komşu (I-1.12)
gımılınıñ sarı: bir lâkap (I-5.74)	gónül: gönül (I-1.49)
gır- : çok sayıda hayvanı telef etmek (I-1.137)	gónülsüz: gönülsüz (I-5.106)
gır: kır (I-1.213)	gonya: Konya ili (II-9.3)
gırca: Kırca kasabası (II-13.1)	gop- : koşarak gelmek. (I-1.113)
gór-: görmek (I-1.20)	gurânıkerim: Kur’an-ı Kerîm (II-13.67)
gorgan: korugan (I-1.78)	gurtul-: kurtulmak (I-1.41)
gork-: korkmak (III-22.57)	guru-: kurumak (II-11.60)
goru-: korumak (I-6.34)	guruş: kuruş (I-5.66)
gorucu: köy korucusu (I-1.57)	guruşun: kurşun (I-1.197)
goş- : tarla sürmek veya yük çekmek	guş: kuş (II-10.27)
amacıyla bir hayvanı çalıştırmak (I-1.168)	guşluk: kuşluk vakti (II-8.28)
gotur: besihane (I-1.71)	gút-: gütmek (I-1.35)
götür- götürmek (I-1.18)	gutu: kutu (I-1.19)
goxu: koku (I-5.205)	gúvê: güvey (I-7.19)
goyax: tepelerin arasındaki düzlük (I-5.264)	guvvetli: büyük meblağ (III-17.45)
gòyu: kuyu (II-10.33)	guy-: koymak (III-14.106)
goyun: koyun (I-1.105)	guzey: kuzey (I-5.48)
gozalak: kozalak (II-13.92)	güççük: küçük (II-10.1)
göce: kabuğu alınmış buğday (III-23.9)	günüñ ucu: tan vakti (I-1.139)
görük-: görünmek (I-5.22)	
göş-: göçmek (III-14.53)	
göv: gök (III-17.28)	
	H
	habar: haber (I-1.137)
	hadiye: hediye (I-7.31)
	hakkatten: hakikaten (I-5.246)
	hakkı zâtında: hattı zatında (III-20.36)

hişbi: hiçbir (II-9.18) hinci: şimdi (III-17.69) hindi: bkz. hinci (I-1.164) hişbi: hiçbir (I-7.66) hizme�ar: hizmetkar (I-1.75) horasan: bir tür toprak ile yumurtanın karıştırılmasıyla elde edilen betonsu madde (I-5.191) horaz: horoz (I-1.50) hoşoF: hoşaf (I-2.15) hösiyet: vasiyet (I-1.41) hösne: Hüsne, bir bayan adı (I-1.50) höt-: ötmek (III-22.27) höyük: tepe (I-5.109) I ıssırgan: ıssırgan otu (III-17.121) kelik: tepelerin üzerindeki verimsiz, kayalık arazi (I-5.37) kendini şaşirt-: ne yapacağını bilememek (I-1.140) keşk: nöbetleşe yapılan iş (II-10.10) key-: giymek (II-10.89) keydir-: giydirmek (II-8.173) keyin-: giyinmek (II-8.174) kırx: kırk (I-1.80) kirezlik: kirazlık (III-17.55) kirmenle-: toprağı artı şeklinde çatlatarak belirmek (I-2.28) kóçek: özellikle düğünlerde oynanan bir halk oyunu (I-2.9) kóken: köken (I-6.53) kokula-: koklamak (II-10.78)	K kadasduro: kadastro (II-11.70) �ah: �ıkıntı (II-8.24) kaş: kaç (III-15.36) �at: k�ğıt (II-13.63) �atip veli: bir l�kap (I-1.17) k�ve: bkz. gayfe (III-21.34) kawa: kafa (III-14.40) �aya�lunu� aptulla: bir l�kap (I-1.82) keçe çarık: bir l�kap (I-1.188) kedi otu: şifalı bir bitki (III-17.129) kedibıy�: bir l�kap (I-7.34) kel em�t: bir l�kap (I-1.130) kel_olan: bir l�kap (I-1.159) k�p: küp (I-5.203) k�rk: pel�ş gibi, tüylü kumaştan yapılmış kalın ceket (I-1.148) k��uk ağız dadı: söz kesmeden sonra, kadınlar arasında yapılan eğence (III-14.69) k�lef: külah (I-1.51) L l�b: lakap (II-8.114) l��ben: lakap olarak (II-12.2) l�ylon: naylon (III-16.85) leşber: rençber (II-13.45) likor: likör (II-10.59) lire:lira (III-24.89) lokmanl�: bir aile l�kabı (III-15.21) M m�cur�lu: bir l�kap (I-1.76)

kólge: gölge (I-1.196)	mādüñüs: maydonoz (III-17.129)
kolü: koli (III-15.35)	mağaza: mağara (II-10.24)
kôlü: köylü (III-21.8)	makina: makine (III-15.43)
kominizim: komünizm (I-7.71)	makine dehle-: makine kullanmak (I-1.33)
kompile: komple (III-20.43)	mallı garı: bir lâkap (I-1.151)
komüsyon: komisyon (I-7.9)	māmıt: bir erkek ismi “mahmut” (III-22.83)
kópek: köpek (I-1.64)	manca: düğün yemeği (III-14.73)
kór: kör (I-1.231)	maPPet: muhabbet (III-24.53)
kórōlan: bir lâkap (I-5.134)	mapsāne: hapisane (II-8.129)
koru: kore (III-20.97)	masar: Mazhar, bir erkek ismi (I-1.66)
kôv: köy (III-17.1)	maşara: eskiden sokak lambalarını yakmak için kullanılan bir alet (III-24.48)
kóynek uşā: bir yer adı (I-1.1.36)	matamatik: matematik (III-16.144)
kömeli: kümeli (II-10.5)	maTTe: madde (III-20.61)
köw: köy (III-20.1)	mayasıl: basur (I-2.27)
kúl: yumuşak, siyah bir toprak türü (I-2.28)	maydem: madem (II-8.177)
kúlüçe: altın (I-5.170)	mayış: maaş (III-24.40)
kúng: künk (I-5.190)	müsāFir: misafir (I-7.45)
mecilis: meclis, toplanılan yer (I-1.42)	müvettiş: müfettiş (II-8.54)
me_er: meğer (I-1.136)	
mēgē üç: bir tür makineli tüfek “mg-3” (III-14.1)	N
mehelle: mahalle (I-3.21)	namlı: namlu (I-1.96)
mējbūren: mecburen (I-6.17)	namuş: namus (I-1.39)
mekge: mısır (III-14.105)	nāyiye: nahiye (III-20.21)
mekkeliōlunuñ deli mēmet: bir lâkap (I-1.110)	neçe: nice (III-16.36)
melā: mera (III-17.14)	ne_e: niçin (I-1.61)
melmeket: memleket (I-4.2)	netekim: nitekim (III-20.55)
mēlüt: mevlit (II-13.70)	nışan: nişan (I-1.10)
memiciniñ musdava: bir lâkap (I-1.191)	noğudōlu: bir lâkap (III-15.21)
merāsım: merasim (II-10.41)	nüvuz: nüfus (III-18.2)
meraxlı: meraklı (I-1.48)	nüwuz: nüfus müdürlüğü (II-13.61)
	O

merifet: marifet (I-1.52) mesā: mesela (III-20.95) mesele: mesela (I-5.154) mewcud: mevcut (III-14.86) meyva: meyve (III-14.86) mezbāra: mezbaha (III-20.53) mezer: mezar (I-5.188) mıknatız: mıknatıs (I-5.213) mısdawa: Mustafa, bir erkek adı (II-8.189) millon: milyon (III-16.72) miyde: mide (III-17.129) morul: marul (III-17.122) motur: traktör (II-8.10) möhür: mühür (III-24.72) muğittin: muhittin (III-20.99) muhtarlıx: muhtarlık (I-6.1) mutwak: mutfak (II-10.45) mücāver: mücevher (I-5.167) mühendiz: mühendis (III-15.49) örtakóy: Ortakarabağ köyü (I-7.33) osmancıx garısı: bir lâkap (I-1.100) Ö öcünüñ ali: bir lâkap (I-1.30) öcünüñ berduş: bir lâkap (I-1.47) öhrü: iri yarı (I-1.162) ören: bahçe duvarı (I-1.131) örget-: öğretmek (I-1.215) ötēn: geçen, geçenlerde (III-17.94) övendere: saban (I-1.218) öw-: övmek (I-1.43) öwke: öfke (I-1.42) P	oxu: davetiye amacıyla dağıtılan hediye (I-7.30) oxut-: okutmak, öğrenim görmesini sağlamak (I-1.3) okuntu: davetiye amacıyla dağıtılan hediye (III-14.73) okuyucu: hediye (bkz. belek, okuntu, oxu) dağıtarak düğüne davet eden kimse (III-23.1) óküz: öküz (I-1.56) ōlak: oğlak (I-1.135) ōlan: oğlan (I-1.2) ōlaşdırma: ulaştırma (II-10.37) olux: hayvanların su içmesi için, genellikle tahtadan yapılan suluk (I-1.106) omar: Ömer, bir erkek ismi (II-8.137) ōmbaşı: onbaşı (III-15.4) ōne: öyle (III-17.68) ōret-: öğretmek (III-14.22) R rāmatlıx: rahmetlik (I-1.77) ramazanlıx: ramazan ayı içerisinde (I-1.16) rasla-: rastlamak (I-5.122) remoK: römork (III-18.56) reşberlik: rençberlik (III-23.24) rodos: lodos (I-5.50) S sādış: sağdıç (I-7.20) saar veli: bir lâkap (I-1.117)

palalıgoyax: Palalıkoyak, bir yer adı (I-5.262) paldır: bir lâkap (II-8.136) parpıyı yè-: bir hadiseden dolayı gözü korkmak (I-5.144) paşalar: bir aile lâkabı (II-8.137) pate: patetes (III-17.91) patırın oruç: bir lâkap (I-1.214) patırın sarı : bir lâkap (I-1.79) pepe: bir lâkap (I-5.217) pēriz: perhiz (II-13.95) peygamberiñ gabli: peygamberin kavli (III-14.67) pıroja: proje (III-20.60) pire: bir lâkap (I-1.79) piskevit: bisküvi (III-17.148) pörtör: taşıyıcı “portör” (I-5.26) pürümüz: genellikle piknik tüplerine bağlanarak kullanılan alev tabancası (III-19.2) püsküt: bkz. piskevit (I-1.18) püşmān ol-: pişman olmak (I-6.15) sırkat: daha az vergi ödemek amacıyla hayvan vergisi beyanında gösterilmeyen hayvan (II-8.145) sıx- : ateş etmek (I-1.198) siñlen-: sığınmak, yerleşmek (III-17.2) sôle-: söylemek (I-1.48) somur- : ısırdığı yeri uzun süre çekiştirip emmek (I-1.115) soñ: son (II-10.14)	sa_arlar: bir aile lâkabı (I-1.155) saklı: bkz. isaklı (III-22.36) sal- : saldırmak (I-1.22) sālam: sağlam (III-22.25) sālık: sağlık (III-15.53) santīral: santral (III-22.50) sāten: zaten (III-16.2) sati: bkz. sāten (II-8.180) savır-: savurmak (III-17.29) savişdır-: uğurlamak (II-9.3) savkiyat: sevkiyat (I-1.85) sawuştur-: uğurlamak (I-1.25) saxın: sakın (I-1.226) saxla- : saklamak (I-1.165) seğmen sağdıç (II-8.171) sekmenli: ortası kalın “sekmanlı” (I-5.173) sēret-: seyretmek (III-22.13) seroş: sarhoş (II-10.95) sewer: defa (II-8.53) sēydi: Seydi, bir yer adı (III-17.61) sıhiye: sıhhiye (I-3.3) sıkırcım: utanıp sıkılma hâli (III-15.14) şüpelen-: şüphelenmek (III-14.4) T tabır: tabur (II-8.36) tādil: tatil (III-22.104) tahrik et-: tahrip etmek (I-7.66) táK gırma: haznesine tek fişek alabilen av tüfeği (I-5.124) taksi: otomobil (II-8.123) tākikāt: tahkikat (III-20.98) tālil: tahlil (III-15.55)

sōna: sonra (I-1.158)	tapı: tapu (II-11.72)
sox-: sokmak (I-1.227)	tarāvi: teravi (III-22.5)
soxTur-: sokturmak (I-1.228)	tāsil: tahsil (III-21.1)
sōwüp sil-: art arda hakaret sözü sarf etmek (III-19.29)	tāta: tahta (II-8.58)
sufra: sofraya (III-17.73)	tatarōlu: bir lâkap (III-17.30)
suḡgaş: cinayet (II-13.58)	tatpikat: tatbikat (II-9.20)
sultandā: sultandağı (III-18.58)	tavıx: tavuk (I-1.37)
susa: şose (III-17.54)	tekke: bir yer adı (II-8.74)
suw: su (III-16.46)	tekrārin: yeniden (III-15.4)
sülümān: Süleyman, bir erkek adı (I-5.134)	telewon: telefon (II-10.102)
Ş	telziz: telsiz (III-22.57)
şabla: şifalı bir bitki (II-11.17)	tepeşir: tebeşir (II-8.15)
şele: şöyle (I-2.5)	terk hēbesi: eşekler için kullanılan bir tür heybe (I-1.121)
şemşik: çamözü köyü (III-15.18)	tesbik: tesbih (I-3.16)
şemşiye: şemsiye (I-5.88)	teyüp: teyp (I-3.11)
şerbet iş-: imam nikahından sonra soğuk, şekerli su içmek (II-8.174)	tezizat: teçhizat (II-10.45)
şerevet: bir lâkap (I-1.81)	tınas: Yeniköy köyü (III-20.14)
şimci: bkz. hinci (III-17.144)	tırafık: trafik (II-8.160)
şinci: bkz. hinci (I-1.38)	titirde-: titremek (I-1.166)
şindi: bkz. hinci (III-23.1)	tivo: tifo (I-5.26)
şindik: bkz. hinci (I-1.179)	tivüs: tifüs (I-5.26)
şofor: şoför (III-16.3)	
top: çobanların, köpeklerini beslerken kullandıkları yiyecek topakları (I-1.122)	vilen: bkz. filen (II-8.102)
topalax: topalak, bir yemek adı (I-1.102)	waprika: bkz. faprika (II-13.20)
topcu: topçu (II-9.18)	Y
torpax: toprak (I-5.192)	yā: hayır (cevaplama edatı) (I-5.15)
tosbā: tosbağa (I-5.65)	yağlı ot: şifalı bir bitki (III-17.133)
toxlu: küçük koç (I-1.123)	yakıcı: bir lâkap (III-22.73)
toxu-: dokumak (I-2.22)	yālı: yağlı (II-13.95)
	yalñız: yalnız (II-8.1)
	yalman-: yalvarmak (III-17.67)

túken- : tükenmek (I-1.213)	yāmır: yağmur (I-5.40)
túrkü: türkü (I-2.8)	yāmur: bkz. yāmır (I-5.223)
túrkü çar-: türkü söylemek (I-1.1.58)	yāni: yani (I-6.32)
tüwek: tüfek (II-9.18)	yanniş: yanlış (II-11.2)
U	yapā: yapağı (II-8.98)
uçu: için (III-17.16)	yarıx: yarık (I-5.83)
ufak defek: ufak tefek (I-7.28)	yāsiyan: Gölçayır köyü (II-8.85)
uğuz: bir mahalle adı (III-20.13)	yassı: yatsı (II-8.18)
ūraş-: uğraşmak (I-5.97)	yax-: yakmak (I-1.178)
urum: Rum (I-5.163)	yaxalan-: bir hastalığa tutulmak (I-1.46)
uš: uç (II-10.38)	yaxın: yakın (I-1.146)
uşax: erkek evlat (I-1.189)	yaylım: hayvan otlatılacak yer (II-10.32)
Ü	yazāne: yazıhane (II-10.79)
üçguyu: Üçkuyu kasabası (II-10.30)	yemekāne: yemekhane (II-9.6)
üçün: bkz. uç (II-10.45)	yēmlık: şifalı bir bitki türü (I-2.26)
ünle-: çağırmaq (III-17.151)	yeñilet-: tekrar ettirmek (II-8.81)
ünser: ülser (III-15.32)	yığal: toprağın suya doyma oranı (III-21.57)
üs: üst (III-21.32)	yıx-: yıkmak (I-1.188)
üseyin: Hüseyin, bir erkek adı (III-14.41)	yıxa- : yıkamak (I-1.17)
üsiyin: bkz. üseyin (II-10.57)	yiğen: büyüklerin gençlere karşı kullandıkları bir hitap (I-1.135)
üş: üç (I-1.36)	yol: uğurlama esnasında misafire verilen hediye (I-2.12)
üyü-: uyumak (II-9.22)	yonuz: Yunus, bir erkek ismi (III-17.26)
V	
vasāit: vasıta (I-1.157)	
veyavut: veyahut (III-22.104)	
yox: yok (I-1.25)	
yoxarı: yukarı (I-1.220)	
yoz: aşılınmamış yabani meyve fidanı (III-16.43)	
yörü-: yürüme (II-9.6)	
yúk: yüklük (I-1.165)	

yuka: dayanıksız, ince, narin (III-22.11) yumruş: yumruk (I-1.40) Z zādin: bkz. sāten (II-11.4) zalım: zalim (I-1.231) zatán: bkz. sāten (I-5.209) zati: bkz. sāten (III-17.22) zine: zina sonucu doğmuş insan (I-1.49) zopa: 1. dayak (III-14.2) 2. sopa (II-10.90) zührebi: zührevi (I-5.27) zinet: ziyinet (III-17.79)	

SONUÇ

SA'nın değerlendirilmesinde bölgedeki alt ağız gruplarının ayrı ayrı ele alınması gerekir. Buna göre:

I. Bölge (Karabağ Türkmenleri): Karapınar kasabası ile Yenikarabağ ve Çukurcak köyleri

II. Bölge (Antalya Yörükleri): Kırca ve Üçkuyu kasabaları ile Karakışla köyü

III. Bölge (Aydın - Kütahya Yörükleri): Bu grupta yer alan yerleşim birimlerinde farklı bölgelerden gelmiş kimseler de bulunmaktadır. Ancak bunların ağız özellikleri zamanla değişerek, bölgenin genel özelliklerine uymuştur.

Özellikle ilçe merkezi ve Yeşilçiftlik kasabasında **ÖTT**'nin etkisiyle yerel konuşma özelliklerinin azaldığı dikkat çekmektedir.

Bu bölgede Sultandağı ilçe merkezi, Dereçine, Yeşilçiftlik ve Yakasenek kasabaları ile Çamözü köyü bulunmaktadır.

ALT AĞIZ GRUPLARINDA GÖRÜLEN FARKLILIKLAR:

SES VE ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ	I. BÖLGE	II. BÖLGE	III. BÖLGE
“r” Ünsüzünün Erimesi Sonucu Oraya Çıkan Uzun Ünlüler			**
“y” Ünsüzünün Daraltıcı Etkisi İle Dudak Uyumunun Bozulması	**		
“g” ve “k” Ünsüzlerinin Komşuluğundaki Yuvarlak Ünlülerin Kalınlaşması	**		
Kalın Sıradan Kelimelerdeki “k” Ünsüzünün Süreklileşerek “x” Ünsüzüne Dönüşmesi	**		
Yönelme Hâli Eki Almış “ben” ve “sen” Zamirlerinin “bene”, “sene” Şeklinde Kullanılması	*		
Şimdiki Zaman Çekiminde “-yA” Ekinin Kullanılması	**		
Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekiminde “-ıx, -ik (3.tek.); -ıxlar, -ikler (3. çok.)” Eklerinin Kullanılması	**	*(sor.)	
Emir-İstek Kipi Çekiminde “-ēm, -ēn (1. tek.); -Alık (1. çok.)” Eklerinin Kullanılması			**
Bildirme Çekiminde “+ıx, +ik (1. çok.)” Eklerinin Kullanılması	**		
“-I ⁴ p” Yerine “-I ⁴ k” Zarf-Fiil Ekinin Kullanılması	*		
ÖTT ’de “-(y)I ⁴ ncA” Olarak Kullanılan Zarf-Fiil Ekinin “-I ⁴ ncI ⁴ ” Olarak kullanılması	**		
ÖTT ’de “-(y)I ⁴ ncA” Olarak Kullanılan Zarf-Fiil Ekinin “-I ⁴ ncI ⁴ k” Olarak kullanılması		**	
“kadar / gadar” Yerine “gadak” Edatının Kullanılması		*	*
“ver-” Yardımcı Fiilinin Ünlü Uyumlarına Bağlanarak “vIr-” Şeklinde Kullanılması		**	

(* Seyrek görülür, ** Çok sık görülür)

Sultandağı ağzının karakteristik özelliklerini ise şöylece özetleyebiliriz:

1. **SA**'da damak uyumunun “g” ve “k” ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle bozulduğu görülür:

gönlüm, götürdü, göbek, kólgelere, tükensin, kütüglüg, gümüş

Bu durum dışında **SA**'da damak uyumu **ÖTT**'den daha ileri durumdadır:

tırafıkdan, habar, pırojamız, birez, mezer, süleymen, esger, barabar

2. -iken zarf-fiil eki çoğu yerde damak uyumuna bağlıdır:

oluyakan, varıyakana, çocūkanaydım, yaparkana, çalışırka, yoğuka

3. **SA**'da I. bölgede şimdiki zaman eki damak ve dudak uyumuna bağlanmıştır:

yapıyam, biliyen, götürıyeñ, gediyeke, kesıyeke, düğün edıyeke, verıyeñız,

mertliyeler

4. **ÖTT**'de “b”, “m”, “p”, “v” ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkileriyle bazen kelimelerdeki yuvarlaklık korunur ya da düz ünlüler yuvarlaklaşır.

Dudak ve diş dudak ünsüzlerinin etkisiyle uyumun dışında kalmış kelimelere **SA**'da daha az rastlanır.

tavıx, sawıştırdılar, namlınıñ, davıl, çamır, tabır, vapırına

5. “y” ünsüzünün daraltıcı etkisiyle dudak uyumunun bozulduğu görülür:

górmiye, götürıyeñ, vurıya, güdiyem, oynıyalar, şoriya, sorıya, öpiye

6. **SA**'da alıntı kelimelerdeki uzunluğun genellikle kaybolduğu görülür:

musa, arif, hücum, zalım, hasılısı

7. Ötümlüleşme **SA**'da oldukça ileri durumdadır:

gız, gutu, gapısında, goyun, gazancım, garagolu, angara, matgap, musdâwa, sewer, asvat, hawtada, öwkeli

8. I# ünsüzünün, eklenme sırasında n# + ≠n- < n# + ≠l olması SA'da sıkça görülür:

onnar, bunnarı, ötënneç, zamannar, deligannı

9. Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde, I. bölgede kullanılan 3. teklik kişi eki -ıx, -ik; 3. çokluk kişi eki -ıxlar, -ikler dikkat çekicidir.:

ölmüyük, binik, yatıx, alıx; çararıxlar, gezikler, bulamıyıxlar

10. I. bölgede, bazen -I⁴p yerine kullanılan -I⁴k zarf fiil eki dikkat çekicidir:

alık, deşik, góçük

11. ÖTT'de -I⁴ncA olarak kullanılan zarf fiil eki I. bölgede -I⁴ncI⁴, II. bölgede ise -I⁴ncI⁴k olarak kullanılmaktadır:

görüncü, çığırıncı, titiriyinci, oxuyuncu; oluncuk, galıncık, gelincik, çekilincik, deyincik, vermiyincik

12. “Ben” ve “sen” zamirleri yönelme hâli eki aldığıında, bazen “bene”, “sene” şeklinde kullanılır.

13. III. bölgenin özellikleri ile Afyonkarahisar merkez ağız ve diğer ilçe ağızları arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

KAYNAKÇA

ATABAY Neşe, KUTLUK İbrahim, ÖZEL Sevgi (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan), Sözcük Türleri,TDK Yay., Ankara, 1983.

BANGUOĞLU Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ankara, 1974.

BAYRAKTAR Nesrin, Türkçede Fiilimsiler, TDK Yay. Ankara, 2004.

BİRAY Himmet, Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim, TDK Yay., Ankara, 1999.

BOZ Erdoğan, “Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.

_____Afyon Merkez Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.

_____“Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, İlmî Araştırmalar, S.14, İstanbul, 2002, s.29-36.

_____“Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

_____“Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu” Türk Dili Dergisi, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.

_____“Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi” Türkbilig Dergisi, S.2, Ankara, 2001, s.11-22.

_____“Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine” İlmî Araştırmalar, S.19, İstanbul 2005, s.43-48.

BURAN Ahmet ,Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996.

CAFEROĞLU Ahmet, “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi” TDAY Belleten 1955, TDK Yay., Ankara, s.1-7.

ÇAĞATAY Saadet, “Türkçe’de ki < erki” TDAY (Bellten 1963), Ankara, 1988, s. 245-250.

ÇAĞIRAN Önder, “Türkiye Türkçesi Ağızları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.

DEVELİ Hayati, “ (sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, TDAY (Belleten 1995), Ankara, 1997, s. 115-152.

DİNAR Talat, Başmakçı ve Dazkırı Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2006.

ECKMAN Janos, “Türkçede +rak/+rek Ekine Dair”, TDAY Belleten 1953, Ankara, 1988, s.49,52.

EDİSKUN Haydar, Türk Dil Bilgisi , İstanbul 1985.

EREN Hasan, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara, 1999.

_____ “Türk Dilinde Metathese Olayı”, TDAY, Belleten 1953, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180.

ERGIN Muharrem, Türk Dilbilgisi, İstanbul, 1972.

GENCAN Tahir Necat, Dilbilgisi, TDK Yay., Ankara, 1979.

GÖKER Osman, Bolvadin’deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon,1996.

GÜLENSOY Tuncer, Kütahya ve Yöresi Ağzıları, TDK Yay., Ankara, 1988.

_____ “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, Türkoloji Dergisi, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190.

GÜLSEVİN Gürer, Uşak İli Ağzıları, TDK Yay., Ankara, 2002.

_____ “Türkiye Türkçesi Ağızlarında h Sesi Üzerine”, TDAY (Belleten) 2001/I-II, TDK Yay., Ankara, s.129-146.

_____ Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ankara, 1997.

_____ “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1999.

_____ “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” Türk Dili Dergisi, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279.

_____ “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S.2, Afyon, 2001, s. 125-143.

GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, Eski Anadolu Türkçesi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İst. 1992.

HATIPOĞLU Vecihe, Türkçenin Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1974.

KARA Mehmet, Türkmen Türkçesi Grameri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

KARAHAN Leyla, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara, 1996, s.205-236.

_____ Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK Yay., Ankara, 1996.

_____ Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yay. Ankara, 1995.

_____ “-sa/-se Hakkında” Türk Dili Dergisi, S. 516 , Ankara, 1994, s. 471-474.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.443-458.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.2, s.197-203.

_____ Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1992.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı” , I. Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

_____ Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yay., Ankara, 1994.

_____ “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.12-84.

_____ “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s. 160-167.

_____ Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi), TDK. Yay., Ankara,, 2003.

KÜÇÜK Sabahattin, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” Türk Dili Dergisi, S. 426, Ankara, 1987, s 367.

SAĞIR Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, Türk Dili Araştırma Yıllığı (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

ŞAHİN Eda, Bayat Merkez Ağızı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 1999.

TEKİN Talat, Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

_____ “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” Genel Dilbilim Dergisi, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

TUNA Osman Nedim, Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları), Malatya, 1986.

TÜRKAY Cevdet, Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, İşaret Yay., İstanbul, 2001.

Türk Gramerinin Sorunları II (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999.

TÜRKYILMAZ Fatma, Tasarlama Kiplerinin İşlevleri, TDK Yay., Ankara, 1999.

ÖZÇELİK Sadettin, “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” Türk Dili Dergisi, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.

_____ “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” Türk Dili Dergisi, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

_____ “Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, İlmî Araştırmalar, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144.

ÖZKAN İbrahim, Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001.

ÜSTÜNER Ahat, Türkçede Pekiştirme, Elazığ, 2003.

_____ Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAMAN Ertuğrul, Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları, TDK Yay., Ankara, 1999.

Yeni Tarama Sözlüğü, TDK. Yay., Ankara, 1983.

YILDIZ Osman, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

ZÜLFİKAR Hamza, Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları, TDK Yay., Ankara, 1991.

_____ “Takısız Ad Tamlaması Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.523, Ankara, 2002, s.7-95.

<http://www.sultandagi.gov.tr/brifing.doc>, 10.08.2006

